

M

.....
260572

OSZK

Tompa M

Egyházi

Beszédek

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TOMPA MIHÁLY
PAPI DOLGOZATAI.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FÜZET.

EGYHÁZI BESZÉDEK.

EGYHÁZI BESZÉDEK.

IRTA

TOMPA MIHÁLY,

HANVAI REFORM. PAP, EGYHÁZMEGYEI TANÁCSBIRÓ
S A MAGYAR TUD. AKADEMIA L. TAGJA.

Országos Széchényi Könyvtár

MISKOLCZON,

FRAENKEL B. KÖNYVKERESKEDÉSE TULAJDONA.

1859.

A hetű megül, a Lélek megelevenít,

2 Kor. 3, 6.

Országos Széchényi Könyvtár

H
2

H 260.572

B 3502/1981

I.

Az idő tanácsa.

(Újévben.)

Alapige:

Fogadd meg az én szómat, tanácsot adok néked!

2 Móz. 18, 19.

Isten kegyelméből imé reánk viradt e mai nappal, az 185* esztendő! s az emberre, ki hónapok s évek szerint fogván fel, számokkal jelöli meg a végetlen időt: ennek egy pontja se gyakorol olyt élénk benyomást, mint az évek időszámlálás szerinti változása.

Az esztendő részei észrevétlenül simúlnak egymásba: a téli álmra a kikelet, a virulat- és munkásságra a hervadás és lankadás lassú átmenettel következik; egyenként lopóznak fejünkre az ős hajszálak; s életkedvünk, erélyünk fogyása, érzékeink gyengülése által lépésről lépésre viteünk a feloszlás felé.

De az esztendő változásakor rögtön s fájdalmasan lép meg bennünket az idő gyorsaságának s életünk rövid voltának eszmélete, azon keserű hozzáadás kíséretében: hogy kötelességeinkből olyt keveset végeztünk, a boldogságból olyt keveset ízleltünk! Úgy tetszik: hogy a tennappal nem esupán egy nap, de egy év múlt el tőlünk hirtelen, hogy rögtön annyit vénültünk s vitettünk közelebb a sírhoz.

Ezen eszmélkedés nagy erővel fordítja a múlttól a jövőre gondolatainkat; míg a múlt alig homályosodó képeivel, örömeink s fájdalmaink oktató emlékezetével, a tapasztalás gazdag tárházával kínálkozik: siető vágygyal hajtatunk a jövő felé; talán hogy helyrehozzuk abban a szivünket nyomó mulasztásokat, talán hogy kárpótoljuk magunkat a múlt igaz vagy ráfogott meddőségeért.

Most is ezen ünnepélyes nap reggelén, a jövő foglal el bennünket egészen; szeretnők fellebbenteni az azt elfedő fátyolt, sokan: hogy életbölcséséget, elővigyázatot szerezzünk a jövőre, többen az ismeretlen s rejtélyes felé természetesen vonzó vágyból. Szeretnénk mindnyájan valamely bölcs tanácsot hallani! Nosza kérdezzük meg magát az időt titkai felől, s hallgassuk meg tanácsát figyelmes fülekkel! Hanem e végből ne az újévhez forduljunk, melly most kezdi pályáját, mert úgy csecsemőt kérdezünk, *kinek nyelve inyéhez ragadtott*; ha tudni akarjuk: mi van előttünk? vizsgáljuk meg azt, a mi hátunk megett maradt; a múlt tanácsát kérjük a jövő érdekében, melly ezen kérdésre: mit cselekedjünk, hogy a jövő napjait rendeltetésünkhöz méltólag élván át, szemrehányás nélkül tekinthessünk vissza? így hangzik felénk:

Légy vigyázó,
tántoríthatlan és
lemondó! így nem ér semmi váratlan, nem
ér píronság és veszteség.

Mindeneknek mondom: vigyázatok! Vigyázat alatt értsük azon lelki éberséget, miszerint az ember magát, az időt és életet minden jelenségeivel folytonos figyelme tárgyául tévén: egy alkalmat, egy percet sem szalaszt el úgy, hogy saját és mások építésére ne fordítsa, vagy bölcséséget ne merítsen a jövőre, eltávoztatván így azon fájdalmas és káros meglepetést, melly a lelki aluszékonyságban élöket,

minden lépten nyomon éri. Légy vigyázó s nem ér semmi váratlan!

Légy vigyázó tenmagad felett! nem csak külső de belső épséged is legyen folytonos figyelmed tárgya. Úgy tetszik, mintha ez nem is lehetne máskép, miután legközelebb vagy magadhoz, legdrágább vagy magadnak, de épen a korlátatlan önszeretet, a magadfeletti kegyelmes biráskodás az, a mi legkönnyebben megront. Légy azért szigorú és kérlelhetlen tenmagad iránt, az ébredő bűnös vágyakat nyomd el; a haragot, gyűlölséget ne engedd egy perczig is lelkedhez férni; ha szenvedélyeket nevelsz: fenevadakat nevelsz, mellyek végre széllyeltépnek tégedet. Ne feledd soha: hogy *a lélek kész, de a test erőtelen!* tedd egészen engedelmes szolgájává ezt amannak; a könyörületességre, áldozattételre, felebaráti szeretetre intő szózatot lelkedben, kövesd! a jó alkalmat keresd, *áron is megváltván azt.* Légy vigyázó tenmagad felett! tanúld meg jókor: mit kell tenni, mit távoztatni? mikor szólni, mikor hallgatni? tanúld meg, mellyek a te *békeségedre valók!* a jót és igazat tenmegsanyargatásoddal is kövesd, míg természeted megutálja a rosztat, és a jóhoz édesedik.

Nem lehetünk közönyösek magára az időre nézve; kik kényelmes egykedvűségben engedik elmúlni a perczeket, vigasztalván magokat azzal: hogy holnap ismét megvirad, nem veszik észre, hogy az idő a legnagyobb kincs, tökéletesedésünk külső feltétele, erkölesi életünk rámája, s ha elveszett hasztalan, többé nem kárpótolható; nem veszik észre, hogy minden napnak meg van a maga terhe, minden perczre bizonyos kötelességvégzés szabott, s így az egyszer elvesztett idő kára, örök kár marad életünkben. Balgatagok, kik roszra fordítják, vagy nyom nélkül elveszni hagyják az órákat az élet kárára! kik nem becsülik meg a fillért, mert hisz az csak kis fillér, holott filléreből áll a kincs, perczekből az élet! Minő fájdalmas és váratlan meglepetésre ébrednek ezek, az esztendő vagy épen az élet végén! midön

keserű panaszként jönnek ajkaikra ezen szavak : *az én életemnek napjai gyorsabbak voltak a takács karikáinál, és reménységemen kívül elmúlnak!* Egy belső szózat kiáltja nékik akkor : adj számot sáfár! sokáig éltél, hol az eredmény? talentumok bizattak reád, hol a nyereség? futottál, hol a koszorú? Mutasd fel: a mindjárt elvesztendő élet végén: mi ad nyugalmat, vigasztalást kórógyadon? mi kísért a halál árnyékának völgyén? nincs semmi, semmi! rémít a jövő, nem vigasztal a múlt, mert ebből a könnyelmű vagy bűnös élet keserű emlékezete néz reád, nincs ott önmegtágadás, küzdelem, áldozat, pedig csak ezeknek emlékezete édes a léleknek! Hátha még, — nem figyelvén lelki éberséggel az élet bizonytalan voltára — életednek közepén kell elköltözöd, midőn azt mondja az Úr: *A napot elngugotom délbén, és besetétitem a földet fényes nappal,* minő léssen a te lelked állapota!? minő sulyos és iszonyú váddal lelkedben, kell a rettegett koporsót megnyílni látnod! Légy vigyázó az időre! tudj meg: hogy az rohan és nem vár senkit, hogy az élet rövid, a végzendő sok!

Legyünk vigyázók az időben nyilvánuló jelekre, az élet eseményeire nézve is! ne találtassunk azok közül, kik az időnek jeleit nem tudják megválasztani. *Mikor halljátok fúni a déli szelet, ezt mondjátok: hévség léssen, és úgy léssen,* hát nem tudnátok-e, hogy a bűnös vigasságból szomorúság, a hamis keresményből átok, a mások keserítéséből siralom, az álnokságból lélekgyötrelem, a bűnből kárhozat léssen?? Figyelj az élet történeteire s fordítsd tenjavadra azokat! Tanulj az elszegényedett gazdagnál takarékossgot; a megtört kevélynél alázatosságot; attól, kit a véletlen szerencse vön karjaira, önmérsékletet; a csüggedőtől bátorságot, a kétkedőtől bizalmat!

Ne rettenj meg, ha némelly dolgokat visszásaknak találasz, midőn látod méltatlanul szenvedni az igazat, s felmagasztaltatni a gonoszt, midőn látod: hogy *nem a bölcséké a kenyér, nem az okosoké a gazdagság, nem a szépeké a ked-*

vesség; valljon hinnél-e ez állapot állandóságában? megrendülne-e hited a gondviselés és osztó igazság felől? Nem tudnád-e, hogy a könyhullatás és kereszt Istentől vagyon, a mi javunkra s taníttatásunkra? hiszen, nyomorgattatunk de nem szoríttatunk meg; kételkedünk de mindenestől nem esünk kétségbe; háborúságot szenvedünk de abban el nem hagytunk, megaláztatunk de el nem veszünk! A háborúságban s békességben, örömben és fájdalomban ösmérd fel az isteni gondviselést; áld vagy sújt: érezd köteleztetve magadat, gyermeki bizalommal s odaadással imádni végéremehetetlen útait, mellyeket nem értesz; azokból pedig, mellyek nyilván vannak előtted: tanulj, okúlj! tudd bölcsen egy okfőre vinni az eseményeket; légy éber, s nem jö rád semmi váratlan, a boldogság el nem kevélyít, a csapás földhöz nem sújt a jövő napjaiban!

Ekkép éber vigyázat által megösmérvén az életet: szükség, hogy akard is valósítani, mit jónak s igaznak találtál; szükség hogy fuss a pályán fáradhatlan munkássággal, s azon

Légy tántoríthatlan, hogy ne érjen píronság!

Valamint egy Istened van a mennyégben, kit imádsz, kihez hited és reménységed karjaival ragaszkodol: úgy legyen e földön bizonyos meggyőződésed, elved, mellyet kövess tántoríthatlanul, s erőd, lelked, életed ennek szolgálataira legyen szentelve! Ne történjék pedig mindez a hiúság vagy önzés makacsságából, hanem azon lelkedet egészen átható gondolatból: hogy czéled szent, hogy Isten akaratja, az erkölcsi világrend érdeke, földi rendeltetésed kívánalma szerint csak így és máskép nem cselekedhetel; nem is szükség meggyőződésedet rejtegetni, vagy azt titkosan követni, hogy útid ösmeretlen legyen, *mint a kigyónak úta a kősziklán*, hanem teljes nyíltsággal s őszinteséggel kell eljárnod, bátran kitenni magadat az ostromnak és kísérteteknek, bármelly oldalról jöjenek is azok.

Valóban a próbáltatás nem fog elmaradni. Nem lehet másképen, de nem is kívánatos hogy másképen legyen! mert valamint a tölgy izmosságát s terepélyességét a viharok fejtik ki, mellyek időnként megrázzák azt: úgy a férfiú erejét a küzdelmek, becsét a kísértetek nevelik és igazolják. Ki merne győzelemről harcz, tántoríthatlanságról próbák nélkül beszélni?!

Jelenkezik pedig a kísértő ellened, a megnyerés és elrettentés fegyverével; erős ellenség, éles fegyverek: légy erős és tántoríthatlan! Ne feledd: hogy míg emberek vagyunk, bizonyos gyengeségek s erőtlenségek ragadvák hozzánk; bízzál tenerődben, elbizakodottság nélkül, mert a kísértő megkeresi nálad a sebhető helyeket; szenvedélyeidet, hajlamaidat, titkos vágyaidat szorgalmasan felkutatja, hogy ezeknél fogva megejtsen; hizelkedik, és ez által hálót vet a te lábaid ellen; minden húrt megpendít lelkedben; kötelesség, nagy lelkűség színét hazudja árulásodra; csábító Delilát küld hozzád, ha *az elaltathatna tégedet az ő térdein, és megnyírhatna, hogy eltávozzék tőled a te erőd, és olyan légy, mint egy a többi emberek közül.* Szegényes öltözetedet, mely alatt szíved nyugodtan dobog; a fekete kenyeret kezedben, melyet a munka s jó lelkiösméret tesz izletessé; őseidnek alacsony kunyhóját, mellyben olly kedves neked az élet; a szerény polgári állapotot, mellynél feljebb nem vágyakozol: mind — mind gúny s nevetség tárgyává teszi előtted először, és akkor ingerelve, csábítva mutat a palotákra, hol gazdagság és kényelem lakozik, hogy egyszerre ébressze fel lelkedben az elégedetlenséggel a birtokvágy és hatalom ördögét; felviszen a hiúság szédítő fokára, honnan olly messze kilátás esik a befolyások s uralkodás mezején; megmutatja a világnak minden országait és azoknak dicsőségét, mondván: *Mind-ezeket néked adom, ha tisztelendesz engemet!* De te légy erős és tántoríthatlan!

Nem pihenteti a kísértő a hol szükségesnek látja, másik

fegyverét az elrettentést sem; s fájdalom! hogy sokan, kik amannak ellenálltak, ennek hatalma előtt elbuktak! Valóban, ha nehéz el nem fogadni a kínálkozó fényes alkalmat, s maradni mint valánk szegények: sokkal nehezebb lemondani arról, mivel már bírtunk, kevesebb lenni mint valánk. Gondold meg mi az: szegénynyé lenni a gazdagnak; rongyoskodni ki biborba öltözködék; véres verejtéssel túrni a földet a kenyérért annak, kinek asztaláról csak a hulladékokkal számosan és kényelmesen éltek; elvetett, elfeledett, kiutasított lenni az előkelő-, a rangbelinek! Családját a hideg világban koldúlni, czímerét összetöretni, nevét, homlokát, emlékezetét megbélyegeztetve látni az övéit szerető, becsületére s nevére büszke, ártatlan embernek! ez bizonyára nehéz! rablánczot hordozni tán élete végeig, mezitláb lépni a vérpadra s meghalni a gonosztevők halálával: ez nagy szellemet kíván! és ha az ígélet el nem tántorított, ilyen sorssal fenyeget a kísértő; mégis légy tántoríthatlan! könnyű átlátnod: hogy felette nagy árt kér a gonosz adományaiért, mert *mit használ valakinek ha mind e világot megnyeri is, ha az ő lelkét elveszti?!* Megvetés és pirontság lenne jutalmad eltántorodásodért a világtól, mire ha tán elég gonosz volnál közönyös lenni, mikép igazolnád magadat saját lelkiösmereted ítélőszéke előtt? mikép bírnád el az önútálat súlyát? Isten méltó büntetésének gondolatát?! Légy tántoríthatlan! nem adhat annyit a kísértő hogy ki légy fizetve, nem vehet el annyit hogy ki légy fosztva legnagyobb kincsedből az önbecsülésből s nyugalmadból. Jusson eszedbe, hogy csak mulandót vesz el; meghagyván örök *dicsekvésednek a jó lelkiösmeretnek bizonyosságát*, melly szenvedéseidben is veled marad, vigasztal, felmagasít. Légy tántoríthatlan, hogy se gonoszsággal, se gyengésséggel ne vádolhasd magadat!

Mindezek felett, — nem tekintve tenszemélyedet — van egy magasabb szempont, mellyből kiindulva, erősen köteleztetve vagy tántoríthatlan lenni, ez az erkölcsi világ-

rend szempontja, hogy az emberek gonózsága- s elfajultságának közepette is, az erény és igazság országa terjedjen e földön, s legyenek szilárd lelkű bajnokok, kiknek lelkében megmaradjon *az elevenség, a szent mag.* Nem hajtja meg fejét a kapuban ülő egyszerű zsidó, a kevély és hatalmas Hámánnak, kinek a király jobbján vala helye; reszketett Ákháb s megszaggatá az ő ruháit a bátor proféta előtt; a három zsidó férfiú inkább választja az égő tüzes kemenczét, mintsem imádja a bálványokat. Mi ez? az hogy hatalom az igazság, s midőn arról teszünk rendíthetlenül bizonyosságot: Isten van bennünk! az ez! Légy tántoríthatlan!

Végre lemondó az élet örömei közt, így nem ér semmi veszteség!

Midőn a szép világban minden teremtés, a legkisebb bogár is örül az ő lételének: nem csuda, hogy az embernek kedvesek az élet javai és örömei, mert hiszen azért advák Istentől, hogy boldogítsanak bennünket s hogy éljünk azokkal. Azonban őrizkednünk kell, nehogy gyötrelmek forrásává változtassuk azokat, felcsigázott reménység és követelés által többet várván tőlök mint a mennyit adhatnak; boldogabbak akarván általok lenni mint lehetünk; mert a millyen becsesek az élet örömei, épen olyan mulandók is. Azért szükséges, hogy az ember mint érző és okoskodó valóság, izlelvén egyrésről az örömeiket s olyan édeseknek találván: felebarátjától el ne rabolja, ajakinak meg ne keserítse; másrésről tapasztalván, hogy millyen mulandók: szerfelett ne ragaszkodják azokhoz, nehogy az örömek hajhászása válják — elég oktanul — élete főczéljává, s midőn természetöknél fogva, hirtelen elmúlnak, szerfeletti fájdalmat és búsongást érezzen utánok. Légy lemondó, az írás szavai szerint: *Kivánsz-e magadnak nagyokat? Ne kívánj!*

Bizonyára csak egy Jabes élt a világon, ki bánatot nem látott, ő érette is anyja szenvedett meg, midőn szülte; a fájdalmak és szenvedések mindennapos vendégek nálunk;

az élet örömei állhatatlanok, javai ingadozó alapon nyugszanak; becsületünk, békességünk körül ezer ellenség ólalkodik. Milly nyugtalanul várjuk mégis a nap keltét, hogy céljaink s törekvéseink útában előhaladhassunk! a föld javait nagy mohósággal halmozzuk rakásra, esenkedünk a megkülönböztetések után, s egy óra, egy szerencsétlen szempillantás — s vége van mindennek, s veszteségünk érzete földhöz ver bennünket. Adott volna-e annyi boldogságot a bírás, mint mennyi fájdalmat az elvesztés hozott?! Oh millyen földöntúli öröm: kedves mieinket szeretettel s hűséggel szorítani karjaink közé, s millyen lélekmarczongló gyötrelem nem sokára sápadtan látni őket a halál hideg karjai között!! Millyen szép élni, nézni szemekkel a napot, részesülni a világ örömeiben, gondtalanul szedni az órák virágait; de megdöbbenő és iszonyú az élet delében itt hagyni a szép világot! S mindez azért: mert törekedtünk önmérséklet, szerettünk tartózkodás, éltünk eszmélkedés nélkül!

Légy azért lemondó, így nem ér veszteség! Tartsd előtted szüntelen az írás szavait: *a kik vigadnak mintha nem vigadnának, a kik vesznek vala, mintha nem bírnák azt, és a kik a világgal élnek, mintha nem élnének.* Emlékezzél a virág nyílásában hervadására, a nevetésben a sirásra, a születésben a halálra. Így elkészítvén magadat a lemondás által minden veszteségre, megbarátkozván a földi dolgok sorsával: midőn az bekövetkezik: nem lesz rád nézve veszteség.

Azonban a dolgok e közös veszendőségében is, mentjük meg a mi megmenthető, hogy így a kárvallásban is nyereség legyen. Mielőtt a sors elvenné tőlünk a jót, adjuk másnak, a felsegélés kezeivel. Különben sem kell sok a megelégedésre, *ha a jószág sok, a hiábavalóság is sok, és mi haszna vagyon az embernek abban?* Jótétel és adakozás által a földi veszendő vagyont, állandóval cserélhetjük be, mert bár akkor is elveszhet az, de a mit vele mível-

tünk kedves Isten előtt, s így becse és érdeme mindörökké megmarad.

Légy lemondó s vigasztald magadat! Az is használ nekünk a mit elvesztünk, az is a mi megmarad. A csalódások józanabbakká tesznek, a szenvedések megszentelnek bennünket; az elvesztett jó maradandóbbra készítet szert tenni, a testről a lelkire, a földről a mennyre irányozza törekvéseinket s gondolatinkat. A mi pedig a dolgok közönséges változandóságában, mégis megmarad nálunk, földi hasznain s gyönyörűségein kívül, Isten kegyelmes jóvoltáról tesz bizonyosságot s háladatosságra indítja lelkünket, s egyszersmind bizodalomra a minket szüntelen gondjai alatt tartó mennyei atya iránt; ki valamint a múlt esztendőt nem engedte böles czéljai szerint elmúlni tölünk könnyhullatás és szenvedések nélkül, de sok jóban is részesített: úgy a jövőben is mindeneket a mi javunkra s igazi boldogságunkra intézend el.

És most, midőn az év kezdetén, meghallgatván az idő tanácsát, vigyázatra, tántoríthatlanságra és lemondásra határozzuk el magunkat, hogy rendeltetésünkhöz méltólag éljük át az előttünk lévő napokat, s ne legyünk kénytelenek bankódással nézni vissza az év végéről: nem állapodhatunk itt meg, mert ösmérjük határozott és gyarló voltunkat. Te hozzád emeljük fel azért lelkünket, minden idők és történetek böles Ura, örök Isten, minékünk édes atyánk! tőled kérünk erőt és támogatást feltételeinkben. Te derítéd reánk ez év első reggelét, tőled kérünk kegyelmet annak következő napjaira is! Adj nekünk azokban örömet és fájdalmat, elfogadjuk azokat, mert tudjuk hogy általok javulásunkat, boldogságunkat munkálad! A te kegyelmed jelölje meg az év minden óráját, jelenjen meg a mi mezeinken áldásban, életünkön megszenteltetésben. Te néked

ajánljuk magunkat mindenestől fogva, a te szereteted nincs időhöz kötve, legyünk azért annak boldog tárgyai mindenkor, a feltetszett újévben is, hogy áldott legyen ennek kezdete és vége. Amen.

Mindeneknek mondom : Vigyázatok!

Márk 13, 37.

Jöllehet a lélek kész... Mát. 26, 41.

Az én életemnek napjai... Jób 7, 6.

A napot elnyugotom délben... Ámos 8, 9.

Mikor halljátok fúni... Luk. 12, 55.

Nem a bölcséké a kenyér... Préd. 9, 13.

Nyomorgattatunk de.... 2 Kor. 3, 8—9.

Mit használ valakinek... Márk 8, 36.

Lelkünk ösméretinek bizonyysága... 2 Kor. 1, 12.

Az elevenség, a szent mag.... Ésa. 6, 13.

És te kívánsz-e magadnak.... Jer. 45, 5.

A kik vigadnak, mintha... 1 Kor. 7, 30—31.

*Ha a jószág sok... Préd. 6, 11. *)*

*) Hogy az egyházi beszédekhez — nem orációzt, halotti emlékbeszédet értek — egyedül a biblia adhat igaz alapot; s hogy a lelkész, tárgyalás közben is a céljára szükséges erősséget és példát legzélszerűbben a szent könyvből veheti: mindenki tudja. Azonban, míg a szent könyv tekintélye megkívánja: hogy szavait a szent írók világos megnevezésével, a könyvek, részek és versek kitételével idézzük: a számok, úgy a szövegbe szúrva, mint alul vagy a lap szélén alkalmazva, felette ártanak az olvasás folytonosságának s zavarják a figyelmet. Ezeket tartottam előttem, midőn a beszéd céljához legfontosabb szentírásbeli helyeket, mellyeket a kidolgozásban idéztem, — legalább kezdő szavaikban — a szentírók s locusok világos megnevezésével, minden egyes predikáció végén, még egyszer kiírtam.

T. M.

II.

Téli gondolatok.

(Közönséges.)

Alapige:

*Te rendelted a földnek minden határit, a nyarat
és a telet te formáltad.*

Solt. 74, 17.

Hová lettek a tavasz virágai? és a nyárnak kalászból font koronája hová lön? Ki vette el a fától lombjait, a madártól énekét, a pataktól habjait? Miért hült el és keményedett meg kebeled oh édes szülénk anyaföld, hogy ne fogadhass abba egy magocskát, ne bocsáthass abból egy fűszálat sem?! Honnan a világon e megdöbbenő csendesség, melyet csak az északi zivatarok zúgása szakaszt meg? *Az erős Isten, ki az ő fuvallásával csinál jeget és a vizeknek szélességét beszorítja, cselekvé mindezeket.* A természet álomba merülve hallgat. — Tél van!

És midőn a föld fehér takarója alatt pihen, hogy visszanyerje a gyümöleshozásban megfogyott erőt, midőn a feltetsző hajnal ébredésre nem int, a madarak éneke munkára nem hív; nem kínálkozik a meghajlott kalász az arató sarlójának, a sárga szőlő gerézd megtölteni az új tömlőt: mi, kik közvetlen a természet kebelén élünk; szántunk, vetünk várván az örvendetes aratást, házaink tűzhelyéhez szorúltunk. Összebb vonúlt ugyan munkálkodásunk köre, de a tél még sem arra rendeltetett hogy a henyeségnek, hivalkodásnak és káros örömeknek éljünk, mert a mellett,

hogy minden napnak megvan most is a maga terhe, szép alkalmunk nyílik az elmélkedésre. — Ha két kezünkkel nem kereshetjük kenyerünket, nem építhetjük külső állapotunkat, kereshetjük a lélek eledelét s munkálhatjuk belső épülésünket. Hiszen még a börtön fenekén is szabad az igazságot nyomozó lélek, gondolatai nincsenek bilincsbe verve, előtte nyitva áll a széles világ. Mi is, kik bizonyos tekintetben rabok vagyunk jelenleg, a tél zordonsága által a mi házainkba zároltatván: nyissunk szabad tért elmélkedésünknek, tárgyává tévén azt, a mi épen jelen van, a mi bezárolt bennünket, t. i. a telet. Ha nem tapodhatjuk a rét pázsitát lábainkkal: járhatunk gondolatainkkal azon, elmélkedhetünk; egyik igazság a másikat támogatja, magasabb látópontot nyerünk, megnyugszunk és remélünk; a hála és Istenben vetett bizodalom által, eltűnik a homály melly borítja felettünk a napot, szivárvány támad az égen, eltűnik a zordon téli pusztaság, a fák kileveleznek s virágba borúl a föld határa lelkünk előtt. Teljék el hát ez az óra is úgy, hogy javúljunk, épüljünk s dicsőítsük az Urat, kinek bölcsességéről emlékezik a szent lecke, mondván: *Te rendelted a földnek minden határit, a nyarat és a telet te formáltad!*

I.

Első gondolat, melly az elmélkedés tárgyául önként ajánlkozik ez: hogy e téli pihenést gyümölcsözés, a gyümölcsözést virágzás előzte meg, minden szépen rendeltetve Istentől a maga idejében.

Kikeletkor, midőn nyilatkozni kezdett az idő: a lanyha szellők és verőfény hatalma által csendesen elolvadt a hó, megítatván kövérítő nedvével a barázdákat; felmelegült a föld kebele s megmozdult benne az élet, azután megis látatott a fákon, fűvekben és virágokban; futásra indult a patak s madarak énekétől zengett a levegő, a természet új

életre s munkásságra ébredt. Azonban a hűs szellők és a nap sugárai mellyek eddig kölcsönösen oda munkáltak, hogy a növények kifejlődése se ne gátoltassék, se idő előtt előre ne hajtassék, lassan melegülni kezdettek, a virág hervadásnak indult, mert kelyhében megfogant immár a mag. A nap tikkasztó hőségére zivatarok s mennydörgés jövének; a gyümölcs pirúlni, a kalász hajolni kezdett, az érlelés és gyümölcshozás szaka beállt, menvén folytonosan míg a sárguló leveleken a hanyatlás jelei nem mutatkoztak, hogy azután a késő dér leforrázván még nyilatkozó elevenségét a természetnek, lehulljon a hó, pusztaság borítsa a földet, és megpihentetésére ismét tél legyen. És ime ismét tél van, és mindez bölcsen van így!

Ezt az utat követteti a gondviselés a mi életünkkel is; mert valljon az ifjúság nem a vidámságnak s gyönyöröknek, a férfi kor nem a munkásságnak s küzdelemnek, a vénség nem a nyugalomnak s komoly élvezetnek ideje-e? Azonban vedd eszedbe: hogy a természet soha át nem hágja a rendelt határokat, fel nem cseréli az esztendő szakaszait, hanem hogy *ott minden dolognak rendelt ideje legyen, ideje az ültetésnek s ideje annak kiszaggatásának a mi ültettetett.* Cselekedjél te is így, törekedvén akkép élni, hogy életednek egyik szaka a másikra helyesen és természetesen következze!

Midőn megpezsdülni érzed ereidben az élet teljességét: *örvendezz ifjú a te ifjúságodban, és vidámítsd meg téged a te szíved a te ifjúságodnak idejében, és járj a te szívednek útjaiban, szemednek látásiban.* Használd az örömmel kínálkozó órákat, mellyek a milly szépek épen olyan mulandók is. Isten adománya az ifjúság, teremtőd és magad elleni vétség lenne nem használni de épen az elhasználni is, korán kóróvá változtatván annak virágait, méreggé annak mézét. Jusson eszedbe, hogy ifjúságod örömeiért Isten ítéletre von. A virágban biztosítatik a gyümölcs, a jóltöltött ifjúságban az ép férfiúság. Járj szí-

vednek útiban, barátkozzál és szeress! alapíts idejekorán családot, mellyben a legtisztább boldogság kútfeje fakad, indulatunk megüledést, erónk öntudatot nyer, közelebb hozatunk az emberi társasághoz, érdekeltetvén bajai s jóléte által, mellyekben osztakoznunk kell. Nem szabad oh ifjú! úgy osztanod fel a gyönyörúséget és munkát, hogy amaz egészen ifjúságodra, emez férfi korodra essék; tanulj, próbálj, a gyönyörködések korában szokjál a munkához s örömet gazdálkodol meg a komoly törekvések napjaira, mellyek lassan beköszöntenek, midőn az ábrándozás holdvilága láthatárod szélére vonúl s a munka és törekvések napja süt fejedre. Jaj neked, ha szüzsies tisztaságot, kiképzett értelmet, szilárd jellemet nem hoztál ide által az ifjúságból! ha igyekezetednek, becsszomjadnak, áldozattételeidnek határozott nemes iránya nincsen, ha mindenek felett szigorú kötelességérzet nem foglalja el egész valódat! Megdördül feletted s villámokat szór az ég, verejtek szakad homlokodról a forró nap hevében, kísértetekkel találkozol, megösmérkedel az önmegtagadással. Küzdés az élet, légy ember mindenha!

A küzdés hevében, az élet zajában, a dicsvágy sürgetései között is pedig, felemeltetve vagy leveretve, *emlékezzél meg a te teremtődről!* Ne csak tudj, higyj is; ne csak munkálkodjál, imádkozzál is! nem a gyermek betanult gépiességével, nem is az agg tehetetlenség félnék reménykedésével, hanem az erős alázatosságával, a bölcs önismertével, azon örök szükségességgel, melly a legmagasabb lelkeket is, bár birják e földet minden dicsősségével, magasabb rendeltetésökre emlékezni, az ég felé tekinteni, Istent keresni sugalja.

Teljesítsd kötelességedet, munkálkodjál híven míg nappal vagy; de a midőn gyorsaságodat lassodni, erődöt fogyni, vágyaidat szűkebb körre szorúltni érzed: ösmérd meg a jelt: az ős hullatja leveleit! nyugalmazni készül az élet s másokat léptet helyedre! Ne akarj ifjú lenni többé,

nem neked valók az ifjúság örömei; ne akarj vezér lenni, nem neked valók a férfi kor küzdelmei! csak károdra s szerzett érdemeid kisebbítésére szolgálna az erőszakolás, melyet a természet nem tűr. Meg volt a te pályád, szedd elő érdemeit mellyeket szerzettél! Most már az öregség verőfényes napjai maradtak számodra, s ha híven futottál jogod van

II.

A jutalomhoz, melly a nyugalomban, méltányoltásban, a komoly élvezetekben s a jófutott pálya emlékezeiseiben áll.

Minden létező valóság oda siet vissza honnan elindult, az öregség is nem más mint második gyermekség; az írás is azt mondja: *mikor ifjabb volnál, beövedzed vala magadat és oda mégy vala a hová akarod; mikor pedig megvénheszel, a te kezedet kiterjeszted és más övedz be tégedet, és oda viszen a hová nem akarnád!* Azonban, míg a csecsemőben a leendő, az öregben a volt embert ápoljuk s tiszteljük, mert ápolásra van szüksége mindkettőnek; amannak jövője van melly még kétes, ennek multja mely világos és ösmért, s meghatározza a tisztelet mértékét. Azon jutalmon kívül tehát, mellyet a hasznos munkában elfáradt öreg a komoly élvezetekben, nyugalomban s pályája szép emlékezeiseiben bír, felmarad még számára a méltánylat és tiszteletadója, de csak is a hosszú időt gazdagított érdemekért, mert *a véneknek illendőségök* ugyan *az ő megöszülésök*: mégis *az a vénség igen szép és ékes korona, melly az igazság útában találtatik.* Nincs kellemetlenebb jelenet a helytelen s érdemtelen öregségnél!

Azon állítás igazságát, miszerint csak az igaz érdemnek jut valódi jutalom, s csak a hű munkás méltó a maga bérére, teljes világításba helyezik az élet azon gyakori s visszás jelenetei: midőn az követel jutalmat, ki nem méltó

arra. Látunk éretlen ifjakat, kik a sokat tanúlt és tapasztalt bölcslet játszva, erkölcsi súlyok és fontosságuk elősmérését követelik; az önhittség szemérmertlenségével teszik csekélységöket párhuzamba a közügyek élén becsületben megöszült férfiakkal. Találkozunk emberekkel, kiknek lelke szintén eleped a vágytól: magas méltóságra juthatni, azon hittél: hogy ott kicsiségök nagyra növelkedik, pedig a törpe a bércezek esúcsán is törpe marad, sőt ott még inkább kitünik mivolta. Sokan meggazdagúlni ohajtanak munka-szeretet, mindent tudni tanulás nélkül; kívánnak aratni, pedig nem vetettek, pihenni pedig még nem munkálkodtak, tiszteltetni pedig arra érdemeket nem szereztek. Ezen dolgok alatt valósággal *megindúl a föld, mint a szolgálta alatt mikor uralodik, és a bolond alatt mikor eleget eszik.*

A tiszteltetést nem lehet követelni kieroszakolni, ez az, mellyet mentül jobban keresünk, annál kevésbé találunk meg. Egy pillanatig ragadhat reád valami annak külházából, de midön ez még életedben lekopik rólad, midön a hozsánna-kiáltozók feszíteni szeretnének; midön a történet írókezének ujjai ítéletet hoznak feletted mint Baltazár felett, ezt írván a meszelésre, *megmérettél a fontban és híjjával találtattál*: még sokkal rosszabbúl lesz a te dolgod! A valódi jutalmat csak kiérdemelni lehet, mégpedig nem annak elménkben forgatott utógondolatával, hanem a jó és igaz szigorú, következetes munkálásával, nem is jutván eszünkbe: valljon elősmérés vagy kárhoztatás követi-e azt? *Jóltegyetek semmit abból nem várván és a ti jutalmatok sok lészen!*

Valóban nem marad el annak jutalma a ki jól kereste! Mint a csendes, nyájas napszállat, olly kedves az öregnek, ha a múló élet töle nyugalmas fényben vesz búcsút. Hallgatjuk szavait, kérjük tanácsát, becsben tartjuk helybehagyását, hogyis ne! hiszen ötét bölcsesé tette az élet! támogatjuk tántorgó lépteit, ah, ezek a térdek az emberiségért viselt nehéz terhek alatt roskadtak meg!

De ha a kedvesség mely az *aranynál és ezüstnél jobb*

elmaradna is, mint gyakran félreveti a világ a kifáradt küzdőt, megcsorbúlt szablyaként: a hű munkás jutalma mégsem vész el! megmarad az pályája emlékezéseiben, mellyek felevenítik előtte a múltat s derengővé teszik, felvidámítják az élet estéjét. Megmarad az öntudatban hogy nem élt hasztalan, hogy lelkének egész buzgalmát, tehetségeinek öszvegét szent célokra áldozá. Még azon magávali elégületlenség is, — a magas lelkek tulajdona! — melly gyakran ezt mondatja vele: sokat akartam, keveset tettem; sokat küzdöttem, keveset vívtam ki! egy magasabb pálya kulcsát adja kezébe, hol majd elvégzi a mi még hátra van. S míg édes a komoly élvezet, és pihenés a hosszú küzdelmek után s jólesik csak távolról hallania az élet harcának fegyvercsattogásait: mosolyogva néz a sírra, hol elkezdett pihenésének teljessége lészen, s honnan tökéletesebb életbe nyílik ajtó. Illyen jutalomra tarthat számot a ki híven fáradozott, illyen szép a tél, ha a tavasz és nyár helyesen múltak el.

Ez a gondolat felmagasít bennünket, szabadoknak tudjuk magunkat most is midőn a világot a téli halál karjaiban szemléljük, gondolatunk átmegy a halál telére, s érezzük hogy az időnek nincs rajtunk hatalma, felül állunk a természetben, hogy mi

III.

Nagyobbak vagyunk mindeneknél! Igen, — azt mondhatná valaki — nagyobb vagyok mindeneknél! a teremtés koronája vagyok! felül-állok az időn s természetben! és mégis — míg millió teremtés megél és nem tudni miből? a téli pusztaságban, hol egy fűszál sem található: nekem szorgoskodnom kell eledelem felől hogy éhen meg ne haljak! Midőn leszáll az éji setétség s az ég is elrejtí csillagait: a vad barlangjára talál, s én szomorúan tévelyegnék a nyomtalan fuvatagos pusztaságon és nem találnék haza!

A kis madár lombtalan faágon húzza ki a tél csikorgó éjszakáit és megmarad: míg én menthetlenül elvesznék tűzhelyem melege s ruháim védelme nélkül! Hogyan van ez, ha nagyobb vagyok mindeneknél?!

Igaz hogy gyenge vagy az elemi befolyásoknak ártalom nélkül kitenni magadat, mezítelen jöttünk e világra! s az ember, nemcsak életének első napjaiban a leggyámoltalanabb teremtés, de azután is hosszú évek során át kettőztetett gond és figyelem tárgya s kellő nevelés nélkül állat marad; igaz hogy nagyobb ereje, élesebb, biztosabb ösztönei vannak sok alsóbbrendű földi teremtésnek; igaz hogy rabúl zárolt be a mogorva tél, mellynek szigorú napjaiban szorongást, nélkülözést kell látnod: de vigasztald mégis magadat oh ember! sőt áldjad az isteni gondviselést ezen hiányokért is, mert a mellett hogy azok némelyikét a legemberiebb s magasztosabb érzések okává tette, másikat gazdagon kárpótolta felsőbb erők- s tehetségekkel: épen ezek által ama nemesebb létezési formát a társaságot jelölte ki számodra, hol hozzád méltó foglalkozást s örömet találsz, hol testi lelki tehetségeid legalkalmasabban fejlődhetnek a nevelés által s legcélszerűbben használtathatnak fel arra: hogy két világ polgára, s valóban nagyobb légy minden földi teremtéseknél.

Mondám: hogy Isten a született ember gyámoltalanságát magasztos indulatnak s érzésnek tevé okává; igen, mert ebből származik azon leírhatlan szeretet, s ragaszkodás, melly szülét és gyermeket, nemcsak az ápolgatás koráig, hanem egész életen át összeköt és boldogít, hogy bujdossanak egymással, megis haljanak egymásért s az elszakadás a legvérszöbb fájdalmat idézze elő, mint a kegyes Jákóbnál az ő Benjáminának Egyiptusba készülése. A barátság érzelmei is, azon lelki szükség titkos érzetéből erednek, hogy kevés az embernek egy-maga, hogy csak egymást értve, segítve, örömben és búban osztakozva, lehetünk boldogok.

És valljon az élesebb természeti ösztönökért, a testi

szervezet töredékenységeért nem dúsan kárpótolva vagy-e oh ember! az értelemben, ezen Isten által belénk lehelt égi lángban? melynek világánál vezérheted magadat az élet szövevényes útain, tévelygés nélkül haladhatsz eredeti célod felé! E mindenható fegyverrel nemcsak véded magad a nyers természet ellen, de győzedelmeskedel is azon, titkait felkutatód, kincseit kizsákmánylod, erőit céljaidra szolgálni kényszeríted! Ember, értelmes valóság! panaszkodol-e még gyengeségedről? sőt dicsekedjél nagyságoddal! de meg ne feledkezzél arról: hogy csak az emberi társaság kebelében, a vallás és tudomány emlőinek tápláló tején, a képző és nevelő intézetek alakító ujjai közt, szorgalom s fáradtság után lehet e hatalom és dicsőség osztályrészed!

Hogy pedig a társaság kebelébe is elkísér az idő zordonsága, úgy hogy ott gyakran szent Pál apostol szavai szerént: *mind éhezünk, mind szomjazunk, mezitelenek vagyunk, arczúl veretünk*: ez sincs, — a mellett hogy nem egyszer magunk szerezzük szenvedéseinket — ok nélkül, próbáltatunk, erősítettünk! még a társaság jólétére is, mellynek hatalmát nem a fegyverek száma, nagyságát nem területe, gazdagságát nem bányái, hanem polgárainak egymáshoz szilárd viszonya tesz, hathatósan befolynak az olykori szűkölködések s küzdelmek; mert valamint a meleg kiterjeszti, a hideg összevonja a testeket: a boldogság s nagy jólét eltávolít egymástól, a szerencsétlenség pedig egymáshoz köt. Télben a hadviselés nehezzé válik vagy épen megis szűnik, a szívek hareza is békére válik a közinség idején. Megösmérjük hogy egymásra szorúlunk, hogy magunkban semmik vagyunk; segítjük, felemeljük embertársainkat, a jótett viszonszolgálatot, háládatosságot szül, a szeretet s testvériség boldogító köre tágul.

Ösmérd meg az emberi társaság jótékony rendeltetését és teljesítsd iránta kötelességedet híven! a fák nem mondhatják egymásnak: beteg vagyok! a vadállat nyugodtan költi el martalékát, míg megsebesült társa haldoklik mel-

lette, de az ember minden botlásai mellett is ember marad: erkölcsi s érző teremtés; megindítják a könyvek mert ő is ösméri azokat; könyörölni, megengedni, áldozni, nem csupán, a reá nézve is hasonló sors lehetőségének érzete, hanem amaz örök törvény melly szívébe íratott, melly őtet az éggel tartja rokonságban s valóban nagyobbá teszi minden földi teremtéseknél.

Fussuk végig gondolatban még egyszer a mondottakat! *Isten, ki rendelte a földnek minden határit, a nyarat és telet formálta*, valamint a természetben, a virágzást, gyümölcsözést, pihenést és téli álmat bölcs rendben hagyja egymásután következni: elrendelte a mi pályánkat is, hogy az ifjú élet gyönyörein, a munkás férfikor küzdelmein túl az öregség nyugalmas napjaiban pihenést és méltó jutalmat találjunk fáradalmaink után. Tudtunkra adta mikor és mit kell munkálkodnunk? hogy magas rendeltetésünknek, miszerént nagyobbak vagyunk minden földi teremtéseknél, — igazán megfeleljünk; felruházott e végből erőkkel s tehetségekkel, s hogy azokat czélosan használhassuk: társaságba állított bölcsesége. Fogjuk fel azért rendeltetésünket tisztán! e téli napokban is, ha hideg a természet, legyen hó a mi szívénk; ha gyümölcsöt nem ad a föld: bővölködjünk a *lélek gyümölcszeiben!* Segéljük, neveljük, boldogítsuk egymást, hogy jutalmát vegyük ide-alant is, de méginkább amaz örök hazában, mellyet hogy meglátunk a halál tele után: hisszük, reméljük és várjuk. Amen.

Az erős Isten ki az ő... Jób 37, 9.

Minden dolognak rendelt ideje.....

Préd. 3, 1—2.

Örvendezz a te ifjúságodban... És

emlékezzél meg a te teremtődrol...

Préd. 12, 1. 3.

Mikor ifjabb volnál.... Ján. 21, 18.

*A megöszülés illendőség... A vénség
szép ékes korona... Péld. 20, 29.*

— 16, 31.

Megindul a föld... Péld. 30, 21—22.

Megméréttél a fontban... Dán. 5, 27.

Jóltegyetek... Luk. 6, 35.

Mind éhezünk, mind... 1 Kor. 4, 11.

III.

Házasságszerzés.

(Farsang előtt.)

Alapige:

Szereztek velünk sógorságot, a ti leányitokat adjátok nekünk, és a mi leányinkat vegyétek magatoknak.

1 Móz. 34, 9.

A tulajdon, szent és féltett kincs gyanánt őriztetett minden időben az emberektől s őriztetik ma is. A régieknél, istenei voltak a határoknak, a tulajdon eszméje felsőbb valóságban testesített meg, sérthetlenségének kipéldázására; s nem egyszer véres és sok évig tartó hadviselés folyt a nemzetek közt határvillongás és birtokháborítás miatt. Nem is csuda, mert annak az édes mienknek olly varázs hatalma van, hogy sokat koczkáztatni s feláldozni is készek vagyunk annak épségben tartása- s birtokáért, és mindenkit, még azt is, kit a barátság s vérség kapcsa köt hozzánk, ha elidegenítési szándékkal nyújtja ki kezét e féltett kincsünk felé: ellenségnek tekintünk s minden hatalmunkban lévő fegyverekkel harczolunk ellene.

Ha illy erős bennünk az ellenszenv azon tulajdonaink megtámadtatása ellen, mellyek külső viszonyainkban: szorgalmunk által szerzett, a szerencsétől ajándékozott, vagy eleinktől öröklött javainkban vagynak: mennyivel erősebb és méltán akkor, ha a megháborítás örök, elidegeníthetlen s magától a teremtőtől nyert tulajdonainkban történik; midőn

hitünk- s meggyőződésünkben, érzelmeink s akaratunk szabad követésében idegen beavatkozás által gátoltatunk; vagy gyöngéd s kegyeletes eljárásaink közben mások által megbotránkoztatunk; hamis okok, csábítás, erkölcsi erőszakolás által félrevezettetünk működésünk azon természetes folyamatától, melyet minden erkölcsi, szabad valóság bizonyos célra-sietésében követ.

Az erkölcsi birtokháborítás s tulajdon megsértésének több esetei közül, legyen szabad ez órában egyet mint czélmra tartozót felhoznom, t. i. a házasságszerzést, vagyis azon eljárást, melly szerint sokan, felette nemtelenül, a házasulandók viszonyaiba avatkoznak; s nem hagyván meg nekik az ezen nagy lépésre szükséges időt, gondolkodást, ösmerkedést, hajlamaiknak háborítlan követését: szövik fonják hálóikat, kötik és oldják erőszakosan a viszonyokat, midőn *hét asszonyi állatok megragadnak egy férfiút, mondván: a mi kenyereinket esszük, és mi-magunk ruházzuk magunkat, csakhogy a te nevedről neveztesünk!* Annyival inkább helyén látom pedig beszélni ez utálatos eljárásról, mert a farsang, a házasulások ideje immár közelít, s mert, fájdalom! ezen általam megrovandó nemtelen szokás gyakorlatban van közöttünk, s ujjal mutathatnék nem egy szerencsétlen házasságra, melly boldogtalanságának okát a házasságszerzésben siratja és átkozza.

Vajha szavaimat szivetekre vévén ti bűnös házasságvácváclók: megszegyenülve hátra térnétek! Vajha szivetekre vennétek ijjak, szülék és mindnyájan, míg megmutatni törekszem, hogy a házasságszerzés

I. Eljárásában: gyöngédtelen,
embertelen, s
vakmerő.

II. Következésében: a családi boldogságra,
a lelki életre, és az
emberiségre nézve kár-
tékony.

I.

A böles Isten, ki a virágot szinnel és illattal ruházta fel a tavasznak idejére: a szívnek gyöngéd érzelmeket adott, hogy nyilatkozzanak azok, az élet tavaszának az ifjúságnak korában. Fényes álmak és szép remények veszik körül az ifjat, keble nemes feltételektől dagad, mint dagadnak az élet- és teljességtől a gyümölcsözőndő fáknak rügyei. Érezni, ábrándozni s szeretni az ifju szív jogaihoz tartozik, s az érzelem természetéből foly: hogy az jelentőségét s igazi életét úgy nyeri, hogy rokonulni, társakozni ohajt, a tiszta láng méltó oltárt keres, mellyen elégjen, a szeretni vágyó szív, más forró szívet ohajt, alig figyelve egyébire, mint érzelmeinek boldogító sürgetéseire; s legyen áldott ama felsőbb intézkedés, melly gyöngéden lopja be ez által a szívbe a szerelemmel a kötelességet, az élvezettel a tartozást! S mint Ádámnak álomban adatott társ: mosolygó álmakban veti meg a komoly családélet alapját, *hol a te kezdednek munkáját eszed, boldog leszesz és jól léssen dolgoz; a te feleséged mint a termő szőlő a te házádban, a te fiaid mint az olajfáknak ágai a te asztalod körül!*

E szerint, valamint nem lehet szentebb jog, mint a szív joga, szeretni midőn *ideje vagyon a szeretésnek*, sérthetlenebb tulajdon mint érzelmeit követni: úgy a legnagyobb gyöngédtelenség beleavatkozni a szív jogaiba, megháborítást intézni e féltett tulajdon ellen. Pedig ezt műveli az utálatos házasságszerzés, melly gátolja az érzelmek szabad lefolyását, a meggyőződés szilárdulását, a szándék teljes megérédését; durva kezekkel veri le a hímport a virágról, veszélyeztetvén egyszersmind a leendő gyümölcsöt is. Semmivé teszi az ösmérkedés, kölcsönös nyilatkozatok, szóval a lelkek egymáshoz közelítésének költői alkalmát, *midőn a szívnek teljességéből szól a száj*, még akkor is ha nem olyakat hoz összeköttetésbe, kik egymás iránt közö-

nyösek vagy hidegek. Elrabolja mint a lopó, a halandó életéből, ezen soha többé elő nem jövő szép időt, mellynek emlékezete a késő vénségig kísér és boldogít bennünket. Ezt cselekszi a házasság-szerzés épen olly gyöngédtelesen, mint a minő

Embertelenséggel. Mi Isten képére teremtett valóságok vagyunk, magas rendeltetésünk világos tudatával futjuk e földi pályát, szükség^o tehát hogy becsüljük magunkban a mik vagyunk, s minden cselekedeteinkre, bizonyos erkölcsi bélyeg legyen nyomva. De a többek közt, a házasságszerző embertelenül bánik az emberrel, mint bánik a rabszolgával, méltóságát sértőleg lealázza, midőn reá, mint árúra alkuszik, személyiségéből kivetkeztetve, lelketlen dolog gyanánt, egyezkedés, nyerekedés tárgyává teszi az okos lélekkel felruházott valóságot.

Ki tudná elszámlálni az okokat, mellyek miatt e nemtelen eljárás mindennapos e világon?! midőn rábeszélés, hitegetés, erőszakolás által két személy egymással házassági viszonyba vonatik, mindkettő vagy legalább egyik fél akarata nélkül s hajlama ellenére, olly visszás és természetellenes kezelésével a dolgoknak, hogy minden csak a mellékes célok eléréseért történik, ők magok pedig, kiket a viszony kizárólag érdekel, a legnagyobb embertelenséggel mint eszközök kezeltetnek s alig vétetnek figyelembe. Valamelly kétséges kimenetelű pör, a birtok eldarabolásának kikerülése, elég gyakran arra, hogy magok a szülék adják el gyermeköket valamelly nyomorúlt Izmaelitának, — mint Józsefet az ő bátyjai — s ekkép holtigvaló nyomorúságba taszítják; imé pört nyertek meg könnyűszerrel, de nagyobbat vesztek el lelkiösmeretök s Isten ítélőszéke előtt; a birtokot nem, de a helyett megoszlatták a szíveket!

Nagy vagyon és fényes név, hatalmas rokonság és sógorság utáni nevetséges vágy, hányszor nem adják az emberek szájába e szavakat: *Szereztek velünk sógorságot* sat.!? Sok, úgynevezett jó házasság által ohajt magán segíteni,

midőn vagyona a pazarlás, férfiúsága a kicsapongás, erköl-
cse a bűn által semmivé van téve; az utolsóval keveset törö-
dik, az első megorvoslása függondja; s tudnivaló, hogy ez
nem történik házasságszerzés s a velejáró emberte-
lenség nélkül. A fiú, ki derekabb rendetlen apjánál, a
leány, ki tiszteltebb ledér anyjánál: könnyen unottá lesz a
háznál, s áldozatul vettetik a legelső alkalommal. Vagyonos
árvagyermek, a gyámok önző czéljainak esnek martalékkul.

Vannak olyanok, kiket valamelly nevezetlen aljas
viszketeg vagy betegség szüntelen házasságszerzésre,
javallásra, elszólásra sarkal; az összeszerkesztettek boldog-
ságát látni-e, vagy nyavalyájokon kárörvendeni? kik *megta-
nulják a házanként való járást, hazudozók, nyughatatlanok
és csacsogók*. Sőt oly nyomorúlt is találtatik: ki a házassági
ünnepély lakomájaért, hogy egy jó napot csinálhasson ma-
gának: kész a legössze-nem-illőbb házasság létrehozásában
közremunkálni.

Ezek mellett még vakmerő is a házasságszerző, mert
eljárásával, azon örök alapokon épített oszlopokat mozgatja,
mellyeknek leomlásával az emberiség fejére szakadna a min-
denség, mint leszakadt a vak Sámson által megrázott ház
Gázában. — Azon alap mellyen a jó Istentől — ki maga is
csupa szeretet — a világ teremtetett és fennáll: a szeretet;
ennek világos jelei látszanak a mennytől a földig, az ember-
től a féregig; jóltevő melegét érezzük mindenütt, bennünk
és kívülünk. Mozgatja, áthatja, megeleveníti minden részei-
ben az erkölesi világot, mellynek a szeretettel levegője fogyna
el s létezés és termékenység helyett szomorú dermedés és
halál állna be. Minden emberi intézményeink, nagyságunk,
erényünk becsét és mértékét, a bennök lakozó szeretet szabja
meg. *Öltözzétek fel a szeretetet, melly a tökéletesség kötele!*

Midőn ez így van: szükséges hogy minden cselekedete-
inkből a szeretet tessen ki, szövetkezéseink egyedül annak
befolyása alatt köttessenek, azon épüljön kiváltképen házasa-
sági viszonyunk, mellyben korántsem a gazdagság, szépség,

befolyás és más veszendő javak, hanem az erkölcs mellett egyedül a szeretet biztosíthatja állandósíthatja a mit kérésünk, a boldogságot. A tiszta szeretet az örök alapkö a házasságban, melly alapot vakmerő kezekkel bolygatni iparkodik a házasságszerző, tekintélyét s a hozzá-ragadott méltó kegyeletet kissebbíti, tagadni látszik annak isteni eredetét és hatalmát, midőn helyette, ingatag alapokon kívánja sőt erőszakolja építtetni a családíság házát; s az erőtelen ember lelkében érvényre, becsre emelni eröködik gonoszúl és vakmerően az árnyékot a fény, a romlandót az örök, az emberit az isteni felett.

Továbbá, minthogy a házassági frigy ünnepélyes eskü által pecsételtetik meg, mellynek alkalmával szívünk igaz érzelmeit bevallani, a jövőre ígéreteket tenni köteleztetünk, egyszersmind Isten segedelmét s áldását kérjük az ő előtte kötött szövetségre: minő nagy bűnnek lesz okává és részesevé a vakmerő házasságszerző?! midőn a felek szeretni vallják egymást szeretet nélkül, ígéreteket tesznek a megtartás nem-akarásának vagy lehetetlenségének világos gondolatával s feltételével, s így nem-csak hamisan esküsznek, de esküszegők már az esküvés előtt; midőn nem irtóznak megállani a szíveket és veséket vizsgáló előtt, s *hazudnak nem embereknek, hanem Istennek!*

Igaz, hogy a bölcs Isten, érző, ismérő és akaró tehetőséggel ruházván fel, erkölcsi szabad valóságokká tön, kik ösmérjük Isten törvényét; igaz, hogy a jót és rosztat akarunk teljes használata mellett követhetjük s kikerülhetjük, s mint ilyenek saját felelősségünkre cselekedszük a mit cselekszünk, s a beszámítás terhe, még a csábítás esetében is, mellynek tartoztunk volna elleneállni, reánk nehezül, s *magad menthetlen vagy oh ember!* mégis bünössé, kárhozatra méltóvá teszi magát a vakmerő csábító is, ki a szeretetet megveti, az eskü szentségével könnyelműen játszani, sőt azt lábbal tiporni, az erkölcostelenséget terjeszteni ad okot és segítséget, saját bünrészessége mellett, másoknak; mert *ja*

a világnak a botránnykozások miatt, de jaj az embernek, ki által a botránnykozás léssen!

II.

Az eskü letétele- s frigy megkötésével a házasságszerző szerepe megszűnik; mert ő, hogy alacsonyysága teljes legyen, a helyett hogy vigasztalással, enyhítés- és békítéssel jóvá tenni iparkodnék némileg gonosz munkáját: inkább más áldozat után néz, s gúnyos kacajjal fordul el a magára hagyott boldogtalan házaspártól, mellynek csak most kezdenek teremni a keserű gyümölcsök a csábító munkájának következményeiben, s először is a házasságot nézve.

Nem is lehet máskép.

A mindenható szeretet melege, a határozó lépés fontosságának komoly meggondolása nélkül, könnyelműen vagy elcsábítva kötött szövetség láncza felette lazán tartja össze a feleket, pedig e láncz a kénytelenség vasbékója rózsafüzér helyett! az a csendesség, melly a boldog házasság első óráit jellemzi, itt, a hideg idegenség hallgatagsága, mellyet a kölcsönös csalatkozás zokogása vagy epés kitörései szakasztanak később félbe; igen, a csalatkozásé, mert hiába! *a pók hallójából nem léssen ruha*, a hiú képzelgésből boldogító valóság, a hamis alap ingadozni kezd, a hazudott légvárák összeomlanak, az élet egész kínos meztelenségében áll előttök; a gazdagnak és szerénynek hirlesztelt asszony alig bír egyébbel fennhéjázó, fényűző hajlamoknál; a műveltnak, deréknek mondott férfiú: tudatlan, rendetlen, jellemtelen! De ha nem így volna is: nincs az egymás gondolatát is kitalálni vágyó készség, egymásért meghalni tudó hűség, az a lelki odaadás: melly egymásban: házastársat, testvért, barátot egyesít, hiányzik azon bűvös erő: melly százsorozza a boldogságot, s a szenvedések éjjelét is csillagokkal hinti be. A legártatlanabb szó félreértésre ad okot, mert nincs bizalom; szemeik, a sas szemének élességével bírnak egy-

más hibáinak felfedezésében, mert hiányzik a szeretet fátyola! a házi gondok, az élet apró bajai elviselhetleneknek tetszenek, összeköttetésök, mellynek komolyságában s valódiságában szinte magok is kételkednek, kínos nyüggé változik hovatovább, s minden áron szabadúlni vágnak abból, sohajtván: *vajha valaki nekem szárnyat adna, elrepülnék... imé messze elmennék!* és el is mennek, felette messzemennek, idegen és bűnös örömegekben keresnek és találnak kárpótlást; a gondolat tetté érik, a botlás bukásra vezet s az erkölességgel mindennek vége! A mellett a drága s munkára rendeltetett idő elvész, a napok tartozásai lerovatlan maradnak; boldogulási vágy, kötelesség-érzet, becsület-szomj nélkül marad a kebel; a család felett valami kimagyarázhatlan nehéz suly, fúlasztó lég nehezül; a ház lassan-lassan alábbszáll, végre mindenestől végpusztulásra jut.

Illy szomorú felfordúltságban, a lelki, szellemi életnek is vége van. Nem szabad ugyan vakmerően azt mondani felebarátunkra: *mivelhogy leasett, nem kél fel többé!* mert megesik, hogy némellyki magát e nehéz viszonyok hatalmából kiragadja; nemes czélokra törekvő szellemi munkásság által keble sebét begyógyítja, sőt mint honpolgár, anya, emberbarát fényes érdemeket is szerez; megesik hogy a szerencsétlenség, nagyságnak lesz szülőanyja: de mégis legtöbb esetben illy megrázkódtatások után, az ember sarkából kiüttetik s el van veszve. Az élet sok kárvallását kiheverhetjük, de ha a szív oltára romba dől, nehezen épül fel újra, ha a kebel pusztá lesz, semmi sem tölti be többé. Hányadik bír ugyanis olly szellemi magasságra emelkedni, hogy szívét a csüggedés vasmarkából kiszabadítván, tisztán, nyugalommal, lemondással ítélje meg az életet s felülemelkedjék annak minden változásain? ki ha elvesztette vitorláit a tengeri viharban, evezőivel is úgy haladjon mint azelőtt; ki egy karral még ne tekintse magát bénának; a nyugalom eltűnésével a küzdésben találja örömét, az elvesztett boldogsáért az erkölcsben találjon kárpótlást? A madár melly

szárnyon, az ember ki szíven van találva: élhet, de nehezen repül magasra többé! Így törpült el már sok jeles, s annyi kitünő tehetség lett semmivé az emberiség kárára! A szerencsétlen ereje elzsibbad s hasonlatos ahhoz ki nehéz, gyötrő álmából nem bír felébredni; napjainak örömét megmérgezve, célját, életét elveszve hívén: bukórság marta-léka lesz, s a szellemi lelki élet oda van!

Erőtlenség minden bizonyára, az okos lélekkel, szabad akarattal felruházott emberben; erőtlenség a keresztyénben szeme előtt nem tartani ama magasabb rendeltetés betöltését, mellyre jó s rossz szerencsében egyaránt nemcsak hivatalva de köteleztetve is vagyunk; elfeledkezni az írás szavairól mellyek így szólnak: *kik szomorúsággal egy kevésse most a különb-különb kísértetekben illettettek: a ti hitetek próbáltatása találtassék nektek dicséretetekre, tisztességetekre, dicsőségtekre lenni!* erőtlenség bizonyára, és mégis úgy van, mert hiszen a legtöbb ember erőtlen!

És az elveszett egyén érzékeny kárvallás az emberiségre nézve is, melly nem más mint az egyének öszvesége. Bölcs czélok nélkül semmi sem adatott s mindenkinek helye, teendője van a társaságban; a tehetség, melly az egyénben hasztalanul elvész: a közboldogság s előmenetel kárára vész el; s minden erő melly az egész érdekében nem munkálkodik: gyengíti azt; egy vitéz elestével is a sereg fogy.

Az emberiségre való tekintetben: a legkiválóbb figyelem tárgya a család, mellyből mind a vallási mind a polgári társaság tagjait nyeri; s vajmi nagy különbség az: minémű készüllettel, ellátással s hajlamokkal bocsájtatunk ki a család kebeléből! Lehetünk nagyok és dicsők a világon, de sem a tudomány sem az élet ki nem pótolja azon esorbát, mellyet rajtunk s bennünk a családi hiányos vagy rossz nevelés hagyott; s örökre felösmérhető marad rajtunk azon bélyeg, mellyet öntudatlanul nyerünk annak befolyása alatt, ki keblén melengetett és szerető térdein hintázott. Bizonyára felette fontos az emberiségre nézve a család! ez adja a

lélekben testben ép férfiút, a feddhetlen, szerető és serény asszonyt, ki *drágább a karbunkulusoknál*, kiből még *a hitetlen férfiú is megszenteltetik*; a gyöngéd érzelmekben gazdag lelkű jó édes anyát, mellynél szentebb nevezet nem lehet a földön; a törvényt tisztelő, rendet és igazságot szerető polgárokat; az istenfélő, kötelességbetöltő, szentül-élni-kivánó keresztyéneket, kik tűrni szenvedni is tudnak; a hajthatlan bírót, bátor hőst, nagy fejedelmet, kik édes dicsékvései nemcsak a polgári, de a vallásos társaságnak is.

Imé a családnak világra-ható felséges rendeltetése! minden emberi nagyságunk erkölcsi szépségünk, dicsősségünk, a helyesen szerkesztett és bölcsen vezetett családból sarjadzik fel, mint a melegágyból a plánta. Távol legyen azért a bűnös könnyelműség, vagy mellékes érdekre való tekintés a családalapításban, mert imé annak felséges rendeltetése mellett, kitűnik a roppant felelősség is, melly mind egyéni boldogságukra, mind az emberiség legszentebb érdekeire nézve, a házasulókat, a családalapítókat terheli!

Fájdalom, e felséges rendeltetésnek, a házasságszerzők által összeerőszakolt családélet a legtávolabbról sem felel meg! ott, az Istentől adott szép erő nyomtalanul lesz semmivé, a lelki élet, a boldogság, az erkölcs nem gyarapúl; zavar, elfajulás, nyomorúság lakoznak abban. Tagokat épen nem, vagy ha ad is az emberiségnek, nem lesznek azok örömeire s nyereségére annak; *nem lesznek sem feddhetetlenek, sem tiszták, sem Istennek fiai, sem vádolás nélkül valók, hanem lesznek gonosz és elfordult nemzetség!*

Mondám vala pedig mindezeket a farsang közelgetésével azért, hogy azok, kiket illet, nyomják szívökbe mélyen, s légyenek bölcssek, vigyázók megfontolók az életre és halálra határozó lépés alkalmával. Okuljatok szülék, gyermekek, okuljatok mindnyájan! Ne találtassék közöttetek olyan, ki a házasságszerzés utálatos bűnében leledzik! Kik

szívetek jogaiba gyöngédtelenül avatkozni, emberi méltóságtokat sérteni, a titeket is egyedül boldogító örök törvényekkel vakmerően játszani akarnak: azoktól forduljatok el! nehogy családi boldogságtok, lelki éltetek semmivé legyen, s bennetek az emberiség is érzékeny kárt valljon. Lássatok saját szemeitekkel, ítéljetek saját értelmetekkel, szeressetek saját szívetekkel! A higgadt, jóakarató tanács egyedül az, mit adjatok és vegyetek! Bizonyára forduló-pontján állotok élteteknek oh ifjak! hosszú öröm vagy bánat áll a mérlegen. *Vigyázzatok és imádkozzatok hogy kisértetbe ne essetek!* Amen.

Hét asszonyi állapotok... Esa. 3, 28.

A te kezdednek munkáját... Solt. 128, 2—3.

A szívnek teljességéből szól a száj. Mát. 12, 34.

Megtanulják a házanként... 1 Tím. 5, 13.

Öltözzétek fel a szeretetet... Kolos. 3, 14.

Hazudnak... Ananiás és Safira Csel. 5, 4.

Jaj a világnak... Mát. 18, 7.

A pók hálójából... Esa. 59, 6.

Vajha valaki nekem... Solt. 54, 7—8.

Mivelhogy leesett... Solt. 41, 9.

Kik szomorúsággal... 1 Pét. 1, 6—7.

Legyetek feddhetetlenek... Filip. 2, 15.

Vigyázzatok és imádkozzatok... Mát. 26, 41.

IV.

Egyenetlen házasság.

(Farsangban.)

Alapige:

A bogácskóró küldött a Libánuson való czedrusfához, ezt izenvén: adjad a te leányodat az én fiamnak feleségül.

2 Kir. 14, 9.

Azon hatalmas erő, mely a természetben a rokon tárgyakat ellenállhatlan vonza egymáshoz: legnagyobb mértékben meg van az erkölcsi és érző teremtésben az emberben. Tágas a világ, sok millió ember él ennek területén, kik vallás, nemzetiség és szín daczára mind testvérek, ugyanazon atyának a jó Istennek gyermekei, ugyanazon végezcélra teremtett halhatlan valóságok, s kiket ez okból mint felebarátainkat kivétel nélkül szeretni tartozunk: mégis alig lehetne elvitázni a szívnek azon legközelebbi jogát, meghamisítani azon érzelmét, mellynélfogva azokhoz, kik hozzá közelebbi rokonságban állanak, jobban vonzódik.

Mindennapi tapasztalás, hogy egyik ember iránt első pillanatra rokon-, másik iránt ellenszenvvel viseltetünk, a harmadikhoz pedig épen közönyösek vagyunk. Nem állítom, hogy ez az első érzelem-nyilvánulás később meg nem változhatik, még pedig gyakran annyira, hogy rokon- és ellenszenvünk határozott cserét tesz a személyekben, de mindenestre a vonzalom nagyobb és kisebb mértékéről tesz bizonyosságot.

Es kétségkívüli dolog: hogy kik velünk lelki rokonságban vannak, hasonló érzellemmel s gondolkozásmóddal bírnak, kikkel a sors, ugyanazon állapot- s életmódnak tönk részesivé; kikkel a vér és családiság erős kötelei, a barátság szent érzései egyesítnék: azok közt érzi lelkünk testünk jól magát; kedélyünk ott derül fel, ott nyílik meg szívünk öröme s bizalomra, feledjük az élet bajait, s új erőt szerzünk a további küzdelmekre; sőt bennünk a lelki tehetség is jobban fejlik, s erkölcsiségünk biztosabb, kívánatosabb gyarapodást nyer.

Mindazon viszonyok közt pedig, melyek embert emberhez kötnek, legerősebb a házassági viszony; *elhagyja a férfit az ő atyját és anyját, és ragaszkodik feleségéhez, és lesznek egy testté.* Azért is ebben leginkább megkívántatik a rokonszenv és egyenlőség a házasfelek között; máskép el nem éretik a házasság célja: a boldogság; és ha olyanok egyesülnek, kik különböző testi hajlamokkal s érzéssel, kül- és beltulajdonokkal bírnak, midőn a bogácskóró a cédrus leányát veszi feleségül: ott egyenetlen a házasság; s míg az egyenetlenség által, minden más összeköttetésben is, nem él csak nyomorog az ember: a házasságban valóságos poklot talál.

Jertek azért és vizsgáljuk meg az egyenetlen házasság *külső és belső* okait; s különösen nálatok, kik még nap alatt lévén, megelőzhetitek a következő gonoszt: legyen fogantatos és mutassa meg gyümölcsét érett megfontolásban az igének szava!

I.

Egyenetlen a házasság külsőleg, midőn:
 a születésnél s neveltetés irányánál fogva,
 a vagon és
 életkor tekintetében különböznek a házasfelek.

Nem azért állítom egymással szemközt a magas és alacsony születést, mintha amazt nagyobb célokra hívatott-

nak, az erényre képesebb-, a boldogságra érdemesebbnek tartanám hasonló viszonyok közt, mint emezt; sőt eddig is inkább a kunyhókban, mint a palotákban születtek a próféták: hanem, mert mindkét osztály örököl bizonyos hangulatot és sajátságokat, mellyek legyenek bár magokban egészen ártatlanok, de az összetételben, mint némely vegytani elemek, ellenségeivé válnak egymásnak, s a romlás elkerülhetlen. Tudjuk, hogy az emberre, az első behatások, a példa mellyet látott, a kör hol az anyatejet beszívta, gyermekkor- s ifjúságának idejét eltöltötte: holtigtartó bélyeget nyomnak, mellyet minden új életviszonyba általviszen, s annál kevésbé remélhető, hogy ez leváljék róla a házasságban, mentül később történik a párosodás. Képzeljétek már most az egyik felet osztálya hevessege- s kicsinylésével, fenlátása- s parancsolásvágyával, bizonyos büszkeségbolygató visszaemlékezésekkel; a másikat még az apai háznál lelkébe nyomúlt sértékenységgel, gyanakodással, osztály-irigységgel s fanyarsággal, — s mondjátok meg: nem valószínű-e itt a jó házasság? még akkor is, ha — a mi csaknem lehetetlen — a rangos soha fejéhez nem csapná is társának, alacsony származását.

Megfoghatlan, hogy mégis annyian ohajtanak fényes összeköttetésbe jutni házasság által! s készek kiüríteni a keserű italt, csak arany pohárban legyen az! Te, szájalomraméltó áldozata, nagyravágyásod- s hiúságodnak! nem tudod-e, hogy tűzhelyeden belől úgy, mint kívül, mitsem nyersz ezáltal?! Saját szerény körödben maradva: nem lettél volna abban nyomorult; de a fényes rokonok teremeiben, hol úgyis csak az első szolga szerepe jut neked, élesen bíráló tekinteteknek, veséig döfő megjegyzéseknek, s azon utolsó állapotnak vagy kitéve: hogy szégyeneljenek! s míg a magas rangúak mellé erőszakolod magadat: csak alantiságod lesz láthatóbb, a csillogásban csak homályos voltod lesz szembetűnőbb! Ott vagy, ott libegsz mint az olaj a vízen! fényre vágytál, megtaláltad! de hideg, fagyasztó fény

az, minő van a magas hegyek ormain! Te, lenézni fogod szegénysorsú rokonaidat, mert előkelőnek ohajtasz tartatni; jó emlékezetöket, ragaszkodásukat elveszted; s mig alant ki-zárnak, fent nem fogadnak be; a kunyhóban elveszted a szeretetet, a palotában megvetést találsz! Bogácskóró! hasztalan vágyakozol a czédrusok közé, sohase' leszesz te czédrus!

Kell-e mondanom, hogy a születés és osztálykülönbség feltételezi a képeztetés irányát és jártasság mértékét is, melly ha különböző, az történik, hogy midőn a házasságok erőinek s igyekezetének, egy közös cél valósítására kellene találkozniok: csak egymás munkáját rontják el, láb-alatt lesznek egymásnak; a vállvetés, kézfogás lehetetlen, s úgy járnak mint a Bábel tornya építői. A szántóvetőhöz, ki reggeltől estig izzad földjének barázdáin, minek menne a városok elkényeztetett leánya, ki ábrázatját a napsugártól és szellőtől is félti? nem lenne ő annak segítségére! S kinek neje a palotahölgyek közt foglaland helyet: minek kötné magához a polgárrend egyszerű gyermekét? nem illenék ez őhozzá! Végy körödhöz illőt, olyat ki még apja házában látta, megszokta azon foglalkodást és életmódot, melly nálad várja őt! Menj sorsodbelihez, így nem sínyled meg a más földbe átültetést; így nem lesz a házasság egyenetlen, melly gyakran megtörténik továbbá:

A vagyon miatt, ha egyik fél gazdag, másik szegény. A házassági összeköttetésben ugyan, hol két szív egy dobbanás, két test egy lélek, hol minden gond és fáradtság a ház közjaváért történik, nem illő az enyém és tiednek éles megkülönböztetése; de midőn igen gyakran épen a vagyon hozza létre a viszonyt, midőn a szeplőtlen de szegény hajadon szép lelkének gazdag kincstárával, nem tűnik szembe senkinek, s az anyák szemei csillognak az örömtől, ha különben vásott, test- és lélekben valamint jellemben nyomorúlt de gazdag kérő kopogtat a leányos-háznak ajtaján; midőn kalmárkodó századunkban egyességlevelek, kölcsönös aláírások előzik meg a pap áldását: nem

esuda, ha minden óra szomorú családi jeleneteket hoz elő a vagyon miatt! Hányszor öntözi meg a szegény házasfél könnyeivel a felpanaszolt falatot, mellyet szájába tesz?! irigyelvén a napszámos állapotját, ki ha egész nap dolgozott, este nyugodt lélekkel ül szegény asztalához övéivel egyben! Hányszor jut eszébe azon boldog állapot, midőn szegény volt! a kisdéd apai ház, hol *jobb volt a paréjnak étele, mert vele szeretet vala!* Hányszor jár lelkeig az embertelen célzások fülánkja! mint megkeserítik életét a nemtelen lenéző szavak, a koldús-nevezet, s azon nyomorúlt alárendeltség, melly a vagyonosabb félel szemközt, neki jutott! Még a eselédnek is fájna az ilyen bánásmód, hát mikor attól kell szenvedni: kinek karjaiba a hűség, szeretet, s a boldogság reménye vivék, ki férj avvagy feleség! El kell feledni a szegényebb félnek öreg szüléit, szükölködő rokonainak nem szabad megkeresni ötet, jaj lenne az adakozónak, ki maga is kegyelemkenyeret eszik! Így élvén, nem ösmeri az örömet és jólétet, koldús a bőség ölében; a legszebb emberi erények, a hála s jótétel gyakorlásában megkötve vannak kezei, családélete nincs, s erkölcsi élete is szomorú zsarnokság alatt lesz semmivé!

Bizony, bizony emberek! nem tudjátok: mi a gazdagság, mi a valódi szegénység! hát a kölcsönös szeretet- s házi békében eltöltött pillanat, *lakván bátorsággal kiki az ő szőlőtöve és figefája alatt*, megmérhető, kifizethető-e vagyonnal? olvassátok az irásokat: *jobb a kevés az Úrnak félelmével, hognem mint a temérdek kincs, a hol háborúság vagyon!*

Az életkor szintúgy egyenetlenné teszi a házasságot, ha egyik fél ifjú, a másik öreg. Hiába! a következetes természet, minden életkornak kiadja saját szenvedélyét, élvezetét, vágyait, mellyeket eltagadni vagy meghamisítani nem lehet! A korból természetesen származó s egymástól elütő világnézet nagy akadály a boldogságban. Az ifjabb tele szép álmakkal s reményekkel, az élet kedves csalódásaival öleli fogékony keblére a világot; az öregebb pedig sanyarú

életbölességgel, keserű tapasztalatok utóízével, hidegen s érzéketlenül tekinti azt, mondván: *minden hiábavalóság és a léleknek gyötrelme!* Továbbá, érzelem- s gondolkozásmódbeli nem-találkozás, idősült bajok, rosz modor, nehéz természet az idős részéről, s még azon körülmény, miszerint az ifjabbnak életvidorságát, kedélye rugalmasságát ledér könnyelműségnek hajlandó magyarázni öreg élettársa, mig ennek hideg vonásaiból amaz a tehetetlen irigységet, a szigorú erkölcsbíró unalmas leczkézését véli kiolvasni: egyenetlenné s boldogtalanná teszi a házasságot. A páros élet szerencsés voltának egyik alapja az egyetértés, ez pedig csak úgy létesíthető: ha saját egyéni szabadságának s szokásainak némi részét, mind két fél szelíd engedékenységgel feladja; így származik azon leírhatlan édes viszony, ohajtott megköttetés, mellyet méltán neveznek *rózsaláncznak*; az öreg fásült természet pedig, nem birván többé jogainak, szokásainak legkisebb részétől sem megválni: az egyetértés nem létesíthető s készen van a rosz házasság, hol a felek kölcsönös segedelem s boldogítás helyett, terhére, gyötrelmére vannak egymásnak. Valóban az ilyen viszony felette erőszakolt, s a mi több: teljességgel nem felel meg a házasság valódi céljának, mert nem lévén gyümölcsei, — hogy ezek által a szívek annál erősebben együvé forrjanak s a szülékben a szellemi és anyagi munkásság ösztöne annál erősebben feltámadjon s igazoltassék, — sem az emberiség jövője iránti kötelesség, sem a természet törvénye, sem Isten rendelése, mellyel mondá: *hogy sokasodjatok és töltsétek be a földet*, nincs általa betöltve.

Az eddig mondottak pedig nem azt teszik: hogy kinek-kinek szorosán, saját osztályabelivel kell párosulnia, mint *Sélofhád* leányainak, vagy hogy a gazdag és szegény mulhatlanul ollyannal köttessék egybe; ez veszedelmes tan volna! melly a mellett hogy károsan hatna az emberfaj külső épségére s erőteljes voltára, még inkább elkülönítné az osztályokat, az összesimulás és felebaráti szeretet körét szükí-

tené: hanem csupán józan megfontolást és vigyázatot akarnak ébreszteni e szavak a házassúlóknál. Bizonyára a tiszta nemes lélek, az a szeretet *melly kegyes, nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül, mindenekezt elfedez, tür és remél,* sokat kiegyenlít; nem fogja társával éreztetni magas születését s gazdagságát, nem látja meg a redöket öreg életpárja ábrázatján; de minél ritkábbak a választott lelkek: annál inkább szükséges az okos megfontolás, a szembetünö különbségek kerülése, s ama fohász: *Uram, ne vigy a kísértetbe!*

II.

Bensökép egyenetlenné teszi a házasságot:
 a lélekműveltség s kedély mértéke,
 az egybekötö vonzalom, és
 erkölcsiség különbsége, vagy hiánya.

Az embert életének külön viszonyaiban, nyilvános pályán, hivatalos foglalkozásai közt, bizonyos ünnepélyesség s elzárkozottság bélyegzi; annál-fogva hozzá közel menni, lelkébe pillantani nem épen könnyü; mindez egészen más-kép van a házasséletben! Ott minden feszt és szerepet letévén, házi köntösében jelenik meg az ember, s nyilván leszen: kicsoda? A házaselek olly közel vannak egymáshoz, annyira egymás szemei előtt élnek, a szerencsében úgy, mint a nehéz próbák és hányatások leküzdésében, s az élet ezer talányos kérdéseinek megfejtése alkalmával, belviláguk annyira érintkezik: hogy a lélekműveltség- s belbecsnek, a jó és rossz tulajdonoknak, mulhatlanúl láthatókká kell lenniök; miből aztán vagy melegebb ragaszkodás és becsülés, vagy elidegenülés s megvetés származik a másik részről.

Nagy szerencsétlenség, midön valamelly házassfél, birván mindazon fényes tulajdonokkal, mellyek a lelki műveltség alatt befoglaltatnak: ollyannal kerül össze, ki ötet lelke szegénységében sem felfogni nem tudja, sem vele karöltve járni nem bír. Midön amaz tisztában lévén emberi köteles-

ségeivel, híven megőrizvén szívét és kezét minden mocsoktól; magas, emelkedett eszmék- s világnézlettel, művelt izléssel, féken tartott indulatokkal, szép hármóniát tart kül- és belélete között: s a házassági összeköttetésben kell a legszomorúbb harmóniátlanságot tapasztalnia. Félre ne értsetek keresztyén hallgatóim! nem külső hajlékonyságról, nagyvilági ügyesség- s műveltségről beszélek én! nem is értém a műveltség alatt a tudományok mélységes titkaiban való búvárkodást, hanem értem a léleknek azon szépségét, feddhetlenségét és fogékonyságát, mellyszerént minden nemtelent útal és el-vet, minden jót s nemest ohajt és keres, midőn a cselekedetek e belérzelmekhez szabottak; melly műveltség nem csak a palotákban, hanem az egyszerű polgár és földműves lakában is otthonos lehet. Ha a házasságok közt e tekintetben nagy a különbség, ha egyik fenkölt másik köznapilakú; egyik gyöngéd s szelid, a másik szilaj s durva; egyik illedelmes másik nem az; ez nemes szívé az önző; ez engedékeny, az megátalkodott: a viszony egyenetlen következkép boldogtalan.

S ki irhatná le azon sivár, örömtelen életet, hol még a kedély is hiányzik lágyságával s melegségével! midőn egyik hidegen marad mig a másik fellelkesül; midőn érzelmeikhez külön kulcs szolgál, nincs közös szenvedélyök, kedvteléseikben, szórakozottságukban külön úton járnak, más-más tárgy után futnak, egyiknek örömére nincs viszhang a másik kebelében, s hideg, háziatlan kelletlenséggel útalja el egymásnak még nyájaskodásait is. Micsoda házasság ez! az a szomorú élettelenység, gépies foglalkodás, rövid vásári szavak, durezás kép: valóban szomorú látvány! Mig a hol ellenkező hangulat uralkodik, a kedély, a lélek e mosolygó hajnal-derűje annyi kedves órát szül, sőt a kedvetlen napok zordonságát is játékonnyan megenyhíti.

Az imént leírt körülményekben felette szomorú az élet, de még szomorúbbá válik azon egyenetlenség által, melly a vonzalom különbségéből vagy hiányából származik s

boldogtalanná teszi a házasságot. Ez, az ártatlan fél könnyein s a család nyugalmanak felzavarásán kívül, számtalan czégyeres életet s nyilvános botrányt szül; elárasztja a törvényszékeket válópörökkel, mellyeknek sikeresb lefolyása tekintetéből vallásbeli áttérések s visszatérések történnek a legszentebb vallásos fogalmak összevissza-gázlásával; s az, ki a társadalom erkölcs-történetét akarná megírni: valóban igen szomorú sőt undorító adatokat nyerne a feldolgozásra. Igen, mert a mai házasságoknak csak igen kis része köttetik az égben s legtöbb párosulót külső, mellékes indokok visznek az oltár elé. Könnyen megszámlálhatni azokat, kik a kebel legszentebb érzelmeinek illetetlen zsengejét cserélik ki a házasságban; e helyett hiú vágyak- s kaczerkodásban, vagy kalandok s kicsapongásokban kifáradt, elnyütt szívek keresnek menhelyet a páros élet védő sátra alatt; s ha tán pillanatnyi meleg vonzalommal történik is az összeköttetés: az ingatagsághoz szokott szív, sem lehetőnek sem szükségesnek nem tartja az állandóságot s tiszta hűséget társa iránt, egész könnyelmű belenyugvással mondván: *ha az én lelkem a más feleségének szerelmére hajlik: az én feleségem másnak örüljön!* Sok nősül, hogy házának gondviselőt, magának henye kényelmet szerezzen; sok megyen férjhez, hogy több szabadság- s biztosságra tegyen szert, kaczerkodásainak folytatása végett; s hányan párosúlnak csupán a vak ösztön szavára! e holtig-tartó szent frigy mélyebb, szellemiebb felfogása nélkül! hogy az ő lelke annak lelkével egybekapcsolassék, s úgy szeresse mint a maga lelkét! milly kevesen érzik s értik e szavak értelmét, s *fövenyre épülvén a ház, eljönnek a szelek és a ház romlása nagy léssen!* A különben is kevés mélységgel s valódisággal bíró érzelmek meghűlnek, változnak, más tárgy után esengnek; eltűnik a felek közül ama becsülő, kimélő, szemérmes hangulat s magaviselet, mellyet házassági szüziességnek lehetne neveznünk; s következik az elhanyagolás, kiméletlenség, kihágás, egymás elárulása,

megboszúlása, elvesztése. Jaj a szegény félnek, ki minderre nem számított! ki a szív törvényei szerént, még mindig szeretettel ragaszkodik ahhoz, ki ötet magától ellöki! és jaj, ha a házaselek vonzalmában az a különbség van: hogy egyik feltétlen bizalommal, másik gyanús féltékenységgel kíséri társa lépteit; ha egyiknek vonzalma feláldozó s örök, másiké önző s körülményektől függő; ilyenkor szó sem lehet a boldogságról, s ha némi nyomorútt létezés is alig képzelhető: teljesen tűrhetlenné válik a viszony, midőn a felek között

Az erkölcsiség különbsége jön kérdésbe. Az eddig elmondott esetekben, félreértést, visszavonást s boldogtalanságot szült az egyenetlen házasság, s ha mégis — kivált külsőleg tekintve a különbséget — volt tűrésben, reményben s önmegtagadásban néminémű orvossága a sebnek: remélni is vakmerőség azt, midőn erkölcsileg különböznek a házaselek; — közöny, elhülés helyett megvetés, mély erkölcsi iszony támad az erényes lelkében, erkölestelen társa iránt, s ennek jelenléte, szava s szivessége is tűrhetlenné válik amannak; kiirtatik a szívből a régi hajlam, elalszik a rokonszenv legvégső szikrája is, — mélység nyílik közöttök, melly hovátovább messzebb választja őket egymástól. És ez nem is lehet máskép, mert az erény és vétek olly éles ellentétben vannak, hogy legkisebb közelítés vagy rokonulás sem képzelhető köztök. Jól tudom én, mit tehet a mindenhatónak mondott szeretet! mint igyekezik menteni sokáig társa bűneit, minő küzdelmeken megy által! kísértetben, nyomor és halálban miképen hű magához; — de itt végre meg kell törnie, egy magasabb hatalom az erkölcsiség előtt, mellynek örök törvénye: hogy *iszonyodjanak az igazak a hamistól!* Két jó boldogítja, két gonosz tán kiállhatja egymást, ugyanazon elemek! az emberi gyarlóságokkal teljes fél megjavulhat, a hibák s botlások láttára még nem szűnik meg a szeretet; de a tiszta a tisztátalannal, az erény a feslettséggel, a világosság setétséggel meg nem fér, meg nem maradhat.

Kinek étke falatjából árva nem eszik, ki martalékkal táplálja, orzottal ruházza erényes társát, másébol másén épít házat, s fején özvegyek, árvák könyje s átka ég, ki alatt a föld felkiált s barázdái sirandnak, ki a becsületet, vallást és erényt kaczagja, lábbal tiporja a kegyeleteket, minden emberi érzelmekből kivetkezve, letépi önmagáról Istennek képét: ugyan szeretheti-e az illyet, s maradhat-e vele egy fedél alatt erényes, istenfélő életpárja? bizonyára az ő lelke olyan lesz annak közelében, mint a megháborított forrás. Valljon lehet-e elvetemült társában mást látnia, mint boldogságának, gyermekei jövőjének gyilkosát? a közerkölesiségnek, üdvösségének, Isten- s embereknek ellenségét? s ha tán eltürné is a gyalázatot, s az emberek megvetését mely házokra nehezül: nem kell-e méltán félnie Isten igazságos büntetésétől a gonosz mellett? tudván: hogy *az Úrnak átka száll a gonosznak házára s hogy az istentelennek boldogsága elmúlik, az ő tüzének szikrája nem fénylik.* Itt gyógyíthatlan a seb, még a halálnál erősebb szeretettel is el nem palástolható a különbség; s változást csupán a törvény, a halál vagy Isten végetlen irgalma hozhat elő.

Legyetek azért vigyázók! válasszatok okosan! Istent kérjétek imádságaitokban, hogy adja néktek az ismeret és bölcsesség lelkét, mely szövetkezéseitekben vezéreljen, választásaitokban oktasson, hogy házatok az erkölcs iskolája, a boldogság lakhelye, s egész éltetek az Úr hangos dicsőítése legyen! Amen.

Elhagyja a férfiú... 1 Móz. 2, 24.
Jobb a paréjnak étele... Péld. 15, 17.
Lakik vala... bátorsággal... 1 Kir. 4, 25.
Jobb a kevés az Úrnak... Péld. 15, 16.
Mind hiábavalóság... Préd. 2, 12.
A szeretet hosszútűrő, kegyes... 1 Kor. 13, 4—8.

Sokasodjatok... 1 Móz. 1, 28.
Ha az én lelkem... Jób 31, 9—10.
Fővényre épült ház... Mát. 7, 26—27.
Az Úrnak átka száll... Péld. 3, 33.
Az istentelen tüzének szikrája. Jób 18, 5.
Iszonyodnak az igazak... Péld. 29, 27.

V.

Sámson meséje.

(Közönséges.)

Alapige:

*Monda Sámson: Vetek elötökbe most egy mesét — — —
az evő állatból étek jöve ki, és az erősből édesség
jöve ki.*

Bir. 14, 12. 14.

Midőn Sámson leánynézőbe menne a filiszteusok közé: Timnátnak szőlőhegyén, egy oroszlánkölök ordítván jöve eleibe, s ő pusztá kézzel meggyőzte, széllyel-szakasztotta a fenevadat. Nehány nap mulva ez eset után megtére Timnátból s azon helyre ért, hol a széllyelszakasztott oroszlán fekvék, és imé egy raj méh vala az oroszlánnak holt tagjaiban és méz. Evék pedig Sámson a mézből de nem mondja vala senkinek: hol vette azt? hanem a lakadalomnak alkal-mával így szól a filiszteusokhoz: *Vetek elötökbe most egy mesét, ha megmondandjátok azt nékem a lakadalomnak hét napjain és eltalálandjátok: adok nektek harmincz inget és harmincz öltözö ruhákat; ha pedig meg nem mondhatjátok nékem, ti adjatok nékem harmincz inget és harmincz öltözö ruhákat. Kik felelének neki: mondd elő a te mesédet, hadd halljuk! és monda nekik: az evő állatból étek jöve ki, és az erősből édesség jöve ki.* Hét napi sükeretlen gondolkodás után, Sámson feleségének segítségével megfejték a filiszteusok a mesét, mondván: *micsoda édesb a méznél, és*

micsoda erősebb az oroszlánál? Ez alkalma Sámson meséjének, melyet feladott a megfejtésre; mint az egész történetet a Birák könyvének tizennegyedik részében leíratik.

Valljon az akadályokban és kísértetekben nem mennyi oroszlánkölykekkel találkozunk-e, mellyeket le kell győznünk? a váratlan események-, jó és bal történetekben nem egy-egy rejtély vettetik-e elénk? az élet maga nem egy találós mese-e, mellyet meg kell fejtenünk? bizonyára! s meg- vagy nem fejtéséből haszon vagy kár, boldogság vagy szenvedés hárámlik reánk.

Az élet meséje nehéz megfejtésű mese! de míg a filiszteusok Sámson feleségének segélyével czélt értek: nekünk sem hiányzanak az eszközök annak helyes megoldására, csak kérjünk mindenkor jobb részünktől tanácsot. Lelkünkben világol az értelem, sok szép lelki és testi tehetség áll szolgálatunkra; csak törjünk, haladjunk bátran előre, a lelkiösméret óvó s bíráló szózata mellett.

Igyekezzél hát oh ember helyesen óldani meg az élet meséjét! légy erős mint az oroszlán, édes mint a méz! cselekedvén egyszersmind érezz is!

Találtassék együtt nálad:

- I. A megtorolhatás türelemmel,
- II. a hatalom emberséggel,
- III. a jogosság engedékenységgel!

I.

Ha boszút-állhatnál megbántódon: tőrj és engedj meg neki! Egymást emberi gyarlóságból vagy rossz akaratból megsérteni: mindennapi dolog, valamint a sértés következménye a megtorlás is. *Szemet szemért, fogat fogért, lelket lélekért!* ezt a törvényt követi a mai világ. De *nem kell ezeknek így lenniük atyámfiai!* a visszaadott sérelem úgy-sem törli el a vett sérelmet s megbántómon boszútállván: nem vagyok különb ő nála; és míg a megbo-

szülés csak a vak szenvedély, a tűrés és megengedés a lélek elégtétele!

Bölcs Salamon is azt mondja: *jobb a tűrő az erősnél!* Nem akarjuk elvitatni az erőtől azon rangot és tiszteletet, mely méltán megilleti azt; a természet hatalmas működése mind rombolásában, mind építésében, az erős önfeláldozó jellemek példái, hősek képei, ama nagyszerű találmányok, csudálatos alkotmányok mellyeket az ész ereje hozott létre: bámulattal és tisztelettel töltenek el bennünket: de egyszer-smind állítjuk hogy a türelem, — melly koránsem a gyávaság erénye — szintúgy erő, még pedig erkölcsi erő, mellyre több lelki fennség szükséges, mint a nyers erő gyakorlására; ezt látjuk az oktalan teremtésekben is; de a türelem az erő tudatával párosúlva, csak az Isten képeére teremtett ember kizárólagos tulajdona s ékessége.

Szükséges pedig, hogy a türelem ne félelemből, fásultságból vagy kevélységből származzék, mert akkor az nem igazi türelem. Ha kész volnék véres boszút állni megbántómon, de nincs bátorságom: rossz is gyáva is vagyok. Ha lelkem érzéketlen s a bántalom legvérvöröbb nyilai is visszapattognak róla: hasonlatos vagyok a köhöz, s nincs semmi erkölcsi érdem türelmemben. Míg lenézvén és hidegen megvetvén azt a ki megsért, nem tartom érdemesnek a megtorlásra: csak lelki kevély vagyok de nem tűrő. Az igazi türelem az: midőn a rossz akarat fegyvere által ejtett sebet ugyan vérezni és sajogni érzi lelkén az ember, s az érzékeny fájdalomhoz, a méltatlanság érzetéhez teljes tudata járul az erőnek mellyel bír, a lehetőségnek melly önként kínálkozik, hogy magát minden további felelősség nélkül megboszúlhassa a sértőn: és mégis tűr, és mégsem áll boszút, ez az igazi türelem! Sőt még itt sem állapodhatik meg, tovább kell mennie; mert szükség hogy minden erény így a türelem is munkás legyen a keresztyénben; szükség, hogy az igaz tűrésből bocsánat, a bocsánatból jó-tétel származzék; azért az igaz tűrő cselekszik a parancsolat

szerént mely ezt mondja: *ha éhezik ellenséged: adj ennie; ha szomjúhozik: adj innia; ne győzöttessél meg a gonosztól, hanem inkább a gonoszt jóval győzd meg!* Ez az igaz türelem, nem-csak elszenvedni egymást, de a szeretet által szenvedni el! Ez az igaz türelem amaz erkölcsi magasságban, mint azt Jézus tanította és gyakorolta, s mint azt a keresztyének érteni s követni kell.

Követni kell! mert az, nemcsak hogy Isten fiainak, Jézus igaz tanítványinak bizonyít bennünket, s örök jutalomra ad igényt: de már ideleln is használ és boldogít, a békesség s szeretet birodalmát terjesztvén e földön. Tapasztaljuk ugyanis, hogy ha felebarátainkkal összeütközésünk lévén, megrohanás helyett szelídséggel, boszúállás helyett türelemmel viseltük magunkat: jót cselekedtünk, egyszerűen sok rossznak vettük elejét; mert egy az: hogy a türelem időt enged a sebek behegedésére, a sértések jóvá-tétele s elfeledésére, szóval, az eltávolodott szívek egymáshoz közeledésére; más az, hogy csalódás gyermekei vagyunk! gyakran nem munkált ellenünk rossz akarat, mikor úgy véltük; nem történt megbántás mikor úgy éreztük, jó minékünk, ha nem nyúltunk akkor a visszatorlás fegyveréhez! mert imé az idő felderíté: hogy igazságtalanok lettünk volna, ártatlanokat sebhettvén meg, s most szemrehányással s bűnnel terhelnők magunkat, s tán elkövetett hibánk jóvátétele immár lehetetlen is volna!

És okosság-e nálunknál erősebbet, hatalmasabbat támadni meg a boszúállás fegyverével, hogy legyőzöttvén: fájdalomunkat új fájdalommal tetézzük? gyengébbet vervén pedig le: micsoda nyomorult elégtétel s győzelem lenne az? A türelem az erősebbet megengeszteli, a gyengébbet elszégyeníti; az erőszakoskodásban kihívás, a szelídségben lefegyverzés vagyon; a boszúállás a nyavalyával magát a beteget is megöli, a szelíd jézusi türelem gyógyulást hoz elő. Egyesítsd a türelmet a megtorolhatással! magadért, embertársaidért, tenméltóságodért és Isten szereteteért! Ha

valaki megbántott: ne kérdezd, megbocsássak-e? Jézus azt parancsolja: *bocsáss meg nem hétszer, hanem hetvenhétszer!*

II.

Hogy helyesen megfejthesd az élet talányát: egyesítsd emberséggel a hatalmat, mellynek a gondviselés bármely úton birtokosává tön, mert mentül nagyobb ez kezében: annál súlyosabb a felelősség terhe rajtad; s jól használván sok jót, de kárvallást és nyomort idézhetsz elő hibás kezelés vagy épen visszaélés által! *Uram ne vgy a kísértetbe!* ez legyen mindennapi imádságod, ha nagy befolyás és hatalommal bírsz; mert vajmi nehéz a gyenge halandónak: utolsó lenni midőn első lehet; jótételt gyakorolni midőn senkire se szorúl; tisztelni mást midőn senkitől sem fél; híven sáfárkodni számadás, illő korlátok közt maradni korlátok nélkül!

Hatalom a magas születés, és bizonyára méltó dicsőség, ha azzal magas lelki tulajdonok is társakoznak; midőn nem a név ad-viselőjének sulyt és becsét, hanem megfordítva; s az ösek érdeméhez a fiak újabb dicsőséget toldván: mintegy halottaiból támasztják fel azt. A születés ugyan nem érdem, de mintegy azzá válik, ha amaz előjogok mellyek vele járnak úgy használtatnak fel, hogy belőlök az emberiség lásson erkölcsi hasznot; ha a befolyástól a kötelességérzet, a névtől a becsület, a vértől az erkölcs elválatatlan. Ellenben csak festett rongy a születés palástja, ha azzal az illető fejének gyengeségét, szívének ürességét, jellemének erőtlenségét akarja ellensúlyozni; vagy henye, sőt legtöbbször szégyenleni-való tettekkel rakott életét takargatja. Kik ilyenek, hasztalan hivatkoznak öseikre, sőt csak ártanak magoknak azzal! Hiába mondogatják: *a mi atyánk Ábrahám!* mert ez a válasz: *Ha Ábrahám fiai volnátok: az Ábrahám cselekedeteit cselekednétek! Ábrahám ezt nem mivelte!*

Vedd eszedbe: hogy ha palotában születél is, még kunyhóban halhatsz meg, s vissza ne élj soha a hatalommal, melyet a magas születés adott kezeidbe, sőt légy szeretettel, emberséggel teljes, nem kevély s fennhéjázó; ez által nem veszítesz méltóságodból, sőt bizonyára nyersz hozzá!

Hatalom a pénz, az anyagi világot mozgató hatalom; magában gondolva: a hitvány cserépnél nem becsesebb, mert éhet nem csillapít, szomjat nem ólt, hideg ellen nem véd, ugyanazért gyűjtése nem czél, csak mint olyan eszköz, mellyel sok jót mívelhetünk, lehet becses.

Valóban megdöbbenő jelenet: hogy e hitvány semmi-ség mennyi átoknak, könynek s nyomornak forrása! mikép kivetkeztetheti magából az okos lélekkel felruházott embert! utálatossá s aljassá teheti, ki annak szerelmében elmerült! A fukarok szívéhez nincsen út, elzárta ezt az arany, gát van emelve minden emberi érzelmek elé! Az árvák könyjei, a rab panasza, az éhező anya nyögése, a haza kiáltása és az oltár intése, semmi hatást nem gyakorolnak nyomorúlt lelkökre. *Megkövéredett e népnek szíve, és az ő szemeiket béklyózzák hogy ne lássanak, ... füleikkel ne halljanak és szíveikkel ne értsenek!*

Marokkal elszórni a kincset: esztelenség; használat nélkül rejtegetve, valódi céljától elvonni: lelketlenség; erkölestelenség-, s megvesztegetésre használni: gonoszság; megfosztani magadat azon boldogító érzéstől, melly származik, ha szent célokra áldoztál, a nyomort és könyet szüntetted, emberi tartozásodat fizetted vele: magad elleni bűn! mert *jóltészen ő magával a másnak adakozó!* Hatalom a gazdagság! hatalmas vagy míg rendelkezel a pénzzel melly hatalmadban vagy, de nyomorúlt rabszolga leszesz, mihelyt te estél annak hatalmába! Mit akarsz vele? mikorra tartogatod nyomorúlt? *szükölködvén a bőségben, mint ki az ő teljes életében a setétben ett, sokszori haraggal és keserűséggel!*

Gazdagok! hatalom van kezetekben, gonoszra ne for-

dítsátok azt! hanem legyetek jóltevők, emberségesek a szűkölködők iránt; nehogy reátok illjenek az írás szavai: *a ti aranyotokat és ezüstötöket a rozsdá megfogta, és azoknak rozsdájok térszen bizonyoságot ti ellenetek!*

Hatalom az ész, felséges és a legjogosabb hatalom, melly által a természetén, embertársaidon s tenmagadon is uralkodhatol! Születés és pénz nem adja, míg az befolyást és kincseket szerez s a földi magasság legfőbb fokára emel. Hányan, kiknek nem volt egyébök: sarkaiban rázták meg a társadalmi s erkölcsi világot! Hozzá méltó fegyveré a nyelv, *az arany sokasága drága, de felette igen drága az ékesen-szólás tudománya!* Ész és nyelv együtt felbuzdítanak s lefegyvereznek, kötöznek s óldoznak, ragadnak, hódítanak s *az embereknek minden gondolatát foglyúl viszik.*

Nagy hatalom az ész, de szív nélkül, melly túlcsepőngésait fékezi, égető hevét mérsékli, átok; mennydörgő s villámokkal teljes felhő, mellyből éltető eső nem hull, felforgat és emészt; de nem épít, nem nevel. Lehetsz általa féltt de nem szeretett; hírhedett, mindenható e földön szintűgy: de egész ember, erkölcsi valóság: csupán ész és szív által lehetsz. Vigyázzatok! *az elmének kevélysége bűn*, azt mondja bölcs Salamon, s kik csupán ezzel bírtok: *a ti gondolataitoknak tüze emészt meg titeket!*

Hatalom a szabadság is, veszélyes hatalom, ha vele élni nem tudunk; ha tág korlátai között, az önfékezés mesterségét nem értjük. Valamint, — a nemes növények módjára — legszebb erényeink könnyen elfajzanak, s a bátorság vakmerőséggé, a szilárdság makacssággá, az aláztosság földönecsúszássá fajul: úgy kezeink közt a legalkalmasabb eszközök gyakran hasznavehetlenekké válnak, vagy rendeltetésökkel ellenkezőt munkálnak, s mikor alkalmunk van a legtöbb jót mívelni: legoktalanabbul cselekszünk. Így vagyunk a szabadsággal is, ha az szabadoszággá fajul, lehetett volna a jólétnek, s lett a nyomornak szerző oka.

A le-nem-zárt ajkaknak, meg-nem-kötött kezeknek nem

lehet más hivatásuk: mint igazságot hirdetni, jót cselekedni; a szabadságnak abban van egész bece és méltósága: a közboldogságot s haladást munkálni; nem pedig hogy annak hatalmával másokat embertelenül elnyomjunk, megnyomorítsunk, polgári s emberi jogaikban megrövidítsünk; annyival inkább, mert a visszaélésnek olly természetes, mint közelálló büntetése: magának a szabadságnak elvesztése s rabságra-jutás.

Hatalom a szabadság! élj vele okosan, emberségesen! legszerencsétlenebb embernek bizton azt tarthatnád: kinek minden szabad volna, felelősség s büntetés félelme nélkül, ki a szabadságban törvényt nem tudna magának hozni, mellynek megtartása a legnagyobb szabadság. Ha ezt mondhatnád is: *mindenek szabadok nékem!* mondjad ezt: *de nem mindenek használnak!* Mindenek szabadok nékem, *de nem mindenek építenek!*

III.

Igyekezted helyesen fejteni meg az élet meséjét, ha egyesítéd az engedékenységet a jogossággal.

Hogy az emberek egymással békében élhessenek s a társadalmi rend fennállhasson: szükséges egymás jogait tisztelben tartaniok; ki ellenkezőleg cselekszik: a törvény szigorának esik alája, melly igazságot szolgáltat, visszahelyez és kárpótlást adat, valamint elítél és megbüntet. De valamint gyávaság engedni: hogy mások jogainkban büntetlenül gázoljanak s rajtunk méltatlanságot, sértést kövessenek el: úgy embertelenség mindjárt a törvénykönyvek fejezeteinek hideg betűit venni igénybe, midőn hamarabb, szebben, igazságosabban hozhatunk ítéletet a szeretet s engedékenység törvényszéke előtt, mellynek szabályai szívünkbe vannak írva. *Azért, minden kétség nélkül nagy gyarlóság ti bennetek, hogy egymással törvénykeztek! Miért nem szenvedtek inkább bosszúságot? miért nem türitek inkább a kárt?*

Bizonyára ha kárt kárral, boszúságot boszúsággal visszonzunk, ha a jogosságot a túlságig, az embertelenségig visszük: hová lesz akkor az összetartó kapocs az emberek közül? hová a türés és engedékenység erénye, mellyet Jézus parancsol? Illik-e a betűi s formaságok jármába, a magas czélokra teremtett szabad valóság? Szolgák legyünk-e mikor fiak lehetünk?! Az a gép, melly lélek, mélység, benső melegség nélkül végzi működését: nevezhető-e embernek? Pedig illy gépekké aljasodunk szeretet s engedékenység nélkül! egyesítsd azért ezzel a jogosságot; inkább adj mint végy! ne mondjad ezt: elveszem, mert jogom van hozzá! hiszen felségesebb jogod az, hogy irgalmas lehetsz! gyakorold ezt s a mit megnyertél ítélettel: engedd által szeretetből, s bizonyára kétszerte-való léssen a te nyereséged! Ne ragaszkodjál azért igazságodhoz az igazságtalanságig, jogosságodhoz az irgalmatlanságig, hanem gyakorold az engedékenységet! annál-inkább mert a földi törvények s birák szava gyakran kifogás alá jöhet, míg az az ítélet, mellyet szíved a könyörülő emberi érzelmek ügyvédkedése mellett hozott: mindig csalhatatlan!

Ne feledd továbbá: hogy a minő mértékkel te mérsz, neked is olyan mértékkel mérnek vissza; vagy talán bízol magadban s az emberi szerencse állandóságában annyira, miszerint azt higyed: hogy te nem adatol mások kezeibe s nem vonattatol ítéletre? Ne bízzál és ne higgyed ezt! hanem ügyesbajos felebarátod helyzetébe gondolván magadat: cselekedjél könyörületességgel, *mert az ítélet irgalmasság nélkül leszen annak, a ki nem cselekedett irgalmasságot.* És valljon lehetnél-e vakmerő, azon feltételek alatt bocsájtani magadat Isten ítélete alá, mellyekkel te embertársaddal bánasz, t. i. a szigorú igazság feltétele alatt? bizony elvesznél! mert így *kicsoda állhatna meg az ő orcája előtt?* De Istenben az igazság irgalmassággal párosul, és ez egyedül elégséges lehet arra, hogy te is engedékenységgel párosítsd a jogosságot.

Ne találtassál azok közül: kik igazak és becsületesek világszerint, de valósággal nem azok! Mert nagy számmal vannak illyek! ők sohasem állottak bíró előtt, nem voltak vád és ítélet alatt; nevök feddhetlen, becsületök csorbátlan; a tanácsban ülnek, szegény árvák bízhatnak gyámkodó gondjaik alá; jó polgárok, vallásos keresztyének, megadják a mi a császáré a császárnak, a mi Istené Istennek; fennállva imádkoznak a templomban, lehangosabban mondván: Uram, Uram...! és mégis haszontalan szolgák Isten előtt, sőt utálatosak, *mert mindnyájan képmutatók és gonosztévők!*

Oh e nyomorúlt festett koporsók! ők kifizetik a szolga bérét, de levonják ha egy óráig beteg volt. Ők megadják tartozásaikat az utolsó fillérig, de a rabló hidegvérűségével hányatják ki télnék idején a házbért fizetni nem tudó családos lakót; kölesön adnak: *hogy a szegényeket pénzüken rabjaikká tehessék, és a szükölködöt egy öltő saruval megkötelezhessék.* Segítenek embertársaikon, hogy azután őket egy kis fillérért a tövény keresztfájára feszíttethessék. És ezek nyílt homlokkal járnak az emberek között! ezekre nincs törvény! ezekre mondod te oh rövidlátó világ: becsületes, igaz emberek! de az Isten azt mondja: *Jaj néktek képmutató írástudók és farizeusok! mert megdézsmáljátok a méntát, a kaprot a köményt és elhagyjátok a mi a törvényben földolog volna az ítéletet, irgalmasságot és a tökéletességet! Vak vezérek! kik megszüritek a szűnyogot, a tevét pedig elnyelitek. Jaj néktek!*

Igyekezzél oh ember! helyesen óldani meg az élet meséjét, tenjavadra s boldogságodra az által: hogy tűrj és engedj meg midőn boszút-állhatnál, eleven szenet gyűjtesz így megbántód fejére! a hatalom gyakorlásában, mellyet születés, vagyon, ész és szabadság engednek neked, légy emberséges! engedékenységgel párosítsd a jogosságot, hogy

így minden tetteidből az okosan cselekvő s emberileg érző valóság tűnjék ki. Légy erős a hitben s igazságban, de édeskedjél a szeretet által mindenkoron, hogy jutalmát vehesd e földön és az égben. Amen.

Jobb a tüdő az erősnél... Péld. 16, 32.

Ha éhezik ellenséged.... Rom. 12, 20—21.

Bocsáss meg nem hétszer... Mát. 18, 21—22.

A mi atyánk Ábrahám... Ján. 8, 39—40.

Megkövéredett e népnek szíve... Csel. 28, 27.

Szükülködén a bőségben.... Préd. 5, 17.

A ti aranyotokat... Jak. 5, 3.

Az arany sokasága drága.... Jób 20, 15.

Az embereknek minden gondolatát... 2 Kor. 10, 5.

A ti gondolataitoknak tüze... Esa. 33, 11.

Az elmének kevélysége... Péld. 21, 4.

Mindenek szabadok nékem... 1 Kor. 10, 23.

Nagy gyarlóság ti bennetek... 1 Kor. 6, 7.

Az ítélet irgalmasság nélkül... Jak. 2, 13.

Hogy a szegényeket pénzökön... Ámos 8, 6.

Jaj néktek képmutatók... Mát. 23, 23—25.

VI.

Mi származik a megnyilt földből?

(Kikeletkor.)

Alapige:

*Nyissa meg magát a föld és származzanak onnét a
szabadulás és igazság.*

Ésa. 45, 8.

Mi csak bujdosók és jövevények vagyunk e földön, mint fejenként a mi atyáink is voltak, és a mi életünknek napjai olyanok mint az árnyék, mellyben állandóság nincsen! A menny a mi örök hazánk, melly felé utazunk mindnyájan e földi sivatagon keresztül, mert pályánk küzdelmeinek díját felvenni, oda vagyunk utasítva a hit és reménység ajánló levelével. A beteg gyógyulását, a rab szabadulását, az üldözött nyugalomát ott találja fel; vágyaink betelését, a titkok kiderülését, életünk megdicsőülését ott várjuk és ohajtjuk. E föld csak szállásunk, a menny a mi örök hazánk!

Hogyan lehet hát, hogy én ez órában, nem az égre, hanem a földre irányzom figyelmeteket a szent leczke szavaival? a földre, e zarándoklás és próbáltatás színhelyére, hol nincs állandó öröm, sőt minden hiábavalóság és a léleknek gyötrelme. A helyett hogy azt mondanám: *nyilatkozzék meg Isten temploma mennyben!* azt mondom: *nyissa meg magát a föld!* s úgy tetszik, mintha ez által, — a helyett hogy szárnyakat fűznék tinektek az ég felé repülésre, — alá vonzalak benneteket.

Maradjunk mindamelletts is a szent leczke szavainál, maradjunk a földön! Hiszen a föld Isten lábainak zsámolya, hol nagy és csudálatos dolgokat mivel; hol az ő gondviselésének ujjai, áldásának nyomai, minden lépten-nyomon megláttatnak, s a föld szintugy mint az ég teljes az ő dicsősségével. Vizsgálódjunk a földön, hiszen a szent elmélkedés és áhitat ösvényén, innen is csakugyan az égbe vezéreltetünk. Mert a te kegyelmed láttatik oh hatalmas Isten! a kikelet jövetelével megnyilatkozó földön, ki *mikor elfordítod orczádat megháborodnak* a föld és minden lakói, *s ha a te lelkedet kibocsátod, megújúlnak, és megújítod a földnek színét!*

Imé, a föld színe megújulni, kebele nyilatkozni készül a kikelet megérkezéttel; már látszanak az életnek ébredő nyomai, *az egek meghallgatják a földet*, mellynek lakói epedve várták megnyilatkozását, honnan

Szabadulás és igazság származik.

I.

Szabadulás: a tél bezároltságából, s azzal
a testi szükségek, és
lelki aggodalmak alól is.

Tekintsünk csak vissza néhány nappal a természetre: az életnek semmi jele nem láttatott a földön, melly kemény volt mint az ércz; a hegyek sűrű köddel, a folyamok jéggel valának borítva, s szomorúan verődtek össze az élőfák lombatlan ágai, a csikorgó hideg szélben, melly az embert tűzhelyéhez vonólni kényszeríté, s házába mint egy szűk börtönbe zárolá.

De imé a hosszú éjtszakák megrövidültek, a levegő szelíd enyheséget nyert, vándormadarak vonólnak el felettünk, s ezer apró földi teremtes ébred fel a nap jóltévő melegében, melly által Isten keze elszaggatta a bilincseket s elszéleszté a halálos álmat a föld színén. A mag felpattant,

a fák bimbói dagadnak, a föld kebele átmelegülni kezd; készül az élet és feltámadás, melly néhány nap mulva egész pompájában s erejében mutatja meg magát az újjászületett természetben, midőn *a hegyek és halmok dicséretet énekelnek, és a mezőnek minden fáí kézzel tapsolnak.*

És az ember, ki foglalkodásra, erőinek folytonos használatára teremtett: örömmel óltja ki téli tűzhelyének üszkeit, s bezárja az ő házának ajtaját, mondván: *Hadd menjek a mezőre!* s ott a nyílt természetben könnyűnek és szabadnak érzi magát, új világ terül előtte, izmai visszanyerik erejüket, lelke vidámságát, áhítozik szinte a munka után, mellynek szerencséjétől és áldásától olly sokáig elzárva volt; még a betegek is jobban lesznek, s az évek száma alatt görnyedők mintha megifjúlnának a kikelet jóltevő lehelletére. Isten elhozza kegyelmesen a tavaszt, megnyilatkozni engedi a föld kebelét; szabadulást szerez a tél börtönéből, *kihozza hatalmasan a megkötöttetteket!*

Szabadulás van a kikeletben a mindennapi szűkség és nélkülözés terhe alól.

Ha ama paizsos férfiúnak megjelenése, mindenkor rettentő: bizonyára kétszeresen az télben, melly nem a gyümöleshozásnak hanem a meddőségnek, nem a beszerzésnek hanem a fogyasztásnak ideje; midőn az ember nyári keresményére van szorítva s a legmegfeszítettebb munka sem ad mindenkor kenyeret; midőn még a felebaráti kölesönös feleségelés is szűkebbre vonúl a szerint, a mint az élelemre szükséges dolgok fogyatkoznak. Pedig lehet-e elviselhetlenebb állapot, mint nélkülözni a mindennapi kenyeret? a sanyarú szükség kínaival küzdeni, éhező s rongyoskodó kedveseink kétségbeesett sorsán nem könnyíthetni? és télnek idején mindez könnyen megtörténik!

De a kegyelmes Isten elhozza a várt kikeletet, elviszi a fagyot s puhává tévén a göröngyöket, megnyilatkozni engedi a föld termő kebelét, hogy képes legyen a gyümölcsozásra; alkalmat ad a szűkölködőnek, hogy munkája után azon-

nal táplálást találjon. S midőn a kikelet ezerféle pompáját mutatja hegyen és völgyön, gyönyörűséget szerezvén a mi szívünknek: a fűvek száraiban, az élőfák virágaiban ott van már a mag és gyümölcs a mi szájaink számára. S midőn a forró nap melege s előre-haladt idő a szépséget semmivé tette: az áldás jelenik meg előttünk a természet terített asztalán. Hallgasd meg majd az arató víg éneklését a határokon, tekints a drága kincseikkel meghajló kalászokra, a halmok s rétek tárházára, az élőfák és szőlövesszők mosolygó gazdagságára: s megtelvén szíved háládatossággal, mondjad ezt: *Áldjad én lelkem az Urat! ki teremt szénát a barmoknak, fűvet az embereknek hasznokra, hogy eledelt nyerjenek a földből; ki borral megvidámítja az embernek szívét, és orcáját megfényesíti olajjal, és kenyérrel az embernek szívét erősíti!*

A megnyilatkozott s áldását kiszolgáltató természetben, a szükséggel elenyészik a lelki aggodalom is melly amazt mint setét árnyék kíséri, s még türhetlenebbé tenni szokta; mert nem csak a mai nap sanyarúsága, hanem a holnapra-gondolás is kínozza s kétségbeeséssel tölti el szívét a szegénynek, ki gyakran kiált fel ekképen: *Mit együnk, mit igyunk, mivel ruházzuk magunkat???* Igaz, hogy nem szabad elcsüggedni s ezeket mondani az igaz keresztyénnek, mert (az irás szavai szerint) *a pogányok szokták mindezeket kérdeni, mert jól tudja a ti mennyei atyátok, hogy mindezek nélkül szükölködtök ti!* de orcánk pirulásával kell megvallanunk, hogy hitben-erőtlenek vagyunk, s az aggodalom többnyire csak akkor szokott szívünkben eltűnni, midőn annak okai megszűnnek.

Szorgoskodni a világi javakért, erkölcsiségünk kára nélkül, hűséges gondot viselni magunkról s a mieinkről, szabados eszközökkel minden ártalmat, szükségét, nyomorúságot megelőzni vagy eltávolítani, nem tilos, sőt kötelessége az embernek; *ha valaki az övéiről gondot nem visel: a hitetlennél alábbvaló!* azonban a hiábavaló s túlzott aggo-

dalom okos keresztyénekhez, Isten fiaihoz illetlen, vétke-
zünk általa, úgy láttatván magunkat viselni, mintha soha se
tapasztaltuk volna az Úr segítségét bajaink között, holott
pedig az ő szabadításának bizonyoságaival rakvák életünk-
nek minden napjai. Mintha nem tudnók: hogy *az Úrnak keze
nem rövidült meg, hogy meg nem szabadíthatna, és meg
nem süketült az ő füle, hogy meg nem hallgathatna!*

Minden bizonnyal nagy kegyességet cselekszik Isten
velünk, gyarló teremtésekkel, midőn a föld megnyitásával s
a természet áldásainak megmutatásával, leesni engedi lel-
künkéről nehéz súlyát a lelki aggodalomnak, mellynek
befolyása alatt, míg a veszélyt nagyobbnak látjuk, mint minő
az valósággal: ellene munkálható erőnk s tevékenységünk
megzsibbad, s lelkünk a kétség martaléka lesz.

De kegyelmesen gondoskodik rólunk a mi atyánk!
ösmérvén szükségünket, gyarlóságunkat is: a megnyilatko-
zott földből szabadulást enged nekünk származni a tél
fogságából, a testi szükségek s lelki aggodal-
mak alól.

Országos Széchényi Könyvtár

II.

Nem csak szabadulás származik pedig a megnyilatko-
zott földből, hanem több fontos

Igazság, nevezetesen:

a földhöz vagyunk köttetve, hol élnünk s
munkálkodnunk kell,
az Úr gondviselése alatt állunk,
nem veszünk el ha meghalunk is.

Formálta Isten az embert földből, és okos élő lelket
adott beléje. Bizonyára rendeltetésünkben nagyobbak va-
gyunk mindeneknél: de míg a testet hordozzuk, testi erede-
tünk helyéhez, a földhöz vagyunk köttetve, s alávetve
a természet törvényeinek, mint mi is annak részei. Nem áll-
hatunk meg a felháborodott tenger hullámain; az égi tűz

hatalmas a földrengés rémségei ellen sükeresen küzdeni erőtlének vagyunk; éhünket, szomjunkat kielégíteni ösztönöztetünk, álmat ohajtunk, megfázunk, fájdalmakat érzünk s testi szerkezetünk mint az állatoké széllyelhull a halálban.

A türelmetlenség, mellyel a tél elmúlását várjuk, a reménység mellyet a föld megnyilatkozásához kötünk, az öröm és készség mellyel áldásait fogadjuk, azok nélkül el nem lehetvén: bizonyítják földhöz-kötött voltunkat. Valósággal onnan veszünk eledelt, ruházatot, s minden életünk fenntartására szükséges dolgokat. A föld a mi anyánk, melly ha emlőinek áldását megtagadja: elveszünk!

Ki millióknak parancsol, nem parancsolhat a harmatnak: hullj alá! az aszálynak: távozzál el! a földnek: hozz gyümölcsöt! Aranyon mindent vehetni, gyakran lelkeket is, de nem egy fűszálat vagy magot. Minden földi nagyság dicsősség, tudomány és haladás, semmivé lesz a föld gyümölcse nélkül, melly alapja mindennek. *A földnek termése mindeneknek hasznos, a királynak is használ a jólmivelt mezőnek gyümölcse.*

Ezen igazság a megnyilatkozott földből származik, de micsoda más annak megnyilatkozása: mint évi munkásságának kezdete? Nem lészen itt többé pihenés és megállapodás, hanem élet és munkásság; zöldel, virágzik, magvat hoz a legkisebb plánta is. E szakadatlan munkásság a természetben egyenes ujjmutatás oh ember! hogy fogd fel földi rendeltetésedet, miszerint neked is munkálkodnod kell! Mit is keresnél e földön munka nélkül? mi célja volna az időnek és erőnek mellyek néked adattak? Halljad mit mond az Úr: *Orczád verejtékével egyed a te kenyeredet!* s bizonyára, a föld áldását mellyre mulhatlan szükséged vagy, csak ezen feltétel alatt, munkával s törődéssel teheted magadévá. Ösmérd meg milly áldás van a hullatott verejtékben! a munka álmat édesít, kenyeret sóz, a büntől s nyomortól megment!

A földhöz vagyunk köttetve, hol egy ideig élünk s küzdenünk kell, de támogat azon tudat: hogy itt nem a vak-történet játszik velünk, hanem az isteni gondviselés örökódése alatt vagyunk s ez a második igazság, melly a megnyilatkozott földből származik.

Ki tartja meg a föld termő erejét? ki az életelevenséget a gyenge csirákban, mellyek a föld szorító göröngyei alatt végkép elaludni láttattak? ki neveli meg s juttatja éredésre a magvakat és gyümölcsöket, mellyeknek csudálatosan szerkesztett apró tömlőiben, ama tápláló liszt és ható nedvesség vagyon, melly életet, vidámít és gyógyít? ki szövi a lilium szirmait? festi a rózsza színét? óltja a mirtuszba a jó illatot? A mindenható Isten! ki megtartja az egészet és a részeket abban, kinek gondviselése kiterjed a legkisebb porszemre és fűszálra is. Ő cselekszi: hogy *még a föld léssen: vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, a nap és az éjszaka meg nem szűnnek!* Isten gondviselését hirdeti nekünk hangosan a nyilatkozó természet.

Nem különben öröködik a gondviselés felettünk a világi történetek bölcs igazgatásában is, és figyelme minden egyes élet eseményeire kiterjed. Nem tudjátok-e: hogy *néktek fejeteleknek hajszálai is mind számon vagynak!* s bizonyára ha végig tekintünk a mi életünknek minden napjain, számbavesszük a vidám szempillantásokat mellyeket értünk, a jótéményeket mellyeket vettünk: meg kell vallanunk háládatos lélekkel, hogy az Úr az ő gondviselésére nézve, *nem hagyta magát tanúbizonyosság nélkül lenni, mikor t. i. mivélünk jöltett, betöltvén örömmel a mi szívünket.* És lábaink elől mennyi akadályt, fejünk felül mennyi bajt, szívüinktől mennyi kísértetet elfordított! gyakran midőn nem is véltük, mint az alvó gyermek a fenyegető veszélyt: elvonult az ártalom nélkül, mert a gondviselés volt a virasztó édes anya! Még a keserű is mellyet velünk bölcs czéljai szerint kóstoltatott: javunkra szolgált.

Mi származhatnék ebből már: mint bizodalom és az ő

felsége akaratján való megnyugvás? az Istenben vetett bizodalom az ő legfelségesebb imádása, melly által az ő mindenhatóságát, jóságát és bölcsességét egyszerre ösméri meg és dicsőíti az emberi szív.

Élessze lelkünkben ezt a bizodalmat a megnyilatkozott föld; de legyen a bizalom józan: lehetleneket ne várjunk Istentől ki rendes természeti s erkölcsi eszközök által munkál; saját igyekezetünkkel összekapcsolt, erkölcsi szabadságunk természete szerint, végre szent célra irányzott, csak jóra kérjünk és várjunk segedelmet Istentől.

Utolsó igazság melly a megnyilatkozott földből származik ez: ha elvégezvén földi pályánkat a sírba szállunk: nem maradunk ott, hanem új életre ébredünk.

Imé milly csudálatos elváltozás a természetben! a halálból élet jött elő! millió plánta s élő teremtés ébredt fel halottaiból! Megifjúlni készül minden, hogy a kies tavaszban megüllje feltámadásának nagyszerű ünnepét! Minden fűszálon és rögön az új élet képét látjuk dicsősséges ecsettel rajzolva! és míg ezen alsóbb rangú teremtésekkel így történik: mi legtökéletesebbek maradnánk-e örökre a sírban?! Nem, nem! majd egykor valósággal megnyilatkozik a föld s léssen szabadulásunk abból, és ez igazság! Hiszen minden télnek van tavasza! minden éjnek hajnala! Van minden álomból ébredés! és míg a természet a legkisebb magot is életre hozza, a legutolsó állatot sem csalja meg ösztöneivel: én sem lehetek megcsalva az erővel, melly folytonos munkásságra s tökéletesülésre hív s kötelez; a vágygyal és reménységgel mellyeket egy jobb, tökéletesebb után esengve keblemben hordozok; a szent fájdalommal mellyet kedve-seim elvesztése után, a viszonzlátás hitében türelemmel viselek! Balgatag vagy: ki elvetvén magodat a földbe, várod az aratást, a sírtól pedig, mellybe magad elvettetel visszadöbbsz! *a mit te a földbe vetsz nem elevenedik meg, hanemha megrothadand; és a mit elvetsz nem azt veted el a*

mi azután kikél, hanem pusztá magot, de az Isten ád annak testet a mint akarta, és minden magnak kiváltképen való testet!

Igen! — azt felelheted — tudom hogy nem veszek el! a természetben nem vész el semmi! megválnik ugyan önálló létezésétől, de más alakban s viszonyok közt, ismét előkerül. — Én is feltámadok! megjelenek fű vagy virág alakjában melly az én elesett testemből vett táplálatot; megjelenhetek mint más testnek része!

Nem úgy keresztyén felebarátom! a te sorsod nem egy más teremtésekével! a te halhatatlanságod nem az övék is, mellyek csak a nagy egészben elvegyülve maradnak fenn; a halál, melly csak lépés tökéletesebb, boldogabb viszonyokba önállóságotól meg nem foszt téged! az emlékezetet el nem törli, a munkásságot meg nem szakasztja, sőt annak folytatására szabadabb és tágasabb tért nyit. Ez a te halhatatlanságod, ki örök életre s tökéletesülésre, Isten színeinek végnélküli látására vagy teremtve. Tudjuk hogy felkelünk, mint a mi Jézusunk felkölt a halálból; *tudjuk hogy ha e mi földi házunknak hajléka elbomol: épületünk lészen Istentől, t. i. nem kézzel csinált házunk, hanem örökkévaló mennyben.*

Ezen igazság tudása feltételezi már, hogy munkásságunk e földön nem lehet egyoldalú, t. i. csak a testért, melly a földhöz van kötve, hanem mint mennyei polgárokhoz illik, a lélekért is, sőt még inkább ezért, hogy már e földön méltókká tegyük magunkat mennyei hazánkra.

Imé tehát midőn szabadulás származik minékünk a tavaszi természetben megnyilatkozott, s áldásait kiszolgáltató földből: nyilatkozzanak meg a mi szíveink is azon igazságok befogadására, mellyek abból s az igének szavából származnak; legyenek azok minden változások közt életünknek vezérei, tetteinknek kormányzói. És míg háládatosság-

gal fonjuk össze kezeinket s emeljük szivünket fel Istenhez, ki újabban megmutatta kegyelmes gondviselését a kikelet elhozásával: ébredjen fel lelkünkben is minden jó cselekvésének indulatja, hogy méltók legyünk Isten áldásaira; s legyen a mi háládatosságunknak a mi életünk élötanúbizony-sága az ő dicsőségére. Amen.

Mikor elfordítod orczádat.... Solt.
104, 29—30.

A hegyek és halmok... Ésa. 55, 12.

Hadd menjek a mezőre! Ruth 2, 2.

Kihozza hatalmasan... Solt. 68, 7.

Áldjad én lelkem az Urat! Solt. 104,
1. 14. 15.

Mit együnk, mit igyunk?... Mát.
6, 31.

Ha valaki az övéiről... 1 Tim. 5, 8.

Az Úrnak keze nem rövidült meg. Ésa.
59, 1.

A földnek termése... Préd. 5, 9.

Orczád verejtékével... 1 Móz. 3, 19.

Míg a föld léssen... 1 Móz. 8, 22.

Fejeteknek hajszaíai is... Mát. 10, 30.

Nem hagyta magát... Csel. 14, 17.

A mit te a földbe vetsz... 1 Kor. 15,
36—38.

*Tudjuk hogy ha e mi földi házunk...
2 Kor.* 5, 1.

VII.

Jézus erkölcsi bátorsága.

(Virágvasárnapján.)

Alapige:

*Monda Jézus: e világ engemet gyűlöl, mert én bizony-
ságot teszek öröla, hogy az ő cselekedetei gonoszak.*

Ján. 7, 6—7.

Az emberi nagyság voltaképen csak a halállal kezdődik, midőn a test gyarlóságai ninesenek többé, s a tekintély és hatalom nem állnak ellent, az ítélet rostájába vetni az embert.

Jézus életének történetein áttekintve, egyaránt nagy-
nak találjuk ötet: tudományában és csudatételeiben, életé-
ben és halálában; mindezek, mint a gyémánt a napsugara-
kat, ezer változattal vetik vissza a legtündöklőbb erénye-
ket. Mikor jár a tenger hullámain s áll a pusztában szem-
közt a kisértővel rendületlenül; mikor megzendülnek ajakin
a hegyi predikáció hatalmas igéi s hallgat a faggató zsidó-
tanács előtt; mikor tanítványainak lábát mossa s szerzi az
úri szent vacsorát: egyaránt nagy és méltóságos.

Felséges-voltának mellyik nyilvánulását, erényei közül
mellyiket válasszuk elmélkedésünk tárgyává e szent napon?
Beszéljünk-e bölcsességéről, melly által feladatát nem-
csak tökéletesen ösmérte, hanem időt, körülményt, felfogást
gondos tekintetbe vévén az igazság hirdetésében, hibátlanul

is végrehajtotta. Józan-ságá-ról, mellyet minden külső be-hatás, ingerlés, méltatlanság, a szombatnap és adópénz felett hozzá intézett kötekedő kérdések ellenében zavartalan-
nül megtartott? Szeretetéről, mellyben az egész világot egyesítette, mellyel tanított és vigasztalt, gyógyított és ha-
lottakat támasztott, s végre életét készséggel letette a ke-
resztfán? Vagy beszéljünk bátorságá-ról, melly az igaz-
ság érdekében nem ösmért semmi akadályt és félelmet,
szembeszállott a kikeseredett szenvedélylyel, a hatalmasok-
kal, melly által kész volt gyűlöltetni, üldöztetni, osto-
roztatni, Isten országának terjesztése s a váltság nagy mun-
kája lebegvén mint főczél előtte, midön semmi sem lehetett
drága?

Igen, állapodjunk meg itt! beszéljünk Jézus erkölcsi
bátorságá-ról! az e tárgy feletti elmélkedésre felette alkal-
mas e szent ünnepnap, mellyen Jézust Jeruzsálembe menni,
és ott a templomból a pénzváltókat és galambárúsokat, —
kik az imádságházát latrok barlangjává tevék — kiüzni lát-
juk. Jézus tudta: mit várhatott mindezekért? mondá is: *e
világ engemet gyűlöl, mert én bizonyosságot teszek öröla, hogy
az ő cselekedetei gonoszak!* látta a gyűlöletet, látott min-
dent, és mégis véghez-vivé!

Milly felséges erkölcsi bátorság!

Elmélkedjünk tehát ez órában a következőkről:

I. Mi az erkölcsi bátorság, s minő volt Jézus
abban?

II. Mikép gyakorolja és túri ezt a mai világ?

III. Lehet-e? kell-e ebben Jézust követnünk?

I.

Mi az erkölcsi bátorság, s minő volt Jézus
abban?

Az ember test- és lélekből áll. Valamint a test az érzé-
kek segedelmével s utasítása szerint különbözteti meg a

ránézve kellemest és kellemetlent, hogy azt elfogadja, ezt visszautasítsa: azonkép erkölcsi természetünk, melly a lélekhez tartozik, ennek eredeti tehetségeire bízza s bírálata alá helyzi a dolgokat, mielőtt jók vagy rosszak gyanánt elfogadná, s az erkölcsi szabadságnál fogva választást tenne bennök.

A minden oldalról megbírált, eredetében s céljában egyaránt igaznak és jónak talált dolog vagy eszme, legfőbb kincse lesz a léleknek. S az akaratnak azon munkássága már, — a tartozás érzetével összekötve, — melly szerint ezen igazat és jót csábítás és erőszak daczára is, hamisnak, rossznak vallani erkölcsi lehetetlenség ránk nézve, s készek vagyunk mindent feláldozni, megaláztatást és rabságot, kínt és halált kiállani, készek rettenthetlenül szembe szállni a hatalommal, az egész világgal annak érdekében: az akarat ezen munkássága az állhatatosság, erkölcsi bátorság. A hadbeli bátorság vitézségnek nevezetik, az erkölcsi bátorság a lélek vitézsége, melly nem ösmér hátrálást, félelmet, meggyöztetést! *Sem halál sem élet, sem angyalok sem fejedelemségek sem hatalmasságok, sem jelenvalók sem következendők, sem magasság sem mélység és semmi egyéb teremtett dolog, el nem szakaszthat minket az Isten szerelmétől, melly van a mi Urunk Jézus Krisztus által!* azt mondja a nagy apostol szent Pál. Erős és felséges vallástétel! illy erősen ragaszkodik az erkölcsi bátorság bajnoka ahhoz: a mit igaznak tud s valósításában nem ösmér félelmet, áldozatot.

És ha már Jézust az erkölcsi bátorság gyakorlásában megtekintjük: mély álmélkodással és tisztelettel telünk el; mert valamint minden történetek közt, legnagyobbszerű s legfelségesebb a váltság munkájának végrehajtása volt: úgy más erkölcsi bajnokok — mert voltak ilyenek! — ingyen sem hasonlíthatók Jézushoz. Őrája nézve csalatkozás, elvétel s azon számos erőtlenség, mellyek a legtökéletesebb halandóval is közösek nem valának lehetők. Ember volt

ugyan, mindenekben hasonlatos hozzánk a büntől megválva; de az isteni és emberi természetnek benne lett egyesülése által, felsőbb isteni tulajdonokkal s ajándékokkal ruháztatott fel, szóval Isten-ember volt ki egyedül vihette véghez azt, mit véghez vitt.

Feddözött, dorgálózott bátran, személyválogatás nélkül; rókának mondja Heródest, mérges kigyók nemzettségének a sadduceusokat, kárhoztatja a hitetlent s átkot mond rá ha mennyei angyal lenne is, ki más evangéliomot hirdet; akár ostromol akár megkisértetik: nagy és rendülhetetlen! Fenyegető jóslata megrázza Jeruzsálem útczáit, szava felhat a legmagasabb helyekig ha a bünt korbácsolja, de leszáll szelíden a bűnösökhöz, belép a farizeus házába ha a tévelygőt útba igazítani, s az erény mutatkozó gyenge csiráját valahol ápolni kell. Volt bátorsága megrázni a százados visszaélések s elöitéletek köfalait, bolygatni a bűnös kényelem ágyát, világot gyujtani a gyenge szemeknek olly kedves homályban, szeretetet hirdetni az ó törvény ellenében.

Imé, a szelíd és alázatos, ostort ragad s erkölcsi bátorságának egész hatályával lép fel, megtisztítja a templomot, gyűlöletet kész venni az ő atyja házának szerelméért, a golgothára menni az emberi nemzet megváltásáért.

Bizonyára, a milly felségesen és teljes nagyságban gyakorolta Jézus az erkölcsi bátorságot, s a minő megragadó kép az ő képe ebben is:

II.

Olly szomorú látvány tűnik elénk, ha megvizsgáljuk: mikép gyakorolja s türi az erkölcsi bátorságot a mai világ? Van ennek ugyanis bizonyos elhatalmazott nyavalyája, miszerint a legvastagabb anyagi törekvések által a lelki élet csaknem egészen elnyelettetett; s vagyonának alig egy kis fillére, idejének alig egy pillanatja, lelké-

nek alig egy gondolatja szenteltetik vallásos, isteni czélokra. E nyavalyából, — melyet erkölcsi puhaságnak méltán nevezhetünk — önként következik, hogy az erkölcsi bátorságnak felette kevés bajnoka tűnik fel. A gonosznak irtása, és a jónak terjesztése ugyan mindenkinek szoros kötelessége, s *boldogok, kik háborúságot szenvednek az igazságért*; de ezen boldogságért kevés ember hajlandó odadni kényelmét, mellynek feláldozása nélkül pedig az igazság hirdetése s az erkölcsi bátorság gyakorlása teljes lehetetlen. Ez a kényelemszeretet s elpuhulás tevő oly koldússá igaz érényekben a világot, melly szorúltságában hajlandó a tartozásból is érdemet csinálni. Hogy nem bántod a másét: micsoda dicsekvés? azt tevén: bűnös lennél! alamizsnálkodik a szegénynek? az nem érény, kötelesség! nem esküszöl meg hamisan a hatalmas mellett a szegény ellen? ez nem erkölcsi bátorság! És fájdalom, a világ ritkán megyen tovább! az Amásiák ama fenyegető szózata: *hallgass, mert gonoszúl jársz!* megdöbbsenti, elhallgattatja, hátratéríti a legtöbb embert. Miért tegyem ki — úgymond — magamat tárgyúl mások haragja- s boszúállásának? vagyonomban, kényelmemben rövidséget szenvedjek? szép előléptetésekkel haladó pályámat megakasszam oktalan őszinteség által? rongyoskodjam, éhezsem miattad? mártírod legyek oh igazság? Nem, nem! védjenek s áldozzák fel magukat értted a rajongók! egyszer élek a világon! nincs is rám bízva annak rendbehozása!

Igy beszélnek s tesznek az emberek! beleburkolóznak a mindenkivel jól-lenni elvő palástjába, mellyet életbölcsességnek neveznek, s élnek kényelmes és érénytelen életet. Nem jut eszökbe Jézus szava: *Jaj néktek, midőn minden emberek jót mondanak ti felöletek!* Tapsolnak a tánczoló Herodiásnak, bár tudják: hogy táncza jutalmaúl keresztelő János fejét kérendi; az emberek gyengeségeinek hízelegnek *vajnál lágyabb beszédekkel*; kendőzik fogyatkozásait s bűneiket; a helyett hogy szembeszállanak velők,

a helyett hogy bátorságuk volna gyűlöletet venni az igazságért, mint Jézus cselekedett.

És míg rosszúl gyakorolják, nehezen is türik az erkölcsi bátorság gyakorlását az emberek; ellenségnek tartják ki bizonytságot teszen az igazságról. Valamelly tiszta, felemelkedett, bátor lelkű ember: visszatetszést és aggodalmat szül, mint az égen megjelenő legszebb de ritka tünevény. Mik vagyunk mi? igen jól tudjuk! de ez nem nyugtalanít, mert kegyelmes birái szoktunk lenni magunknak s ügyesek vagyunk az álorceza viselésében; de ha valaki erkölcsi meztelenségünket, jellemünk gyengeségét, szívünk foltjait tárja és mutatja fel: megháborodunk. És különös! fáj a méltatlan vád az ártatlannak, de kétszerte jobban fáj a tökéletlennek: ha gondosan rejtegetett álnokságai kiderülnek, ha a terhelő vád és szemrehányás egyszersmind igaz! Azért, ha mondja valaki nekiünk: Felebarátom! te nem rabolsz nyilván, de azért ragadozó vagy, uzsora s perpatvar a te kenyered! te nem ölsz, mégis gyilkos vagy rágalmazó nyelveddel! templomba jársz, de mégsem vagy keresztyén hanem farizeus, mert *megtisztítod a pohárnak és tálnak külső részét, belől pedig azok rakvák ragadománynyal*: felgerjed az igazmondó ellen a mi haragunk. Ha valaki a hamis keresményből, — hogy a világ szemét befogja s ajkát elnémítsa — közcélokra áldozik, és te mondd neki: *gyűlöli az Ur a ragadományt az áldozatban!* és ha mondd a birónak: *ajándékért ítélsz!* a sáfárnak: *a hol nem vetettél ott is takarsz!* a profétának: *pénzért jövendölsz!* a pásztornak: *a jó pásztor legelteti az ő juhait!*: reád támadnak! s ha mondd is: *azért ellenségtekké lettem-e néktek hogy igazat szólok?* bizony megköveznek tégedet!

Illyenek vagyunk, fájdalom! ha az erkölcsi bátorságot gyakorolni vagy tűrni kell; oh messze, felette messze a mi mesterünktől a Jézustól! kit pedig, mint példányképünket mindenben követni tartozunk!

III.

De valljon lehet-e, és kell-e nekünk Jézust követnünk azon erényben, az erkölcsi bátorságban is, mellynek olly felséges példáját adta Jeruzsálemben azon napon, mellynek emlékére e szent ünnepet ülljük? Lehet valósággal és kell is!

Lehet: mert erő és tehetség van bennünk,
kell: mert a kötelesség parancsolja.

Jézus Isten-ember volt. Azon világos tudat, miszerint hozzá, mint világ üdvezítőjéhez, — ki szükségeskép elérhetlen fennségben áll minden emberek felett — egészben nem hasonlíthatunk: teljességgel nem gyengítheti azon erős ohajtást: hogy életét s példáját a mennyire csak lehetséges híven kövessük, következképp az erkölcsi bátorságban is hozzája hasonlók lenni kívánjunk. Már ezen erősnek látszó parancsolatban: *legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes!*: bennfoglaltatik a végetlen haladás, és az ő követésének lehetősége, mert ama főbölcesség és jóság, nem kívánhat tőlünk lehetetlent, nem tűzhetett ki olly magas czélt, szükséges eszközök adományozása nélkül.

Valóban birtokában vagyunk az eszközöknek: lelkünkben a megmagyarázhatlan vágy, melly elégedetlenségben a földiekkel: tökéletesebb, romolhatatlanabb felé vonz; lelkünkben az erő és tehetség, mellyek által már e földön elkezdhetjük égi vágyaink valósítását, Isten törvényének betöltését, az erkölcsi jóságban s Jézus követésében elébb-elébb mehetünk, s ezen haladásunk közben Jézus saját magas példája által elevenít, erőt, bátorságot kölcsönöz s mintegy kezét nyújtja nekünk abban mint a tenger színén ingadozó Péternek.

Azonban, hogy a keblünkben lakozó tehetség sikerrel munkálhasson: szükség függetlenné lenni a testi élet minden nyügettől, az érzéki világ bántó behatásaitól; szükség

erkölesi életünk egész láthatárát megtisztítani a mérges párázatoktól, egybefüggésben azzal: hogy teljes hitünk s bizodalunk legyen ezen tehetségünkben, s az akadályok dacára határozottan erősnek, képesnek tartsuk saját czéljára, Isten segedelme által; a legkisebb habozás, kételkedés, gyengeség: erőtlenít, míg *minden lehetséges a hívőnek!* s a hit melly által *leomlottak Jerikó köfalai, országokat meggyőztek, az oroszlánok szájokat bedugták, a tűznek erejét mególtották, a fegyverek élitől megmenekültek:* emeli, sokszorozza, czéljához segíti az erőt. Ki merné állítani: hogy semmi jót nem cselekszünk? és ha már véghez-visszük a keveset: jele hogy többre többre mehetünk s a lehető legnagyobbat is véghezvihetjük, csak használjuk a birtokunkban lévő tehetségeket czélszerűen; bizonyára követhetjük Jézust is életében, példájában, erkölesi bátorságában; sőt kell követnünk, mert a köteleesség parancsolja.

Az emberi létezésnek s munkásságnak van bizonyos végeczélja; kik már meghaltak s még születni fognak: mind ezen végeczél szolgálatára voltak s lesznek rendeltetve. E végeczél az erkölsi jó. Az ezerfelé sugárzó emberi törekvések száalai mind ennél szakadnak egybe, s minden küzdés méltó gyümölcseül ez tekinthető, Jézus maga is ezért élt és halt meg; minden isteni és emberi törvény betöltése, minden tartozás lerovása, minden csomó megoldása ide irányúl. Jézust is azért kell követnünk, hogy e végeczél valósítsassék, hogy közelebb-közelebb jöjjon az emberiség azon állapothoz, mellyben lesz tökéletes erkölcs, tökéletes boldogság!

Kötelessége ennél fogva az embernek Jézus követésében, az ő erkölsi bátorságának gyakorlása is, mert — jóllehet az erények semmi elsőbbséggel nem bírnak egymás felett, sőt nem is külön gondoltatnak, hanem egymást átható viszonyban — az erkölsi bátorság, mint bátorság is, mellyben valamelly rögtönható, s szokatlan erő van: igen alkalmas a végeczél érdekében munkálni. A vakmerő vétket

visszadöbrenti, a félénk erényt felbátorítja, az ingadozó hitet, mely az örök igazság diadalában kételkedett, megerősíti; a maga sajátságait csudálatos gyorsasággal és erővel közli a felvillanyozott lélekkel. Péter predikációja ezreket térít meg rögtön; Jézus bátor szavai után senki sem mer követ dobni a bűnös asszonyra.

Igaz, hogy hatályával arányban áll a veszély is, mely gyakorlásában fenyeget; de lehet-e földi veszély félelmes, Isten országának építésében? a világ gyűlölete s nyugtalanítása, számba jöhet-e Isten szeretete s a kebel nyugalma mellett? veszthetünk-e annyit, hogy mégis ne nyertünk legyen? Bizonyára nem! azért tartozunk tűrni, szenvedni mindent, tartozunk az erkölcsi bátorság gyakorlásában élettünket is készen letenni, tudván: hogy *a ki megtartja az ő életét elveszti azt, és a ki elveszti életét... megtalálja azt!*

A bölcs Isten, mint okos valóságokat, az egymásfeletti örködéssel bízott meg; felelősekké tön egymás szenvedéseért; ki merné Kainnal vakmerően kérdezni: *avagy őrizője vagyok-e én az én atyámfiának?* azért ha látod hogy az ügyefogyott elnyomatik, az ártatlan halálra kerestetik, az igazság s legszentebb emberi jogok lábbal tapodtatnak, és fel nem állsz: felelős vagy, vétkes vagy! hasonlatos az állathoz: mely egykedvűen nézi társa lemészároltatását. Rút önzésből s puhaságból nem gyakorlád az erkölcsi bátorságot s mulasztád ezáltal el az erkölcsi végezől érdekében munkálni; de vak vagy! ugyanakkor saját magasabb érdekeid ellen menvén, mert az erkölcsi elsüllyedésben, a közveszettség eláradásában: magad is áldozatul fogsz esni; s az önboldogításhoz a legrövidebb, legtermészetesebb út: munkálni híven a közerkölesiséget s közboldogságot.

Bátran azért keresztyén felebarátom! felösmérvén erődöt: tedd kötelességedet! ne csak szájjal valljad: hogy Jézus követője vagy, hanem tetteid bizonyítsák hogy úgy van!

A világ tele van, mint a jeruzsálemi templom, pénzváltókkal s galambárusokkal, kik a kétszínűség, igazságtalanság, erkölcsi elaljasulás barlangjává változtatják ezt a szép, s nagy czélokra teremtett világot, és tengővé, nyomorulttá teszik az emberi életet. Bizonyára találkozol gyakran ezekkel, van alkalom a küzdésre, ne hiányozzék azért soha erkölcsi bátorságod! Minden csábítással, tekintélylyel, erőszakkal szemben légy ember! bátor és rendületlen védője az igazságnak mint Jézus! hogy végórádban, midőn a közellévő nagy számadás előérzete környékezi meg lelkedet: nyugodtan várhasd azt, mondván: *ama nemes harcztot én megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam!* s várom jutalmamat az Urtól, úgy legyen. Amen.

Sem hálál sem élet... Rom. 8, 38—39.

Boldogok, kik háborúságot... Mát. 5, 10.

Hallgass, mert... 2 Kron. 25, 16.

Jaj néktek midőn... Luk. 6, 26.

Megtisztítod a pohárnak... Mát. 23, 25.

Gyűlöli az Ur a ragadományt... Esa. 61, 8.

Azért ellenségtékké lettem-e?... Gal. 4, 16.

Legyetek tökéletesek... Mát. 5, 48.

Minden lehetséges a hívőnek... Mát. 9, 23.

Leomlottak Jerikó köfalai... Sid. 11, 30—34.

A ki megtartja az ő életét... Mát. 10, 39.

Őrizője vagyok-e én?... 1 Móz. 4, 9.

Ama nemes harcztot... 2 Tim. 4, 7.

VIII.

A nagy vállalatok miért járnak nagy küzdelmekkel?

(Nagypénteken.)

Alapige:

*Kilencz órakor felkiált Jézus nagy szóval, ezt mondván:
én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?*

Mát. 27, 46.

Midőn e szent napon Jézusunk gyászos keresztfája alatt megállunk képzeletben, s megtelik lelkünk háládatossággal, azon végetlen lelki jókért, mellyeket ő a váltság munkájának végrehajtása által szerzett: mély benyomást tesznek reánk egyszersmind azon méltatlanságok és kínos szenvedések, mellyeknek ő kitétetve volt; megdöbbenek azon nehéz küzdelmek és akadályok, mellyek rövid földi életének s messiási pályájának folyama alatt olly sűrűen mutatkoztak.

Születésekor rögtön halálra kerestetett; s menekülésének útát a betlehemi ártatlan kisdedek vére festé meg; ellenségei gúnyolták, üldözték; egyik tanítványa megtagadta, a másik elárúlta, a gonosztól megkísértetett, a hatalom, vakság és bűn ellenetámadtak; úgy, hogy maga mondá: *a rókáknak vagyon barlangjok, az égi madaroknak fészkek, de az ember fiának nincsen, fejét holott lehajtsa.* Végre törvény elé állítatva: megostoroztatott, elítéltetett s a gonosztévők kínos és gyalázatos halálával, a keresztfán kellett

meghalnia. S még feltámadása és mennybe-menetele után is, dühöngött az üldözés, követői ellen, s tanítványai közül többen erőszakos vértanúi halált szenvedtek.

Midőn mindezeket így elgondoljuk, midőn magát a Megváltót is ekképen halljuk felkiáltani a szent leczke szavaival: *én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?* azon kérdés támad bennünk: Mi szükség volt e nehéz küzdelmekre a váltság munkájában? Valljon a mindenható, ki szájának lehelletével világokat teremthet és rombolhat, nem vihette volna-e azt végbe könnyebb úton? Felelet: bizonyára végbevihette volna! de annak az ő örök és bölcs céljai szerént így kellett megtörténni! Midőn Simon-Péter szabljáját kivoná mestere védelmére, Jézus ekkép szolt: *Tedd el a te szabljádat helyére! avagy gondolod-e hogy én nem kérhetném az én atyámat: hogy most ide én mellém adna többeket tizenkét sereg angyaloknál? de mi módon telnének be az irások, hogy „így kell lenni?”*

Igy kellett lenni a váltság munkájának! s ki merné kutatni Isten útainak örök titkait, s kérdeni miért? elég ha tudjuk: hogy mindez Istentől jött, az ő útai pedig igazak és amenek; elég ha érezzük az abból-származott lelki jókat.

Azonban e szent napon, a váltság munkájának s küzdelmeinek fonalán, azon gondolatra vezéreltetve: hogy általában a nagy, erkölcsi vállalatok nehéz küzdelmekkel járnak: erről már szabad sőt épületes lehet nekünk ez órában elmélkednünk; s kérdehetjük miért? Azért

I.

Hogy a ki nem való nagy dolgok vezetésére: még jókor álljon félre.

Minden célért emberek küzdenek; minden nagy vállalat s erkölcsi újjászületés többek által hajtatik végre. Jézus is tanítványokat, apostolokat választott maga mellé. De hogy a munkálkodásban egység s öszhangzat legyen:

vezérre van szükség, ki irányt adjon az erőknek, bátorítsa a lankadót, mérsékelje a túlsapongást. A vezért megkülönböztetés, tisztelet és fény veszi körül, nem lehet hát csudálni: hogy az emberek annyira hajlandók ezen előnyben részesülni, s a hiúság, önismeret hiánya, túlesigázott becsvágy gyakran sarkalja a halandót, olly szerepet vállalni, mellyre nem született, hol nagyobb lesz a kudarcz melly éri, mintsem leendett a dicsőség mellyre vágyott; de legnagyobb a kárvallás, melly miatta az ügyet éri. Születés és világi előnyök sokakat elcsábítanak, nem foghatják meg: miért ne lehetnének ők minden mindenekben?! s csudálkoznak: hogy nem a Heródes, de a szegény ácsmester háza felett kelt fel a nap, melly az eget és földet, az egész erkölcsi életet bevilágítja!

A gondviselés már ezért szirtekkal rakja meg a nagyra-törés, a vezérkedés útát, hogy csak azok tapodhassák meg azt, kik valóban hivatva vannak, s a legkevélyebb szellem is önismeretre, s minden erő saját munka-körére kényszerítessék; így az akadályokban, biztosíték van a sikerre. A gyenge vezér kárt tenne az ügynek, hasonlóan azon hajósmesterhez, ki kevélyen szállván a tengerre, csak a szélvész alkalmával vallaná be: hogy nem ért a kormányzáshoz, vagy hogy elvesztette lelkét. Kárt tenne az eszélytelen s vakmerő és úgy járna, mint midőn *a tüztől megemésztetik a fűvő, s az olvasztó mester hiába munkálkodik.* Kárt tenne végre a rossz lelkű, okot adván e felkiáltásra: *én népem! a kik téged vezérlének azok csalának meg!* hogy tehát addig ne menjen a dolog, midőn már minden késő: az akadályok és nehézségek által még jókor leléptetnek a hivatlanok.

Igen gyakran szünet áll be az emberiség erkölcsi küzdelmében, hogy az erők pihenjenek; sőt a gondviselés a hivatottakat is megváltoztatja: keveselvén egynek crejét s életét a nagy munkára; a tavasz fejti ki a magvakat és csirákat, de átadja a nyárnak érlelés végett. Mózes kezdé

Izraelt vezérteni a pusztában az ígért földe felé, de oda csak Jósue vivé be. Az erkölcsi élet megújításában fáradoztak a proféták és szent emberek, folytatta keresztelő János s bevégzé Jézus.

Nagy és tántoríthatlan szellem kell a szent vállalatok élére; s épen a küzdelmek s akadályok által cselekszi az isteni gondviselés, hogy végre minden ügy találja meg a maga Columbusát, Mózesét és Lutherét!

II.

Azért szükségesek a küzdelmek:

Hogy azok által a nagy vállalatok nyereségeinek, becs és tartósság biztosítottassék.

Ösmeretes az emberi természetnek azon gyengéje: miszerint könnyen, nagy törődés nélkül szeret valamihez jutni; pedig megcsalja az ember önmagát, mert küzdés nélkül nincs érdem, munka nélkül igazi jutalom; ha törekvés nincs: elvész a sikerülés öröme, az élvezet tartóssága. Igaz, hogy Isten mindent ingyen-kegyelméből ad nekünk, de mi részünkről nem vehetünk semmit ingyen; nem úgy: hogy Isten segedelméhez emberi igyekezetünket is ne adjuk; s ama léha gondolat: hollók által tápláltatni magát, vagy mások véresverejtékének rovására élni: nem illő az emberhez, a társaság megcsalása, s mint tehetségünknek bünös hevertetése: rendeltetésünkről könnyelmű megfélekedezés.

S míg ingyen épen semmit nem várhatunk: ne is iparkodjunk könnyen jutni valamihez! A jogtalan birtoklásban nincs öröm, a könnyű munkán nincs áldás! Miért hogy a hamis keresmény — az azt veszendővé s fanyarrá tevő erkölcsi okok mellett — hirtelen, a mint jött elmegyen? Miért, hogy a szeszélyes szerencse véletlen adományainak, az írás szavai szerint *ollyan szárnyok vagyon, mint a sas-keselyűnek s hamar az ég felé elrepülnek?* Azért, mert minden dolognak annyi becsé van az ember előtt, mennyit a

megszerzésére fordított munka és sanyarúság annak kölcsönöz, s önként következik: hogy a megtartásában kifejtett gond és védelem is, ezen becshez van mérve.

Igy történik már, hogy ha az erkölcsi nagy czélokra törekvő emberiség, gyakran nemzedékeken keresztül küzdve, végre megnyeri nemes törekvésének gyümölcsét: minél erősb és fárasztóbb volt a küzdelem, kínosabb a kétség hosszú hányatása, jelentékenyebb az áldozat és vérzőbb az emlékezet melly azt feltünteti: annál nagyobb becsé lesz a kivívott nyereségynek. És valljon a mit az emberiség ne ezen szerzett, engedi-e elveszni könnyen? nem! s ha küzdött, szenvedett, vért s életet áldozott kivívásában: nem kész-e azt tenni megvédésében is? bizonyosan! Igy midőn az isteni gondviselés nagy küzdelmekkel engedi járni a nagy vállalatokat: az azok által kivívott erkölcsi birtoknak becsét, a becsben maradandóságot biztosít.

Midőn nagy vállalatokról, az egész emberiséget érdeklő küzdelmekről beszélünk: lehet-e elevenebb példánk mint a keresztyén vallás és ennek elterjedése? E terepélyes szent fa gyökerei is vértől ázott földben nyugszanak, s azon igazságokért, mellyekhez ma szent és rendületlen hittel ragaszkodik a világ, annyian szenvedtek üldöztetést, s annyian haltak meg rettenetes halállal! Maga Jézus is mondá, a külső és belső küzdelmekre czélozva: *nem azért jöttem hogy békességet bocsássak e földre hanem fegyvert.* Sok meghasonlás, küzdelem, áldozat köttetett össze a keresztyén vallás elterjedésével s bizonyára böles czélokból, hogy isteni méltóságán s boldogító erején kívül, becses legyen az emberiség előtt küzdelmeiért, örökké tartó becséért. Nem vészett el az Istvánok, Antipások, Husz Jánosok vértanúságának érdeme!

III.

Azért szükségesek a küzdelmek:

Mert míg azok által a főczél felé halad: mellé-

kesen más igazságok felfedezéséhez, más nyere-
mények birtokához jut az emberiség.

Bennünk, véges voltú emberekben, felséges rendelte-
tésünk mellett is, e földön részszerint van az ösméret;
az igazság felfedezésére lassan, időközönként nyílnak meg
szemeink. Valamelly czél elérése egészen igénybe veszi
figyelmünket s munkásságunk, erőnk s időnkhez mérve csak
részletes és nem általános. Azonban az isteni gondviselés,
melly minden egyes intézkedéseiben egyszersmind az egészre
hat: a legkisebb körülményt s mozzanatot is annak érdeké-
ben bölcsen használja fel, s a nélkül hogy erkölcsi egyéni-
ségünket, akaratumk szabadságát sértené, fejlődésünk és töké-
letesedésünk folyamát akadályozná: a mi részletes emberi
törekvésünket is, bölcsen alkalmazza az egésznek érdeké-
ben, hol tökéletes rend és czélosság uralkodik és semmi
sincs sem haszon nélkül sem történetesen. Ne mondjátok
azért ezt: nem fontos! a gondviselés kezeiben minden fon-
tos: a pókhálló a barlang szájára szöve hol Dávid tartózko-
dott; a vipera, melly Melita-szigetén szent Pál kezéről sér-
tetlenül leesett. Véletlen! ez a kifejezés is emberi gyarló
kifejezés! hogy Eliézer Rebekával a kútfnél találkozott,
hogy Faraó leánya meglátta a vizen a gyékényládát, melly-
ben Mózes feküvék: ez mind nem véletlenség! nincs semmi
véletlen! csak mi nem bírjuk felfogni a szoros egybefüggést
a láncszemek között, mellyeket a legfőbb kormányzó kezei
tartanak, s midön bölcs intézkedéseinek nyomán, valamelly
igazság kutatása közben, egy másikra találunk, mellyet nem
kerestünk: meglepetve általa a véletlenség színében tűnik
az fel véges látásunk előtt. Igy talál kincsébányára, ki kutat
ásván: forrást keresett, s azok is kik a tudományban hiú
ábrándok üzésére vesztegették erejüket: fontos igazságok
nyomára jöttek, hasonlóan Saulhoz, ki mikor eltévedt iga-
vonó állatait keresné: királyságot talált. Az emberi szenvedély
által gyújtott s élesztett véres hadak, áttéve messze-
földre, a természet tanulmányozása s felfedezések által,

az emberiség jólétét mozdíták elő. Különben is egyik igazság a másik nyomára vezet, egyik nehézség fáradságos megoldása könnyíti a másikat a gondolkodó szellemnek; a törvények közel rokonságban állnak egymáshoz. Így terjed az értelem világa, az eszmék és tudomány köre, így tökéletesül a világ.

Valamint az élőfa, míg növelkedésével saját magasságát emeli, gyümölcsöt és magvakat hoz, mellyekből magához hasonlatos élőfa legyen: úgy az emberi küzdelmek, míg kitűzött céljaikra sietnek, olly mellék-körülményeket hoznak létre, mellyek új küzdelem s nyereség okaivá lehetnek; mert az emberiség törekvése soha meg-nem szűnhetik, annyi volna az, mint a halál. S ha tán a főcél nem sikerül is: az erő nem pazaroltatott hasztalan, mert az örök munkásságú szellem elé: a küzdésre új célt, a feldolgozásra más anyagot, a megoldásra új csomót vetett, s e folytonos mozgalmából: folytonos élet, elevenség, művelődés és tökéletesülés származik.

Azért a lélek, mellynek adatott vizsgálni a mélységeket: használja fel a legkisebb körülményt is (mint felhasználja az ügyes ötvös az elhullott aranyport) munkásságra s haladásra, és imádja a legkisebb eseményben úgy, mint a legnagyobbban a gondviselés bölcsességét! imádja a legnagyobbak között a váltság munkájának végrehajtását, melly összegyűjtött e szent házban Jézus engesztelő halálának emlékezetes nagy napján!

IV.

Azért szükségesek végezetre a küzdelmek:

Hogy a nemes küzdők méltóképp megdicsőítetvén: példájuk magas tettekre lelkesítse folytonosan az emberiséget.

A nagyság, nem hágy sohasem hidegen, az erkölcsi nagyság pedig, kétszeres hatalommal ragad bámulatára ben-

nünket; és a milly élénk minden nemesebb kebelben a vágy, az érdemekben kitünökhöz hasonlítani: épen olyan természetes tartozás, ama kifogás nélküli tisztelet, mellyel fejünket meghajtjuk azok előtt.

Igaz, hogy a nemes tettet nem mindenkor követi rögtön méltó jutalom sőt többször vak hálátlanság annak bére, de ha úgy volna is, (a mellett, hogy a valódi nagy szellem nem számít az emberek halájára s a ki azzal beéri: legjobb esetben annyi lesz jutalma s nem több) mondom, ha úgy volna is, ha úgy tenne is a világ jeleseivel mint Jeruzsálem, melly *megölte a prófétákat s megkövezte azokat, kik öhozzá bocsáttattak*: az igaz érdem jutalma el nem vész, mert míg a híven végzett kötelesség nyugtató érzetében, az emberiség érdekében tett munka méltó gyümölcseinek szemlélésében meg van az: a történet s az idő, ama megvesztegethetlen bírák teljes elégtételt adnak s megdicsőítik a nemes küzdőnek nevét.

Nem szabad a holtunk utáni hírnév s megdicsőíttetés iránt közönyöseknék lennünk, vagy az üres hiúság szempontjából fognunk fel azt, mellynek felette nagy hatása van a jövőndőség életében; midőn ugyanis a maradék a kegyelet érzésével koszorúzza meg jeleseinek sirját s ünnepet ül emlékezetökre, midőn bámulattal áll képeik előtt, mellyeknek fővonásait a rendíthetlen hűség és bátorság, az emberiség szeretete s léleknagyság alkotják: nem marad a bámulás és dicsőítés határainál, hanem mintegy hallván szavaiikat, érezvén lelkek hevítő melegét: magas példájok követésére buzdúl.

S mit gondoltok: mi szerzé nekik e hálát és ünneplést? az önfeláldozás és szenvedés! Mi vívta ki a kegyelet koszorúját, mellyet a halott szobrára tesznek? A vértanúság töviskoronája mellyet az élő viselt! Imé, elragadtatásba hozza lelketeket a jeles példája és dicsőossége: de a dicsőséget szükségeskép megelőzte az érdem, az érdemet a nehéz küzdelem. Midőn tehát az emberiség dicsőinek példái után,

nemes tettek véghezvitelére ragadtatik és buzdúl: ennek oka is a nehéz küzdelmekben van letéve.

Mi hozott minket is ez órában ide? mi szenteltet velünk ünnepet? A legtökéletesebb erkölcsi-nagyság bámulása s imádása Jézusban! Ő volt minden küzdők közt legnagyobb; ő volt a tökéletes vezér és jó pásztor, *ki az ő életét adta a juhokért!* s adta olly méltósággal s magas fennséggel, mellyek az emberi értelmet felülmulják. Az ő általa végzett munka: az emberiség megváltása: véghezvitelében a legfelségesebb, következményeiben a legáldásdúsabb volt; általános az, az egész emberiséget, multat s jövőt, eget és földet magába foglaló. És ő meg is dicsőítettett minden küzdőknek felette, *mikor az atya őtet feltámasztotta a halálból, és helyhezette őtet az ő jobb keze felől mennyégben, sokkal feljebb minden birodalomnál, hatalomnál, erőnél és uraságnál, és minden méltóságnál, melly nevezetik nem csak e világon, hanem a következendőben is.*

Kinek nyomdokin kellene hát nekünk inkább járnunk mint Jézusén? kinek példája lelkesíthetne, vonhatna annyi erővel s tarthatna meg a küzdelmek között az erény útán? Mondjuk ezt e szent napon az ő keresztje alatt: *követlek Uram tégedet!* s valóban kövessük is szentül, tántoríthatlanúl, mint ő megváltottai. Itt ma nem földi nagyságot csudálunk, nem földi példát követünk, s nem is földi lészen a mi megdicsőítettésünk ő általa és nála egy napon a mennyégben.

Elmélkedésünk fonala visszavezetett Jézushoz, maradjunk most és mindvégig önála! A nehéz küzdelmekről, mellyeket minden szent s nagy vállalatban látunk, ne rettenjünk meg! bátorítson, edzzen, kölcsönözzön erőt a küzdelemre az a tudat: hogy az bölcsen s az emberiség hasznára rendeltetett így. Az élet harcrai s szenvedések között vigasztaljon a nyerendő jutalom, melly annál nagyobb lesz,

mentül erősebben s hívebben harczoltunk. Az élet minden változásai közt, a gondviseelésben vetett hittel, nyugodtan, égre függesztett szemekkel folytassuk vándorlásunkat, viseljük kereszteinket, tegyük kötelességünket, míg eljutunk a mi előttünk élt, küzdött, megdicsőítettett fejünkhöz a Jézushoz az egekbe. Amen.

A rókáknak vagyon barlangjok....

Mát. 8, 20.

Tedd el a te szablyádat... Mát. 26,

52—54.

A tüztől megemésztetik a fívó. Jer.

6, 29.

Én népem! a kik téged... Ésa. 3, 13.

A gazdagságnak mint a saskeselyűnek. Péld. 23, 5.

Nem azért jöttem... Mát. 10, 34.

Jeruzsálem megölte a prófétákat. Luk. 13, 34.

A jó pásztor életét adja... Ján. 10, 11.

Az atya feltámasztotta Jézust... Eféz. 1, 20—21.

Követlek Uram tégedet! Luk. 9, 57.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

IX.

Tudás, hit.

(Husvétban.)

Alapige:

Tamás, egy a tizenkét tanítványok közül, nem vala ő velek mikor Jézus eljött vala. Mondának azért néki a több tanítványok: Látánk az Urat! Ő pedig monda nekik: Hanemha látándom az ő kezein a szegeknek helyeit, és bocsátandom az én újjomat a szegek helyébe, és bocsátandom az én kezemet az ő oldalába: semmiképen nem hiszem!

Országgyűlési Hírlap. Ján. 20, 24—25. nyitár

Eltűnt a kétség, szétszlott a homály, Jézus feltámadott!

Ollyan hosszú volt ez a harmadnap i dő, a gyötrő kétség és várakozás miatt! a megváltónak még legbuzgóbb tanítványai is megfélemlének, midőn őtet meghalni látták, s elejték a biztos fonal-szálat melyet mesterök kezeikbe adott. Még élt Jézus, s már egyik legnagyobb apostol megtagadta őtet egy szolgáléány szavára. Mi fog most történni? a munka félbeszakad, a fellángolt tűz kialszik, minden romba dől, elszélednek a hívők is mint a pásztornélküli nyáj, a vakság és hitetlenség kétszeres erővel emeli fel fejét, hiábavaló lesz minden, hit és predikálás, ha Jézus a halálban marad; — de legyen áldott e nap melyre felviradánk! elrontották a templomot s ő harmadnapra felépíté azt; a homály-

ból fény, a kétségből reménység, a sírból élet jöve ki, Jézus életére s tudományára felütve van a romolhatatlan pecsét.

Eltűnt a kétség, szétoszlott a homály, Jézus feltámadott! Örvendjetekek hát keresztyének! de ne engedjétek lelki örömeitek virágához fézni, ama körülte ólálkodó férget a kétkedést, melly a vallás tárgyai körül szomorú nyavalyája a kornak, melly esekély tudásában elbizakodva: feláldozza könnyelműen a hit boldogító kincseit. Sokan azt mondják ma: a vallás a tömegnek való, én azon felülemelkedve vagyok! csudálni lehet: mért nem mondják ezt a levegőről, a kenyérről, a természet áldásairól, mellyekben szívesen részesülnek a tömeggel? vagy tán előttök a lelki élet s ennek mindennapi kenyere egészen ösmeretlen?

Azonban a kétkedés, tagadás nem új dolog. Ime, midőn Jézus tanítványai állítják: hogy látták ötét feltámadása után színről színre: előáll a kétkedő Tamás, mondván: *hanemha látándom az ő kezén a szegeknek helyeit, és bocsátandom az én kezemet az ő oldalába: semmiképen nem hiszem!*

Valóban ezt, s az ehhez hasonló eljárást, minden más dolgokban igazolni lehet, mindeneket megpróbáljatek! míg a hit tárgyait illetőleg: nem csak a tagadás, de a kétkedés is bűn. S mi, kik Jézus feltámadásának ünnepére gyűltünk egybe e szent házban: vajmi kevés lelki hasznát látandjuk ünneplésünknek, ha, nem kizárólag hitünk karjaival ragaszkodunk ünneplésünk tárgyához. Ma, minden emberi bölcsességnél s tudásnál többet ér egy mustármagnyi hit, mert ez a szent ünnep: a hitnek ünnepe!

Jertek azért és elmélkedjünk ezekről:

I. Mik a tudás, mik a hívés tárgyai?

II. E kettő párosulhat-e bennünk?

III. Mi lesz e párosulás eredménye?

Erősítse s nevelje elmélkedésünk az Istenben s megváltónkban vetett hitet rendülhetetlenné lelkünkben!

I.

Mik a tudás, mik a hívés tárgyai?

Hogy vizsgálódjunk, ösmereteinket neveljük, hogy tudjunk, nem csak szabados de szükséges. *Elvész a nép, melly tudomány nélkül való.* Míg az állatok csupán homályos ösztönnel bírnak: az embert öntudatos ismeretek teszik egy részben emberré; s már a gyermeknél, kiben még semmi sejtelen nincs magasabb erkölcsi világról: hatalmasan mutatkozik a tudvágy.

És mik a tudás tárgyai? ezeknek végetlenségét itt előszámolni sem időnk nincs, sem czélunk nem lehet; minden a mi érzékeink alá esik. Csupán szemeinket kell felnyitni, kezeinket kinyújtani, gondolatinkat folyamatba hozni: s mindenütt, bennünk és kívülünk, térben s időben gazdag tartalommal kínálkoznak a tárgyak ösmereteink nevelésére.

Emelkedjél fel tudnivágyó halandó az égre, mélyedj a naprendszer törvényeibe, keresd fel Jób szavai szerint az elrejtett csillagokat! járd meg a téjút millió és millió világait, kövesd az üstököst, mellynek egyszeri körfutása alatt nemzedékek hálnak ki a földön!!

Vagy tedd kutatásod tárgyává a földet, a levegőt, a villanyosságot, az élő valóságokban rejlő, valamint a vonzó és ellökő erőt, a testek alakját, alkatrészeit s összeköttetését ezeknek; vedd komoly vizsgálatra: a lábad alatt heverő kavicsot, a fűszálat vagy bogárkát; avagy szállj alá a tenger mélységébe, a föld üregeibe, hol mindenütt új csudálatos világ tárul fel előtted!!

Tedd kezedet tenszivedre, s hallgatván annak dobogását: tanulmányozd saját énedet, csudás szerkezetedet, műszereid működését, indulataidat s ösztöneidet, tested s lelked viszonyát; vedd bonczkés alá egy álmatat vagy betegségedet!!

Ha tetszik: nyomúlj a történetekbe s lásd a világot

ezredévek óta forrongásban s küzdelemben; egyenlítsd ki az élet ezer egymásba ütköző érdekeit, a társadalom ellenmondásait; alkoss rendszert: mellyben az élet és célja, a fáradtság és élvezet, az ember és jogai, a fény és árnyék, a mélység és magasság rendre-jöjenek, kiegyenlítettessenek!!

Oh, ki parányi tudásoddal dicsekszel: még felette sok tanulni-valód van! kimeríthetlen országa az ösmeret-szerzésnek. Itt megtalálod a tudás tárgyait!

De valljon eddig van-e az ember egész világa? csak a gyárakig s gőzgépekig terjed-e a mindenség? megtalálja-e a lélek ezekben valódi helyét, célját, kielégíttetését? Oh épen nem! sőt valamint érzem: hogy nem csupán érzék, ideg és vér vagyok, hanem valamely felsőbb erő: szellem, lélek lakozik bennem, melly nem csak hogy egy részemet, de jobb részemet teszi: úgy tudom hogy azon világon kívül, melly érzékeim alá esik, egy magasabb, tágasabb s tökéletesebb erkölcsi világ van, mellynek lelkem által vagyok halhatatlan polgára. Jobb részem többet kíván az anyagnál; szívem a változónál maradandóbb után eped; hitem kevésli tudásomat s tovább megyen, zivatarban és mélységek felett, a romolhatatlan élet partjainál vet horgonyt.

A vallás fő-igazságai a mint kijelentettek: Isten, erkölcsi szabadság s halhatatlanság, s az ezek körül csoportosuló ígérek, titkok, remények hitemnek tárgyai! az azokból folyó kötelességek betöltése s erények megszerzése életemnek feladata. Itt megszűnik az érzéki világ, a tudás nem használ semmit magában, az egyetlen égi vezér a hit, melly szent Pál apostol szavai szerint: *olly dolgoknak valósága mellyeket remélünk, és a melly dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatója.*

II.

Párosulhatnak-e bennünk, keresztyénekben a tudás és hit? Nem csak, hanem az ösméret szüksé-

gesképen felteszi a hitet; míg ez amannak magasabb becsét, életet s elevenséget kölcsönöz; annál-inkább, mert a hit is ösméret, közvetett ösméret az érzékek alá nem eső igazságokról, s nem erősebb a tudásban a meggyőződés mint a hívésben csak tárgyaik különböznek. Én csak tudással és hittel lehetek egész ember, erkölcsi valóság!

A hiszékenységnak, melly minden képtelenséget vak áhitattal elfogad: szülőanyja a tudatlanság; *a bolond hiszen minden dolognak!* azt mondja böles Salamon. Ki a dolgok okaival, a természet törvényeivel ösmeretlen, ki nem vizsgálódik, bírál és következtet: hajlandó a babonás hitre; a kétkedés és tagadás, melly a legszentebb igazságot is megátalkodottan elveti: szintúgy a zavart, féltudásból, s az czzel rokon kevélységből származik; ki semmit sem ösmér: mindent elhiszen; kinek hiányos, félszeg ösmérete van: mindent tagad hogy bölesnek láttassék. Tökéletes és általános tudásra emberi végességünk miatt, e földön szert nem tehetünk az igaz; de a mint tágúlnak, magasúlnak ösmereteink, minél tökéletesebben tudunk: a hit is annál jobban nevelkedik s magasabb életet nyer nálunk; mentül műveltebb a lélek, annál jobban ragaszkodik az istenihez; mentül többet tud az ember, annál több oka van hinni. *A hit ugyan a hallásból vagyon, a hallás pedig Isten igéjéből, a szent lélek segedelme által, de az így szerzett hitet a világos ösmeretek csak erősíthetik.* Mentül magasabb lesz a fa: annál mélyebben nyomúlnak a földbe gyökerei, mellyek tartják s éltetik, virágzását s gyümölcsözését előmozdítják.

Párosulhat mindkettő, sőt párosulniok kell a mívelt keresztyén emberben; hiszen eredetükre nézve egy forrásból származtak: ugyanazon teremtő s törvényadó ajándéka az ész, melly az ösmereteket megszerzi, s a kijelentés mellynek igazságai a hitnek tárgyai. Azonban míg sértetlenül megmarad nálunk a szabad vizsgálódás, *az Isten lelkét meg ne oltsátok!* s megmarad az ész birósága, mellynélfogva legnagyobb kincsünket az igazságot nyomozhatjuk, a tévely-

gésektől elválaszthatjuk, s a mi az ész törvényébe, az igaz vallás sajátágaiba ütközik, elvethetjük: a vallás felsőbb igazságai, a kijelentés titkai iránt, — mellyeket az ész sem fel nem fedezhetett, sem azoknak az isteni örök bölcsességben elrejtett összefüggését nem láthatja; szemlélődése, bírálata tárgyává nem teheti, — feltétlen hitre köteleztetünk; — s bizonyára ösmereteimnél — mellyek ha száz életem volna is, soha se lennének tökéletesek, változhatlanok — biztosabb alapon nyugszik hitbeli meggyőződés, melly mint a lelki-ösmeretnek úgy az okosságnak is követelése lévén: nem csalhat meg, munkás erényeket hoz elő, nem hagy tévelyegni; ez egységes, változhatatlan s teljességgel bír; szent Pál apostol azt mondja: *egy a hit, egy az Úr, egy a keresztség.*

Párosulhat bennünk a tudással a hit, mert valamint egy forrásból származott mind kettő: úgy egy célra is t. i. erkölcsi nevelésünk- s tökéletesedésünkre munkál. A fő és a szív, az elme s érzelem, az igazság és szeretet együtt képeznek bennünket Isten országának polgáiraivá, kik már e földön magasabb rendeltetésünk tudatával munkálkodhatunk s elmondhatjuk: *Tudom kinek hittem, és bizonyos vagyok benne: hogy az én ő nála letett kincsemet megtarthatja ama napra!*

Hogy tudás és hit szépen párosulhatnak bennünk: mutatja a tapasztalás, a történet; a legnagyobb bölcsék, kik magas tudással bírtak: hívők valának; mert egy lépést sem tehettek a mindenségben, az égen és földön, hogy az anyagról a szellemre, a csinálmányról a mesterre, a sötétségről a fényre ne vezéreltetek volna! a tudás hitre, mint Jákób lajtorjája a földről az égbe visz. Bizonyára párosulhat bennünk a tudás a hittel! ki is lehetne megelégedve a testtel lélek, a jelennel jövő, a földdel menny nélkül!?

III.

A világos tudásnak s erős hitnek bennünk történt párosodásából, érzelmünk s cselekedeteink, általában életünk hármóniája származik.

Midőn, széles ösmereteket gyűjtván az életről s a világról, az ebben előjövő fájdalmak és szenvedések, az ellenmondások, az igaznak nyomora, az istentelennek öröme, a számtalan természeti s erkölcsi roszt, mellyeket nem bírok kiegyenlíteni, egy okförré vinni, levernek, megtántorítanak s szinte kétségbe ejtenek: felemel és megvigasztal hitem azon magas gondolattal, hogy mindez nem a vaktörténet szeszélye, hanem hogy van Isten, örök, jó, miudenható, ki teremtett és gondot visel, s hogy mindezek az ő bölcse céljai szerént történnek így, s a végeredményben bizonyára jóra mennek ki!

És ha ösmereteim hatalmat adtak kezembe, melly hatalommal, szabadságomnál fogva visszaélhetek, és nem az igazság védelmére, az erkölcsi jó gyarapítására, hanem elnyomásra, jogtalanságra fordíthatom azt: a hit eszembe juttatja a felelősséget, mellyel Istennek minden cselekedeteimért sőt érzelmeim s gondolataimért is tartozom, ezáltal önisméretre, önmérsékletre vezérelvén: erkölcsi szabadságomnak olly irányt ad: hogy minden cselekedeteim és egész életem a jónak s Isten törvényével egyezőnek, szóval az erénynek szolgálatára szenteltetnek fel. Mert az igaz hit gyümölcse: a jócselekedet. *Miképen a test lélek nélkül megholt állat: a cselekedetek nélkül való hit megholt állat.*

Vagy, ha tovább-tovább haladok az ösmeret-szerzésben, s mégis a tudás, a lélek szomja, kielégítetlen marad nálam, vagy olly titkokra bukkanok, mellyeket nem bírok megfejtetni, homály terül elém, mellyet elszélesztetni nem vagyok képes, s már-már lankad buzgalmam, csökken haladásom: hitemnek szemeivel s szent vágygyal tekintek a

jobb világ felé, hol kettészakad a fátyol s birtokába jutok a titkok kulesának, melyet e földön botorkálva kerestem, s mellynek nem bírása csendes csillagos éjszakákon úgy nyomta tudnivágyó lelkemet. Azért munkálódom, haladok a tökéletes élet felé itt alant is. Nem félelmet, de örömet önt belém a halál gondolata, mint egyetlen feltétel a halhatatlanság országába jutásra, hol sejtelmem tudássá, reményem valósággá, életem halhatatlanná leszen. *Mert most látunk tükör által, de akkor szemtől-szembe.*

Igy jön életembe szép öszhangzás. A rideg tudás nem boldogít magában; a hit az, melly vigasztalást s bátorságot ad. Nélküle pályánk ingatag, erkölisiségünk csak szeszély; különösen a halhatatlanság hite nélkül, mellynek ma, Jézusunk dicső fetámadásán örömmünetet ülünk, céltévesztett az élet! Viselem ugyanis a földi terheket, de ha jobbat nem hiszek: le kell rognom alattok s meg kellátkoznom születésem óráját! Tökéletesedem! de miért, ha maholnap vége lesz mindennek? Megbocsátok az ellenem-vétőnek! mi célból? hisz édesebb a boszú! Könyörülök a nyomorulton? amugy több maradna magamnak! Nem üzök czégéres bűnöket! miért? talán nincs bátorságom! Becsülettel megálltam a kísértetek közt! mit nyertem vele?! Munkálkodom a haza, emberiség, vallás javát, feláldozom a nemes eszmékért nyugalمامat, szabadságomat s meghalok készen az igazságért!?! mindennek nem lesz valódi értelme, keresztyén jellege, makaesség söt bolondság lesz mindez, ha a halhatatlanságot nem hiszem! melly hit biztos kiinduló pontot ad s cselekedeteimet erkölcsi fénybe s magasságba emeli.

Isten s az örök gondviselés hívése, erkölcsi szabadságom érzete, s a halhatatlanság erős reménye nélkül: örömtelen tudtam a mit tudtam; cél nélkül tettem a mit tettem; az állatnál különbül nem éltem míg éltem; nyomorultan haltam meg midőn meghaltam!

Azért tehát végezetre, Jézusunk koporsója felett, melyből dicsősségesen kikelvén, legyőzte a halált s megkezdte a halottak feltámadását: támadjunk mindnyájan új életre! Jézusunk koporsója felett, melynek ürességébe oly jól esik nézni a hívő szemnek; s mely ezt láttatik nekünk kiáltani: *Ne légy hitetlen, hanem hívő!* erősödjék meg hitünk az igazság diadalában, a gondviselésben, a halhatatlanságban! s nyerjen biztos alapot életünk az erényhezi hűségre! Jertek kétkedők, szenvedők, bűnösök! erősödjeteK, gyógyuljatok, térjeteK meg mindnyájan Jézus koporsójánál, s a szeretet vendégségének asztalánál, melyhez az idvesség fejedelme hívogat benneteket az ő emlékezetére, a bűnök elhagyására, a felebaráti és Isten iránt tartozó szeretet megerősítésére, hitetek s reménységtek emelésére; jertek mindnyájan, erősödjeteK, gyógyuljatok, térjeteK meg! úgy legyen. Amen.

Rontsátok el a templomot... Ján. 2, 19.

Elvész a nép, melly tudomány nélkül... Hós. 4, 6.

A hit oly dolgoknak valósága... Sid. 11, 1.

A bolond hiszen minden dolognak... Péld. 14, 15.

A hit a hallásból vagyon... Róm. 10, 17.

Az Isten lelkét meg ne öltsetek! 1 Thes. 5, 19.

Egy a hit, egy az Úr... Eféz. 4, 5.

Tudom kinek hittem... 2 Tim. 1, 12.

Miképen a test lélek nélkül... Jak. 2, 26.

Most látunk tükrök által... 1 Kor. 13, 12.

Ne légy hitetlen! Ján. 20, 27.

X.

Alázatosság.

(Közönséges.)

Alapige:*Keressétek az alázatosságot!*

Sofón. 2, 3.

A földi létezésnek, hozzája illő örömek nélkül nincs semmi bece, szomorú tengődés az, és nem érdemli az élet nevezetét. Nem is akarta a bölcs teremtő, — ha bár a keserűt is jónak látja velünk megkóstoltatni, — hogy zsákba öltözve éljük által napjainkat, különben nem rakta volna meg pályánk mellékét, a természet és társas élet annyi áldással, testet s lelket boldogító örömeivel. Hiszen még az okos értelem nélkül szükölködő teremtésekben is megvan az ösztön: a rájok nézve jobbat keresni, magukat fentartani, élteket védeni.

Szükségtelen is volna, mondani az embernek: keresd az örömeket! boldogítsd tenmagadat! sőt mérséklésre van inkább szükség mint unszolásra, mert az ember, igenis nagy mohósággal adja magát az örömek hajhászására, s a földiekben, a magasabb érdekek mellőzésével igenis elmerül. Egyik fut-fárad, gyűjt és gazdagul, de soha meg nem gazdagul, mert a telhetetlenség többet szerezni sarkalja; a másiknak minden törekvése oda irányul: hogy fontosságot nyerjen a világon, vagy nevéhez fényt és dicsőséget köthessen, mellyek nélkül pusztá és örömtelen rája nézve az élet; mindenki igyekszik szenvedélye s hajlama szerint,

azon eszközök birtokába jutni : mellyek által napjait ékesít-
hesse, azoknak értékét nevelhesse, magát boldogíthassa.

Helyén is volna mindezen törekvés, ha csupán testből állanánk! de midőn nemesebb részünk is van : nem lehet eléggé kárhozzatni, azon hanyag és vétkes gondviseletlenséget, mellyel lelki életünk körül eljárunk ; holott sokkal nagyobb érdekünkben állana : magunkat maradandó kincsekkel gazdagítani, szellemi értékünket nevelni, belső nagyságunkat építeni! s ha a világi élet gyönyörúségek nélkül becsstelen, félhalál : a lelki élet, az erény virágai, az erkölcs örömei nélkül, annál is rosszabb.

Pedig mennyi szép erénnyel gazdagúlhatnátok oh emberek! s ha külsőkép szorgalmatosak vagytok a testi élet ékesítésére nézve, nem kellene-e még szorgalmasabbaknak lennetek : hogy felöltözzétek a szeretetnek, könyörületességnek, béketűrésnek indulatját? nem kellene-e törekednetek : hogy *alázatossággal ékesek legyetek belől!?*

Igen, alázatossággal! melly nélkül, fájdalom, a legtöbb ember szükölködik! s épen ennek szomorú tapasztalata indít engem arra, hogy ez órában elöttetek arról beszéljek. KisérjeteK figyelmetekkel míg keresem és vizsgálom

I-ör az utat, melly az alázatosságra vezet,
II-or magát az alázatosságot,
III-or ennek jutalmát.

I.

Keressétek az alázatosságot! azt mondja a szent leczke ; s hogy megtalálhassuk a mit keresünk : szükség az ahhoz vezető helyes úton indulnunk el. Az alázatossághoz vezető út minmagunkban vagyón.

Azon megszámlálhatlan tárgyak között, mellyek az ember figyelmét magokra vonják s tanulmányozásra hívják fel a nagy világban : egy sincs fontosabb, mint épen az ember, ki maga is egy csudálatos világ. Azonban, míg a

fáradhatlan emberi szellem haladása valóban bámulatra méltó, s a vizsgálódó ész a természet titkainak folytonos kutatása által, óriási eredményekhez jutott az ösmeretek mezején: magunk jobbra felfedezetlenül, ki-nem-tanulva állunk magunk előtt; — s mióta a régi világ bölcsének amaz emlékezetes szavai, mellyeken leczkéit kezdé: *Ösmérd meg magadat!* elhangzottak: annyi szép igazság volt elmondva, annyi arany tanács volt adva szóval és írásban ezen tárgyra nézve! s mégis az öntanulmány nyal s önismerettel maig sem vagyunk messze; a tudomány nem bírt átmenni az emberiség vérébe, a bölcsesség s igazság a könyvekben maradt.

Egyik ember vállalkozik nagy dolgok végbevételére, vakmerően előrelép s az eredmény, saját s mások bukása és szerencsétlensége lesz; a másiknak alkalom és eszközök önkényt ajánlkoznak, ereje se hiányzanék, de gyáván hátravonúl s a kötelesség melly reá nézett vala, teljesítlén marad; egyik sem ösmérte, amaz erősebbnek, ez gyengébbnek tartotta magát, mint valóban volt. A ritkább esetek közé tartozik pedig, hogy az ember kisebbnek, rosszabbnak, érdemetlenebbnek tartsa magát mint a millyen, e helyett az önvizsgálat s önismeret hiánya, túlbecsülés- és kevélységre vezet bennünket; nem figyelünk az írás szavaira: *Ezt mondja az Ur: ne dicsekedjék a bölcs az ő bölcsességében, az erős erősségében, a gazdag gazdagságában!* innen van aztán hogy egymást érik napjaink folyamában a félszegségek, botlások és bűnök; innen vannak a megfontolatlan tettek, a keserű megbánás, a hátramaradás; innen az erényekben meddő, a teljesen elhibázott élet! Oh, mi más-kép folynának le napjaink helyes önismerettel! bizonyára boldog ki azzal bír!

Ez a helyes önismeret ugyanis — miután semmi sem állhat alap nélkül, — teljesen lehetetlenné teszi ránk nézve a felfuvalkodást, ennek képzelt alapját rombolván össze az által: hogy erőtlenségünk s véges voltunk világos tudatára vezérel; megkérdi tőlünk az írás szavaival:

Mid vagyon a mit nem vettél volna? akár világi jó, akár lelki ajándék? s be kell vallanunk: hogy semmink sincs! át kell látnunk: hogy ha nem volna is mindaz kölcsönvett mellyre kevélységünk fellegvárait szoktuk rakni, de bizonytalan és veszendő. A gazdagság helyére egy rövid éj alatt a szegénység települhet, s nem olly könnyen hagyja el helyét mint amaz; a virító orcák egészségét, az érzidegek erejét semmivé teszik, az ifjat megvénítik a nyavalyák; terveket csinálsz hosszú időre: s azon éjen megkérlik lelkedet; magasan állsz s kevélyen mondd: *kicsoda vonna engem le a földre?* s a lábad előtt tátongó mélységbe bukol! Talán jó hírnevedre vagy büszke? nem tudod-e hogy *vagyon olly nemzettség mellynek zápfogai kések?* s bármit cselekedjél: ne egyél és ne igyál keresztelő Jánossal, vagy egyél és igyál Jézussal: a rágalom áldozataul esel. Böles vagy, jártas a természet titkaiban, s valamelly mérges növény magva kiöltja életedet! elméd nagyokat mivel: s a véletlen nagy öröm vagy bánat elfújja értelmed világító szövetnekét! Mivé lettél böles és kevély halandó?! a sír még be nem fogad, az élet már halottnak ösmér! A levegő, tűz, víz és föld mellyek életnek, megis ölhetnek s *véged hasonlatos az oktalan állatnak végéhez.* Keress még ha tudsz okot, mellyben hiúságod megvetesse sarkait! nincs, bizonyára nincs! S imé a szigorú önvizsgálat helyes önisméretre vezet, az önisméretben gyengeséged s gyarlóvoldod érzete, megnyitja előtted az utat az alázatosságra.

II.

Miben áll pedig a valódi alázatosság? annak megösmérésére, jertek vizsgáljuk az embereket, keresvén köztök az alázatost, kinek cselekedetei- s életében kielégítő feleletet nyerünk a feltett kérdésre.

Ime, alig indúltunk el s már találkozunk olyanokkal, kiknek egész magokviselete az alázatost mutatja, még-

pedig olly nagy számmal találjuk, mellynélfogva örömünkre szolgál megczáfoltatni: hogy olly ritkaság volna az alázatosság! Ezek közül akármelyik szelíd és igénytelen; ösméri magát s távol van attól hogy nagyralásson, felebarátjának boszúságot szerezzen, sőt a vett sérelmet, a visszafizetés gondolata nélkül, türelemmel viseli; tudván és megtartván a parancsolatot: *hogy a ki téged jobbról arczúl ütend, fordítsad a másik orczádat is!* és ő szószerint így cselekszik, ő lapdája mások szeszélyeinek, célpontja paczkázásaiknak, szabadságát nem használja, jogait nem védi..... ő, — de álljunk meg, nem jó helyen járunk! itt a türelem nem erény, hanem nyomorúlt gyávaság; ez az ember még tovább is megyen! földön csúszik mások előtt, gúnyt, meggyaláztatást, vereséget, testi és szellemi megcsonkíttatást, önérzetének fellázadása nélkül tűr, önmegtagadása a rabszolgaság- sőt az állatiságig megyen; aljas és gonosz tettekre engedi magát eszközül használtatni, lelkiösméretének tiltakozása és szemrehányása nélkül, s jutalmúl megelégszik a hatalmasok helybehagyó mosolygásával; megfélekedzik emberi rendeltetéséről, méltóságáról, beszennyezi magán Istennek képét. Ez az ember nem alázatos, hanem alávaló!

Találunk mást, ki távol az alacsonyságtól s hogy magát eszközül adja: előretolakodás és követelés nélkül, szerény hátravonultságban mutatkozik; ő nem lép be a küszöbön előtted, ő *ha menyegzői lakadalomba* hívatott: *nem ül a főhelyre, hanem ül az alábbvaló helyen*, úgy hogy a ki hívta ötet, unszolnia kell: *Barátom ülj feljebb!* s minél kevesebbet igényel magának: annál többet ad másnak, bökezüen osztogatja a címeket, a köszöntésben s szíves kívánatokban nem engedi magát sem megelőztetni sem felülmúlatni; túl-jó, túl-emberséges, *Jahellel tejet ad, ha vizet kérsz!*... hanem azért ez sem az, a kit keresünk! mert midőn farizeusi meghunyászkodással vallja magát legkisebbnek, legutolsóznak: felfuvalkodott lelkében nem ösmér magánál feljebbvalót; szegénységéről, elméje korlátozottságáról szól-

ván: csak megezáfoltatni ohajt; s ha talán elég jó-hiszemű vagy komolyan venni szavait: gúnyos kaczajt üt bárgyúságod felett. Nyavalyás bűnösnek kiáltja magát, de ekkép imádkozik: *Istenem, hálaikat adok neked, hogy nem vagyok olyan mint egyéb emberek!* Földig hajlik mindenki előtt, hanem e meghajlásban a legbántóbb tiszteletlenség söt megvetés nyilatkozik. Jelentékeny áldozatokat tévén, midőn csekélységnek mondja azokat s emlegeti: hogy titokban ohajtja nevét tartatni: szelet ver a tűzre hogy nagyobb lángolásba hozza azt; beszélvén a rang s kitüntetés hiábavalóságáról: legfőbb vágya szert-tenni azokra; a dicsőség megvetésének hangos hirdetésében dicsőséget vadász. Ez nem valódi csak *tettetes alázatos*, ez az ember álarczos kevély!

Menjünk tovább és keressük emberünket, míg bár sok fáradtsággal fel nem találjuk azt: ki érzi méltóságát, érzi gyarlóságát, s e kettőt oly szépen tudja ellensúlyozni egymással: hogy míg amaz aljasságba sülyedni nem engedi, emez a felfuvalkodástól óvja meg; imé ez lesz már a kit keresünk!

Az ilyen, sem több sem kevesebb nem akar lenni e földön, mint ember; véges, de végetlen czélokért élő valóság; s minden vakmerőség s önbizalmatlanság nélkül úgy igyekszik teljesíteni emberi és keresztyéni tisztét, hogy jócselekedete, nem az esetlegesség könnyen érő gyümölcse, hanem a helyesen rendezett élet öntudatos kifolyása légyen.

Megalázza magát Isten előtt mélyen, igazán, de ebben nincsen semmi lesújtó s rettegtető, mert az örök tökéletességű s hatalmú Urban, az örök szeretetű atyát is látja s imádja. Innen a világ épen az előtte, melly czéljának megfelel: nem paradicsom, nem is siralom völgye; az élet örömeit kedvesen veszi túlbecsülés, a szenvedések poharát kiüriti zúgolódás nélkül. Alázatossággal jár a világban: elméjét, tehetségeit folytonos munkásságban tartja, a nélkül hogy a haladást megeléglené; emberi méltóságát őrzi, becsületét sze-

reti, földi szerencsáját használja, de mindezekben nem talál semmi okot hiú kérkedékenységre; az embereket testvérei gyanánt tekinti, közöttök nem ad okot botránykozásra, alázatossággal tanít, szeretettel szégyenít meg, jótéteménynyel áll boszút; tudja hogy annak kell az igaz barát, ki a bűn által önmagának ellenségévé lett; mindenkit bűnösnek tart, de Istentől eltaszítottnak senkit; nem állít embert tökéletesnek de jóra képtelennek sem, így itéli meg őket, így itéli meg magát is, előtte vannak szüntelen szent Pál apostol szavai: *Nem hogy immár elértem volna a célzt, avagy hogy immár tökéletes volnék, hanem igyekszem hogy ha elérhetném*; s midőn mindezekre a váltság munkájának érdemeért, Jézusban vetett hittel, bűnös voltának tudatában javulási szándékkal törekszik: alázatossága felveszi a keresztyéni bélyeget. Az ilyen nem alacsony, nem kevély, az ilyen ember alázatos!

III.

Megösmérvén az imént rajzolt ember életében, mi legyen az alázatosság? hátra van szólunk annak jutalmairól, mellyeket nyer az alázatos a világban, önmagában és Istentől.

Az életnek legkiválóbb javai közé tartozik a békeség, e nélkül, ha mindenünk van is, kevéssel bírnunk s a háborúság elveszi az örömek édességét és becsét. Békesség léssen e világon jutalma az alázatosnak, míg a kevélyek, kik Ésaiás proféta szavai szerint: *felemelt nyakkal, nagy zengést-bongást szerezve járnak*, nem tarthatnak erre számot. A dobzódó kedves társát látja a dobzódóban, a káromló fel sem veszi ha káromlást hall, de a kevélyben még a kevély is megbotránykozik; talán az bántja ezt, hogy amaz is kevély mer lenni, vagy hogy ezen utálatos bűn másbani látásán maga is elszégyenülni kényszerült. Valóban a felfuvalkodott ember útra vetett kö, mindenki megbotlik benne, s a boszankodással feltámad a megalázás gondolata is, a

mint Jób mondja: *tekints meg minden kevélyt és nyomd le azt!* Ellenben az alázatos senki érdekeibe nem ütközik, jogait nem csonkítja, magát sem építi túlhajtott kapzsisággal, így az emberek haragját, irigységét s féltékenységét nem támasztván fel maga ellen: békességben marad és tisztességgel koronáztatik. Találkozván másokkal: inkább kitér, mint összeütközés- és versengésre adjon okot; s akkor is, ha az igazság és erkölcsiség érdekében tétlenül maradnia nem lehet, nem szabad: annyi önmérséklet s szelídség jellemzi szavait és tetteit: hogy csak a buta s elvetemült nem látja benne jóakaró felebarátját. Bizonyára az alázatosság jutalma e világon: csendes élet, békés lakozás, háborítás nélküli élés minden szabados örömeikkel. *A szelídek lesznek örökösi e földnek és gyönyörködtetik magokat a békességnek sokaságában.*

Valamint a világban, úgy lelkében is békessége vagon az alázatosnak, mert kellő serénységgel de keresztényi önvigyázattal is futván pályáját, betölteni igyekeztén a nagy parancsolatot: *Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből; szeressed felebarátodat mint te magadat:* tagadásba s Isten ellenvaló durva bűnökbe nem esett, mások romlásán nem járt, sőt jóval fizetett a gonoszért is; lelkére testére okosan gondot viselt, így lelkiösméretének szemrehányásaitól, mellyek lelkében háborgást idéznének elő, mentve van. Ezen lelki csendesség és megelégedés azonban sohasem lehet teljes, mint nem teljes a tökéletesedés sem, s a belbékesség nem zárja ki azon nyugtalanságot, melly az alázatost a jóban való előmenetelre ösztönzi; de ez az érzés nem leverő a lélekre nézve, sőt annak tapasztalása, hogy szilárd akarattal s isteni segedelemmel csakugyan elébb-melhetni a jóban: erősítő s bátorító hatást gyakorol reá. Így érezve fogyatkozását levetkezni törekszik azt, érezve képességét, tudván kötelességét: előhaladni buzog az alázatos; tisztítja érzéseit, magasítja gondolatait, gazdagítja lelki életét; csendességben, folyto-

nosan, nem háborítottatva a külvilág akadályozó befolyásaitól: munkál, törekszik és halad, mert a haladás csakis az alázatosokra nézve lehető, kiknek az *Úr* is ígérte hogy *adja az ő kegyelmét*. Így az alázatosnak további s még becsesebb jutalma: a belbéke s a lelkiekben való előmenetel öröme lészen.

Végre, a mint meg van írva: *az alázatosságnak vége tisztesség, gazdagság és élet*; tisztesség az életben, gazdagság a lélekben, s a mi mindenekfelett való: örök élet az *Úr*-tól. Az *Úr* kegyelméből van ugyan minden jó, mind testi, mind lelki életünkre nézve, ő töle van az alázatosnak is földi jutalma: a csendes élet s tisztesség, töle a belső csendesség s lelkiekben való gyarapodás, de bizonyára legnagyobb lészen a jutalom, midőn *a ki magát megalázta: felmagasztaltatik* ama halhatatlan életben, melly felé a hit és reménység karjaira támaszkodva igyekszünk; hol a földi élet és küzdés jutalma vár reánk, ha híven futtuk pályánkat; ama boldogság, t. i. *Isten országának örökségül bírása* lesz legfőbb, romolhatatlan jutalma a keresztyéni alázatosságnak, az *Úr* ígérete szerint.

Ösméritek az útat, tudjátok a jutalmat, keressétek hát mindnyájan az alázatosságot, és találjátok meg Isten segédelmével. Amen.

Alázatossággal ékesek legyetek... Pét. 5, 5.

Ne dicsekedjék a bölcs... Jer. 9, 23.

Mid vagyon, a mit...? 1 Kor. 4, 7.

Vagyon olly nemzetség... Péld. 30, 14.

Kicsoda vonna engem le...? Abdiás 3.

Az emberek fiainak végek... Préd. 3, 19.

A ki téged jobbról arczul... Mát. 5, 39.

Mikor menyegzői lakodalomba... Luk. 14, 8. 10.

Vizet kért vala Sisera... Bir. 5, 25.

A farizeus illyen módon imádkozik... Luk. 18, 11.

Nem hogy immár... Filip. 3, 12.

Sionnak leányai felemelt nyakkal... Esa. 3, 17.

Tekints meg minden kevélyt... Jób 40, 7.

A szelűdek lesznek örökösök... Solt. 37, 11.

Az alázatosságnak... vége... Péld. 23, 4.

Szeressed a te Uradat... Mát. 22, 37. 39.

A ki magát megalázza... Mát. 23, 12.

XI.

Fiak s örökösök vagyunk!

(Áldozóesőtörtökön.)

Alapige:*Hogyha ti Krisztuséi vagytok: vagytok az ígélet szerént örökösök!*

Gal. 3, 29.

Emeljétek fel szemeiteket Galileabeli férfiak! emeljétek fel az égre, mellynek felhői már-már befogják előttetek s elszakasztják tőletek Jézus Krisztust! Nem halljátok többé ajakiról a tudomány éltető szavát, melly édes volt mint a méz; csudatételein nem álmélkodhattok; nem tapasztalhatjátok meg ujjaitokkal oldalának sebeit. Még kérdezősködnétek tőle Izrael országának megépítése felől; de ő, ki közbenjárói hivatalát bevégzé e földön, tanítván mint próféta, megáldozván magát mint főpap: utolsó szavaiban, mintegy végrendeletben, az időket intéző istenigondviselésben való bizalmat, a Jeruzsálemben való maradást, a szent lélek kitöltetésének ígéletét hagyván néktek, hogy *tanúi legyetek ő nékie a föld mindvégső határáig*: felemel-tetik s a felhő elfogja előletek. Utószor látjátok ma őtet e testben; emeljétek fel szemeiteket Galileabeli férfiak!

Igen, keresztyén hallgatóim! ma Jézus Krisztus mennybemenetelének dicsőséges ünnepe van! Elvégezvén a nagy munkát melly reá bízott: üle az ő szent atyjának jobbára. Mások is vitettek ő előtte az égbe, Illyés tüzes szekérben, tüzes lovakkal egyben ragadtaték fel, s míg ez a földi ke-

gyesség jutalma volt az Úr irgalmából: a Megváltó ki Isten vala, mennybemenetele által azon dicsősséget s méltóságot foglalá vissza, mellyekkel öröktől fogva bírt; s valamint az apostolok szomorúságát és csüggedését eloszlatá a szent lélek kitöltetésének ígérete: lelki szemeinkre, — mellyekkel az égbe emelkedő Idvezítőt követjük, — szintúgy nem vehet árnyékot ama felhő, melly ötet befogta; mert az eltávozott Krisztus mindörökké velünk marad, s mind jelen mind jövő életünkre szerzett és hagyott nekünk drága szent örökséget. Örvendjünk azért, hogy *nem szolgák, hanem fiak, örökösök vagyunk!*

Minthogy pedig az öröködségnél ezek jöhetnek tekintetbe, úgymint:

I. A hagyományozó,

II. Az örökség és

III. Az örökösök: elmélkedjünk mi is e szent napon ezekről, hogy e dicsőséges ünnep nagysága s a felvett igazság annál világosabban s mélyebben nyomuljanak lelkünkbe!

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Ki volt a hagyományozó voltaképen? vagyis: mi úton-módon jutott a hátrahagyott kincs birtokába? ezen kérdésre, a világi öröködséknél, életünk gondosan takargatott útai miatt, felette nehéz felelni. S nem is igen szokták kérdezni ezt! a birtokbavétel öröme vakká teszi az embert, hogy ne lássa meg az aranyakon gonoszúl szereztetésök penészét. Azonban, ha ezen kérdést ama felséges hagyományozóra nézve, ki ma az égnek felhőibe rejtezve elhagyá e földet, tesszük fel: minden tétovázás nélkül felelhetünk: Istennek fia, igaz messiás, ki a minő csudálatos épen olly igaz úton szerzé a reánk hagyott megmérhetlen becsű örökséget.

Ha igaz az: min kételkednünk nem szabad, nem lehet, hogy a világtörténet folyamát s eseményeit, nem a rövidlátó

ember, e pillanatnak élő féreg, hanem a föbölesség képes helyesen kormányozni s olly változásokat hozni elő csudálatosan, mellyek által örök ezélok éressenek s éretnek el: kétségnélküli, hogy Isten az ő szent fiát az eset után, mindenhatóságánál fogva kibocsáthatta, jósága szerint ki is bocsátotta alkalmas időben, a ki eljött e földre, *magát megüresíté, szolgálai formát vevén magára*, cselekedte Isten akarattját s meghalt a bűnök bocsánatjára, hogy az engesztelő intézetben Isten igazsága, melly szerint a bűn büntetés nélkül nem maradhat, kegyelmességével, *nem akarván hogy valakik elveszenek*, szépen egyesíttessék. Valaki kételkedett kijövetelében, nem hallgatott tanításaira földön mulatása alatt: mennybemenetele alkalmával minden kétségtől megszabadult; mert *hogy felment micsoda az, hanem hogy leszállott volt is először; a ki leszállott vala, ugyanaz a ki fel is ment.*

Ez a mennybement Üdvezítő, *ki elvette a mi erőtlenségünket és a mi betegségünket hordozta*: adósságunktól szabadított meg ugyanakkor, midőn meggazdagított az örökség által, mellyet szerzett minékünk. Szerzette pedig tanításai által, mellyekben az örök igazság zengett ajakiról; ő nem tanult földi tudósoktól, nem a Gamálielek lábainál; Isten szólott belőle már akkor: midőn a templom tornáczában a papok álmélkodva hallgatták a böles gyermek kérdezősködéseit. Maga is mondá: *Én magamtól nem szóltam, hanem a ki elbocsátott engem az atya, ő megparancsolta nekem mit szóljak és mit mondjak.* Tanításaihoz járultak: személyes példája s csudatételei; a szóval hirdetett szeretet, alázatosság, bátorság, tökéletesség eszméi, életéből mint fényes tükörből megéledve verődtek vissza; s ellenségeinek amaz állítása: hogy csudatételei a természeti erők ösmeretéből s ügyes felhasználásából magyarázhatók: semmit se nyom; a természettudományok akkori fejletlenségében ezen erőket nem ösmérhette más mint Isten. Születése-, megkereszteltetése- s halálakor, rendkívüli jelenségek bizonyíták

kilétét; feltámasztatása a koporsóból, az ő szent atyjának csudálatos munkája volt. — Szerzette számunkra az örökséget szenvedéseivel s halálával, *megmosott minket a mi bűneinkből az ő vére által!* s egyszersmind romolhatatlan pecsétet nyomott engesztelő halálában, az örökséget magában foglaló testamentomra; *mert a hol a testamentom vagyon: szükség hogy a testamentomtevőnek halála is meglégyen, a testamentom a halállal erős.*

Imé, tudjuk miképen szerzettetett számunkra a kincs, mellynek örökösei vagyunk; ösmérjük egészen a szent hagyományozót, s mennybemenetelének ünnepén, megváltásunk s fiúságunk édes érzetével, s a megdicsőítetthez való rendületlen bizodalommal vehetjük ki a százados szájából a szót: *Bizony Istennek fia vala ez!*

II.

Igy ösmérvén a szerzöt és a szerzés útait: semmi kétségünk nem lehet az örökség mivolta s beese felől, mellyet tesznek: a keresztyén tudomány és az örök élet. Két része van ugyanis életünknek a síron innen és túl lévő, mindkettőre nézve öröklöttünk a mi Üdvezítönktől; s míg ez életből jutunk a másikba: a tudomány oktatása s vezérlete mellett nyerünk örök üdvességet odafenn.

Szent örökség, megbecsülhetlen kincs nekünk a keresztyén tudomány méltósága ért; hiszen az égből származott, Jézus hozta le s jelentette ki, s ez által megmenté az emberi kiesinyléstől, mellynek áldozatául esik bármilly nagyszerű intézmény, melly a kiesinylőhöz hasonló halandótól származott; ellenben a kijelentés boldogító titkaihoz nem fér az emberi viszketeges elme, melly mindent kutatni s bonczolni szeret, hogy a mit átértett: mint becsnélkülit elvesse, megtapodja. Isteni tekintélye s méltósága megmenti ettől a keresztyén tudományt. Bizony az ember lerontaná az oltáro-

kat, s nem vetne többé kérő s háláadó pillantást az égre, ha áttekinthetne az istenség titkain, ha kitanulhatná a kitanulhatatlant! Szent az örökség tartósságaért! az emberi intézvények állhatatlanok, elavulnak s megszűnnek; mit egyik kor igazságnak hitt, a másik tévelygésnek tartja azt; de a keresztyén tudomány becse-esésnek nincs alávetve, sőt terjed, emelkedik, világokat s lelkeket hódít zászlója alá, mert minden időért s népekért vagyon. *Az ég és föld elmulnak, de az én beszélim semmiképen el nem mulnak!* azt mondja Jézus, Lukács evangélista által. Becses az örökség világosságáért s szívreható erejéért, nincs benne kétértelműség, az igazság és nem igazság öszvezevarása; tisztán tudunkra adja kötelességeinket, kimutatja az erkölcs útát, a legfőbb jót, a rosszat kárhoztatja minden alakban, még gondolatban is bűnnek nyilatkoztatja a bűnt, s az erényért életet áldozni kötelez. Nem édesget, nem hízeleg az érzékiségnek sőt önmegfeszítést követel, a mellett szeretetet predikál, ez legfőbb törvénye, éltető lelke s ebbe még ellenségeinket is befoglalni parancsolja; szívreható ereje meglágyítja az átalkodott szívet mint a viaszt, *megjamborítja a mérges kígyókat, megcsendesíti a szorongásban lévő lelkiösméretet;* békét hoz a szívbe, az életbe, a világba, felemeli a bártortalant, segíteli az erőtlent. Becses az örökség üdvezítő hatalmáért; Istent úgy ösméreteti meg mint szerető édes atyát, el nem taszítja rideg kérlelhetetlenséggel a bűnöst, hogy a ki elesett el is vesszen, hanem a megbánás és megtérés ösvényén javulva és megszentelődve vezeti vissza ama szerető atya kebelébe, ki *nem akarja a hitetlennek halálát, hanem hogy kitérjen az ő utáról s éljen!* Örangyal a kísértetekben, egyenes vezér a tökéletesség után, lobogó szövétnek a halál éjjelében! Oh szent örökség, Jézus által kijelentett keresztyén tudomány! Illyés palástja vagy te, melly nekünk maradt a mennybe költözött után! betakarsz, védesz minden földi vész ellen, megcsapjuk veled a világi bajok s kísértetek zúgó vizeit, és menten ketté válnak

azok, hogy bátran, sérelem nélkül átmelessünk az ijesztő mélységeken! Mi, kik örök halál rabjai voltunk, a te oltalmad alatt akarunk bujdosni e földön s eljutni másik, legnagyobb örökségünk: az örökélet s üdvesség birásához, melyet a megszabadító Krisztus szerzett s megígért nekünk; ama romolhatatlan kincshez, mellyről tudjuk hogy azt *a rozsda és moly meg nem emésztí, a lopók ki nem ássák, sem el nem lopják*; ama boldog helyekre: hol *üdvesség ruhái-val öltöztet fel az Úr, s leszünk Istennek örökösei, a Krisztusnak pedig örökös társai, ha övele együtt szenvedünk, hogy övele együtt dicsöüljünk!*

III.

Ezek után ideje szólanunk az örökösök, s azoknak kötelességei felől; mert nem elég ösmélnünk a hagyományozót, tudnunk az örökség becsét; hanem szükséges tisztában lennünk azon feltételekkel is, mellyeknek hű teljesítéséhez van kötve az örökös.

Nagy kötelességeink vannak a már megnyert örökségre, a keresztyén tudományra nézve. Csak akkor lesz az valódi kincs, csak akkor mutatja meg nálunk boldogító erejét s hatását, ha ígéreteit s fenyegetéseit előttünk tartva: igazságait bevesszük s életünkben valósítani törekszünk; másképp elásott kincs lesz, melly sem magunknak, sem másoknak nem használ.

Nem szabad meghamisítanunk; beszédének tisztán eserdező folyamát, emberi álnok bölcsességgel felzavarnunk; példázatait, jelképeit az együgyűek félrevezetésére használunk, mert *átkozott valaki tévelygésre viszi a vakot az úton, és ament mond az egész sokaság!* de nem szabad tőrünk azt sem: hogy mások meghamisítsák, ez esetben még a legnagyobb áldozat is részünkről, csupán elmulaszthatlan kötelesség; sőt tántoríthatlanul, közönyösség s hitbeli gyen-

gélkedés nélkül kell ragaszkodnunk életben és halálban annak igazságaihoz, vallván holnap is azt a mit ma, és mindenkoron; *ne legyünk gyermekek kik habozzunk és idestova hajtassunk a tudománynak akármi szele által!* hogy állhatatosságunkkal még a kételkedők és hitetlenek előtt is érvényre emeljük a keresztyén tudomány becsét s méltóságát, s erkölcsi életünk hatálya által mindeneket vonjunk, nyerjünk s térítsünk meg!

Híven kell sáfárkodnunk ez örökséggel a tudománnyal; közöljük mindenkkel, hogy mindenek gazdaguljanak, boldogíttassanak általa, hiszen a tudományban, Jézusban, a szeretetben mindnyájan osztályos-atyafiak vagyunk! Szeresd a tudományt! *Őrizd meg azt, kösd a te szívedre, függesszed a te nyakadra; valahová menéndesz vezérel téged, mikor aluszol megőriz tégedet, mikor felserkenéndesz az beszélget teveled; mert szövétnek a parancsolat, és a tudomány világosság!*

Nem különben kötelességek s feltételek vannak csatolva reánk nézve, Jézus Krisztus által megszerzett s ígért mennyei örökségünk, az örökélet s boldogság megnyeréséhez is, a hol: *szem nem látott, fül nem hallott, az embernek is gondolatába nem mentek, mellyeket az Isten készített az ötet szeretőknek.*

Éreznünk kell mélyen: hogy az emberinem engedetlensége által Isten kegyelméből kiesett s az örök kárhozat rabjává lön; s mi is, kik bűnösöktől származtunk: szintén olyanok, büntetésre méltók s Isten kegyelmére érdemetlenek vagyunk; ezen érzésből támadjon fel bennünk a bűnökön való őszinte bánkódás, azoknak elhagyása, a jó útra térés s állhatatos megmaradás azon; ekkor remélhetjük: hogy Isten *a megrepedezett nádszálat meg nem rontja, a füstölgő gyertyabelet nem oltja meg*, s kegyelmes lesz hozzánk a végrehajtott váltság munkájának érdemeért.

Rendületlenül hinnünk kell, hogy ezt a váltság munkáját Jézus Krisztus hajtotta végre; hogy ő engesztelte meg

az atyát mihozzánk, kik ismét fiaivá levénk; s egyedül az ő halála engesztelő áldozat a mi bűneinkért. Ő benne kell hinnünk, remélnünk, őtet követnünk, parancsolatai s példája szerint élnünk, szóval a szent leczke szavaival: egészen Krisztuséi lennünk, mert csak ő érette s ezen feltétel alatt bocsátja meg az atya bűneinket, s részeltet mennyei örökségünk — az örök életben s boldogságban!

Keresztyén hallgatóim! ha a háládatos utódok még a földi hagyományozó emlékét is tiszteletben, s végakarátját szentnek tartják, azon hagyományozóét, ki csak veszendő jószágot hagyott hátra s nem érdeklí többé a sírban annak helyes vagy helytelen használata: hogy lehetnénk mi háládatlanok, a mi üdvességünk fejedelme Jézus Krisztus iránt, ki boldogító s mennyei örökséget szerzett nekünk! Ő nincs e földön, de nem szűnt meg azért velünk összeköttetésben lenni. Ő eltávozott, de itt maradt tudománya s az örök élet reménye. Ő szent atyjához ment, kinél érettünk esedezik, nekünk helyet készít, de mint a nyári nap teljes erejében lövelli alá sugárait midőn fejünk fölé emelkedett: kegyelmével onnan felülről eláraszt minket. Legyünk háládatos örökösök! tartsuk tiszteletben a szent hagyományozót az által: hogy tudományához, életéhez, példájához híven fussuk pályánkat, akarata szerint éljünk s legyünk egészen az övéi! Te pedig megdicsőült Idvezítőnk, segélj erre kegyelmeddel! a mint felemelkedtél mennybe: emeld érzéseinket, gondolatinkat, emelj magunkat is egy napon magadhoz az egekbe, mennyei örökségünk átvételére. Amen.

Ő magát megürestté... *Filip. 2, 7.*
Hogy felment, micsoda az... Eféz. 4,
9—10.

Ő vette el a mi erőtlenségünket... *Mát.*
8, 17.

Én magamtól nem szóltam... *Ján.*
12, 49.

A hol a testamentom vagyon... *Sid.*
9, 16—17.

Bizony Istennek fia vala ez! Mát.
27, 54.

Az ég és föld elmúlnak... Luk. 21,
33.

Nem akarom a hitetlenek... Ezék.
33, 11.

*Gyűjtsetek kincset mennyországban...
Mát. 6, 20.*

Istennek örökösei... Róm. 8, 17.

Átkozott valaki tévelygésre... 5 Móz.
27, 18.

Ne legyünk gyermekek... Eféz. 4, 14.
Őrizd meg szerelmes fiam... Péld. 6,
20—23.

Mellyeket a szem nem látott... 1 Kor.
2, 9.

A megrepedezett nádszálát... Ésa.
42, 3.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XII.

Lelki ittasság.

(Pünköstben.)

Alapíge:

Mikor a pünköst napja eljött volna, valának mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor nagy hirtelenséggel lön az égből, mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, melly eltelé az egész házat a mellyben ülnek vala... sat.

Csel. 2, 1. 2. 3. 4. 7. 13. 14. 15. 22. 23. 24. 32. 33. 37. 38. 41.

Nincsen semmi rendellenes, mi azon törvényekkel melyeket a legfőbb bölcsesség felállított összeütközésbe jöjjen s a dolgok szabályszerű folyamát megakassza; de igenis van sok rendkívüli. Tetszik az isteni gondviselésnek néha lassú, máskor gyors úton, most csekélynek látszó, majd meglepő eszközök által érni el örökkévaló céljait; úgy, hogy gyakran egy rövid óra alatt több történik, mint számos meddő éven keresztül, mikép gyakran egy permetező hajnalon nagyobb nevelkedést vesznek a plánták, mint sok száraz nap folyamatián.

Tetszik a világkormányzó hatalomnak, nagy történe-
teknél rendkívüli eszközökkel élni, pecsétet ütni azokra csudálatos jelenségek által, s közellétét alkalmas időben megmutatni. Ma is ilyen rendkívüli, illy csudateljes nap van keresztyén hallgatóim! a szent Lélek kitöltetésének nagy jelenségekben gazdag napja! a keresztyén vallás megalapításának emlékünnepe! Jézus eltávozván a földről: követői magokban maradtak, a buzgalom és bátorság sokakban gyengülni kezdett, a hitelenség emelgeté kigyófejét; hogy

tehát visszatérjen az erő és bátorság, bevégeztessék a szent épület, Jézus ígérétehez képest kitöltetett csudálatosan a szent Lélek, hatalma az apostolokra szállott, megalapított a keresztyén anyaszentegyház, mellyen többé a pokolnak kapui nem vehetnek diadalmat.

Kitöltetett a szent Lélek! ezt hirdetem én ma tinéktek; de mikép tegyem szavaimat hatályosokká sokaknál, kiknek a bennök élő s munkálkodó lélekről is alig van eszméletek? Mikép eszközöljem hogy a kétezer éves történet meghassa őket, holott a jelen szempillantás is, mellyben szintúgy közöltetik velünk a lélek: nyom nélkül megyen át fölöttök. Bizonyára ihletettségnak, hitnek s finom érzésnek kell felfogni bennünk a szent Lélek kitöltetésének titkát s ajándokait; s csak ott munkás a lélek, hol fogékonyságra talál, mint a láthatlanúl szálló harmat, tápláló életnedvvé csak az azt felfogó virágkehelyben változik. Bennünk is *a lélek az a ki bizonyágot tészén arról hogy a lélek igazság!*

Imé az első pünköst-ünnepén is sokan valának, kik hallván különféle nyelven szólani a szent Lélek hatalma által az apostolokat, ekkép nyilatkoztak: *édes bortól részegedtek meg ezek!* épen olly méltatlan, mint oktalan vád! azonban mégis állapodjunk meg e szavaknál, sőt ne mondjunk ellene, hogy az apostolok valóban ittások valának, de azon szent Lélek által közölt lelki ittasság vala ez, melly valamint az első pünköstnap nagyszerű sükert eszközlé: úgy minden időben kezdi s eszközlé e földön Isten országának terjedését; még-pedig úgy, hogy

- I-ör kevesen megittasulnak,
- II-or sokan felháborodnak,
- III-or legtöbben megtérnek.

I.

Valakik vagyunk, ugyanazon czélra törekvő valóságok, az igazság s erkölcsiség országának született tagjai s érde-

keinek kötelezett fegyveresei vagyunk; felmelegülnünk, lelkesülnünk kell annak javaiért; *a fűbölcsesség tölti az ő borát, hogy igyunk a borban mellyet tölt*; s hogy mégis mindnyájan meg nem részegszünk, a szent ügynek kezdeményező bajnokaivá nem válunk: természeti erőtlenségünk- s jóra restségünkben, vagy egyéniségünk korlátoltságában van oka.

Azért az isteni gondviselés időnként felsőbb ihletettséggel ajándékoz meg némelyeket, hogy álljanak elő bátran s vigyék, ragadják magukkal a haladás ösvényén az emberiséget. Ez a szent megittasulás! és valamint a bor bátorrá, erőssé teszi az embert, felfokozza a rejtett hajlamokat s képességet s mintegy mássá teszi ivóját: így a lélek is, hogy az attól megittasult próféta felmagasztaltassék s ihletést nyerjen az igazság érdekében munkálni; ne tudjon, ne lásson mást mint a főczélt, és szólja a mit a felsőbb sugallat hágy szólni nékie.

És midőn a választottak előállnak a lelki ittasság hevében, mint harsány kiáltás az álomba merült éjtszakában: ajkaikon hatalmasan szólal meg az igazság; szavaik, kimélet és személyválogatás nélkül ejtve, mint Jehu nyila Jórámot, mindenkit szíven találnak; az érdek, a kényelem, a bűn meg vannak háborítva fészkeikben; nyiladoznak a vakok szemei, a cél kitűzve, a jelszó kimondva, s kezdődik az erős küzdelem.

Nem kétlem: hogy a csendes, házias szellem, sok jót művelhet a maga helyén; de bizton merem állítani: hogy soha nagy, világczélokat nem hajtottak végre azok: kik fellelkesülni, megittasúlni, szent lázba jönni nem képesek. Égni, lángot kell kapni a léleknek, mint Mózes csipkebokrának, mellyben az Ur vala, hogy a süker biztosíttassék; alárendelve kell lenni minden mellékes érdeknek, sőt egészen elnyeletnie a nagyobb, szentebb törekvés által. Ki fontolgatja a kimenetelt, félt valamit: annak lelke nem ittas eme magas értelemben; kihez csak legkisebb árnya fér a kétségnek: nem jut célhoz, mert a kétség anyja a megfélemlésnek.

Lelki ittasságban kell lenni a nagy vállalatok embereinek! ilyenben voltak a szent Lélek ereje által ihletett apostolok; ilyenben kellene lenni minden embernek! de fájdalom! a világ nagy-eszélyesen meghányja veti elejét, végét dolgainak; félig kimondott szavát is elharapja, bár az igazság rovására, ha az tán némi kellemetlenséget okozna; mi haszon vagy kár lehet valamiből? ez kormányozza tetteit; erkölcsi haszonért nem bír lelkesülni; oltára az önzés, bálványja az érdek, imádságos könyve a számoló tábla; még az erény gyakorlásában is a kamatlábat számítja; jótétele uzoráskodás. Oh a világ nem lelkesül olyan könnyen! Aggeus próféta szerint *iszik de nem részegszik meg!* Józanok az emberek, a közönyösségig józanok, kétségbeejtőleg józanok! Innen van, hogy midőn a lelki ittasság bajnoka előáll, kiáltván: *a hegyeken zászlómat felemelem, az én kürtömet megfuvallom!... meghalljátok:*

II.

Sokan felháborodnak a bátor szavakra; vakon ítélnék s rágalmaznak, mint a szent leczkében látjuk, hogy a lelkesült apostolok, édes bortól részegeknek kiáltattak.

Mindnyájunk előtt ösmeretes azon idegenség, mellyel a világ az újtókat általában fogadja, mintha rendeltetése tespedés, nem pedig örök, fokozatos haladás volna! kiáltja a próféta: *imé én új dolgot cselekszem, a pusztában útat szerzek, a kietlenen folyóvizeket!* boldogságtokat akarom! mindhasztalan! az önjavát sem ösmérő emberiség ki nem engesztelődik iránta! sőt midőn az újtó által közel érdekei szenvednek rövidséget, midőn a visszaélés, jogtalanság s embertelenség ostoroztatik általa: ha az angyalok nyelvén szól is botránykozás köve lészen a tömeg előtt, mellyet az elkeseredés a legképtelenebb ítéletre, sőt boszúra s üldözésre ragad. Nem kövezték-e meg, nem hányták-e oroszlá-

nok vermébe eleitől fogva a prófétákat? nem feszítettett-e meg maga Jézus Krisztus is!?

Hanem azért az isteni gondviselés állít elő időnként olytat, ki megittasulván hirdeti az igazságot; forr a világ körülötte mint a haragos tenger, de ő azért bátran hirdeti azt; s azon keveseken kívül kik felfogván követik ötet, rendesen három osztályba csoportosulnak az emberek ellene, méltatlankodván egyaránt, bár különböző szempontból; háborogván s ellenkedvén a kevélység, kényelem s önzés befolyása alatt.

Megmozdul a kevélység, érzékenyen sértetve azon nemtelen fájdalomérzet által, melly a kis lelkeket mindig elfogja, valahányszor valakit szellemi s erkölcsi túlnyomósságban, magok fölé emelkedni szemlélnek. Hogyan? — kiált a kevély — ő lenne különb, okosabb, elsőbb mint én? Kicsoda ő? *Nazárethből támadhat-e valami jó?* Én, ki őseimre, gazdagságomra, méltóságomra nézve elérhetlenül felette állok: vezérül ösmérjem el s alája rendeljem magamat? a tömegbe elegyedjem? vadásszam azok tetszését kiket megvetek? Soha, soha! És mit akar ő? megújítani a világot a felebaráti szeretet nevében? minden úgy van jól, a hogy van! nem hallgatok reá, nem követem ötet! ez az ember ábrándozó!

Kellemetlenül háboríttatik meg a kiáltás által a tunya kényelem, melly minden változástól s haladástól iszonyodik; s nem birván ösztönnel hogy vizsgálódjék s valamelly tettben megjelje, felfogja a nemes czélt, a gondolkozás is nagy fáradságot okozván nékie: egyenesen a kárhóztatók útára lép és a csufolók székébe ül. Mert ő, inkább lakja a rozzant épületet *mázolván erőtelen sárral* Ezékiel próféta szerént, mint az újból-építés fáradságát s kényelmetlenségét szenvedje. Mint az ideges beteg minden neszre megrezzen: ő is iszonyodik a zajtól, tevékenységtől, mondván böles Salamon restjével: *Oroszlán vagy ontkin, az útczáknak közepette megölettetném!* az ilyen aztán készen van rögtön

az első pünköst-napi itélettel, a nagy dolgokat beszélőre, mondván: ez az ember részeg!

Feljajdul az önzés, ama nyomorult földhöz-ragadottság, melly félti kiváltságait s mammonját, melly csak azon fillért tartja jóhelyre adottnak, honnan az két-, háromszorosán térül meg; ez felháborodik s legepésebb kitörésekben hallatja itéletét, mivel nincs ránézve rettentőbb szó, mint áldozni, melly nélkül pedig a haladás lehetetlen; ez úgy fél a közjóra kérőtől mint a tolvajtól; a nagy czélokra szívesen áldozókat veszélyes embereknek tartja, kik rossz példát adnak s felforgatják a világot. Beszélhetni aztán ennek, akár a szent apostolok első pünkösti nyelvén: hogy senki sem teremtett magának egyedül, hogy *szeretnünk kell felebarátainkat*; hogy áldozni a közjóért, hazáért, vallásért, jövedőért: kötelesség! nem érti az önzés eme szent fogalmakat; nincs előtte más kötelesség mint a mit maga iránt többnyire igen oktalanul gyakorol; az önzőnek önmaga az emberiség, viskója a világ, s addig tart az idő míg ő létezik. Az ilyen gondolkodás nélkül mondja ki itéletét arra, valaki új tudományt, haladást hirdet: ez az ember esztelen!

Imé, ilyen a világ ítélete az igazság bajnokai felett, azok ábrándozók, részegek, esztelenek előtte; felriasztatik, felháborodik, botránykozásba hozatik csaknem minden rétegében az emberiség, a lélemben ittasultak bátor és erőteljes szava által. De mindez jól s helyén történik így! hasznos és szükséges e felháborodás, e forrongás; mert míg kevesen megittasúlnak, erre sokan megbotránykoznak: végre

III.

Legtöbben megtérnek! — A lélektől ittasúltaknak, kik az igazságot hirdetik, egyik legkitünőbb tulajdona az állhatatosság; édesgetés vagy fenyegetés, kín vagy halál nem képesek őket a célfelé futásban sem félre-téríteni,

sem meglassítani; a máglya füstjében is dicséretet énekelnek az ügy diadalára, mint szent Pál és Silás a tömlöczben. Ez a rendkívüliség álmétkodás- és gondolkodóba ejti az embereket; mi varázs erő van a tudományban mellyet hirdetnek ezek, — kérdik magokban, — hogy érette mindent feláldozzanak? Mi az: hogy mosolyogva lépnek a kőpadra, és zúgolódás nélkül hálnak meg? hiszen kedves mindenkinek az élet! nem adhatjuk azt oda könnyen és semmiért! S kezdődik a belküzdalem, az elme hánykódása az igazság keresésében, az álmatlan éjtszakákat nyugtalan nappalok követik; *a hitetlenek olyanok lesznek mint a megháborodott tenger, melly nem nyughatik, és annak vizei rutságot és sárt hánynak ki*; igen, rutságot és sárt, menekülnek lassanként a kétség és tévelygéstől; míg a vizsgálódás és elmétkedés után, amaz első pünköstnap kérdések jön ajkokra: *Mit cselekedjünk?* s elkészül a lélek a megtérésre; az igazság hatalma, az isteni kegyelem segedelme összemunkálván: megvilágosodik, felbátorul a lélek, s a nem rég patvarkodóval, üldözövel a megtért hívek serege gyarapúl.

Szükség lenni hasonlásoknak is közöttetek! azt mondja szent Pál apostol; hol a mozgalom megszűnt, az élet is megszűnt; a földön vitézkedő anyaszentegyház fogalmától el nem maradhat az ellenség; szükség lenni olykor meghasonlásnak, botránykozásnak, tisztább fogalmak nyerése s a haladásért; megtisztulhat-e a mi elébb meg nem zavarodott? az érzé megtöretik s olvasztatik elébb, úgy áll elő a szín arany; Isten is zürzavarból hozta elő a világon lévő szép rendet. Jól van hát hogy az igazságnak ellenségei vannak, másképp hogy lenne az a mi: igazság? jól van hogy a tiszta tudomány ostromnak, megtámadásnak van kitéve, hadd vívassék mint az erős bástya, annál nagyobb lesz diadala s dicsősége.

Isten országa, nem is az akarat s erő nélküli gyávák-ból, kik hajtatnak minden oldalról mint a szél által a nád, akarja tagjait; s miután az ellenzésben erő van: épen

meghódított ellenségeiből teremti híveit; és nem is azok, kik patvarkodnak, ellenkeznek, hanem a lágymelegek, lelki tunyák terjedésének akadályai; a föld mellyen most bogácskóró nő: feltörve s jó maggal bevetve, hasznos gyümölcsöt termend; de a hideg sziklán semmi sem tenyész. Az igazság küzdést keres, hogy kitessek hódító ereje s isteni méltósága, egyszersmind edzett, kipróbált bajnokokat bírjon szolgálataiban, kik már ösmérik a különbséget, melly a való s tévelygés közt vagyon, s erős küzdelmeken át jutottak az ösmérethez. Péter megtagadta az Űdvezítőt, ki mégis rajta, mint kösziklán mondja felépíteni az anyaszentegyházat; a keresztyén tudomány ellen legkeserűbben dühösködő Saulusból lett a legnagyobb, legbuzgóbb s pogányokat térítő apostol.

S valamint a megfélemllett táborban, *ezer ember futamodik el egynek megriasztása előtt*: a kevés ittasultak mind-egyre több több lelket ragadnak magokkal; a tudománynak eleinte csak gyengén csergedező patakja, harsogó folyammá válik, felszedvén útjában mindenütt az ereket és forrásokat; valamelly belső megrettenés, és a kegyelemhez való önkénytelen ragaszkodás fogja el csudálatosan és gyorsan a szíveket; a kevély, a makacs megadja magát, az önző áldozatra kész leszen, a közönyös és tunya is felmelegül a forró lelkekkeli érintkezésben; mindenek vonatnak, ragadtatnak a közlelkesülés szent árja által; az igazság szava még a kisdedek ajkán is hangozik; s a tudománynak ölükből hordozván, *királyok lesznek táplálói s királyné-asszonyok dajkái*.

Igy kevesen az isteni kegyelem által megittasulván: ebből lesz sokak megbotránykozása, ebből legtöbbek megtérése. Valljon nem így volt-e az első pünköszt-ünnepén? kevesen csak tizenketten valának a lélektől ittasultak, kik bizonyoságot tettek Jézusról; sokan a patvarkodók, kik édes bortól részegeknek állították őket; végre a kik szívökben megkeseredvén, megtértek: legtöbbben mintegy háromezeren.

Igy terjed az igazság országa ezután is e földön, menvén nyereségről nyereségre s hódítván mind az időknek végéig.

A szent Lélek kitöltetésének ünnepén, mit kérhetnénk inkább mi is, keresztyén hallgatóim, onnan felülről, mint lelket, melegséget az igaz és jó iránt?! Oh, mi nem szükölködünk semmi nélkül, csak a szent lelkesedésnek vagyunk híjával! a természet részeltet gazdagságában s gyönyörűségekben, a föld megtermi kenyerét és borát számunkra, kebele kincsekkel van tele... mindenünk, mindenünk van... mégis szegények vagyunk! Gazdagíts minket oh minden jóknak forrása! tüzet, szent lelkesedést adj nekünk lelked kitöltetésének ünnepén! hogy lelkesülni, ittasúlni tudjunk az erkölcsért, az isteniért! Jövel szent Lélek Úristen! ébressz fel bennünket zúgó szélben az önzés s lelki tunyaság halottas álmából! Jövel szent Lélek Úristen! tüzes nyelvekben szállj reánk, hogy bátor hirdetői legyünk az igazságnak! Jövel szent Lélek Úristen! készíts el, hogy hassák meg lelkünket a mai szent ünnep jelenségei, az erkölcs szépsége, hogy lelkünk üdvességére ünnepeljünk s léphessünk mindjárt a szeretet vendégségében Jézus asztalához, vacsorálván övele lélekben, úgy legyen. Amen.

A lélek az a ki bizonyrágot... 1 Ján. 5, 6.

A hegyeken zászlómat... Ésa. 18, 3.

Imé én új dolgot cselekszem... Ésa. 43, 19.

Nazárethből támadhat-e.... Ján. 1, 47.

Oroszlán vagy on ott kin... Péld. 22, 13.

A hitetlenek olyanok lesznek... Ésa. 57, 20.

Szükség lenni hasonlósoknak... 1 Kor. 11, 19.

Ezer ember futamodik el... Ésa. 30, 17.

Királyok lesznek te táplálód... Ésa. 49, 23.

XIII.

Mi teszi az embert barommá?

(Kaszáláskor.)

Alapige:

Az égből szózat jöve le, ezt mondván: Neked mondják Nabugodonozor király, a birodalom elment tetőled, és az emberek közül tégedet kivetnek, és a mezei barmokkal leszen a te lakásod, és füvel legeltetnek mint az ökröket.

Dán. 4, 28. 29.

Az ember a legkülönösebb, csudálatra legméltóbb teremtés!

Uralkodik e földön; értelmének ereje által legigázva tart minden más élő teremtest, s a magafeletti uralkodásban mégis gyenge! Kutatja, magyarázza a természet törvényeit s lelke gyönyörködik azokban; megösméri a szépet, jót, igazat; rendszerezi az okoskodást: s élete teljes rendetlenséggel, ellenmondásokkal! Elmélkedése gyakran a bölcsé, tette az esztelené.

Igaz, hogy lélek- és testből állván: benne az erény és véték nyilvánulása természetes; mégis gyakran felette váratlanul nyilatkozik emberben egyik vagy másik; cselekedetei meghazudtolják egymást, s maga legszembetűnőbb meghasonlásba jön önmagával. Tagadhatlan, hogy sok kisértettel találkozunk, sok örvény lappang léptei előtt, mellyek megtántorodását és sülyedését igazolhatnák: ha annyi eszköz nem

állana egyszersmind rendelkezésére, mellyeknek segedelmével megóvhatja magát; nemcsak, hanem az erkölcsi nagyság lehető legmagasabb fokára emelkedhetik; és valóban gyakran, bámulattal és tisztelettel hajtjuk meg fejünket az emberi fényes, önzetlen és nagyszerű tettek előtt; majd béhunyjuk szemünket sok irtóztató, szennyes gonoszság előtt, mellyeket szintugy ember követett el. Ki legmagasabbra emelkedhetik s legmélyebben süllyedhet: egy és ugyanaz; ember, ki az erkölcs után Istenhez közelít, ember, ki a bűnök által az oktan állathoz teszi magát hasonlónak.

Ime, a szent leczkében épen ezt olvassuk: az égből szózat jöve le, ezt mondván: *Neked mondják Nabugodonozor király, a birodalom elment tetőled és az emberek közül tégedet kivetnek, és a mezei barmokkal lészen a te lakásod, és füvel legeltetnek mint az ökröket!*

Keresztyén embernek úgy kell foglalatoskodni mindenkor: hogy kezének munkájával szívének elmélkedése legyen összekötve. Most is tehát, midőn a ti igavonó állataitok számára a rétek kövér áldását kaszáljátok s gyűjtitek, emberi méltóságtok érzete mellett, melly szerint hatalmatok s gondoskodástok alá rendeltettek az oktan állatok, vegyétek eszetekbe: hogy kellő önvigyzat nélkül az ember is az állatokhoz süllyedhet, mint Nabugodonozor király példája mutatja. Fordítsuk egyszersmind ez órát annak vizsgálatára:

Mi teszi az embert barommá? s feleljünk meg a kérdésre ekképen:

- A) a telhetetlenség, és
- B) a tudatlanság.

A) Mellőzni akarom ezuttal, keresztyén hallgatóim! az emberek sokféle vágyait, gyakran elérhetlen czélok felé történő esztelen futamását; a hír, hatalom s rang utáni égető szomját; és szorítkozom csupán a testi kívánságok kielégítésében s a birtokszerzésben mutatkozó telhe-

tetlenségére, mely legerősebben rongálja s leghamarabb juttatja erkölcsileg Nabugodonozor sorsára az embert.

Kivánságok és fogékonyság nélkül mik volnánk? mi lenne az élet: kitöröltetvén belőle a törekvés és boldogság? az erkölsi élet felvirágzása is nem volna-e teljesen lehetetlen az emberi szívben, ez érzéketlen kösziklán? De vigyáznunk kell! mert *minden ember az ő tulajdon kivánságától elvonattatik és megcsalattatik, a kivánság, minekutána fogadott: szüli a bünt, a bűn pedig nemz halált.* Valamint tehát örömek nélkül nem lehetünk, mert azok frissítnék fel s adnak kedvet, ruganyosságot lelkünknek: ugy azoknak szenvedélyes hajhászása nem lehet — mint sokaknál látjuk — kizárólagos feladata életünknek, mert így érzékenyen megcsalnök magunkat, magasabb, lelki érdekeinket mellőzvéen egyrészt, ha, mint a barom szüntelen a töltözés után futunk; másrészt épen azt nem találván meg a mit keresünk; az élvezet ugyanis szokássá fajúl, a rendetlen izlelés a száj ízét veszi el, a gyönyörűség undorra változik.

Tekintsétek meg a testi gyönyörűségek, a dobzódás rabszolgáit! ime itt van a fajtalankodó, az iszákos! Nem ember, oktalan állat van előttetek, nem vidor élővalóságot, de ijesztő vázat láttok! Az ideje előtt megrozzant test a legfélelmesebb s irtóztatóbb nyavalyák fészke; hová lön a szemek beszédes világa? az egykor nyilt, bátor homlokról, Isten ujjainak felséges nyoma? a szívből az emberi érzések? hol van e félénk, megbutult, elsülyedt állatban az okos lélekkel felruházott teremtés? tekintete az állaté, beszéde az örülté, cselekedete az elkárhozotté. Emlékezete, ítélő tehetsége, jelleme elveszett; szavára, ígéretere, fogadástételére nem építhetni; áruló, vérfertőztető s gyilkos lesz gondolkodás és megbánás nélkül. Ime, a testi gyönyörűségekben való telhetetlenség barommá teszi az embert!

Szintén azt cselekszi a korlátozatlan birtokvágy, a nyereség éktelen kívánása. Nyavalya ez, mely sokakat meglep, s van reá ok vagy nincs: gyűjteni, vagyont halmazni

öszönöz, a legesztelenebb állati mohósággal. *Vagyon olly ember, kihez hasonlatos nincsen, kinek sem fia sem atyja-fia nincs, mindazonáltal nincsen vége minden ő fáradságának, és az ő szeme is meg nem elégszik gazdagsággal, hogy azt mondaná: Valljon kinek munkálkodom, hogy az én lelkemet minden jótól megfosztom?!*

Nem akarok az emberiség sorsát szívökön viselő nagy gondolkodók ama szép ábrándjaig menni, midőn a társaságban nem lesz éhező és rongyos; megengedem az iparkodás és igazán gyűjtés jogosságát s hogy a szorgalmasnak többje legyen mint a henyének: de kárhozzatnom kell a *bálványimá-dásig menő fősөөénységet*, az utálatig terjedő telhetetlenséget, melly — mint a terepély fa elszívja a szomszéd növényektől az életnedvet — a tisztességes megélhetést másoknak lehetlenné teszi. Az erkölcs ama nagy mestere, ki ezt hirdeté: *Viseljetek gondot magatokról!* ezt is mondá: *Gazdálkodók legyetek egymásnak!* s fájdalom, hogy a vakon gyűjtőköl hiányzik bizonyos érzet, belszégyenkezés, melly megsúgná nekik e szót: elég! s ne engedné káros tulságba menni; fájdalom, hogy az emberi társaság rakva illy telhetetlenekkel!

És miután ez éhes szörnyetegnek, a telhetetlenségnek minden áron táplálék kell: vele együtt jár az igazságtalanság, a jogtalankodás; a fukar csak önhizlalására törekedik s e czélra felette gyors, találékony, ösméri a csalás, uzsora s perpatvarkodás minden szövevényeit, nem iszonyodik az erőszakoskodástól sem, mint a barom melly törvényt nem ösmér s mellynek erkölcsi czéljai nincsenek; nyájai lévén, azon igyekszik hogy a szomszéd egyetlen bárányát is eltulajdonítsa; oh, *e nemzetség nem nyugszik, még meg nem eszi a prédát!*

De hát hány gyomrod s hány életed van neked te mindent elnyelni vágyó babilóniai sárkány, hogy száz vagy ezer annyit szerezz, mint mennyire szükséged van!?! Nem veted ki a dobzódás falatját, látván hogy körülötted annyi

éhező sínyli meg állati falánkságodat? Talán egyedül magad vagy a világon?! mit gondolsz: hová jutnánk, ha minden ember bár kevés időre is a te természetedet öltözné fel? A barom elhúzza és felfalja az eledelt társa elől, melly pedig egész nap vele toltta az igát; nem épen ezt cselekszed-e te embertársaidal? nem oktalan állattá tön-e a telhetetlenség? Igenis!

Az telhetetlenségből származó jogtalankodás következménye a meggazdagulás, a midőn *mintegy aranyláncz megkönyékezi az embert a kevélység*. Ez volt Nabugodonozor király vétke és veszedelme; felfuvalkodott gazdagságában, hódításaiban s bálványimádóvá lön; és midőn sétálván palotájában, vizsgálná a nagy Babilont s hatalmát, dicsőségét emlegetné: még a szó meg sem hült ajakin, hogy *kiesett fejéből dicsőségének koronája* s lön szénát evő barom. Ezen az úton halad valaki telhetetlenségében meggazdagodva, gazdagságában felfuvalkodik; mert *a megromlásnak előtte kevélység vagyon, és az esetnek előtte felfuvalkodott lélek*; mikor az ember nem lát magán kívül senkit, a kötelességeket megveti, az emberi érzelmekből kivetkezik, s elfelejtkeztvén Istenről: rúf bűnökbe süllyed, mellyek elhozzák végromlását; megaláztatik és ismét szegény, megvettezett lész; mint a tékozló fiú az oktalan állatokkal kerül egy sorba s eledelre; ki felfuvalkodottságában kevésli ember lenni: kevesebb lesz mint ember, lesz: oktalan állat.

B) Ezeken kívül az, a mi baromi állapotban tartja az embert: a tudatlanság; és jóllehet gyakran nem oka a tudatlan szomorú állapotjának, s míg a fokonként aljasodó kéjencz vagy fukar magamenthetetlen, amarra nézve a kedvezőtlen viszonyok mellyekben felnőtt, gyengíthetik a beszámítást: mindazáltal az erkölcs, az okos kiművelt értelem s szív tévén az embert emberré, ezeknek hiánya az állatokkal helyezi egy sorba ama boldogtalant, ki valamint magában felette szomorú jelenet: úgy az egészre nézve botránykozató s veszélyes erkölcsi fekély.

Az emberi létezés minden formáiban kimutatja ugyanis benne magát a nyers természettől hozott vadtság, mellyet a nevelés idomító keze meg nem enyhített; mert *az ember tudatlanságban születik*, azt mondja Jób, s képeztetés nélkül abban is marad; a művelt értelem és szív adja tudtunkra a természet, társaság s Isten törvényeit, mellyeknek helyes ösmérete óv meg a botlásoktól s képez erkölcsi, okos valóságokká.

A tudatlannak családéletében hasztalan keresnök a szíveket egymáshoz csatló gyöngéd szeretetet, sőt rettegés lakozik ott; hasztalan az engedékenységet, e helyett bárdolatlan akarattja a törvény, melly előtt mindenki reszketve hajol meg; jaj annak, kit a sors élettársul hozzája kötött! jaj azoknak, kik cselédei, alárendeltjei! *Kegyetlen indulatja köfal-rontó árvíz*, mellytől közelében, senki sincs egy perczig is bátorságban. Pazarol, dobzódik s nem bánja hogy éheznek, rongyoskodnak az övéi, kiket kínoz, üldöz ok nélkül, csupán baromi erőmutogatásból s kedvtelésből; meg nem indul gyermekei betegségén, halálán; az oktalan állat megmarja saját anyját, úgy ő is; érzéketlen, szeretetlen, kegyetlen mint a barom.

S nemhogy előmozdítaná a társaság czéljait de akadályul szolgál; rendetlenkedik, törvényeit áthágja, s ezek által örökösödést és fenyítő intézeteket tesz szükségessé, míg társalkodása s rossz példája által másokat is magával ránt. A tulajdon szentségét nem tiszteli, lop és ragadoz, sajátjának tekinti a hol mit talál, mint a ragadozó farkas. Más ember élete előtte semmi, vérengző s gyilkos lesz böszültségében mint az állat.

Mint ember ösméretlen a tartozásokkal s nemesebb érzelmekkel; a jóért gonoszszal fizet s élete megmentőjét is haláttalanul elárulja; s nem hogy megbocsátana az ellenevítőnek, de képzelt sérelemért is véres boszút áll másokon; kötelességeit le nem rózza, tartozását meg nem fizeti; önmegtágadásról, becsületről semmi képzelme nincs, szíve a szent-

vedőkön meg nem esik, lelkiösmérete alszik, nem ösméri szeme a könyvet, ajka az imádságot.

A hívők nyájának eltévedt, elveszett juha ő; minthogy tudatlanságában nem vizsgálódhatik, nem elmélkedhetik: semmi ösmérettel nem bír az isteni gondviselés munkáiról; rabja a legképtelenebb babonának s előítéleteknek; a természet nagyszerű jeleneteire megfélemlik mint a barom; szegény vak! nem látja azokban az Úr hatalmát és dicsőségét! a csapásokat, változásokat másunnan gondolja jönni, mint a honnan jönnek; a fájdalomban nyög mint az oktalan állat, de gyógyulásáról nem gondoskodik; a csapások alatt sem nem tanul, sem nem javul. A vallás igazságait nem értvén, nem érezvén: azok építőleg, nyugtatólag nem hathatnak erkölcsi életére, lelkére. Isten, váltság munkája, halhatatlanság! ezeket vagy fel sem veszi, vagy éppen kineveti, bolondság lévén mindez öelötte. Követvén vak ösztönét: hit, erény s tökéletesülés nélkül botorkál e földön, nagyobb nál nagyobb bűnökbe esik, végre, mint a barom kifújja páráját: ő is meghal, a nélkül, hogy tudta volna miért élt? hová törekedett? s jövő sorsa, lelkének állapota az örök bölcsességű Isten kimeríthetlen irgalmasságának lesz tárgya.

Ha a világi telhetetlenség rabjainak látásán megütközünk: itt a legmélyebb szégyen- és szánalom-érzet boríthatja el lelkünket; mert oh, ugyan kiben ne sírna a lélek, látván: hogy az Isten képére s magas czélokra teremtett valóság, a nevelőintézetek hiányos volta miatt, magára hagyatva, ön és embertársainak átka, csapása lön, s mindinkább súlyedve, elvetemülve oktalan állat maradt s gonoszúl vészett el! Mert mik is vagyunk e földön műveltség, ösméretetek s a keresztyén tudomány nélkül?! *tapogatjuk mint a vakok a falt, és mint a kiknek szemek nincsen, a képen tapogattunk, megütközünk délben is mint estve, kietlen helyeken vagyunk mint a halottak!*

Mondám keresztyén hallgatóim! hogy minden külső foglalatosságunknak, az elmélkedés erkölcsi hasznával kell összekötve lenni. Az eszmélkedőnek egy fűszál is tanító mestere lehet! törtéjék nálatok is így a jelen kaszálás idején; s míg eledelt gyűjtőtök barmaitok számára: teljék meg szívetek igaz háládatossággal Isten iránt, ki benneteket az ő képére, okos és halhatatlan valóságokká teremtett; igyekeztvén egyszersmind, hogy ezen felséges rendeltetésre méltók legyetek, szenvedély és bűnök által le nem alacsonyítván magatokat a barmok közé. Kerüljétek különösen a telhetetlenséget, melly az oktalan állat sajátsága, melly minden nemesebb érzelmet elfojt bennünk, végre megaláz s lealacsonyít; s látván milly iszonyú baromi állapot a tudatlanság: azoknak, kiket a gondviselés tinektek ajándékozott, műveljétek lelkét, szívét; taníttassátok a tudományokra s vigyétek elébb az Úr beszédének félelmében, mert *az Úrnak félelme a bölcsességnek tudománya!* abban naponként nevelkedjétek magatok is, menvén erőről erőre, nyereségről nyereségre, mint okos és halhatatlan valóságok. S adja a kegyelmes Isten tinektek mindezekre a maga segedelmét. Amen.

Minden ember az ő tulajdon... Jak.
1, 14—15.

Vagyon olly ember... Pred. 4, 8.

Viseljétek gondot magatokról... Csel.
20, 28.

Gazdákodók legyetek egymásnak....
Pét. 4, 9.

E nemzetség nem nyugszik... 4 Móz.
23, 24.

Mintegy aranyláncz... Solt. 73, 6.

A megromlásnak előtte... Péld. 16,
18.

*Az ember tudatlanságban születik...
Jób* 11, 12.

Tapogadjuk mint a vakok... Ésa. 59,
10.

Az Úrnak félelme... Péld. 15, 33.

XIV.

Mit találunk a természetben?

(Nyárban.)

Alapige:*A kereső megtalálja a mit keres.*

Mát. 7, 8.

Kik munkában fáradoztunk a hét folytában: felviradtunk Isten kegyelméből a nyugalom és elmélkedés szent napjára, s összegyűltünk az Úr házában hogy imádkozzunk és ünnepeljünk. Mintha a nagy természetben is ünnep volna! tündökölve kelt fel a nap, hogy fényével öntse el, a hajnal hűségben megifjult halmokat és mezőket, mellyeken a virágok kelyhei megnyilva, jó illatban bocsátják fel a reggeli áldozatot, mint a szív háládatos érzését felbocsátja egy titkos mély sohajtásban. A megnéptelenült határokon, nem hallatik a munkatévő szerszámok csattogása, nem a munkások éneklése, az éredéshez közelítő kalászkokat alig ingatja meg a szellő; komoly, szent, ünnepélyes csendesség van mindeütt! az ajk zárva marad, csak a megtelt szív gyorsabbgyorsabb dobogása felel a természet némán beszélő szózatára.

Jertek, keresztyén hallgatóim! menjünk ki gondolatban a szabadba! s mikép egykor édes Üdvezítőnk szombatnapon az ő tanítványaival tevő: járjunk a vetések között. Ne tessék vissza, hogy a templomból kihívlak s vezetlek benneteket, templomba megyünk oda is, a természet nagyszerű templomába, hol az ég s föld, a napok és éjszakák hirdetik a hatal-

mas Isten erejét és dicsőségét; *nincsen beszédek nékiek sem igéjek, mégis meghallattatik az ő szavok, minden földre ki-
hat az ő zengések!*

A bölcsek és nagyok eleitülfogva ide vonultak e szent templomba, hogy még nagyobbak és bölcebbek legyenek; Üdvezítőnk is azt eselekvé, midőn messiási hivatalára készült. Közel a természethez, közel Istenhez! Jertek hát jertek, szépség, vigasztalás és tudomány van ott! Ne feledjétek azonban keresztyén hallgatóim! hogy ma vasárnap van, s midőn én benneteket a természetbe hívlak: nem munkálkodni, hanem elmélkedni hívlak! Nem a kenyér lesz az mit ma ott keresünk, mert bár táplálásunkat is a természetben találjuk fel, de mellőzzük azt most s fordítsuk más dolgokra figyelmünket. Elmélkedjünk: mit találunk a természetben?

I.

Találunk gyönyörűséget, mellyek tiszta poharában nincs salak, melly ömlik fogyatkozás, részegít mámor nélkül.

Midőn megállunk a természetben: szemeink önkénytelenül ragadtatnak azon tájakig, hol az ég a földre borúl; a távoli, az elérhetlen vonja magához pillantásunkat s benne lelünk. És míg közelébb-közélébb jövünk magunkhoz: mindazok, mellyek változatos szépségben előttünk feltűnnek: az *öntött tükörhöz* hasonló ég, a rajta alakuló s szétfosló fellegek; a láthatár szélén ört álló hegyek havas tetőikkel; a setéztöld halmok; sárguló mezőség; rétek és folyók, fák és virágok, azon talpalatnyi földig mellyen állunk, azon fűszálig mellyet kezeinkkel érintünk: bámulatra ragadnak, gyönyörűségbe ringatnak.

Milly szépség, nagyszerűség s erő mindenütt! milly hatalom, mellyben mindezek támadásuk s létezésök okát találják! Ki ejti alá a harmatot és esőt, hogy termékenyüljön

a föld s meghajolják a kalász, nyögjön a fa az áldás édes terhe alatt?! A nap felkél s széthinti sugárait s megnyílnak a réteken a virágok harmatos keblei, s hol a képíró és hímező utánozni az előtűnő kép pompáját? Mit csudáljunk: a magas fenyőket-e vagy a sziklák apró mohait? Ki mondá a hangyának és méhnek: hogy munkálkodni kell?! Ki volt az énekes madár tanító mestere? a darvak útmutatója hol van a levegő égben? a gerlicze ápolja kicsinyeit s elvész utánok, honnan ösméri ez a szeretetet? ennek a magnak páncélja van, hogy abban megtartassék, amannak szárnyak adattak hogy messze elrepüljön. Mindenütt, mindenütt, az egészben és a részletekben csudálatos szépség és élet tűnik fel, még a fülevél türemlésében is élő, örülő valóságok országa van. Oh csudálatos természet, milly eleven színnel rajzold elénk annak hatalmát, jóságát, bölcsességét, a ki teremtett!

És midőn bámulva szemléljük mindezeket, és *soha nem elégednék meg a szem látván, sem bé nem teljesednék a fül hallással*: legnagyobb gyönyörűség az, hogy mi, mint okos valóságok gyönyörködhetünk ezekben. A természet csudái lángbetűk, de csak mi olvashatjuk azokat, néma szavoknak mi vagyunk tolmácsai, a mit ők ábrázolnak: mi érezzük; a mit sugnak: mi kiáltjuk ki, élő okos szavakkal, melyekben a teremtő is kedvét találja. Így, gyönyörködésünk nem a szem hiú legeltetése a látványokon, hanem a lélek szent mulatozása; látás és érzés, élvezet és imádság. *Tej nélkül való kebel* a világi gyönyörűségek kebele, csak itt van a tiszta öröm, az élet és boldogság! És valamint a bogár, midőn a fűszál hegyére érvén tovább nem mehet: szárnyaira kél: úgy, hol szemeinknek gát vettetik, a lélek repül velünk tovább; a lemenő napot és holdat követjük pályájokon, felemelkedünk a kiterjesztett erősségbe; a felhők karjaikra vesznek s bár nem mozdulunk helyünkről: megjárjuk a nagy mindenséget. Midőn megnőnek az árnyékok s leszáll, elborít a setét éjszaka: lelkünk szemeivel látjuk a nappal képeit, s

a természet más csudáiban gyönyörködünk, midőn feltűnnek a számtalan csillagok; olyankor eszünkbe jut: hogy az éj és halál milly hasonlatosak egymáshoz! midőn eltakarják szemünk elől a föld szépségeit: az ég dicsőségét tárják fel.

Ily nagyszerű, lelket emelő gyönyörűséget találunk a dicső természetben!

II.

De találunk e mellett g y ó g y u l á s t.

Lehetetlen hogy meg ne döbbsen a figyelmes vizsgálót, az emberiség azon siralmas állapota, melly szerint a nyavalyák, erőtlenség és korcsosulás, mindinkább erőt vesznek rajta. Ez átokkal a természettől elhajlásért veretett meg az emberiség, mert életünk folytatása nem egyéb mint okatlan pártütés legjobb édes anyánk ellen; az élvezet napi szükséggé aljasult s nyomában a bűn és nyavalyák járnak; *álnokságban fogantattunk, és mi anyánk bűnben melegít bennünket!*

Ha beteg vagy: jer a természetbe! a mellett hogy Isten fűben, fában orvosságot rejtett el számodra: a természettel egyező életmód, a források elevenítő cseppjei, az illatos levegő ismét felemelnek; elgyengül a méreg mellyet a világban magadba szívtál; a föld puha pázsítja szemeidre álmat hoz, melly a bársony vánkosokon elkerült; felemelkedik legörbült fejed mint az éledő plántác; elveszett erőd visszatér a minden élet s erő forrásához közel; az életutálat, az öngyilkosság réme eltávoznak lelkedből. Ha beteg vagy: jer s gyógyulj meg a természetben!

És teneked bánat embere, kinek szívéen mély sebet vágott az élet, ki csalatkoztál reményedben, ki elvesztetted, eltemetted legkedvesebbjeidet s roskadó-félben vagy a fájdalom terhe alatt: *nincsen-e balzsamolaj Gileádban, nincsen-e ott orvos?* Jer a természetbe! hagyd folyni könnyeidet a leg-hűbb anyának kebelére borúlva s ez némán megvigasztal,

míg az emberek beszéde csak mérgesíti sebeidet. Nem bánt itt a könnyelműek kaczaja, a csélcsepok vígassága, a buták érzéketlensége; a szent, komoly csendesség melly körülvesz: épen a te sebhedt lelkedhez illik. Imé, lásd! egyik forrás vize édes, másiké keserű; nem minden növénynek van virága, nem minden virágnak illata, s lábaid alatt tépett madártollat terelget elébb-tovább a szellő, s a víg énekzajba, melly eltölti az erdőt, a párjavesztett madár síró nyögése vegyül. Bánat az öröm szomszédja, hervadás a virulat testvére mindenütt. Ne kérdezd: miért? a sorsintéző Isten akaratjából. Békülj ki magaddal s az élettel. Túrni s remélni, ez a mi sorsunk! Jer, bánat betege jer! gyógyulj meg a természetben!

Talán kétkedel s a hitelenség ostromolja lelkedet? jer a természetbe! Ki építé meg s tartja fenn e roppant temérdekséget, megrakva fent és alant hatalmának, bölcsességének csudáival? Ki az: *kinek beszéde által lettek az egek és az ő szájának lelkével minden ő seregei?* honnan van a kifogás nélküli rend és törvény melly mindenütt láttatik, mindenütt uralkodik? Felelj meg magadnak mindezekre! Ha szemeidben szép és czélszerű a világ: mért kételkedel? ha nem: mért nem változtatod meg? oh hánykolódó féreg! erőtlen séged s véges voltod érzete is elvezethet az örök hatalom megösmérésére. És elvezet itt minden, beszélj az éggel, s beszélj a földdel, s megtanítnak tégedet! Vizsgáld a nyár pompáját s a tél zordon szépségét, a nappal képeit s az éj titkait; hallgasd az égi háború s a legmélyebb csendesség szavát: s mindezek kiáltják az Úr hatalmát és nagyságát. S míg mindenek bizonyoságot tesznek ő róla: maradhatnál-e egyedül, társ nélkül, oh kétkedő?! Nem, nem! nyisd meg szemeidet, nyisd meg lelkedet! hadd hulljanak le a kétkedés nehéz békói, mellyekkel botrányosan csörgetve jársz Isten csudálatos művei között, s szabad világában. A természet templom, mindenek dicsérik abban a teremtőt, de a te szavad harsogja túl az összes zengeményt, mert hozzád illik

legjobban a dicséret, s hogy hisz esz, ez a te legnagyobb dicsősséged! Jer, hitelenség betege, jer és gyógyulj meg a természetben!

III.

Nem csak gyönyörűséget s gyógyulást, de oktatást is találunk a nagy természetben, csak figyelmesen keressük.

Imé, némelly plánták milly kicsinyek s életök is milly rövid, mégis hasznosak! s mikorra kóróvá változnak: magvakat hoztak s rendeltetésüket betölték. Igyékezzél te is, bármilly szűk körbe állított a gondviselés, kedvvel s híven munkálkodni, helyedet betölteni, a tehetségekkel, melyeket nyertél, hasznossá tenni életedet magadra s másokra nézve.

Tapasztalod: hogy a növények s fák közül csak egy is ezer meg ezer magvat s gyümölcsöt hoz, holott egy kettő is elég lenne arra, hogy faja ki ne vesszen, hanem évről évre tovább vitessék. Azért van ez: hogy az isteni gondviselés egyik teremtése által a másik eledeléről s életéről gondoskodik s azokat is eltartja, melyek *a csürbe nem takartak* s gondviseléséből a legparányibb féreg sincs kifelejtve. Tanuld meg ebből: hogy nem mind a te kedvedért adatott a mi neked adatott, hanem Isten az ügyefogyottak s szűkölködők részénél nálad tette le, s gyakoroltatni akarja veled a szeretetet s könyörületeséget. Légy hát adakozó, légy hú és igaz sáfár!

Látod hogy a természetben megférnek egymás mellett a czedrus és az izzóp; férj meg te is embertársaddal! ha gazdag és hatalmas vagy: el ne nyomd a kicsinyt; ha szegény vagy: ne irigykedjél a jobbsorsúakra! Isten rendelte mindezt így; *a gazdag és szegény összetalálkoznak, mindkettőt pedig az Úr szerzi*. Légy sorsoddal elégedett!

Szántófölded gazdag áldással fizeti vissza fáradságodat; tanulj háládatos lenni azok iránt, kik veled jöltettek.

És midőn veszed észre: hogy sok mag a földben vész s kevesebb kél ki, mint a mennyit elvettedél, tudd meg:

hogy csak az erkölesi tettek teremnek jó gyümölcsöt s hoznak kívánt, örvendetes aratást. A hiúság, nyereségvágy, földi kívánságok magvai odavesznek hasztalanul; a konkoly konkolyt, a bűn pedig büntetést és nyomorúságot nevel. Igyekezéél hát a világi szorgalom mellett, lelked számára is vetni, hogy ama jobb életben gazdag és örvendetes aratás várjon reád!

Vége adja a kegyelemnek Istene, hogy a most hallott szent igék magvaiból ne esett légyen egy szem is a figyelmetlenség ut-szélére, az állhatatlanság köves helyére, s a világban-elmerülés tövései közé; hanem a szent magvak jó földet találván a ti kebletekben: teremjék meg a kívánt gyümölcsöket! Holnap ismét a munkásság napja lesz; jusson eszetekbe, járván, munkálódván a természetben, mit mai lelki sétánk alkalmával ottan kerestünk s megtalálni hiszünk. Gyönyörködjetek keresztyéni módon a természet szépségeiben, gyógyúljatok meg ott ha betegek vagytok, s merítsetek oktatást, melly hasznos legyen ez életre s a következőre is, ugy legyen. Amen.

Nincsen beszédek nékik.... Solt. 19,
4. 5.

Nem elégednék meg a szem... Préd.
1, 8.

Álnokságban fogantattam.... Solt.
51, 7.

Nincsen-e balzsamolaj.... Jer. 8,
22.

Az Úrnak beszéde által.... Solt.
33, 6.

A gazdag és szegény.... Péld. 22,
2.

XV.

A bőség veszélyei.

(Bő aratáskor.)

Alapige:

Monda (Jézus) Simeonnak: Vigyed a mélyre és bocsássatok le a ti hálótokat halfogásra. És mikor azt művelték volna, halaknak nagy sokaságokat rekeszték be: szakadoz vala pedig az ő hálójok.

Luk. 5, 4. 6.

Hogy a Teremtő boldogítani kívánja minden teremtéseit: egyenesen következik abból, hogy ő jó és csupa szeretet; s nyilván van azon számtalan jótéteményekből s áldásokból, mellyekkel a természetet s életünk ösvényét megrakta. Látjuk: hogy még az okos lélek nélkül szükölködő valóságok is jól érzik magokat e világon, mert Isten gondviseléséből az utolsó féreg sincs kifeledve; hát az okos lélekkel felruházott ember számára hogy-ne volna itt hozzá méltó jólét és öröm biztosítva?! Bizony mindenek felett gondoskodott öróla a mennyei atya, hogy legyen kedve élni, módja erőit fejleszteni s a lelkiekben is gyarapúlni.

Honnan van hát a mindennapi hangos panasz, honnan a boldogtalanság az emberek között? onnan, mert azonkívül hogy Istennek böles céljai vannak ollykor keserűt is kóstitlatni velünk: többnyire magunk vagyunk szerzőokai szenvedéseinknek; nem vesszük igazi hasznát értelmünknek s akaratumknak, a boldogulásunkra vezető ösvényt ritkán ösmérjük fel, a gondviselés által e végre nyújtott eszközöket

s áldásokat célelleszen használjuk. Vágyunk boldogok lenni de nem tudunk! a jóval nem élünk, hanem visszaélünk; az élet áldásaiból átkot készítünk magunknak! A tapasztalás bizonyítja: hogy sok embert épen a gazdagság tett szegénynyé, az egészség nyomorékká, a hatalom földönfutóvá, a szerencse szerencsétlenné.

Ime, keresztyén hallgatóim! most is, midőn nagy részben a földön fekszenek már a terhes kénék a mezőben, midőn megáldott az Isten gazdag aratással: a bőségnek meg fog-e felelni részünkről az okos használat? valljon, mint a tanítványok hálója szakadozott vala a halaknak sokasága miatt, nem történik-e velünk is akkép: hogy nem birván meg a ritkán tapasztalt áldást, a sokból kevesebb előmenetelünk lesz, mint mikor kevés termett? nem történik-e: hogy megnyomorítjuk, a helyett hogy felboldogítók magunkat azzal? Mert erőtlen s rövid-látó az ember! a bőségnek rája nézve nem kevesebb veszélyei vannak mint a szükségnek. Ezekről akarok én ez órában elöttek elmélkedni keresztyén hallgatóim! vajha idejekorán való figyelemzettem eszközölné: hogy megelőzzétek s eltávolítsátok e veszélyeket!

Féltelek pedig én benneteket e bőség idején:

az elbizakodástól,

kicsapongástól,

megrestüléstől s ezeknek szomorú következéseitől.

Féltelek az elbizakodástól.

Ha széllyelnéznén e világon, látjuk: hogy az emberek mint esengnek a jószág és vagyon után, s milly gyorsasággal söt lelkiösméretlenséggel foly a verseny a szerzés mezején, azt hívén mindenki: hogy boldog és szerencsés lesz egyszersmind ha meggazdagodhatik, — ha látjuk mindezt: meggyőződhetünk, mikép felette kevés ember van, ki mindennapi imádságába foglalja böles Salamon szavait, mellyek-

ben azt kéri Istentől: hogy ne csak a szegénységet, de a gazdagságot is tartsa távol tőle.

Pedig a nagy jólétnek is megvannak saját veszélyei, mellyeket jól érzett a bölcs; a megkülönböztetés, kényelem, különösen pedig a függetlenség, mellyek a vagyonosságból természetesen származnak: az embert, — túlbecsülvén ezeket, — könnyen kiforgatják az ő mivoltából, fennhéjázóvá, elbizakodottá teszik; s mint a túlkövéritett földet gaz veri fel: a lélekből is aztán sok nemtelen indulat pezsdül ki, elnyomva az erkölcsi élet virágzását.

Igaz, hogy a bőség annál, ki tisztán gondolkodik s nemesen érez, *a bölcs embernél, kinek szíve jobb kezénél vagyon*: sok jónak és üdvösnek lehet eszköze; de még akkor-sem ok az elbizakodásra, mert a gondviselés ingyenvaló ajándékából vagyon és semmi állandósággal nem bír. Oktalan felfuvalkodás volna hinni: hogy a magasan állót s bővelkedőt jobban szereti Isten mint az alacsony sorsút és szűkölködőt, *hogy csak a hegyeknek Istene az Úr, nem a völgyeknek is Istene*. Azonban gyarló az ember! nem veszi mindezt gondolóra, hanem elragadtatván, a mint világi tehetsége gyarapszik: úgy fuvalkodik fel szívében; és valóban ha a hajdani kevély gazdagnak megalázott állapotjában, a földi szerencse állhatatlan voltát látjuk és keblünkben szálnalmat érzünk sorsán: az, ki mint szegény alázatosan sőt kislelküen láttatott a szükségben s könyek közt folyamodott mások könyörületességéhez, és most bőségbe jutván, elhiszi magát, felnyílnak szemei hogy oktan göggyében se magát se embertársait ne ösmérje többé: legalább is utálatunkat költi fel.

Valóban utálatossá teszi magát, beszéde- cselekedete- s életével! mint a széltől duzzadoznak a vitorlák: úgy duzzadoznak ajkai a hiú dicsekvés szavaitól; saját magasztalásában kifáradhatlan, nem vevén észre: hogy a valódi önbecsérzet szóval, s hogy valakinek *az ő maga tisztességét vizsgálni*, az írás szerint *nem tisztességes*. Nagyravágyásá-

ban különválnak a vele hasonló sorsúaktól, meg sem ösméri, szégyenli azokat; öltözet s életmód által különbözteti meg magát; a nagyobbak barátságát s rokonságát hajhászsa; azután jobban-jobban elvakulván: feljebb-tartja magát mindenkinél; a tisztos kort s érdemet lenézi, a törvény öreit nem tiszteli; végre, oktalan elbizakodottságában teremtőjét is megtagadja, mondván: *Kicsoda az Ur?*

Látni-való: hogy a ki ilyen útra tévedt: annak nem lehet jó vége; s valamint Sodomának veszedelme egyrészen a kenyérnek elégsége és a kevélység valának: romlása lesz nékie is az oktalanul becsült vagyon és rozszúl használt bőség; veszedelme az elbizakodottság, mert eljönnek a nem-szeretem napok; kevélységeért az emberektől elhagyatják, Istentől megaláztatik, s midőn a méltó büntetés iskolájában lesz kénytelen megtanulni: hogy nem volt oka magát elbiznia, mert imé *nyomorult, nyavalyás, szegény és mezítelen*: elviselhetlen lesz az ő állapota.

Azért keresztyén felebarátom! a bőségben *fel ne fuvalkodjál, hanem félj!*

Féltelek én benneteket e bőség idején a kicsapongástól!

Ha a gyenge oltvány csupán kellő ápolás mellett válhatik idővel termő fává; s ha általában a legkisebb tárgy is figyelmet, gondosságot kíván a világon: mindenk felett szükséges, hogy a hű és okos ápolgatás kötelességeit magunk iránt lelkiösméretesen teljesítsük, melly ápolgatás egykép kizárja az elhanyagolást s elkényeztetést, és abban áll: hogy józanság által tartsuk rendben életünket, s legyünk gazdagok a lélek gyümölcseiben.

De fájdalom, ez ritkán történik így! Gyarló az ember és dolga is az! ha földi czéljaink közben kezünk ügyébe esik valamely jócselekedet: nem mondom, hogy végbe nem vesszük, de áldozni s magunkat megtagadni nem vagyunk hajlandók; nem hasonlítunk az evangeliomi kereskedő em-

berhez, *ki szép drága köveket keres, és minekutána találand, elmegyen és minden marháját eladván: megveszi azt; józanságunk gyakran kénytelenségből, erényességünk a kisértet hiányából vagyon. Találtatik ugyanis, ki nem pazarol, mert nincs miből; nem kicsapongó, mert a gyönyörűség habzó pohara még nem került kezei közé; de ha egyszer mind ezekre alkalom van: mint a gátat tört folyó kétszeres erővel rohan alá: ugy ő is kétszeres vágygyal siet ösztöneit s indulatait kielégíteni, s elmerülni azon káros és vétkes örömeiben, mellyektől eddigsem a józanság szeretete, hanem a lehetetlenség zárta el.*

Valljon nem méltán félhetek-e hát, keresztyén hallgatóim! hogy köztetek is lesznek, kiknek hálójok szakadozni fog? hogy valamint a levegő hirtelen meleggé változása növelés helyett vesztére van a plántáknak: ugy a szűk esztendők után, Isten jóvoltából következett bőség is áldás helyett veszedelem lesz sokakon? Valljon a szűkölködés napjaira való fanyar visszaemlékezés, nem ösztönöz-e benneteket káros kárpótlást szerezni a multakért, hogy kétháromszorosan igyekezzetek kivenni részeteket? hogy a kik megbirtátok a szükséget, ne birjátok meg a bőséget, hanem legyetek *magatoknak kedveskedők és éktelen puhák!* Bizony féltelek: hogy töltöztvén, vígan lakván: kicsapongásba merültök, s azt mondjátok az evangeliomi gazdag emberrel, *kinek nagy bőséggel termett vala mezeje: oh lelkem! egyél, igyál és gyönyörködjél!* Én pedig azt mondom néktek bölcs Salamonnal: *a ki magát el akarja veszteni: az ámbátor cselekedje ezt!*

Mert minden bizonynyal elveszti magát az ezeket cselekvő! A kivánság olyan örvény, melly mindennap többet kér, a mai mértékkel holnap már meg nem elégszik; végre mesterséges söt természetelleni gyönyörűségek izlelésére ösztönöztvén: elvesztjük szájizünket, egészségünket, méreggéválik az élvezet méze, utálattá az élet. A kicsapongás bezárja a szívet a nemesebb, emberiebb örömelek előtt; nem

csak meddővé teszi az erényektől, de utálatos vétkekkel is megterheli az életet. A test meghasonlik a lélekkel, mellyek csak a mértékletesség s erényesség által igaz testvérek; az erkölcsi érzet és élet elvesznek; testben, lélekben nyomorúlt, elátkozott léssen a kicsapongó. Oh, milly eszeveszett volna, ki a böv áldásból, illy életet megnyomorító fegyvert készítne magának!

Féltelek végre benneteket e bőség idején a megrestüléstől!

A folytonos és rendes foglalkodás, sok egyéb fontos okot mellőzván, elkerülhetlenül szükséges csak azért is: hogy a nélkülözést távol tartsa tőlünk, hogy ne bocsássa be ajtónkon a paizsos férfiút; így vagy akarjuk vagy sem, az erősen jelentkező testi szükségek sürgetnek munkára vetni kezeinket s keresni hogy megélhessünk. Kérdés azonban keresztyén felebarátom! hogy ha a kész mellett e sürgetés elmarad: nem fogyatkozik-e meg serénységed is a munkálkodásra? Valljon *sok esztendőkre eltett sok javaidra* tekintvén, nem mondod-e ezt magadnak: *nyugodjál!* Valljon a bőségben nem foglal-e el egészen a megrestülés? hogy *mint az ajtó forog az ő sarkában*: ugy te is; hasonlatossá lévén ahhoz: *ki elrejtí az ő kezét ruhája ujjában és restelli azt csak szájához is vinni*. Fájdalom, hogy így szokott történni! találkozik ugyan olyan is, kinél az egyszer megízlelt bírás, más oktalanságnak, a telhetetlenségnek lesz okává: de legtöbb esetben, mint a kövérség tunyává teszi a testet, a bővölködés munkás elevenségétől fosztja meg az életet. A betelt ember édesen szunnyadván a henyeség párnáján: nem csak világi tisztében, külső állapotjában szünik meg a társaság tevékeny tagja lenni, hanem magasabb kötelességeit is elhanyagolja; senkire nem szorulván: feleségelés nélkül bocsátja el a reá-szorulót; megrestül a jóban, szent célokért nem lelkesül, szíve a felebaráti szeretettől s az Isten iránt tartozó háládatosságtól is üressé léssen. Mert illyen az

ember! hányszor nem tapasztaltam keresztyén hallgatóim! hogy a veszedelem idején, midőn a hónapokig tartó aszály meghasgatá sárgult határainkon a földet, vagy a sűrű halál ütötte fel köztünk ijesztő sátorát: buzgó imádságtok esengése szinte elnyomta e szent helyen szavaimat, mondván: Uram segíts! Uram könyörülj! és midőn a megnyert áldásért vagy a rettegett veszedelem elmultával hivtalak fel hálát adni Istennek: restes, hideg és aluszékony maradt a gyülekezet. Oh, hogy az emberi szív sokkal készebb a kérésre, mint a köszönetre! Ezért aggodom én rajtatok e bőség idején; félek hogy hozzá-szoktok a munkátlansághoz, megrestültök egészen, és a szorgalom által nem gyarapított, tán a kicsapongás által is fogyasztott bármilyen sok megkevesbül és hamarabb elfogy mint vélnétek. Így — ki gondolná? — a szükségtől féltetek benneteket a bőség miatt! és bizony mondom: e második szegénység, elviselhetlenebb lesz az elsőnél, mert megszokván a jólétet, nehéz lesz az ellenkező; mert a felebaráti szeretetet nem gyakorolván előbb: kevés jogotok s reménységtek lehet mások jóindulatához, és mert a lelkiekben is megrestülvén, jócselekedetekkel nem ékesítvén magatokat: a külső állapot szomorú változásaért, belsőtökben sem találtok kárpótlást és vigasztalást; s valljon nem tévedtek-e akkor a bűn útára, mely a kárhozatba vezet?

Legyetek azért mértékletesek és serénykedők!

Legyetek okosak és serények! mutassátok meg: hogy hálótok nem fog szakadozni az áldás sokasága miatt! hogy a bőségnek általam felhozott veszélyei rátok nézve nem léteznek! Czáfoljatok meg keresztyén hallgatóim! éltetek s tetteitekkel bizonyítván be, hogy aggodalmaim nem valának alaposak! hogy elmondhassam János apostollal: *ennél nagyobb örömem nincsen, mint mikor hallom: hogy az én fiaim ártatlanul járnak!* Nagy nyereség léssen ez rátok nézve is!

Az Istentől adott bővséges jókat fogadjátok háládatos lélekkel, éljetez azokkal mértékletesen, s megrestülés helyett indíttassatok még nagyobb serénységre, kötelességtek még hívebb teljesítésére! s miután bővölködvén, több módotok van jót és szépet mivelnii: legyetek hív és bölc sáfárok! tudván: hogy *a kinek sokat adtak: sokat kívánnak elő, és a kinél sokat tettek le: többet kérnek elő tőle*; hogy az Úr helybehagyását már a földön kiérdemelvén: többre-többre bízzon titeket, s majd egy napon halljátok meg az ő szavát: *Jól vagyon jó és hív szolgám!... menj bé a te uradnak örömébe!* Ugy legyen. Amen.

A bölc embernek szíve az ő... Pred. 9, 22.

A hegyeknek Istene az Úr... 1 Kir. 20, 28.

Az ő maga tisztességét vizsgálni... Péld. 25, 27.

Nem tudod: hogy te nyomorúlt... Jel. 3, 17.

Fel ne fuvalkodjál... Rom. 11, 20.

A kereskedő ember... Mát. 13, 45. 46.

Egy gazdag embernek... Luk. 12, 16—19.

A ki magát el akarja veszteni... Péld. 6, 32.

Mint az ajtó forog... Péld. 26, 14. 15.

Ennél nagyobb örömem... 3 Ján. 4.

A kinek sokat adtak... Luk. 12, 48.

Jól vagyon... Mát. 25, 21.

XVI.

Szükséges sietség.

(Közönséges.)

Alapige:*A mit akarsz cselekedni: hamar cselekedjed!*

Ján. 13, 27.

Az önszeretet, keresztyén hallgatóim! minden teremtésbe mélyen be van oltva; még a féreg is jólétre törekszik a maga módja szerint, félti és oltalmazza életét.

Az emberek közül, a felfogás, gondolkozásmód különbsége szerint, csaknem mindenki máskép szolgál ezen önszeretetnek, egyik okosan másik okatlanul. Van, ki a csendes, házias boldogságban, a folt nélküli becsületben, a kegyesség szigorú gyakorlásában; van, ki magas polczra jutásban, mohó meggazdagulásban s a testi gyönyörűségekben találván örömét, boldogságát: ezekben szereti magát.

De nem szeretheti az ember magát igazában, nem szerethet állandóbb kincset, mint ha saját lelkiösméretének nyugalját s az önmagávali megelégedést szerzi meg. Ezek nélkül minden földi jó: semmi, sőt kínos teher; ezekkel minden baj, minden szenvedés tűrhető. Igaz, hogy az önmagunkkal való méltó megelégedés nehezen s drágán szereshető, s ki ezt könnyűnek tartja: vagy magát csalja vagy buta; sőt tökéletesülő voltunkhoz képest, soha sem lehet teljes, de mentül nagyobb mértékben bírjuk azt: annál biztosabban állunk az élet szélveszei között s annál boldogabbak vagyunk.

Ezen belső megelégedéssel szoros összefüggésben van tisztünk hű teljesítése; ki elmulasztja a mit tennie kell, sőt a ki mély, lángoló kötelesség-érzet nélkül, immel-ámmal kedvetlenül végzi: nem tarthat számot e jutalomra. Gyorsan és egész lélekkel kell hát végeznünk a mi reánk néz, *a mit akarsz cselekedni: hamar cselekedjed!* Feltéven: hogy csak azt akarod: a mit okos vizgálat után jónak, erkölcsinek ösmértél meg: ne késsél akaratodat végrehajtani! Időd és erőd özvegét használd fel, hogy okod ne legyen mulasztással vádolni magadat. Találtassál keresztyéni sietségben! erről akarok én ez órában elmélkedni, de minthogy nem lehet kiterjeszkednem minden egyes esetre, hol szükséges a sietség: csak némellyeket teszek elmélkedésem tárgyává, s azt mondom: hogy hátramarádást ne szenvedj sőt belső helybehagyást nyerj:

Siess

Feltett czélotat elérni,
Tartozásodat leróni,
Hibádat jóvá tenni!

Siess feltett czélotat elérni!

Sok lelki s testi tehetséggel, mint a munkásság eszközeivel lévén mi felruházva: szükséges bizonyos czéloknak is lenni, mellyek körül tevékenységünk forogjon, hogy míg azok felé törekszünk: testünk egészséges mozgékonyágban, lelkünk jótékony feszültségben tartassanak; s midőn elértük azokat: hasznot és örömet lássunk jutalmúl.

Azért a lelki aluszékonyság, melly sem saját sem mások java iránt nem viseltetik érdekkal s nem buzdúl munkásságra: természet-elleni s kárhoztatásra méltó keresztyén emberben; de nem kevésbé az, a tanácstalan hebehurgyaság, melly komoly megfontolás és az alkalom megválasztása nélkül rohan szándékának kivitelére. Egyik sem ér czélt: amaz semmit sem cselekszik, ez oktalanúl cselekedvén mindent elront; amaz fáján hagyja rothadni, ez zölden tépi le a gyü-

mölesöt. Sietni kell a célra, de komoly megfontolás után. A bölcsnek minden lépését álmatlan éjek előzik meg, tanácsot tart önmagával, elméjében érleli meg szándékát, azután gyorsan végez. *Gondoljátok meg jól a ti dolgaitokat!* azt mondja a próféta. Igy, ha célodat igaz javaddal, Isten s az erkölcsiség törvényeivel megegyezőnek találod: komoly meghányásvetésedet, kövesse a gyors végrehajtás!

Siess! mert ha valóban igaz javad van kérdésben: magad elleni vétség e jónak minélelőbb birtokába nem lépni, hogy mentül-tovább használhasd, általa életedet gazdagítsd s felebarátaidat is boldogítsd! Ha biztos volnál is tehát későbbi megnyerésében: ne késsél! mert a késedelem által bizonyos kárt vallasz. Azonkívül könnyen megeshetik: hogy a kínálkozó jó alkalom, *mellyet áron is meg kell váltanunk*, soha többé elő nem kerül s minden későbbi erőfeszítésed süker nélkül marad, s az önvád még nehezebbé teszi a veszteség viselését, olyat szalasztván el örökre, mellyet megnyerhettél volna.

Siess! mert a halogatás által meggyengül a legszentebb cél iránti érdek is! Hiába, gyarlók vagyunk! az elébbeni feltételt más új, ezt ismét újabb szorítja ki lelkedből, s életed örök tervezgetés lesz, a nélkül hogy valamit végrehajtanál! Utoljára azt sem tudod: mit akarsz? mert micsoda cél az, melly mindig csak cél? így akaratom gyermek marad s erkölcsi életed hasonlatos lesz a sulytalan üres maghoz.

Siess! mert a napok haladnak! kedved lankad, erőd is hanyatlik, melly pedig a feltett célod előtt álló akadályok legyőzésére multhatlanul szükséges. Használd a lélek erős lángolásának idejét; a hit és szeretet gyermekdedségét, az önbizalom és akarat férfiúságát! használd a delet, hogy midőn este felé jár az idő: a mit ohajtottál megnyerve, a miért harcoltál kiküzdve legyen!

Siess tartozásodat leróni!

Hogy egymásra szorúlunk, hogy kölcsönkérünk: az senkinek sem okozhat orczapirulást, sőt nagyon czélszerűen van s szükséges hogy így legyen; mert ez által a társas és keresztyéni élet kapcsai tétetnek szorosbakká, az ember akaratja ellen is azon meggyőződésre jutván: miszerint senkinek nem elég egy maga az életben. Azonban a felsegélte-tésből a visszafizetés kötelessége származik, s eleget nem tenni már ezen kötelességnek: szégyen és hálátlanság! A tolvaj elveszi, a lelkiösméretlen kölcsönző felveszi a másét; s miután egyik sem adja vissza: a végeredményben egyformák. Siess tartozásodat leróni! mert ez az igazság és kötelesség; máskép azt, ki rajtad segített: megcsalod, s nála, — ha gyenge — a jóakaratot s készséget gyengítvén: más megszorúlt felebarátodnak teszsz kárt! s illy oldalról ösmértetvén meg magadat is: szükségedben nem találsz, ki megembereljen.

Hibáznál pedig azt hívén: hogy ha a fenebbi értelem-ben leróttad tartozásodat: immár senkinek semmivel nem vagy adós! Vannak becsületbeli, kegyeleti és erkölcsi tartozások, mellyekre nézve magadról nem adtál írott kötelezvényt, de ha ezekben rossz fizető vagy: még inkább megbélyegzed és kárhooztatásra méltóbbá teszed magadat! Ha hivatalba léptél: adósa vagy a közbizalomnak hűség- és tiszta-kezüséggel; a családi életben: a tieid boldogságát munkáló gonddal, fáradsággal s ha kell: mindened feláldozásával is. Az adott szó köt, az ígélet valódi embernél egyenes tartozás, siess hát amazt beváltani, ezt teljesíteni! A kornak és érdemnek tisztelettel, méltó eldődeinknek halot-taikban is hálás emlékezettel tartozol! A kesergők vigasztalást; az ügyefogyottak segedelmet; az elnyomott igazság védelmet várnak tőled. Tartozás mindez a szív és erkölcsi-ség törvényei szerint, siess teljesíteni! siess annak idejében, készséggel, szeretettel, nem várva felhívást; *mint az eső,*

mint a tavaszidőbeli eső, mint a földnek alkalmas idejebeli esője, olyan a szívnek az igaz részvét és segedelem.

Vannak még örökös adósságaink is, mellyeket — bár szüntelen fizessük is azokat — még sem fizethetünk le. Szüleinknek a legnagyobb háládatossággal; hazánkunknak életünk szíves feláldozásával; a vallásnak legtisztább erkölcsiségünkkel; jó Istenünknek a legszentebb lelki áldozattal is semmit sem fizettünk ahhoz képest, a mit érdemelnek s a mivel nekik tartozunk. Szent s végetlen tartozások ezek! de azért nem szabad megrestülnünk, sőt mentül több s nagyobb a tartozás: annál szorgalmasabbak legyünk a fizetésben, hogy kevesebb maradjon a teher, s ne növelkedjék elviselhetlenné az adósság. Tökéletesek sem lehetünk soha egészen, mégis igyekeznünk kell: mentül inkább azok lenni. És van valami, melly által legterhesebb adósságunk fizetése is könnyüvé sőt édessé válik. Azt mondja sz. Pál apostol: *senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem hogy egymást szeressétek! mert a ki egymást szereti: a törvényt betöltötte!* Oh igen! a szeretet ama csudás hatalom, melly mindent egyesít magában: a czélt és eszközt, a feladatot és megfejtést, a parancsolatot és betöltést!

Siess hibádat jóvá tenni!

Azon körülménynek, keresztyén hallgatóim! miszerint ritka eset az, hogy valaki mulasztását elösmerné, elkövetett hibáját jóvá-tenni akarná: felette lehetne örülnünk, ha alapja az volna: hogy kötelességeinket híven teljesítettük, hogy az embernek nincs miért vádolni magát, nincs mit jóvá tennie; de mikor érezzük: hogy mindennap megesünk mindnyájan, tudjuk hogy erőtlenségekkel teljesek vagyunk, látjuk gyakran a legnagyobb igazságtalanságot s bünt mosolyogva követtetni el: csak szomorkodnunk lehet, hogy az emberek vagy szégyenlik bevallani s jóvá-tenni, a mit elkövetni nem szégyenlettek, vagy a mi még sokkal rosszabb: könnyen megalkusznak lelkiösméretökkel s igazolni tudják a vétket

önmagok előtt. Ha mindennapi a nyavalya : mindennapinak kellene lenni az orvoslásnak is, mert nincs az őszinte bevalóságban semmi lealázó, sőt soha-sem nagyobb az okos lélekkel s szabad akarattal bíró ember, mint mikor azt mondja az evangelistával : *Megbántam cselekedetimet!* és azokat elősmérve jóvá-tenni törekszik. Ez az erkölcs és lelkiösmelet diadala az emberben!

Siess azért bárminémű mulasztásodat vagy botlásodat jóvá-tenni! Talán ifjúságodat nem használva kellően : bántanak szembetűnő hiányaid? Nosza, övedezd fel a te derekadat! nem késő soha tanulni, ösméreteket szerezni s haladni a tökéletesülésben; a határozott akarat még az előhaladt korban is csudákat mível! Talán vádolod magadat : hogy eddig pazarló voltál? okos gazdálkodással üsd helyre a hibát! Vagy igazságtalanságot követtél el embertársadon? megsértetted becsületében, háborgattad ártatlan örömeiben, emberi jogaiban? siess a mennyire lehet, jóvá-tenni hibádat! gondold meg : hogy a méltatlanság mennyire fáj az ártatlannak! volna-e lelked csak egy órával is hosszabbítani általad okozott keserves állapotját? ha javaiban rövidítetted meg álnok útakon : légy hasonló Zakeushoz s mondjad ezt : *ha valakitől valamit patvarkodással elvettem : négy annyit adok helyette!* mondjad és cselekedjed is! Siess, nehogy lelked hozzászokják a galádsághoz s közönyös vagy épen kedves legyen az később előtted; a jóvátétel által lelked nyugalmit s vidámságát nyered meg, melly többet ér a föld minden kincsénél; mert nincs iszonyúbb teher, mint a melyet soha le nem tehetünk, hogy csak egy perczre is megpihenhessünk tőle, melly nyom ébren, nyom álmunkban; ilyen pedig a rossz lelkiösmelet, mellynek súlyát az igazságtalan tettek szerzik és szaporítják. Siess, mert az élet bizonytalan! a kit megbántottál meghalhat, meghalhatsz te is, és akkor vége a jóvátételnek; s vagy az viszen elled, vagy magad visesz magad ellen súlyos vádat az igaz bíró elé.

És a megtérés micsoda, mint az Isten törvényei ellen elkövetett gyakori vétségünk megbánása s jóvátétele? Siess a megtéréssel keresztyén felebarátom! ne halaszd az élet végére, az erőtelen vétség korára, midőn mint a nyolczvan éves *Barzillai* a jó és rossz közt sem bírsz különbséget tenni többé. Isten előtt az a megtérés kedves, melly kísértetek közt, s a bűnhődés lehetősége mellett történik. Térj meg és élj! hiszen új és szebb életed csak a megtéréssel kezdődik.

Siess, siess jóvá-tenni hibáidat, mellyeket magad, felebarátod s Isten ellen elkövettél!

Ezek így lévén, keresztyén hallgatóim! öltözzük fel a keresztyéni serénységet, hogy általa jó céljainkat elérhessük, feltételeinket valósíthassuk! adósságunkat leróhassuk s hibáinkat jóvá-tehessük. Igyekezzünk erkölcsi életünkben eltávolítani minden idegen, oda nem illő tárgyat, melly tán akadályozólag vagy kártékonyan hatna annak folyamatára, s ékesítsük azt igaz és romolhatlan ékességgel; legyünk rajta minden erőnkkel, hogy *nagy állhatatossággal az előnkbe adatott célt kifussuk*. Amen.

Gondoljátok meg jól... Aggeus 1, 5.

A jó alkalmazhatóságot... Kolos. 4, 5.

Mint az eső... Hós. 6, 3.

Senkinek semmivel... Rom. 13, 8.

Megbántam cselekedetimet... Luk. 17, 4.

Zákeus. Luk. 19, 8.

Barzillai. 2 Sám. 19, 34. 35.

Nagy állhatatossággal... Sid. 12, 1.

XVII.

Ajánlatos késedelem.

(Közönséges.)

Alapige:

A ki minden dolgában siet: tévelyeg.

Péld. 19, 2.

Van az emberi természetnek, keresztyén hallgatóim! egy különös nyavalyája, melly valamint a Jób által említett iszomodott láb a pályafutót hátráltatja: úgy gátol az bennünket előhaladásunk ösvényén. Mennyivel derekabbak s tökéletesebbek lehetnénk! életünk kevés esztendőkre terjedő folyamatja alatt mennyivel többet elvégezhetnénk, ha nem volna ez a nyavalyánk, mellynek neve: halogatás.

Megösmérjük mi a jót és igazat, nem vagyunk kétségben azon utak és módok felől, mellyeket a bölcs isteni gondviselés mintegy ujjáival mutat; fel is buzdúlunk a cselekvésre, készülteket teszünk céljaink elérésére, — de megszáll a halogatás lelke s feltételeink végrehajtása egyik napról a másikra halad, s mindig nehezebbé válik; néha akadályok jönnek elő, mellyeknek öntudatlanul örülünk, mert mozdatlanságunk jó mentségeül nézzük azokat; míg utoljára komolyan hozzá látván a dologhoz: fájdalmasan vesszük észre, hogy már késő! A cél, melly nem rég olly közel volt: messzetávolodott, a jó alkalom elmúlt, az idő tovarepült. Látjuk: hogy elmaradtunk, elkéstünk! megcsaltuk magunkat, mert nem tökéletesedtünk; kijátszottuk másoknak ben-

niünk helyzett bizalmát; kárba vesztek nálunk a talentumok. Mindent akartunk semmit sem tettünk. Örök késlekedés, halasztás volt életünk; láttuk az ígéret földét, de el nem értünk abba.

A halogatásnak s ebből származó elkésésnek, valóban szomorú következményei vannak életünkben! E szerint nemde kerülnünk kell a késedelmet és sietnünk minden dolgainkban? Bizonyára! hanem mégis vannak kivételek keresztyén hallgatóim! mellyekben a késedelem ajánlatos, a szent leczke is azt mondja: *a ki minden dolgában siet: tévelyeg.* A többek közt:

az emberek megítélésében,

a barát-választás- és

a boszuállásban késedelmeznél: felette józanul cselekszünk.

Jertek vizsgáljuk meg sorban mindezeket.

Légy késedelmes az emberek megítélésében!

Semmiben a világon nem terheli az emberek eljárását annyi könnyelműség, mint az ítélet-tételben, s az igazságtól sohase járnak távolabb, mint épen abban. Sok kellene arra, hogy ítéleteink kifogásnélküliek s az igazsággal teljesen egyezők legyenek! levetkezése a rokon- és ellenszenvnek, emberfeletti önállóság, a szívek és vesékig látó szem, hogy a külszín meg ne csaljon; de *bemehettél-e a tenger mélységéig?* azt kérdi Jób, beláthatsz-e az emberek legtitkosabb gondolataiba? tetteik okát, rugóját kitapogathatod-e? Nem! a szív mélyebb a tengereknél!

Jó ember! rossz ember! hányszor nem halljuk határozottan mondatni; balgatagság! mintha volna halandó, kire akár egyik akár másik határozottan s egészben ráilljék; a böles csakis a jó és rossz mértéke szerint, melly bennök találtaik: osztályozza az embereket. Mindnyájunknak így kell ítéletet hoznunk, melly hogy még ekkor is, a mennyire végességünk engedi, megközelítse az igazságot: időre van szükség-

günk! Ha van embernek joga egymást megítélni: e jogot bizonyára az okos késedelem adja.

Elég gyarló volnál-e a mézes beszédű emberben csak tiszta szívűt, a mogorvában mindig rosztat látni? holott gyakran a simaság csak kigyói szerep, s a durva köből a becsületesség aranyszemei csillognak elő; vagy kivétel nélkül nemesnek tartanád a névről nemest s deréknak a gazdagot? alacsonynak azt, kinek születése és földi sorsa olyan? Fájdalom, ez a világ mértéke! s lehet-e metszőbb gúny s méltóbb elítéltetés a társaságra nézve, mellynek kebelében üres lelkű sőt becsstelen emberek súlylyal s szereppel bírnak, csak azért mert vagyonosak? hogy a ki különben semmi: kincse után minden lehet? Nem az aranyborjú éktelen imádása-e ez? Ugy látszik: hogy az emberek nem nézik magokat feljebb azon állatoknál, mellyeket — mint az Izraelbeli pásztorok — gyapjok és kövérök után ítélnék és becsülnék meg. Meg ne csaljon a hitvány máz! félre ne vezessen a látszat! ember csak a tettet látja, Isten a viszonyokat is! Ha tudnók: hogy sok ugynevezett nagy ember mikép jut gyakran a köztisztelet és kegyelet ölébe! és sok elítélt a vérpadra! Ha tudnók mindezt! Azért várj és légy önálló ítéletedben! nem mindig igaz, a mit sokan mondanak; Jézust nem kiáltották-e hitetőnek? Ha jónak ítélnéd a gonoszt, következkép becsülésben, tisztületben részeltetnéd, magadat hozzája csatolnád: csak szarvat adnál nékie, s oka lennél hogy még gonoszabb legyen, míg hibás ítéletedet keserűen bánád meg később; ha rosznak ítélnéd a jót, s kedvetlen véleményed közforgalomba menne át: vétnél ellene, valódi becsét eltemetni s magát elveszni segítvén, mert a rosz hír is vádol s már a gyanú is büntet. Azt mondja szent Pál: *idő előtt semmit ne ítéljetek!* légy azért ovatos és késedelmező. Senkit ne bálványozz, senkit ne nézz le! Ne kiáltsd ezt: hozsánna, ezt se: feszítsd meg! Hallgass, míg kétségnélküli, az idő és próbák által igazolt okaid nincsenek. Akkor aztán ítélj! de mindenkor jusson eszedbe:

hogy magad is erőtlenségekkel teljes vagy, ez szerény bírónak teszen; végre inkább higgyj jót mint rosztat mindenki felől, s ez legyen ítéleted alapja.

Légy késedelmes a barátválasztásban!

Az ember társaságba teremtett valóság; a jóindulat mellyet adunk és veszünk, a kölcsönös segítség és részvét adnak becset az életnek, s olly szép és boldogító az egymást értő lelkek szövetsége! míg maga ezen gondolat: engem senki se szeret! — bár gazdagság- és hatalomban — képes boldogtalanná tenni az embert s előlni az életet. Innen a másoktól való rideg elfordulás, szeretetlenség, embergyűlölet, midőn valaki száműzvé magát a hasonlók közül, a társaság kebelében remetévé lesz: természet-elleni dolog és véték; de kárhoztatásra méltó a szorosabb csatlakozásaink alkalmával elkövetett könnyelműség is; — a felebaráti szeretet ugyanis — melly másképp nem tűr semmi különbséget és parancsolja, hogy szeressük egymást személyválogatás nélkül, — megengedi: hogy legyenek kik közelebb állanak hozzánk, kik a meghitt barátság és bizalom kapcsával hozzánk köttetve: befolyást gyakoroljanak életünkre, boldogságunkra, erkölcsiségünkre is; ezeknek megválasztása ránk nézve felette fontos; — azért barátunkká, meghittünk-ké tenni első látásra bárkit, előtte keblünket kitárni, bizalmunkat mintegy lábai elé vetni, — a mellett, hogy ez által magunk is nagyon kevésre láttatunk hajlandóságunkat becsülni —: az okossággal s igaz önszeretettel ellenkezik.

Légy okos és késsél a választással! az igaz barátságra felette sok kell! Ki előzékeny irántad, nem kívánja a tiédet, rosztat nem mond rólad, barátjának nevez: még az nem barát. Várd el a próbát s az idő bizonyágtételét, és ha találsz olyat, ki soha nem bizonyígtatja s nem esküszik rá, hogy barátod, nem hizeleg sőt hibáidra őszintén figyelmeztet, méltatlankodásodat, fellobbanásodat nyugodtan tűri, kész megkárosulni titkon a te hasznodért, inkább maga

szenved mint fájdalomdra legyen, inkább meghal mint hűtlenül eláruljon, érzelmében állhatatos, erős: ez lesz a te barátod! Gondolod-e hogy minden emberből ilyen válhatik? Jézus maga mondá Judásra czélozva: *Nemde nem tizenketten választottalak-e titeket? és mindazáltal egy ti köztök ördög!* Bizony kevés a valódi barát, de mégis van; s azért nem szükség gyanakodónak lenned az emberek iránt; higgyed hogy lehető akárkire nézve igaz barát lenni; de késsél a választással s azt fogadd el, ki a próbát kiállván: ilyen lett. Így kevés lesz barátaid száma, de annál becsebb, s magadat köztök annál boldogabbnak tarthatod!

Ha pénzes szekrényedbe csak azokat engedted nyulni, kiknek hűsége felől meg vagy győződve: nem volna-e balgatagság: szivedig, legtitkosabb gondolataid szekrényeig hatolni engedned azt, kinek igazvolta kétséges előtted? az orzó elviheti aranyaidat s ez is kár! de mennyivel érzékenyebb a veszteség: ha a kebel bizalmát lopják meg?! mert ne feledd: hogy a kit barátságoddal megajándékoztál, titkaidba avattál: némileg szabadságod részesévé és sorsod urává titted, s jaj neked, ha nem valál okos! fájdalmas lesz a te ébredésed, mert nincs keservesebb, mint ollyantól csalatni meg: kiben bízunk; a szégyen hogy rövidlátók valánk választásunkban, a fájdalom hogy méltatlanra vesztegettük szeretetünket, a félelem hogy gonosz ember hatalmában vagyunk: három élű tör a mi keblünkben; s kárvallásunk sokkal nagyobb, mint első tekintetre látszik, mert ha tán az elpártolt végromlásunkra nem dolgozik is: elhidegülünk a világtól; a gyanú és bizalmatlanság nem engednek többé senkit sebzett keblünkhöz férni, azt se ki barátságunkra méltóbb lett volna mint amaz.

A legnemesebb gyümölcs érédesét legtovább kell várni; ilyen gyümölcs a barátság, várj utána s megbánni nem lesz okod.

Ajánlom a késedelmet végül a boszuállásban is.

Nem lehet tagadni, keresztyén hallgatóim! hogy a rosz indulat által okozott sérelem, méltán fáj az ártatlan embernek, ki bizonyos keserűség nélkül nem gondolhat a bántalomra, mellyel illettetett, s ezen keserűséggel a visszafizetés gyengébb vagy erősebb ingere is együtt jár. Hangosan kiált a fellázadt indulat: Ne kiméld a ki téged nem kimélt! a kárt kárral, a könyeket könyekkel viszonzod neki! állj boszút, hogy a visszafizetés érzékeny leczkéjében tanulja meg embertársát kimélni, s máskor legalább ez által legyen visszatartóztatva a méltatlankodástól! Bizonyára így szól bennünk az indulat; de én azt javallom nektek, keresztyén hallgatóim! hogy akármint fáj a vett sérelem, akármily jó alkalom mutatkozik a boszuállásra: legyetek késedelmezők abban, hogy később meg ne bánjátok!

De, — azt mondhatjátok nekem — jól van! te, ki hirdeted most az Úr igéjét nekünk, valamint az emberek megítélésében s barátválasztásban, ugy a boszuállásban is csupán halasztást javalsz, mi nem zárja ki a későbbi véghezvitelt, s így mindegy: akár rögtön, akár később álljunk boszút! Igaz, keresztyén felebarátim! halasztást, késedelmet javallok én czéломhoz képest, ohajtván: hogy eljárásokból mindhárom esetben erkölcsi nyereség származzék; halasztva itélvén: helyesen itéltek; késedelmezve választván: jól választotok! a boszuállásban is azért javallom az elhalasztást, mert abból elmulasztást remelek és várok; ez az én czéлом s ez lesz az erkölcsi nyereség.

Igaz, hogy tőlünk, mint Jézus tanítványaitól, méltán megvárni lehetne, mikép az ő parancsolatja szerint *egy napon nem egyszer, de hétszer is megbocsássunk annak, a ki vétkezendik ellenünk*; de fájdalom, távol-vagyunk még ezen tökéletességtől! s ha azt mondanám tenéked indulatid hevétől elragadtatott felebarátom: tégy le rögtön a bo-

szuállás gondolatáról! valljon megbírná-e ezt a te gyarlóságod? valljon nem ingereltetné-e még inkább annak végrehajtására? mert mint a beteget lassan viszik gyógyulásához: úgy kell még bennünket is az isteni kegyelemnek lépésről lépésre vinni a tökéletesség felé! Azért javallom én is csupán a késedelmet a boszúállásban, hogy így az végkép elmaradjon. A tárgyak annál kisebbeknek látszanak, mentül messzebb-távolodunk tőlök; hagyjátok távolodni az idővel a vett sérelmet, hogy az mindig kisebbnek, azután ne is lássék; a heves érzelmek szelidülése, az idő jótékony befolyása, Isten parancsolatjának meggondolása végre egészen elvonnak benneteket a boszúállás gondolatától, s akkor ha mondaná is valaki: álljatok boszút: nem tennétek azt!

Igyekeztek a türésre, megbocsátásra, jótétel által gyakoroljátok a boszúállást; másképp magatokat is megrontjátok, mert nyugtalan elégedetlenség, zavar és belső furdálás követi a boszú kielégítését. Bizonyára, keresztyén hallgatóim! olly rettenetes és állati az ember a harag és boszúállás perczében, de melly isteni szépség sugározza körül homlokát, midőn a szív salaktalan érzelmei közt, szelid nyugalommal fonja egybe kezeit a megbántatás perczében is, és azt mondja: *Miatyánk! bocsásd meg a mi vétkeinket, mint mi is megbocsátunk azoknak a kik ellenünk vétettek!* A ki boszútállt mindig, a ki megengedett soha se bánta meg azt.

Vegyük tehát jól gondolóra a mondottakat, és kése delmezzünk ott a hol kell, hogy tévelygés ne legyen a mi sietségünk. Kérjük pedig Istennek kegyelmét, hogy ruházzon fel az ítéletben szerénységgel és igazságszeretettel, a választásban éles látás- és okossággal, a szenvedett sérelmekben szelid, megbocsátó indulattal, hogy így az ő tet-

szése szerint folytathassuk s végezzük pályafutásunkat e földön. Amen.

Bemehettél-e...? Jób 38, 16.
Idő előtt semmit ne ítéljtek... 1 Kor.
4, 5.
Nemde nem tizenketten.... Ján. 6,
70.

Ha egy napon hétszer... Luk. 17,
4.
Bocsásd meg a mi vétkeinket... Mát.
6, 12.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XVIII.

A vagyon ellenségei.

(Hordáskor.)

Alapige:

Imé a Filiszteusok Kéhilát vívják, és a csüröket dulják!

1 Sám. 23, 1.

Minden boldogságot a világi jók birásában helyezni, a gazdagodási vágyat annyira vinni, hogy az végre nyavalya legyen rajtunk, melly nem válogat a gyűjtés útiban, hanem igazságtalanságra is kész a birhatásért: oktalanság és erkölcstelenség; de viszont az éhező és rongyoskodó szegénységben keresni dicsőséget és erényt: különczködő tévedés, magunk és a mieink sérelmes megcsalása. Középen van az igazság, az illendő jólét kívánatos! hiszen csendességünk, becsületünk, családi boldogságunk sőt a lelkiekben való haladásunk is összefüggenek tisztességes világi állapotunkkal, melly nélkül lehetetlenné válik sokszoros kötelességünk betöltése. Maradjon el a mit nélkülözhetünk, legyen meg a mit nem kerülhetünk! Nem kerülhetjük pedig a ruházatunk s életünk fentartására szükséges dolgokat, nem kerülhetjük az élelmet, a föld termését; kétszeresen fontos az reánk nézve, kiknek mindenünk abból telik ki, kik szántunk vetünk s közvetlen a földből élünk s az idő mostohaságát, a terméketlenséget, csapást legelőször s legérzékenyebben érezzük meg. *Kincsünk vagyon nekünk a mezőn, tudniillik búza és árpa, olaj és méz.*

Ime, midőn Kéhila városát, (melly hasonló nevű tartományban, a Juda nemzetségének birtoka volt) az ellenség megszállotta: mint nagy eseményt jelenték Dávidnak: hogy *a filiszteusok a csűröket dulják*, hogy a föld termése veszedelemben van. S jöllehet tinektek — hála a békesség Istenének! — kik ez idő szerént csüreitek megtöltésével foglalkodtok, nem kell félni külső ellenségtől: mégis ne feledjétek, hogy van belső ellenség is, hogy a csürdülő filiszteusok köztetek lappanganak s oda juttatják könnyen a csűröket s az azokba takarított termést, hová tüzzel-vassal pusztíttatva jutnak azok valamely ostromlott városban.

Legyetek azért vigyázók! s jertek, ösmérkedjünk meg ez órában az Isten áldásának, a vagyonnak ellenségeivel, hogy aztán biztosabban védhessük magunkat ellenek. Ezek a

- a) helytelen költés,
- b) gondatlanság,
- c) villongás és
- d) hamis keresmény. Veszélyes ellenségek! álljunk résen!

a) Minden dolognak a maga helyén van meg igaz bece és értéke; az ölü mérregnek is hasznát veheted, ha ügyesen bánsz vele; míg a legbecsesebb tárgy hasznavetlenné, a legártatlanabb károssá válik helytelen kezelés által. Így áll a dolog a természet áldásaival is, mellyeknek beszerzésében nem lehet más cél: mint a fogyasztás, az okos felhasználás. A kegyelmes Isten áldásainak tárházát soha be nem zárja; a mit a szükség felemészt: a munkásság beszerzi s megfordítva. Így van ez bölcsen és ezélszerűen. Azért nem baj hogy Isten áldása fogy (könnyen romolható s változó természete is ezt mutatja); de baj ha nem rendén fogy. És csak örülhet a ház, hol egészség és mértékletesség ürítik ki időnként a kenyeres kosarat; míg ellenben azon családnak, mellyben hiányzik az okosság a költekezés és

fogyasztás mértékét helyesen megszabni: nem kell több el-
 lenség! Valljon nem világos-e előttetek, keresztyén hallga-
 tóim! hogy a ki bővebben költ mint tehetsége engedi: ön-
 vesztére jár? nem látjátok-e által: hogy a hová egyet tette-
 tek, kettőt elvenni onnan lehetetlen? hogy ebből végre másra-
 szorulás, pironkodás, perlekedés és a ház felfordulása kö-
 vetkezik? Mit mondjak az oknélküli túlterjeszkedésről,
 mellynek köztetek vérző szívvel vagyok mindennap tanúja?
 Ha Isten új szülöttel áld meg benneteket: ti ugy örültök
 ezen ünnepélyes alkalommal, hogy sok ideig aztán nyögnö-
 tők kell az oktalan vesztegetés következéseit; mikor házas-
 sági frigyre lép valaki családaitok kebelében: a szükölkö-
 dést is eljegyzitek számára s az ifjú házaspár jövődjének
 árán lakodalmaskodtok; midön az elhunytakat sírba teszi-
 tek, s komoly magábaszállás illenék a halandóhoz: a siral-
 mas házat, illetlen szilaj vígság helyévé változtatjátok, fel-
 emésztitek az özvegyek és árvák utolsó falatját is! Mondjá-
 tok meg: nem érdemel-e mindezen cselekedet erős kárhoz-
 tatást? És micsoda néven nevezzem a köztetek mételeyként
 elharapózott fényűzést, a divatos világ idétlen majmolását?
 Ti vagytok-e a hajdani anyák leányai? eltűnt rólatok az
 eldödök illedelmes egyszerű viselete (melly nagy részben
 saját kezök munkája volt); eltűnt vele a szemérmes nőies-
 ség és szép erkölcs is! Természet gyermekei! hol a termé-
 szetesség? Nem eléglitek meg többé azt a színt, mellyet a
 természet adott orczáitoknak, hanem kaczérságtokban festett
 koporsókká teszitek magatokat!? Oh, bizonyára megdöb-
 bentő látvány: hogy (valamint a pohárban fenékre siet a
 salak), a nagy világ esztelensége, romlottsága gyorsan le-
 szállva megüledett köztetek!

Fájdalom, de így van! s általában nem kell nektek filisz-
 teus-tábor; dulás, nagy dulás van tiközöttetek úgyis! duljá-
 tok magatokat mértékletlen élet, pazarlás és mindenféle ki-
 hágások által. Nem tudjátok-e hogy Sámuel próféta szerint:
Siralmas leszen ennek vége?! Felfordult világ van köztetek;

telik arra a mi ront, de nem arra a mi építne; a gonosz kívánság betöltve van, de nincs a kötelesség; a száj miatt éhen szomjan marad a lélek. A gondviselés javított, könnyített sorsotokon: s ti hanyatthomlok rohanatok a megromlásba s az általános elszegényedésbe! Legyetek okosabbak ezután, mértékletesen éljetez, meggondolva költsetek, építői lévén házatoknak nem pusztítói! *Kést vernél a te torkodba, ha mértékletlen lennél!* azt mondja a bölcs.

b) De mi lehet annak oka, keresztyén hallgatóim! hogy látunk példát, miszerint valaki nem hogy mértékletlen volna, sőt a szükségest is megvonja magától; nem hogy felesleg kiadást tenne, de még tartozását sem fizeti meg, barátságra nem költ, szűkölködön nem könyörül, közügyre nem áldozik, — és még-sem boldogul; mint a hó, elolvad kezei közt a vagyon; senki sem tudja: mikor szállott alá? mimódon pusztult el háza? csak hogy elpusztult! Nincs mit csudálkoznunk veszedelmén, keresztyén hallgatóim! mert az ő házában egy másik veszedelmes ellenség lakott titkon, melly — mint a fát a szű lassan örli meg — észrevétlenül emészté fel vagyonát; a gondviseletlenség ez az ellenség, melly néha lassan, néha rögtön s nagy erővel szokta semmivé tenni s koldús-botra juttatni az embert.

Isten kezünkbe adta a föld áldását s mi csüreinkebe takarítjuk azt; de nézzétek: sok ember jobban tette volna, ha künn hagyja szántóföldjén a kalászszedőnek, mert búzakeresztei s garmadája szemeláttára lesznek semmivé; szabadon hagyja azokból töltözni az égi madarakat; az idő viszontagságai: szél, eső, hó ellen nem védi; a ragadozók előtt, kik felette gyorsak, nem zárja; ekkép van és még sincs! aratott és kenyér nélkül szűkölködik. S hányszor a mi maradt is: saját vigyázatlansága által lángok martalékjává lészen! Megmagyarázhatlan könnyelműség sőt lelkiösméretlenség! azt, miért annyit fáradozott s hullatta orczája verejtékét, nem sajnálja elveszni hagyni! annak, miből a télnek

napjain családja élelme, ruházata, szükségeinek pótlása ki-
tölt volna: nem képes híven gondját viselni! Ez az ellen-
ség, — a gondatlanság, *házát csepegővé*, udvarát pusztává,
gyermekait földönfutókká, magát nyomorúttá teszi.

Megesik gyakran: hogy a legvigyázóbb ember is meg-
károsul; díszlő vetéseit, mellyek gazdag aratás reményével
tölték be szívét: pusztító jégcsapás teszi semmivé; a gátat-
szakasztott áradások: ugyszólván, két keze közül ragadják
ki igazán szerzett vagyonkáját; az égi tűz vagy szerencsét-
len gyúladás elhamvasztja feje felett nyugalmas lakhelyét;
mindez megtörténhetik, keresztyén hallgatóim! mert az Úr
szabad mindnyájunkkal; de mindezen bajoknak is van orvos-
sága, csak ne mulasszuk el előre megszerezni azt; az em-
beri társaság gondoskodott biztosító intézetekről, hol
nehány fillérért nem csak azt vásárolhatjuk meg: hogy a
rajtunk történt csapást, a biztos és kész segedelem által
érezhető seb nélkül kiheverjük, de annak felette azt is: hogy
aggodalom nélkül s nyugodtan hajthatjuk le este fejünket
az álomra. Oh, keresztyén hallgatóim! kik csaknem min-
dennap halljátok a lármaharang borzasztó szavát, látjátok
az égő falvak füstjét, és semmi nélkül maradt embertársai-
tokat, a szegény égetteket fejökre kulesolt kezekkel állni
hajlékuk szenes omladék felett, vagy kéregetni levert, bá-
natos lélekkel: meddig lesztek még saját javatok iránt süke-
tek és vakok!?

c) Felette csalatkoznál azonban, keresztyén embertár-
sam! azt híven: hogy már itt meg lehet állnod! hogy az ok-
talan költést és gondatlanságot távoztatván: minden gonosz
ellenséget eltávoztattál vagyondtól; van még annak más
pusztítója is, ilyen az atyafiúi villongás. Nem hiában
ád szent Dávid király olly szép leírást a békességes együtt-
lakásról, mondván: *melly igen jó és melly gyönyörűséges
dolog az atyafiaknak egyességben való lakások; mint a
Hermon hegynek harmatja, és a melly a Sion hegyére le-*

száll; mert ott parancsolja az Úr, hogy legyen áldás és élet mindörökké. Nem hiában magasztalja fel ekképen, de nincs is nagyobb áldása Istennek a családon, mint a szép egyetértés; míg az egymásellen való viaskodás, nyomorúsága- s végromlására lészen annak.

A ház boldogulását ugyanis semmi sem eszközli olly sükeresen: mint a jó kedvvel, rendben és közöserővel folytatott munkásság; ekkor öröm a fáradozás, jótétemény a dolog; de semmikép sem létesíthető az előmenetel az ollyan háznépnel, mellynek kebelében szomorú villongás lakik. Oh pedig fájdalom, mennyi találtatik köztetek ilyen! hol nem imádságon de összeszólalkozáson kezdik a napot, epével ülik körül délben a tálat, s szóttalan gyűlölettel feküsznek le estve. Hiányzik munkálkodások közben a nyájas beszéd, tréfa és vidám éneklés, mellyek olly csudálatosan megrövidítik a munkásnak a hosszú terhes napot; mindenki kevésli a másik dolgát, a magáét pedig sokalja; míg ez amarra hárítja valamelly kötelesség elvégzését: végzetlen marad az; mindenik másfelé húz, a mennyi tag annyi ész és akarat; kelleetlenül, rendtelenségben, egymásnak lába alatt végzik dolgaikat, és természetes: hogy nincs, nem lehet előmenetel! Gyönyörködéseik nem közösek, mindenki külön, a maga útján keresi azokat, s e végre mindenik pusztítja a közöst, titkon lopja önmagát, míg a végpusztulás bekövetkezik.

Igy van ez, és fájdalom hogy így van, keresztyén hallgatóim! S ti, kik annyiszor emlegetitek a régi idöket s azokban jó módú söt gazdag öseiteket, sohajtva hasonlítván össze a multat a jelennel: nem veszitek észre, hol van a hiba? Akkor, mint a régi pátriárkák korában húszan-harminczan laktak eldödeitek egy házban; az öregek tiszteletben tartattak, szavok törvény vala, józanság, munkásság uralkodott, s tudván mit mond bölcs Salamon: hogy *a hármas kötél nem hamar szakad el*: egyetértésben éltek, és áldott volt a sok kéz s az egy akarat; volt jólét, boldogság,

volt erkölcsi szent élet! Most pedig a szeretetlenség s meghasonlás lelke lakik köztetek; az öreg szülék nem hogy tiszteltetnének de alig türetnek s lejjebb állnak előttetek mint a cseléd; az engedelmesség ösméretlenné lett, nem hogy összesimulnának, de mentülelébb menekülni ohajtanak egymástól a testvérek; mindenki ideje-előtt kiveszi részét mint a tékozló fiú, szétválaszt benneteket a villongás; mikép lennétek aztán akár a vallásos, akár a polgári társaságnak szerény, engedelmes, munkás tagjai, s másutt jó alattvalók, holott az ősz apa házi fejedelemségének édes igája is tűrhetlen, nehéz volt néktek?! Elszakadoztok, megosztokodtok, s kik együtt erősek és gazdagok valátok: lesztek külön gyengék és szegények. *Legyetek hát mindnyájan egyesek, atyafiúi szeretettel felékesítettek!* máskép megemészt a villongás, melly veszélyes, dúló ellenség!

d) Az, végezetre, a hamis keresmény is.

Bizonyára, ha már (a mint elmélkedésem folyamában láttuk) nem csak a helytelen gazdálkodás és egyenetlenség, de a gondatlanság is dúló ellenség gyanánt pusztítják vagyionukat: mennyivel inkább félnünk kell a veszedelemtől, ha igazságtalanul, hamis keresménynyel szaporítván azt, erkölcstelenséget követünk el, mellynek után, Isten büntgyűlölő s igazságot szerető volta szerint, boldogulnunk teljesen lehetetlen!? Az Úr azt mondja Jóbnál: *az álnok fogai közül kiütöm a prédát!* mi bár gyakorta nem történik rögtön s úgy látszik, jól van dolgok a gonosztévőknek: de mégis szomorú az ő sorsok, szerencsájök se nem állandó, se nem igazi; így a hamis keresmény, maradjon bár egyideig kezeid között: nincs áldás azon és vesztére lészen az igazán gyűltnek is.

A kit megkárosítál ugyanis, csak jó alkalomra vár: hogy téged még sérelmesebben megrövidítsen vagyionodban; vagy ha a törvény útján keres kárpótlást: három annyival toldod meg az elragadozott jószágot! Ezekon kívül könnyű,

rendetlen életre szoktat a hamis keresmény, s midőn az orzott elfogy: sajátodból is folytatod megszokott pazarlásodat, és elébb mint vélnéd, semmivé lészesz! De ha mindezek nem történnének is: az özvegyek s árvák könyje csudálatos módon válik átokká fejedén s romlást hoz a hamis keresmény reád; méreg ez, mellyből egy csepp egész italodat megrontja; dohos mag, melly búzás vermedet fenekig megfertőzteti; tűz, mellyet asztagodba s csűrödbe saját vesztedre rejtettél el!

Jusson eszedbe ez, te szüntelen máséra ásítózó! kinek könnyebben esik, ha egy ekefogatásnyit elvehetsz a szomszéd mezejéből, s leszakaszthatod a földjéről áthajló búzalkalászt! Ne várd Faraó álmának sovány tehene, hogy abból meggazdagodol, megkövéredel! *Elveted* Mikeás próféta szerint a más földjébe a te magodat, de fel nem aratod! Ne örülj: hogy már kikelt, hogy fejét hányja, mert nem veszed hasznát! Ne örülj midőn sarlódat bele vágod: nem veszed hasznát! midőn csűrödbe, zsákodba, asztalodra teszed, ne midőn már szájadhoz emeled: mert nem lesz a tied, nem veszed hasznát! Elveszi tőled az Úr a hamis keresményt: tűz, víz s a földnek ujon támasztott, ösméretlen férgei által; elveszi a mag lángját, erejét: hogy ne tápláljon; elveszi egészségedet, életedet: hogy meg ne emészd! Gyűjts, gyűjts! rád-telik Jerémiás próféta mondása: *Mint a fogolymadár sokat tojik, de nem mind költi ki mindenkör: azonkép a ki gazdagságot gyűjt és nem igazán, az ő napjainak közepében elhagyja azt, és az ő halálának utolsó órájában boldond léssen!*

Őrizkedjete a hamis keresménytől, melly elrepül az ég felé, és az igazán szerzettet is magával viszi!

Keresztyén hallgatóim! kik szántottatok, vetettetek, kihánytátok a konkolyt a gabonából, megarattátok s immár hordjátok is csüreitekbe: el ne bizzátok magatokat, vélvén

hogy immár mindent megtettetek s az áldás bizonyos kezei-
tek között! Látjátok: mennyi ellensége van annak, mellyek,
mint a filiszteusok Kéhilában, szüntelen vívják csüireiteket.
Legyetek azért ébren! verjétek vissza a támadó ellenséget!
a helytelen költés helyett takarékosagra, gondatlanság és
villongás helyett vigyázatra s egyetértésre törekedjétek; a
hamis keresménynek igazságszeretettel álljátok útját! Így
nem csak vagyonotok marad meg, nem csak testetek táplá-
lására szolgál: hanem a csendességet, békét és lelketek
javát is előmozdítja. Ugy legyen. Amen.

Kincsünk vagyon nekünk... Jer. 41, 8.
Nem tudod-e hogy siralmas... 2 Sám.
2, 26.
Kést vernél a te torkodba.... Péld.
23, 2.
Melley igen jó és gyönyörűséges... Solt.
133, 1.

A hármas kötél... Préd. 4, 12.
Legyetek mindnyájan egyesek.... 1
Pét. 3, 8.
Az álnok fogai közül... Jób 29, 17.
Elveted magodat, de... Mát. 6, 15.
Mint a fogolymadár... Jer. 17, 11.

XIX.

B a b o n a.

(Közönséges.)

Alapige:

Ne találtassék te közötted, ki az ő fiát vagy leányát általvitetné a tűzön; vagy jövendő-mondó, vagy napválogató, vagy madárszólásból jövendölő, vagy varázsló; se bűbájos, se ördögösöktől tudakozódó, se jegymagyarázó, se halottaktól tudakozó; mert utálja az Úr valaki ezeket műveli.

5 Móz. 18, 10. 11. 12.

Országos Széchényi Könyvtár

Teremté Isten az embert az ő képére és hasonlóságára és lehellett beléje élő okos lelket, s így, mint erkölcsi valóságot felmagasztalta minden földi teremtések felett. Az ember ezen mivoltából egyenesen következik: hogy gondolatai, cselekedetei s általában egész élete szépen egyezzenek azon nemes tulajdonokkal, mellyeket nyert Istentől, midőn kezei közül kibocsáttatott; hogy életét bűnökkel ne bélyegezze, ne járjon magas rendeltetésének ellenére, ne essék ellenmondásba magával s a bölcs teremtő céljaival. Ha meghomályosított is pedig rajtunk, ha megzavartatott is bennünk az eset által amaz eredeti kép, Istennek képe: ez senkinek mentségül nem szolgálhat, mert a váltság munkájában amaz erkölcsi nagy kárvallás megenyhítettett; kik elestünk Ádámban: felkeltünk Jézusban; az

öbenne vetett hit s tudományának világa, értelmünk s akaratunk használata, a lelkiösméret kormányzása mellett: nagy sikerrel használhatjuk nyert tehetségeinket, olyan cselekedetek végbevételére: mellyek amaz eredeti állapothoz méltók legyenek, s számunkra az Isten előtt való kedvességet megnyerjék.

Mégis, fájdalom, számanélkül való vétség bélyegez bennünket, mulasztás és rendtelenségek kiáltanak ellenünk; sok hozzánk nem illő, megszegyenítő, lealjasító foltot hordunk magunkon. Nem ilyen folt-e a babonáság? minden, a természet törvényeivel, az észszel s vallással ellenkező hiedelem és cselekedet? Bizonyára fájdalmas, hogy elöttetek, józan értelemmel bíró, keresztyén vallásban született és nevelt emberek előtt (kik közt a babonának még nevérol is ösméretlennek kellene lenni), nem csak lehető, de épen szükséges vala, mai elmélkedésem tárgyaúl, a felolvasott igéket választani, mellyekben Mózes néhány ezer esztendő előtt tilalmazza ezen utálatos bűnt. Hát annyi ember nyom kihalála alatt, nem veszett magva végkép ezen mérges plántának? s a ti kebletek oh keresztyének, a ti kebletek melly erénynek s felvilágosultságnak volna méltó lakhelye, még mindig alkalmas föld ennek tenyésztésére? Orczánk pirulásával valljuk meg: hogy úgy van! Vajha az én mostani szavaim is irtanak, tépnék, vesztenék ez ocsmány gyomot!

Jertek azért keresztyén hallgatóim! vizsgáljuk meg a babonáskodásnak

I. származását, gyarapodását és tenyészését,

II. utálatos és vétkes voltát,

III. az attól való megmenekülés eszközeit.

I.

A babona származik a hiányos nevelésből, növelkedik rossz példák által, s buján díszlik a

visszaélések által megrongált emberi természetben.

Midön valakit emberhez illő szép műveltségben, a dolgok törvényeire, okaira nézve ép felfogással s itélettel, ösméret és tudomány kincseivel ékeskedni, — mást a tudatlanság baromi állapotjában, félelem s előítéletek rabsága alatt nyögni, fáklya és kalauz nélkül tévelyegni látunk az életben: e két egymással ellenkező, lélekiemelő s leverő látvány élénken emlékeztet azon nagy igazságra: miszerint csak nevelés által válhatunk valódi emberekké. A jó Isten lelki ajándékaiból kiadta köztünk mindenkinek illető részét, de annak kiművelése, valódi érték- és becsre-emelése, — mint a drágakő pallérozása, — az emberi igyekezetnek hagyatott fel; melly ha hiányosan végzi vagy egészen elmulasztja a magáét, kivált a gyermek e leendő ember körül: sok tévelygésnek, bűnnek és boldogtalanságnak lesz okává.

Igenis, keresztyén hallgatóim! a bölcsönél kezdődik a nevelés, mint kikeletkor a plántálás; s valljuk meg bűnünket: kevés nálunk a figyelem és lelkiösméretesség az eszmélni kezdő és serdülő kor iránt. *A léleknek tudománya nélkül semmi nincsen jó*; s mi mégis, nemcsak nem készítjük fel gyermekeinket, kellő ösmérettel, tudománnyal, tanácscsal az életnek útára: sőt számtalan előítélet, balhiedelem s babonáság sulyát rakjuk gyenge vállalkra, s mi vagyunk okai: ha görnyedve járnak egész életökben. Felnövünk, emberekké leszünk, s nem tudjuk: hol vettünk sok elfogultságot, mellyek bennünk találatnak? mikor kezdődött nálunk azon gyengeség: miszerint irtózunk a setétől, s nem merünk elhagyott helyekre, temetőkbe lépni? A bölcsönél verték belénk oktalan mesék és ijesztgetések által! mérgezés ez, a gyenge s benyomásokat könnyen fogadó lélek s az egész élet megmérgezése! Az állatok nem félnek az éjtszakában, a madár nyugodtan költi ki tojásait a sírhalmok füvei között; és mi félünk a helytől, hol lassanként mindnyájan, szüle, gyermek, testvér összegyűlünk, hol kinek-

kinek nyugalmas ágy van készítve; mi félünk a sírtól, mely a reménység hídja! Milly kárt tesznek a hiányos nevelés és tudatlanságban-hagyás!

A gyenge kebelbe hintett átkos magvak kikelvén, nevededést nyernek a társaságban rossz példák által. Történik-e csak egy összejövetel is a nélkül: hogy babonás, homályos, természet-feletti jelenségekre ne fordulna a beszéd? Nincsenek-e mindig ámítók, kik saját tapasztalásaikkal bizonyítják képtelen állításaikat? nincsenek-e olyanok kik Ésaiás próféta szerint *megvakultak s megvakítanak egyebeket is?* És midőn valaki az öregeket, szüléket, előljárókat s azokat kik előtte hitellel s tekintélylyel bírnak, kiknek tanácsa után szokott más egyéb dolgaiban is indulni; midőn, mondom, azokat babonáskodni, kurúzsolni, bűbájoskodni, képtelenségeket hinni és tenni szemléli: igen természetes, hogy nála is csak erősödik, nevelkedik az előítélet s ő is olyanná lesz mint amazok. Valljon a szegény, szűk felvilágosodásban részesülő nép lásson-e tisztán s ítéljen okosan akkor: mikor a magasabb osztályt rémülettel tölti be, akartalan bőjtire s imádkozásra kényszeríti valamely ösméretlen csillog megjelenése? Valljon a kunyhó menten maradhat-e az előítélettől, midőn a paloták fényes asztalain előkelők foglalkodnak s tépelődnek azzal? Azt cselekedszük mit másoktól, a nagyobbaktól látunk, s *Judának bálványozása Jeruzsálemtől vagyon!*

Az ekkép elplántált s megnövelt gyom, buján díszlik a visszaélések által megrongált természetben. Valamint a rothadásnak indult s veszni tért tárgyakat gyorsan ellepi a penész: úgy a kicsapongások s bűnök által megrongált, elgyengített léleekben, — ha még addig nem mutatkozott is — megjelenik s buján tenyészik a balhiedelmek burjánja; ritka bűnös, ki egyszersmind babonás is nem volna. Ekkor aztán, — a nemesebb tehetségek különben is elzsibbadva, az értelem elhomályosulva, az akarat megromolva lévén, — : nem jár többé az ember azon a természetes úton, mellyen az ép

érzékű s tiszta keblű jární szokott; hanem vagy szomorú erkölcsi gyámoltalanságba esik, mellyben mindent hiszen, mindentől megfélemlik, testi és lelki bajainak orvoslását képtelen, természetelleni úton keresi; midőn az okosság által fel kellene magát ébresztenie a nehéz álomból, de arra nincs ereje! Istenhez kellene hittel fordulnia, de nincsen bátorsága! csak tántorog mint a beteg s összeesik mint a holt. — Vagy pedig, jó szállást és ápolást nyújtván a bűn a babonának: ez, rajongás és vakbuzgalom útjára vezet, hogy azon, irtóztató vétkeket kövessen el a megzavarodott bűnös. Így szolgálják egymást ez átkozott szövetségesek, a hatalmokba ejtett emberben! s bizonyára minden erőnk megfeszítése mellett, isteni kegyelemre van szükség, ez irtóztató állapotból kimenekülni!

II.

Utálatos bűn a babonáság, mert általa az ember magát méltóságából lealacsonyítja s Isten ellen is vétkezik.

A teremtő az értelem hatalmával, hogy hasonlítson, következtessen, hogy vizsgálja a mélységeket: kizárólag csak az embert ajándékozta meg. A józan ész és szabadság okos használatában áll az ő legfőbb méltósága; és midőn valaki önként lemond ezen Istentől nyert jogairól, s a helyett hogy a jelenségeket magyarázná, a dolgokat megösmérvén, tulajdonságaikat hasznára fordítaná: oktalansága által magát teszi azoktól függővé, s rabja lesz azoknak mellyeknek ura lehetne: saját lealacsonyításán, méltóságának levetkezésén dolgozik.

És hányan vannak ilyenek! minő esztelenségek nem uralkodnak a keresztyének között! Ti nem vitetitek ugyan át fiaitokat s leányaitokat a tűzön, de kevesebbet cselekesztek-e, midőn őket születésök pillanatában egy időre a nedves, hideg földre fektetitek? Szegény ártatlanok! kiket nem

a vallás üdvezítő, nem a háládatosságtól s szeretettől megteljesült anya kebele, hanem lételök első perczében a kuruzslás ocsmány karjai fogadnak, s legtöbbnyire a halál is vár! mert ez oktalan és természetelleni bánásmód szembe-tűnőleg szaporítja a gyermekhalandóságot, s a családot az örököstől, az emberi társaságot polgáraitól fosztja meg. Válogattok ti is a napokban mint a vakoskodó Izráel, épen úgy üzitek a varázslást, mert nincsenek-e köztetek kincsnézők, ráolvasók és harmatszedők? Nincsenek-e olyanok: kik előtt nagy fontosságú: mellyik lábbal lépnek be a templomba, a házassági frigykötéskor? Szeressétek egymást híven, legyetek mértékletesek, féljétek az Istent: boldogok lesztek babonáskodás nélkül is! Találatnak: kik ocsmány tárgyakat használnak a szeretet s barátság biztosítására; s viszont kik a szent kenyér morzsáját viszik el utálatos babonáskodás végett! Mennyi oktalanság, önlealázás és utálatosság! Minő ellenmondás: hogy gyengék vagytok a feltámadás boldogító hitében, de erősen hiszitek a holtak feljárását; imé e pillanatban is e meggyalázó hiedelem annyira lábra-kapott, hogy néhány nap óta mindenki egy ilyen eseményről beszél, helységről helységegre fut a hír s terjedelmes vidéket tart elfoglalva! Ha valamelly nemes cselekedetről, áldozattételről, árvák felfogadásáról volna a szó: nem érdekelne benneteket s híre már a szomszédban elhalna; de e képtelenséget meghalljátok és terjesztitek! Micsoda a test lélek nélkül? por és hamu, mellyekben érzékenység s akarat nincs; ki látott közületek egyet is a megholtak közül feljönni? vagy ki beszélt a koporsók lakóival? alusznak ők csendesen az ítélet nagy napjáig! Bizony szégyennel és fájdalommal esik végig-néznem soraitokon, hogy nemes rendeltetésekről így elfeledkezve, méltóságtokat így levetkezve, magatokat így megalacsonyítva kell szemlélnem benneteket! fájdalمامra szolgál: hogy kényszerülve vagyok e szent hely méltóságát megbántani, felemlegetvén ez ocsmányságokat s irtani, ostromolni látván szükségét.

Tudjátok-e : hogy ezek által magatokat lealacsonyítottok, nem úgy cselekedvén mint értelmes valóságokhoz, keresztyénekhez illik : hanem a kronikák könyve szerint úgy : mint a melly nép *Isten nélkül, pap nélkül, tanító nélkül és törvény nélkül vagyon?* Tudjátok-e hogy ezek által Isten ellen is vétkeztek? ki megmondá hogy utálja az ekképen cselekedőket. Miért építtek templomot, ha kebletek nem temploma Isten legtisztább imádásának? Miért hirdetjük az ígét: ha meg nem halljátok s foganatja nem látszik meg élteken? Miért mondjátok ezt estve : Uram! a te szent kezeidbe ajánlom ez éjjel lelkemet s testemet, ha a kísértetektől való féltetekben nem tudtok aludni? Rettegés fog el: hogy az üstökös elrontja a világot s ennek vége eljő; tehát az eseményt annál a ki azt kormányozza, a esinálmányt a mindenható s bölcs mesternél, *kinek jobb keze mérte meg arasszal az eget,* erősebbnek tartjátok? Ti vagytok-e Krisztus megváltottai, hogy féltetek a gonosztól kinek ő hatalmát és birodalmát elrontotta? Ne tévelyegjete! ne vétkezzetek! Jaj néktek: ha inkább remegtek a rossz lélektől mint bíztok a jó Istenben! kinek tudta és akarata nélkül *egynek is közületek csak hajszála is nem esik el fejéről.* Ha Isten velünk: kicsoda ellenünk? Ki az, ki dolgaiddban megsegít, nyomorúságodban megtart? álljanak elő bár, *nem tartanak meg téged az égbenezők sem a te szemfényvesztésednek sokasága, mellyekben munkálkodtál gyermekségedtől fogva.* Bizony nagy isten-ellen-való vétek az esztelen babonáskodás! bölcsességét, mindenhatóságát, gondviselésének útait tapodja, tagadja meg az: ki abban foglalatos. Bálványozás az; pedig annak: *ki bálványimádó, nincs öröksége a Krisztusnak és Istennek országában.*

III.

A minő utálatos és vétkes a babonáskodás: legyen olly erős bennünk, az attól való megmenekülés igyekezete; mert

megmenekülhetünk: ha tanulmányozzuk a természetet, használjuk okosságunkat, megszilárdítjuk lelki életünket.

Isten bölcsessége végére-mehetetlen, az ő munkái a természetben is csudálatosak de mindig törvényszerűek; még a mellyek nekünk eltéréseknek láttatnak is: szorosán az örök rendhez tartoznak. Ki volna elég vakmerő: e rövid életben s korlátolt tehetségekkel a természet minden titkait s mélységeit felkutatni, elrejtett törvényeinek minden redőit megösmérni akarni? de ellenben ki felejtkeznek meg annyira magáról: hogy ezekben addig ne ohajtszon jutni, a meddig csak juthat? A természet tanulmányozása igaz gyönyörködéssel van egybekötve; ha vonzódol a titkos és csudálatos felé: forogj a természetben! ha szereted hallani a bűbajosoknak beszédét: figyelmezz a természetre, hallgasd szavát e nagy *bájolónak*, *ki bölcsen tud bájolni!* Ezenkívül függetlenségre tesz szert a természetet tanulmányozó, mellynél fogva a legrendkívülibb jelenetek- s tünemények látásán is meg nem retten, midőn *lesznek éhségek, döghalálok, földindulások*, hanem ott keresvén azoknak okát, hol keresnie kell: szépen eligazodik; sőt bizonyos uralkodást nyér a megösmért dolgok felett, azoknak erőit, még ártó tulajdonságait is hasznára fordítja. Valóban, a babonás hiedelmektől való megszabadulásra: első lépés a természet tanulmányozása, a dolgok okainak, törvényeinek ösmérete; hiszen attól szokott az ember leginkább rettegni, a mit nem ösmér; s mint a ki magas hegyre megyen, minden lépéssel messzebb lát: úgy nyerünk több-több világosságot a tudományban való haladás által; úgy széled kétségünk, szűnik rabságunk. Tanítsatok másokat, tanuljatok magatok is, hogy *az égen való jelektől ne féljeteK, mert a pogányok*, (tudatlanok), *félnek azoktól*.

E mellett használjátok józan értelmeteket, szent Pál apostol szavai szerint: *okkal járjatok mint bölcsék!* Ne kössetek soha össze dolgokat, mellyek közt semmi egybefüggés nincs. Miért lenne vetétek ment a konkolytól s üszög-

től azért: mert bűbajos szavak közt szórjátok a vetőmagot? jól mivelt földből s helyes magból lesz Isten után a gazdag aratás. Miért gyógyulna meg a beteg pusztá szóra? Isten fűbe fába orvosságot adott, e nélkül csak egy volt, ki gyógyított intésével és szavával: az Isten fia. Miért lenne háború azért: mert égi jelek láttatnak? a hadat a népek hiúsága s birtokvágya hozzák elő. Legyetek józanok! minden okozatnak saját oka van: a többi tévelygés. Meg ne zavarjon: hogy néha a jelekből tett jóslat beteljesül; pusztá történetesség az! Vessetek el mindent a mi lehetetlen, a mi képtelen, a mi a józan ész törvényeibe ütközik, s *adja Isten néktek a bölcsességnek lelkét s a ti elméteknek megvilágosított szemeit!*

Végre a hitélet megelevenítése s szilárdítása vet véget örökre a babonás hiedelmeknek az emberben.

Valamint a beteg testben az orvosság felébresztvén az életerőt s önmunkásságot, azontul gyorsan s mintegy önként halad elő a gyógyulás: ugy a mértékleteenség, keresztyéni elfoglaltatás és Istenben vetett tántoríthatlan bizodalom által, megelevenítvén, újjászülvén magatokban a szunnyadozó lelki életet s erkölesi öntudatot: bizonyára megszabadultok a balitéletek utolsó maradványától is. A gyógyítást, mellyet elkezdett az ösméret, folytatott az okosság: bevégzi a vallás. Azután, nagy állhatatossággal maradjatok meg a jó ösvényen, tartsátok szükséges elevenségben szíveteket, lelketeket! a *mellyek tisztességesek, igaz cselekedetek, tiszták, szerelmesek, jó hírűek, és ha mi jóság, és ha mi dicséret: azokról gondolkodjatok, és cselekedjétek is azokat!* Mint az éjszaka homályában láttatnak a bolygó tüzek: csak a ködös lélekben tűnnek fel a babona lidérczei; a tiszta vallásosság nappala lévén kebletekben: azok ott soha meg nem jelennek. Igy meggyógyulván, megerősödvén: az isteni gondviselésben tántoríthatlanul hívén, bízván: külső benyomások s jelenségek meg nem rettentenek; nyugodtan nézitek a változásokat, az élet csapkodó hullámait, s ezt mondjátok: *nem*

félünk ha a föld megindulna is, és ha szintén a hegyek a tenger közepibe bemerülnének is!

Legyen minden így Isten segedelmével. Amen.

A léleknek tudománya nélkül... Péld.
19, 2.

Megvakultak és megvakítanak... Ésa.
29, 9.

Judának bálványozása... Mik. 1, 5.

Az Izrael az igaz Isten nélkül... 2
Kron. 15, 3.

Az én jobb kezem mérte meg... Ésa.
48, 13.

Egynek is közületek... Csel. 27, 34.

Tartsanak meg téged az égbenezők... Ésa.
47, 12. 13.

Ki bálványimádó nincs öröksége... Éfész. 5, 5.

Lesznek éhségek, döghalálok... Mát.
24, 7.

Az égen való jelektől... Jer. 10, 2.

A dicsőségnek amaz atyja adja néktek... Éfész. 1, 17. 18.

Okkal járjatok... Éfész. 5, 15.

Mellyek tisztességesek... Éfész. 4, 8.

Nem félünk ha a föld... Solt.
46, 3.

XX.

A mindennapi kenyér.

(Ujkenyéri urvacsorakor.)

Alapige:*A mi mindennapi kenyерünket add meg nekünk!*

Mát. 6, 11.

Kicsoda kétségeskednék a lélek és test közül amannak adni az elsőséget? az bennünk nemesebb, Istennel rokon rész s megtér öhozzá a ki adta volt azt; ez romlandó anyag, melly földdé lesz mint volt annakelőtte; ennélfogva a nemesebb részre való gondviselés, szükségeinek kielégítése elsőbb és szorosabb kötelesség, nagyobb lévén a kárvallás is, melly lelkünkben érhet.

De minthogy a lélek szükségeinek kielégítése mellett, testünknek is meg kell adni a magáét, — olly szoros összeköttetésben lévén emberi természetünkben a kettő, hogy egyiknek jóléte vagy szenvedése a másakra is hatással van s csak a kettőnek ép, egészséges, öszhangzatos voltából állhat elő erkölcsi életünk —: édes Üdvezítőnk az uri imádságnak több lélekre vonatkozó kérése mellett, így tanít bennünket imádkozni: Miatyánk, a mi mindennapi kenyерünket add meg nekünk! értetvén a kenyér alatt mindazon tisztességes földi jók, mellyek életünk fentartására, kötelességeink teljesítésére, pazarlás és szükölködés nélkül megkivántatnak, csendességünket s erkölcsiségünket megóvni segítenek.

És valóban a mindennapi kenyér, ha nem legfőbb, de első és nélkülözhetlen szükség s alapja mindennek. A kard-

vas a szántóvasra támaszkodik, az ösztökében hatalom van mint a királyi pálczában, mivel kenyér nélkül tudomány, művészet, kereskedés nincs; művelődés, társadalom, kormányzat nem képzelhető. Igaz, hogy ha mindennapi kenyérünk van csupán s más vagyonnal: szellemi, erkölcsi kincsessel nem bírunk: nagyon szegények vagyunk; de ha mindennünk van is és a kenyér hiányzik: élet, munkásság nem gondolható. *Mi atyánk! a mi mindennapi kenyérünket add meg nekünk!*

Ezokáért a mai ünnepélyes alkalommal, midőn az új kenyér zsendéje, mellyért annyiszor fohászkodtunk, annyi verejtéket hullattunk, az idők változásaiban annyi kétséget kiállottunk, imé a szent asztalra föltétetett, mint az isteni gondviselés jóságának tanúbizonysága: jertek s elmélkedjünk arról:

1. Mit kell tennünk: hogy Isten a mindennapi kenyeret adja meg?

2. Mit akkor: ha azt már megadta?

S míg ezekről elmélkednénk: teljesedjék meg lelkünk hálaadatossággal a mi mennyei jó atyánk iránt, ki ismét beteljesíté kegyelmesen azon ígértét: *hogy a vetés és aratás soha meg nem szűnnek.*

1. Hogy megadassék nekünk a mindennapi kenyér:

a) Imádkoznunk, Istenhez folyamodnunk szükséges. Ha minden jóadomány és tökéletes ajándék onnan felülről adatik, az Úr jóságának ingyenvaló kegyelméből s hatalmának mindent tehető kezeiből; ha minden bizakodás hasztalan az emberekben: hová fordulhatnánk szívünk kérő fohászával, mint az égfelé? Tudja ugyan a bölcs atya minden szükségünket; kérésünk, ohajtásaink mielőtt még gondolatban megszülettek volna: nyilván vannak öelőtte; de azért kérnünk, imádkoznunk kell, nem Istenért, hanem minmagunkért, mert a könyörgés ereje csudálatos, jótékony hatást gyakorol lelkünkre; bátorít és felemel, eltá-

voljtja a csüggedést, megkettőztetve érezzük erőnket a szíves bizodalom s azon tudat által: hogy nem vagyunk egyedül s erőtlenségünkre hagyatva, hanem Isten segedelme velünk, s ő gyermekeivel van.

Istenhez folyamodjunk minden szükségünkben, hozzá a mindennapi kenyérért, mert kicsoda adhatná azt meg nekünk az Úron kívül? hiszen az ő kezében van a természet s az időnek változása; szélvész és villám; az eső és harmat tömlője! szabados tetszése szerint hoz elő jó vagy rossz napokat, bő vagy meddő időket, hogy víg ének hangozzék az aratónak ajkán, vagy szemeiből keserű könnyzapor hulljon az aszály, jég vagy sáska által elpusztított szántóföldekre. Az ő kezében van a történet, úgy igazgatja azt, a mint akarja, hozhat békés vagy háborús napokat, csendes lakozást vagy futást; kezében van egészségünk s erőnk, mellyeket ha megrövidít nyavalyák által: kenyerünk elveszett. Istenhez folyamodjunk a kenyérért, és

b) Munkálkodjunk! Midőn a tágas természetben örökös munkásság van s minden teremtés betölteni iparkodik létezése célját: te ösméred-e félre azt oh ember!? kire annyi kötelesség betöltése, annyi tartozás lerovása vár, ki elé olly magas pályacél tűzetett, hogy azt csak folytonos lelki testi munkásság által lehet megközelítened! Munkálkodjál! Nem szégyenlenéd-e, ki minden teremtések koronája, Isten képeré teremtett valóság vagy: vétkes henyeség által kevesebb lenni azoknál, mellyek lábaid s uralkodásod alá vettettek? eltüred-e az arczpirulást a köpű, hangyafészek vagy gözühordás előtt? Munkálkodjál! valamint Isten segedelme nélkül hasztalan lenne minden törekvésed: ugy hiába mondogod el az imádság szavait: *add meg a mi mindennapi kenyerünket!* ha kezeidet öszvedugod; mert fohászko-dásod meg nem hallgattatik, üres választ nyersz arra, s nem veszesz semmit, mert *minden munkában bővölködés vagyon, de az ajkaknak beszédében csak szükölködés vagyon.* Ha a tolvaj ragadozó céljaira kér az égtől segedelmet: Isten-

kisértés, szintugy az, ha a henye mindennapi kenyérért fo-
hászkodik, mert a munkátlan is tolvaj; magától, övétől,
az emberi társaságtól lopja el a gyarapodás és boldogulás
munkálására adott becses időt. Ember, munkálkodjál! miért
adatott erőd? miért tehetséged, ha használat nélkül elveszni
hagyod? azonban munkálkodásod legyen o k o s, mert a tul-
zás itt is vétek; *megoltalmaztatók magatokat, hogy valami-
kor meg ne nehezdedjenek a ti szíveitek e világi szorgalmatos-
ságoknak miatta!* míg a tisztességes, mértékletes munkás-
ság üdvös befolyással van testünk épségére, kedélyünk fris-
seségére, s a mennyiben távol tartja a kísérteteket: erköl-
csünkre; megizlelteti velünk a nyugalom édességét; eszközö-
ket szolgáltat széppé tenni az életet magunk- és másoknak,
gyakorolhatni a jótételt s munkás szeretetet; hasznos tagjaivá
lenni a társaságnak s előmozdítani Istennek dicsőségét.

De ha valakinek lelke e gondolatokra fel nem bírna is
emelkedni: munkálkodnia kell, hogy szükségét ne lásson;
ha ritkán pillantod meg a hajnalt s kötelességedet elhanya-
golod: nem lesz meg a mindennapi; ha földedet meg nem
munkálod: gazt terem és a szórólapát polyvát vet a szélbe;
ha nem lévén hú sáfár a rád bizott kevesen, családot éhezik,
magad rongyos, megvettetett és becsstelen vagy: ne vess az
idő mostohaságára, az emberek hidegségére; magad vagy
mindezen nyomorúságoknak oka! Midőn a heverőnek nincs
mindennapi kenyere: épen olyan természetes dolog, mint
méltó büntetés. Az imádkozáshoz szükséges a munkálko-
dás, ehhez, hogy

e) Legyünk tisztában a mindennapi kenyér
értelme felől. Nem kevés bajt okoz az embereknek, hogy
a szükséges és kerülhető közt nem tudnak különbséget
tenni; s midőn erre kimerítik erejüket: amarra nem jut s
következik az adósságsinálás, zavarba jő a ház, végre el-
pusztúl. Gyakran látunk példát rá: hogy a kunyhóban bő-
völködés, a palotában szükség lakozik, pedig sok száz és
ezer a különbség annak és ennek jövedelme közt; igen!

mert a bevétel és kiadás arányától függ minden. Nem kell sok, csak vágyaink mérsékeltek legyenek, a tisztességes elégben van a boldogság! a megelégedés dússá teszi a szegényt, kincsnek láttatja a szerény vagyont; míg ellenben oktalan költés mellett a sok is kevés, s természetünk annyira elrontható: hogy utoljára a föld minden java mellett is éhezünk, szükségét látunk a bőségben, gazdagsággal szegények leszünk. A ki tehát esztelen vágyakkal tépelődve sorsán túlterjeszkedik, kívánságai nagyobbak tehetségénél, lármás tivornyákban, céltalan vesztegetés- és fényűzésben találja örömét s gondolja állani az életet: ha uradalmak állanak is rendelkezésére: nem lesz meg mindennapi kenyere.

Czélszerű, sorsunkhoz mért józan életmódban — midőn a társadalom- s vallásnak nem maradunk adósak, a barátság és a nyomor készen találják nálunk illető részöket — nem oktalan fecsérlés-, lelkünket testünket semmivé tevő erkölcstelen örömeben áll a mindennapi kenyér, mellyet imádság, munkásság által hisszük, hogy meg is nyerünk.

2. S midőn megadta a jó Isten mindennapi kenyerünket:

a) meg kell azt becsülnünk, mert ugyan micsoda lélekkel kérhetünk s remélhetünk többet, ha az egyszer nyert jók könnyelmű elfecsérlése által, Isten iránt háládatlanságot, áldásai iránt lelkiösméretlen semmirebecsülést tanúsítunk? s megmutatjuk: hogy nálunk rossz kezekbe van letéve a talentom; sőt pazarló hajlamainknak hozván azzal áldozatot: bünt követünk el. Ki számba nem veszi a jövődöt: midőn a véletlen csapás, az elgyengülés s aggság napjaiban, munkabíró korunk megtakarított gyümölcseihez kell nyúlunk, ha a legkeserűbb kenyér a kegyelem-kenyér könyekkel áztatott falatját nem akarjuk enni; kit kötelességének hű betöltésére a becsület nem ösztönöz; családjának sorsa, gyermekeinek reá támaszkodó reménye s lehető nyomora sem döbönt meg vesztegetésében; ki nem sajnálja a hosszan tartó, kemény munka közt orezáján lefutó verejték

árát, egyetlen óra szilaj örömeiért odadobni lelketlenül, s hat napon húzza az igát a hetedik örült dorbézolásaért, vagy kit az egyszer érzett szűkölködés nem tanít meg okosabb lenni: az nyomorúlt istentelen, az nem ember!

Miért nyitja meg a természet áldásteljes kebelét? miért áraszt el a gondviselő atya számtalan jótéteményeivel? azért hogy azokat nemesen s okosan használván: boldogok legyünk! ki önmegrontására él azokkal: Isten céljai ellen megyen, s bebizonyítja: hogy az áldásokra érdemetlen.

Kit mostoha sorsa üldöz, feltételei megghiúsulván nem boldogul; kit bölcs célja van a mennyei atyának szegénységben tartani: az megnyugszik, túr s nem nyomja ugy sorsa keresztje, mint azt: ki maga oka inségének, kinek lehetne s nincs! ki irigységet költött vala s lett a szájalom és könyörület tárgyává; ki az irás szavai szerint oda jutott, hogy mint Ézsau, *egy ételen eladta az ő elsőszületésének méltóságát*. Bizony nagyobb s elviselhetlenebb ennek az inség! üldözi ébren s álmában a keserű önvád: hogy nem a sors, hanem saját keze nyomorította meg; és ha nincs elég ereje ismét a jó útra térni; vagy erkölcsi érzetéből nem maradt annyi, hogy haljon meg inkább, mintsem vétkezzék: lopásra s bűnre vetemedik s a gyalázat útján, a törvény kezei közt végzi életét.

Becsüljétek meg Isten áldását, a mindennapi kenyeret, mert ebből továbbá:

b) Jót kell tennünk másokkal! ez az Isten parancsolatja, ki midőn áldásával tetéz bennünket, megkívánja: hogy folytassuk az ő munkáját, jóltevéen a szűkölködőkkel és áldozván a hol illik; e végből készen áll az oltár, csak rakjuk rá buzgalmunk ajándokait; fennállnak a nevelő, óvó, segélő intézetek, mellyek a nemes lelkek kegyeletes érzelmeire, a felebaráti szeretet adományaira támaszkodnak s megszűnésök szomorú jel volna s kiáltó vád lenne az emberiségre. Isten, hozzánk küldi az árvákat, szegényeket, hogy általok megpróbáljon; tegyünk jól velök, hogy már e földön

érezzük azon égi örömet, melly a jótételből származik, s hogy a nyomorultak ajkai által is dicsértessék az Úr! Siesünk segedelmére a sors véletlen csapásai alatt roskadozónak gyorsan! nehogy ég- s földtől elhagyottnak hívén magát: a kétségbeesés erőt vegyen rajta, s bizalma megrendülvén a gondviselésben: lelkében kárt valljon. Ne hagyjuk el testvéreinket, hogy Isten a közatya mindenkor velünk maradjon. Legyen példánk az Isten-ember, ki jótön azokkal is, a kik ötet üldözték; szeressük még ellenségeinket is. Imé a természetben: learatjuk, behordjuk a föld áldását, de a szegény kalászszedőnek is jut, az sem szedheti mind fel: az égi madárnak is marad.

Az emberi sors olyan változó! szerencsénkben nincs semmi állandóság; ki ma adott: holnap kérhet; tegyetek jól azért egymással, *építvén egyitek a másitokat!* szélesítsétek jótékonyság által a keresztyéni szeretet határait, élesszétek, tápláljátok a jótétel emberi érzelmét, mellynek magatok is tárgyai lehettek! hozzátok közelebb egymáshoz a gazdagot és szegényt, a boldogot és szenvedőt! A végetlen tökéletességű Istenhez, legtöbb módja van a halandónak jótétel által közelíteni, hasonlítani. Tegyetek jól! a fillér, mellyet magatoktól elszakasztotok a szegény kedvéért: gazdagulástok léssen; olyan mag a jótétemény, melly elvettétvén: terem hatvan s száz annyit. *Ne fogd meg a jótéteményt azoktól a kik szükölködnek, mikor a te kezdednek hatalmában vagyon annak megcselekedése!*

c) Végre háládatosoknak kell lennünk Isten iránt a megnyert kenyérért! Minő szép eljárása a kegyes szívnek: oda térni vissza honnan elindult, kéréssel kezdeni s végezni háláadással! ez, azon boldogító érzésen kívül, mellyel a háládatos szív megtelik: alázatos megösmérése, saját erőtlenségünk mellett Isten hathatós segedelmének, melly nélkül semmi emberi törekvést nem koronáz kívánt süker. Ne légy hát balgatag, oh ember! azt gondolni: hogy előmeneteled munkásságodnak, egészséged

mértékletességednek, nyugalmad vigyázásodnak, boldogságod érdemednek jutalma s következménye! Istentől származik minden jó adomány! ne nézd gazdagságodat felfuvalkodva, tied csak a munka volt, az áldás Istentől vagyon! emlékezzél meg szorongattatásodra, kishitűségedre, a kedvezőtlennek látszó időjárás alatt, midőn csüggedt szívvel gondoltál a szűk aratás napjaira; imé Isten jósága megszegyenített a megmutatott gazdag aratással. Légy bölcsőbb és hívebb ezután, bízzál az Úrban rendületlenül, ha a föld ingana is lábaid alatt.

Most pedig teljesedjék meg lelked háládatossággal a legjobb atya iránt, ki megadta ismét a kenyeret; minden porszemben és fűszálban lásd meg imádandó bölcsességét s jóságát; mutasd meg ez által, hogy az oktalan teremtetéseknél, mellyek eszmélkedés nélkül szedik fel a földről táplálékukat: magasabb, nemesebb valóság vagy! ki a földről az égbe, a jókról azoknak adójára bírsz hálás lélekkel felemelkedni; midőn megtöröd az új kenyeret, ez legyen gondolatod: *Áldjad én lelkem az Urat!*

Különösen ma, midőn a szeretet vendégsége, a háládatosság ünnepe van: midőn a szent asztalra feltett új kenyér zsengejében, nem csak testi életünk fentartására rendelt áldását látjuk az Úrnak, hanem az ő szent fia Jézus által kinyilatkoztatott örök jóságát és szeretetét, midőn e kenyér *eledel és öröm*: emelkedjék fel szívünk a mulandó életről és ennek javairól, a halhatatlanságra s annak dicsőségére; hogy e szent vendégség egyesítvén minket a mi fejünkkel hit és reménység, embertársainkkal szeretet által: legyen az azzal élés szívünk nyugalma, lelkünk üdvességére. Amen.

Míg a föld lészen, vetés és aratás...
1 Móz. 8, 22.

Minden munkában bővölködés... Péld.
14, 23.

Megoltalmazátok magatokat... Luk.
21, 34.

Ézsau egy ételen eladta... Sid. 12, 16.

Építsétek egyitek a... 1 Thess. 5, 11.

Ne fogd meg a jótéteményt... Péld.
3, 27.

Áldjad én lelkem... Solt. 103, 2.

*Embernek Isten megengedte: hogy
egyék és örvendezzen...* Préd. 5,
19.

XXI.

Elmondhatjuk-e a szent leczke szavait: Elvégeztetett minden?

(Késő ősszel. *)

Alapige:

Elvégeztetett minden.

Ján. 19, 30.

Sárgultan hullongnak a fák levelei, s utolsó virágában a halvány őszi kikircsben, minden ékességét elveszté immár a föld; a szépségtől és áldástól egyaránt meddő határok, a késő ősz szomorú képe nyilván mondják: hogy a természet ez évi munkásságában s a mi foglalkozásainkban is *elvégeztetett minden!*

Leszedtük korán és későn a gyümölcsöt, melly kedvelhető színe- s jóízével, a rakott ágakról föld felé hajolva, mintegy önként kínálkozott.

Engedtünk a szónak, melly mondja vala: *menj el szerénsszerre a vizek forrásaihoz és minden patakokhoz, hogy ha valami füvet találhatnánk*, s betakarítottuk a szénát, hogy legyen tápláléka télben a mi barmainknak, mellyek húzzák az igát az ember kenyereért is, mellyek ekkép életünk fenntartásában hűséges és elkerülhetlen segítő társaink.

Nem nyugvának sarlóink, midőn a terhes kalászokkal megáldott szántóföldeken, az aratás örvendetes ideje bekövetkezett.

*) Kellő változtatással szüreti szent vacsorakor is elmondható.

Elmentünk a hegyekre, s az esztendő utolsó gyümölcsének, a szőlőnek nedvével, melly szívünk vidámítására adatott, megtöltöttük az új tömlöket.

Sőt szántván vetvén, a jövő aratás reményét is elhittettük egy részben a barázdákba, hogy a mag szépen kikeljen akkorára: midőn *leszáll a hó az égből és megrészegeti a földet, és azt műveli, hogy a föld teremjen és gyümölcsözzék, és a magvetőnek magot adjon, és kenyeret az éhezőknek.*

Valóban *elvégeztetett minden*, s maholnap a tél házi tűzhelyeinkhez szorít bennünket.

Az bizonyos, keresztyén hallgatóim! hogy fáradhatlan törekvéssel sokat megcselekedhetünk; utánalátással egyes céljainkat elérhetjük, feltételeinket valósíthatjuk, mint azt, ez esztendőben befejezett munkásságunk sükere is mutatja. Ez így van részletesen; de valljon általában elmondhatjuk-e a szent leczke szavait: *elvégeztetett minden?* jertek fordítsuk ez órát annak vizsgálására.

A.) Külső állapotunkra nézve, nem!

A folytonos életszükség ugyanis folytonos törekvést, munkásságot kíván; annyival-inkább: mert természeti egyszerűségünkől kivetkeztünk; a korról, szokások és izlés megváltoztak; ha telát meg van a hajlam az emberekben ezek szerint élni: meg kell lenni a serénységnek is, a szükséges eszközök előállítására. Azonban míg az élet követeléseik ezek szerint hangosabbakká lönek: az állandó, szent kötelességek szava se némult el; a vallásos és polgári társaság minden tartozása hűséges lerovást követel tőlünk; bizony munkálkodnunk kell, hogy helyünket méltóan megálhassuk, hogy se ennek se amannak ne legyünk gyalázatjára vagy terhére, s elmondhassuk: *Senkinek kenyerét ingyen nem ettük, hanem fáradtsággal, éjjel és nappal munkálkodván, hogy senkit meg ne terhelnénk!*

Továbbá pontos számítások mutatják: hogy az emberi-

ség száma szaporodik; sok túlnépesült ország kivándorlások által könnyül meg; eme nagy népfolyamoknak a családok kebelében van kiárasztó kútfeje; azért nemhogy lankadni lehetne, de emelkedni kell az emberi szorgalomnak; kettőz-
tetve lenni az igyekezetnek: hogy hozzánk-tartozóink szapo-
rodásával is tisztességesen megélhessünk, máskép ugyan-
azon föld, mellyből ezelőtt felényien táplálkoztak: nem leend
képes mindennapi kenyerünket megadni. Ugyancsak töre-
kednünk kell, hogy gyermekeink nevelését s jövődjét el
ne hanyagoljuk s ne veszélyeztessük; a maradéknak s benne
az emberiségnek szeretete megkívánja: hogy ne nézzük
önzőleg a nehány esztendő, mellyek nekünk advák, hanem
híven, fáradhatlanul munkálkodjunk azokért is, kik még
hátunk megett vannak. Ekkép, ki merné földi munkásságá-
ban elmondani: *elvégeztetett minden?*

És valljon az évek haladásával, tapasztalatunk s böl-
csességünk öregbülésével, nem leszünk-e előbbeni, éretlen
észszel végzett munkáinkkal elégületlenek, elannyira, hogy
újra-alkotni kívánjuk azokat? Bizonyára. S így mintha nem
is tettük volna, melyet roszúl tettünk. Ez az eset hányszor
elő nem kerül életünkben! változtatunk, rontunk, javítunk!
Továbbá a véletlen, betegség vagy kárvallás által okozott
kárt s hátravettést kétszeres erővel s igyekezettel kell
kipótolnunk. Valóban, *az ember nem mehet végére, e vilá-
gon való dolognak mellyért munkálódik, sőt inkább ha azt
mondja is: hogy azon vagyon, hogy végére menjen: nem
mehet végére.*

Igy szól az irás, de az élet is bizonyítja hogy sohase
mondhatjuk: *elvégeztetett minden.* A folytonos munkálkodás,
(mint a lélekzetvétel) szoros összefüggésben van az étellel,
mellynek nem csak az eledelek által való táplálása s kényel-
me, de szellemi jóléte, becase, épsége s tartóssága is bizto-
sítottatnak abban. Munkálkodnunk kell hogy élhessünk.
hogy boldogul élhessünk, hogy sokáig élhessünk; és
nincs halandó: legyen bár gazdag, hatalmas, ki mint az

emberi társaság tagja, az élet kötelezett terheinek viselésétől felmentettnek vélhetné magát; ember és munka elválhatlanok; szent Pál is azt mondja: *forgolódjunk a szolgálatban, a ki tanító a tanításban, a ki intő az intésben!* és az, ki ama felmentetést ohajtáná: nem tudná mit cselekszik; mert hogy szükséges a foglalkodás: nyilván van a mondottakból; hogy kívánatos a kötelesség s a munka áldás az embernek, mutatják azok, kik bármi okból erőszakosan el lévén zárva a tevékenységtől: megromolnak, elbetegesülnek, megzavarodnak. Külső- s belsőkép szükséges a munkásság, és sohase mondhatjuk el világi állapotunkra nézve: *elvégeztetett minden*; mert míg eme dolog véget ér: amaz kezdődik, s mikorra egyik szándékunkat valósítjuk: előtünk áll a másik; a kötelesség hasonlatos az élőfához, melly, bármennyire nyesegecssük, mindig újabb sarjakat hajt; pihenniünk, munkaszünetet tartanunk igen, de végkép megállapodnunk nem lehet; a munka sokféle, de a munkásság egy és folytonos; legyen bár tél avagy nyár, legyünk ifjak vagy hajlott koruak: erönk mértéke s az alkalomhoz képest, szünet nélkül mennünk, tennünk, izzadnunk kell; s ez így tart míg tart az élet, s még halálunk óráján is, csak a földre s éveinkre nézve *végeztetett el minden*.

B.) Lelki életünkre nézve hasonlóképp nem mondhatjuk el a szent leczke szavait: *elvégeztetett minden*, erkölcsi teendőink sokasága mellett, erönk korlátoltsága miatt. Nem kell egyéb, mint ezeket komoly meggondolással összehasonlítani: hogy az említett szavak, soha ne jöjjenek ajakinkra, de még gondolatunkba se. Azonban ezen korlátoltság okos számbavétele, nemhogy kislelkű megfélemlésre vezetne, mintha erőtlenségek alá rekesztett voltunkban, képtelenek volnánk minden jó végbevételére, sőt inkább! mert ha nem tehetünk is mindent, megcselekedhetünk sokat; eleget arra: hogy a jóban való előmenetel lehető sége felől meggyőződván: mindig többre-

többre igyekezzünk; s valóban, midőn tapasztaljuk: hogy erőnk- s tehetségünknek, az épületesben való mindennapi gyakorlása által, — az isteni segítő kegyelem hozzájárulása mellett, — több-több emelkedést, hatályt s tért nyerhetünk, s derekabbak vagyunk ma, mint tennap valánk: önként vonatunk, lelkesítettünk a folytonos munkásságra. A süker ösztönt ad, s korlátolt erővel aratni sükert: épen ebben van az érdem; s ha bármily számos jócselekedet nem elég arra: hogy haladásunkat, épülésünket bevégeztnek tarthassuk: jó kedvvel végezni annyit, mennyit csak lehet, lankadatlanul keresni, követni, szeretni a jót: embernek feladata s legméltóbb dicsekvése. Sok áll előttünk, számos a teendő, és bár nagy különbség van a serény és tespedő közt, de mikor megfeszített erő s lelkiösméretes igyekezet mellett is, csak némi részben felelhetünk meg kötelességünknek: nem mondhatjuk el soha józanon: *elvégeztetett minden!*

És ha naponkénti felsőbb kötelességünk igazi teljesítése is, erőnk egész öszvegét igénybe veszi: mikép lehet, hogy a megtörtént hibák és mulasztások általunk kipótoltásának? mert kétségtelen hogy a lelkiösméret szava egykor emlékezetünkbe hozza, s keserűen érezteti velünk kötelességeink hanyag teljesítését, elmulasztását, vagy a paracsoatok vakmerő megrontását; érezteti az ezekből származott bajt, erkölcsi életünknek foltjait és csorbáit. Valljon nem leszünk-e elégtelenek akkor: a jelennek is erkölcsi hátramaradás nélkül élni, a multakat is pótolni? nem lesz-e örökös szemrehányás a mulasztás, örökös kár az egyszeri tévedés is? Bizonyára úgy lesz, ha csak egy perczig is elhisszük magunkban: hogy erkölcsi életünkre nézve általunk immár *elvégeztetett minden.*

Ezeken kívül ne feledjük: hogy gyarlók vagyunk! *a ki a földről való, földi az;* az embert, legszentebb feltételeiben, gyakran felette csekély külső behatás vagy akadály is megingatja; félénkké, bizalmatlanúá teszi, mint a kinek *úta nincsen az ő tulajdon hatalmában, hogy a maga*

lépését igazgassa; ne feledjük a kísérteteket, a világ csábító ingereit, mellyek a kötelesség-teljesítésnek és haladásnak után, minden lépten nyomon szemközt jönnek velünk; ne feledjük a természeti restséget; hanem keresztyéni éberség, folytonos munkásság s Istenben való bizodalom által erősítsük, védjük és gyorsítsuk magunkat.

És lehetnénk-e közönyösek azon belső nyugalomra s tiszta lelki öröme nézve, mellyek csupán a folytonos törekvés- keresztyéni tevékenység- és a tapasztalt előmenetelből származnak lelkünkben? mellyeket nem ösmér a hanyag, vagy a kötelességek látszatos betöltésének embere, kinek minden érdeme üres buborék s jutalma is olyan; ki elhitette magával elég balgatagúl: hogy ha szeszélyből vagy olesó kegyességből tett valamit: immár általa *elvégeztetett minden*.

Végezetre, ha nem volnánk is e földön olyan gyarlók, minők vagyunk; ha erönkhöz kevesebb korlátoltság ragadt volna is; ha nem kísértetnénk; mulasztásaink, hiányaink, tévedéseink nem volnának is illy mértékben: erkölcsi életünk nem nélkülözhetné ama szükséges sürgetést, melly szüntelen előre hajt; mert folytonos, fokozatos tökélyesbülésre teremtett valóságok vagyunk, mi pedig folytonos törekvés és munkásság nélkül nem képzelhető. Tökélyesbülés! mélység s magasság e gondolatban! megmérhetlen pálya-út ez; végére jutni soha nem lehet, megállni rajta soha nem szabad. Van-e több czél ezen kívül, melly felé a hozzá-jutás reménye nélkül kedvvel és gyorsan fusson az ember? hol a végetlenség gondolata szárnyát nem szegi a törekvésnek, sőt minden lépés jutalmaz, emel s előre ragad, s hol az akadály ösztönt, ingert nyújt; a ki elesett felkelhet, a ki megtévedt útba-igazodhatik. Ha el lehetne érnünk a tökéletességet: nem lenne azután se értelme se becase; mert mi dolga, mi czélja lenne akkor az emberiségnek? nem volna-e hasonlatos a megfeneklett hajóhoz, mellynek se hátra se előre nincs mozdulása? Küzdünk s haladunk de meg nem állapodunk. E gondolattól: végmegállapodás, mint a

megsemmisüléstől visszaborzad az emberi szellem. Végetlen haladás és emelkedés nélkül, mit jelenthetne a halhatatlanság, az örök élet? mellyben a folytonos és magasabb tökélyesbülés feltétele alatt sejti a vágyó lélek a szem nem látott- s fül nem-hallott-boldogságot; hol az Úr, még a tisztább lelkeknek, az angyaloknak, *az ő szolgálóinak is nem adott változhatatlan erősséget*; s ez a változás a folytonos tökélyesbülés boldog változása, az Istenhez közeledés, a mennyei magasabb-magasabb öröm.

Ezen ösvénynek vagyunk mi pályafutói, ezen sorsnak osztályosai; repülni örökké azon vágygyal: hogy még nem vagyunk eléggé fent; inni s szomjazni egyszersmind az ösméretek éltető vizét; tökélyesülni jólét és szenvedés között, minden órán, az életben, a halálban, az örökkévalóságban!

Ime, keresztyén hallgatóim! elvégződött a nyár, el az esztendő munkássága is; de ne vélje senki (a mint láttuk) hogy foglalatosságaiiban is *elvégeztetett minden*. Nincs nap mellynek meg nem volna a maga terhe; s a foglalkodást szerető, kötelességét érző, rendeltetését felfogó ember, nem várja a közelítő telet se a dobzódás és henyeség gondolatával, hanem akkor is találand munkát, időt s alkalmat a munkára. Cselekedjetez mindnyájan így, gyarapodjatek világi dolgaitokban, de épüljetez, tökéletesedjetez kétszeresen a lelkiekben, hogy mikor e földön reátok nézve elvégeztetitek minden: lelki örömmel nézhessetez végig az átélt napokon, s boldogul léphessetez által a haladás, tökélyesülés és boldogság dicsőségesebb országába. Amen.

Menj el szerén-szerte... 1 Kír. 18, 5.

Leszáll a hó az égből... Ésa. 55, 10.

Senkinek kenyerét... 2 Thess. 3, 8.

Az ember nem mehet végére... Préd. 9, 2.

Forgolódjunk a szolgálatban... Rom. 12, 7. 8.

A ki a földről való... Ján. 3, 31.

Az embernek úta nincsen... Jer. 10, 23.

Az ő szolgálóinak is nem adott... Jób. 4, 18.

XXII.

Jézus tudománya: tűz.

(Adventi.)

Alapige:

Nagy jeleket téssen, annyira hogy tüzet is hozzon alá az égből a földre.

Jel. 13, 13.

Az élők kegyeletes szokásainak egyike: azokat, kik az emberiségért, hazáért vagy vallásért magokat jól-érdemesítették, halottaikban is tiszteletben tartani; hogy emlékeztöket hála-nyilvánítások és ünneplések újítsák fel, mellyeknek folytonos gyakorlásában, — míg a dicsők érdemei magasztaltatnak, buzgalmok csudáltatik, önfeláldozások meg-gondolására feldobog a szív — halhatatlanság biztosíttassék számokra.

Jelenleg is nagy és szent, sőt most minden ünnepek felett való ünnep közelít felénk, keresztyén hallgatóim! mellynek tárgya nem halandó ember, hanem maga a Jézus Krisztus, az Isten fia; mellyen nem véges erővel megcselekedett földi tettek felől, hanem Istennek az elesett emberiség megmentésére felállított engesztelő intézményéről, az Üdvözítő által végrehajtott váltság munkájának nagyságacsudái- és hasznairól leendő szó és emlékezet.

Könnyelműen, földi jeleseinkről sem gondolkodhatunk, és csak kellő készüllettel ilhetünk méltó ünnepet emlékeztökre; elmélkedés, vallásos kegyelet és háládatos érzések nélkül annyival-inkább nem várhatjuk ama nagy ünnepet melly közelít, mellyen Jézus született, Jézus a szenvedések

fejedelme, a vértanúk királya, minden küzdők s önfeláldozók közt a legelső s legnagyobb, ki sokat, mindent tön az emberiségért, felvette a testet *mellyben hordozta a mi bűneinket a fán*; ki teremtett új eget és új földet s *nagy jeleket tön annyira hogy* (tudományában) *tüzet is hozzon le az égből a földre.*

Jertek, keresztyén hallgatóim! fordítsuk ez adventvasárnapi órát, amaz égből hozott szent tűz vizsgálására!

Létezést biztosít a tűz: Jézus tudománya is.

A természetben lakozó tűz annak fentartója; a melegség, melly fűben fában s élőteremtésekben rejlik, melly összetart, áthat mindent e nagy világban, körülünk és ott, hová az emberi észlelés már nem hat, a melegség az élet feltétele; fogyatkozása halál, míg jelenléte virágzásba borítja a legkisebb göröngyöt és fűszálat is. Illyen Jézus tudománya, ez a mennyből aláhozott tűz, ez tartja fenn az erkölcsi világot, ez által öltöznek igazi, emberhez illő jólétbe az egyesek és birodalmak, ez a valódi hatalom és szabadság lelke; hiánya dermedtség és halál. Csupán e mennyei tűz befolyása alatt képzelhetők valódi haladás és tökéletesedés, az emberi méltóságnak felfogása és becsülése; másutt nincs élet csak tengés; nincs törvény csak nyers önkény, nincs ember csak zsarnok és rabszolga.

A tűz világosít: Jézus tudománya is, mellynek fényénél, a babona ködeitől megtisztult erkölcsi láthatár belátszik kelettől nyugatig. A legfontosabb igazságról s kötelességeinkről, szabadságunkról s a felelősségről nem vagyunk kétségben; ösmérjük a tért, mellyen futunk, ösmérjük a czélt mellyért futunk. Az élet talányos kérdései meg nem akasztanak, a kétértelműségek félre nem vezetnek, a mennyei tudomány által megvilágosult lélek tétovázás nélkül felösméri útját és teendőjét. Függetlenség van a világosságban! a keresztyént nem nyugözik a külformaságok, nem

szorúl a merev szabályok utasítására s magyarázatára, hogy *hátraforduljon az erőtelen s szegény betűkre*; hanem minden kérdésre szívében a felelet, minden nehézségre a megfejtés; szabadon, természetesen s örömmel cselekszi, a mit az előtte teljes világításban álló kötelesség és erkölcsi jó, külső kényszerítés, hatalomszó nélkül parancsolnak. Jézus tudománya az *igaz világosság, melly megvilágosít minden e világra született embert*.

A tűz melegít: Jézus tudománya is.

Valamint a tavaszi meleg szellő hordja szét láthatlanul a virágok himporát, hogy közel és távol termékenységet idézzon elő: úgy Jézus szelíd tudományának szárnyain terjedt el s lopódzott a természettől önző emberi szívekbe, az erkölcsi tettekre termékenyítő szeretet; ez a mennyei meleg megeleveníti, megnemesíti az érzést, áthatja a lelket, hogy az ember becsesebb hasznot is ösmérjen az önhaszonnál; hogy a jótételre, áldozatra még önrövidségével is kész legyen; hogy állítson kisdedeket, betegeket, testi és lelki szerencsétleneket ápoló, vétkeseket javító, pogányokat térítő intézeteket. Ez cselekszi hogy a szenvedés láttára megesik szívünk és segedelemre nyúlunk karjaink; ez cselekszi hogy ellenségeinknek megengedünk, bántóinkkal jólteszünk; általa, *mint a viasz a tűz előtt* az akarat makacssága meglágyul, a szív önzése felenged. Ez a szent tűz adott és ad naponként szebb-szebb ábrázatot a világnak, s újabb-újabb hódításokat tesz az erkölcsi ország számára, szaporítván az igazán hívők és szentül élők számát, mert, *mint az eleven szén alkalmas a holt szénnek felgerjesztésére*, míg magunk hevülünk: másokat is felgyújtunk.

A tűz elválaszt s összeköt: Jézus tudománya is.

Elválaszt, nem zsidó felekezethez tartozással, mintha Jehova előtt csak egy nép volna kedves, mert Jézus *a közbevetett*

fálnak választát elrontotta s megtanított: hogy Istennek minden nemzetségben kedves akárkicsoda, a ki ötet féli és igazságot cselekszik, hanem elválaszt a csak névvel keresztyének között egy láthatatlan földi Isten országának polgáraivá; ösmerősökké tesz az igazságban, testvérekké az erkölcsben, az üdvesség örököseivé az igaz hitben; azonban mind ezt cselekszi, azon törekvés szívünkre kötésével: miszerint tartzuk feladatunknak s örömiünknek ezen szent országban mentül többeket egyesíteni. Összeköti szorosán e szent tűz a hívöket azon föczélban, mellyre a világ minden részében, azok is kiknek tudomások nincs egymás létezéséről, törekesznek; összetartja egy Isten, egy hit s erkölcsiség által. De elválasztván a földiek káros szeretetétől: összeköt bennünket reménységben ama jobb, tökéletesebb világgal is, mellytől még távol vagyunk, de tudjuk: hogy oda sietünk, oda tartozunk, folytatni az itt elkezdett életet, a tökéletesség s boldogság magasabb fokát érni el. Ezen tudatban, földi bujdosásunk alatt biztos kalauzt nyerünk.

A tűz tisztít: Jézus tudománya is.

Ez a tisztítás történik megpróbáltatás által, hogy nyilván legyen: valljon készek vagyunk-e cselekedni is azt, a mit szájjal vallunk? túlbecsült önbizalmunk erős kísértéktől ostromoltatik meg, hogy szüntelen emlékeztetve legyünk *a vigyázatra, mert jóllehet a lélek kész, de a test erötelen!* Csábító alkalmak vagy nyomorúság által hitünk, állhatatosságunk s igaz-voltunk izzó tégelybe vettetnek. Boldogok vagyunk, ha jól kiállottuk a próbát! A keresztyén tudomány követése nem lehet önmegtagadás, kísértet és szenvedések nélkül; és valamint az ércz, minden olvasztással fogy de nemesül: úgy minden tűzpróba után, — mellyben sok salak kiég belölünk, hiúságunk sok göze elrepül, — kétségen kívül kevesebbek leszünk önbálványozásunk szemei előtt, de nyerünk belbecsben és erőben. Megösmérjük magunkat, végességünk érzete Istenhez való ragaszkodást

szül; csendes lélekkel, de a gondviselésen gyermekileg függő bizodalommal nyugszunk meg sorsunkban és várunk; megédzetünk egyszersmind mint az acél a további bajok férfias hordozására, kötelességeink lankadatlan teljesítésére. Bizonyára, a mennyei tudományon kívül élöknél: a változásból megrettenés, a kísértetből elbukás, a nyomorúságból kétségbeesés, elvadulás, vagy vaksors hívése, s ennek zordon hatalma előtti tehetetlen, reménytelen önmegadás következnek; míg itten a próba erősödésre s jobbulásra vezet, a kétség reményt szül, a szenvedés erős bizalomnak lesz forrásává. Itt a legmakacsabb bűnös is végre ellágyul, megtörik s átváltozik; mindnyájan *elváltozunk a mi elménknék újulása által*; jobbak s boldogabbak leszünk.

Oh, Jézus által égből földre hozott tűz, szent tudomány, te cselekszed mindezeket!

És ime, keresztyén hallgatóim! annak, ki illy csuda-tévő tüzet hozott le az ő tudományában, Jézusnak születési ünnepe közelít felénk a szent Karácsonban; foglalkodjatok hát e nagy eseményhez méltó gondolatokkal, hogy háládatos, tiszta szívet adhassatok szállásul ama nagy vendégnek, ki eljövend. Legyen különösen nyitva lelketek mindenkor, tudománya, e mennyei szent tűz elfogadására, hogy az mutassa meg hatalmát tinálatok; hogy megtartsa a lelki országban, világosítsa, hevítsen; az éggel összekössön; égesse, irtsa belöletek a nemtelen indulatokat, a bűnös hajlamokat, hogy találtassatok a választottak közül valóknak az Ur előtt. Amen.

A mi bűneinket hordozta... 1 Pét. 2, 24.

Mimódon fordultok hátra.... Gal. 4, 9.

Ez amaz igaz világosság... Ján. 1, 9.

Miképen elolvad a viasz... Solt. 68, 3.

Mint az eleven szén... Péld. 26, 21.

A közbevetett falnak... Eféz. 2, 14.

Istennek minden nemzettségben....

Csel. 10, 34. 35.

Vigyázzatok... mert jóllehet a lélek kész... Mát. 26, 41.

Változzatok el a ti elméteknek... Rom. 12, 2.

XXIII.

A karácson-éji csillag.

(Karácsonban.)

Alapige:

Mikor született volna Jézus Bethlehemben, Juda nemzetségének városában, Heródes király idejében: imé napkelet felől jövének Jeruzsálembe bölcsek, és mondának: hol vagyon a zsidóknak királya, a ki született? mert láttuk az ő csillagát napkeleten, és jöttünk hogy néki tisztességet tegyünk — — és imé a csillag, melyet láttak vala napkeleten, előttök mégyen vala stb.

Mát. 2, 1. 2. 9. 10. 11.

Micsoda élénkség mutatkozik egész Zsidóországban, a holt tengertől a Libanus-hegysorig? Mindenki siet valahová; öregek és ifjak, férfiak és nők népes karavánokat alkotva lepik el az utakat, különböző irányban. Látjuk Józsefet is Máriával Nazárethből, nemzetségének városa Bethlehem felé közelíteni. Micsoda mozgalmas idő ez? Augusztus, a római birodalom hatalmas uralkodója akarja elérni földi hiú céljait: ez a népszámlálás ideje!

És ugyanekkor micsoda csudálatos dolgok történnek égen és földön? ösméretlen csillag tűnik fel ragyogó fényességben, messzeföldről vezetvén bölcseket, kik nagy vágyódással keresnek valakit; angyalok éneke zendül meg soha nem hallott hangokon és értelemmel, a mezei pásztorok hallattára éjnek idején; szózat hallatik, jelenségek láttatnak; a

bethlehemi jászol zeng az örömtől, Heródes palotája néma valamely titkos, ösméretlen félelem miatt. Remény és borzalom a szivekben. Micsoda végzetteljes éjszaka ez? A királyok királya, a mindenség hatalmas ura, Isten éri el örökkévaló bölcs ezéljait: ez Jézus születésének éjszakája!

E nagyszerű történet emlékezete hozott minket ma e szent házba, keresztyén hallgatóim! üljük meg e napot hozzá méltóan, mert dicsőséges nagy ünnepnap ez! egész fontossága s csudálatosvolta nyilván van e szavakban: *az Isten megjelent a testben! s ez a mi hitünknek nagy titka.* A hívő lélek e gondolatra mintha kiköltöznék e testből, s Istenhez szállna a buzgóság és hála szárnyain. Történjék így mindnyájunkkal e szent napon! és jertek vegyük vezérül mi is mai elmélkedésünkben amaz első karácsonéji csillagot, melly a napkeleti vándorok előtt feltűnt, járt és megállott. Jertek, és

1-ör Vizsgáljuk a feltűnt csillag jelentését.

2-or Ösmérkedjünk meg azokkal, kiket vezérelt.

3-or Lépünk be a helyre, melly felett megállt.

1. Vizsgáljuk a feltűnt csillag jelentését.

Éjszaka láttatnak az égnek csillagai; s midőn ama legfényesebb csillag feltűnt: szintugy éjszaka volt a népek felett, borongós, régentartó éjszaka, mellyben nem látszotak csak rémlettek a hit és erkölcs tárgyai; s a bizonytalanságnál nagyobb csak a képtelenség volt, mellyet a tisztánlátás hiányában, önrémítésére építgetett a tétovázó emberi lélek.

Nyitva állott ugyan az első kijelentés nagy könyve a természet; kiáltottak, jósoltak s fenyegetőztek a próféták; meg-megdobbant a kebelben, a valamely jobb s igazabb hiányát érző szív: mégis bágyadt és erőtlen volt az emberiség erkölcsi élete; belőle, mint a téli ködös naphól mind a

világosság, mind a melegség hiányzott; valamely igaz alap hiányzott, és senki sem tudta: mi légyen az?

Még azok is, kik a jó ösvényen szilárd léptekkel láttak járni: megtántorodtak s könnyen elestek mint a gyermek; Salamon király, ki nagyszerű templomot épített Jehovának: vénségére ugyanazt tevé Kámosnak, a Moábiták utálatos bálványának a hegyen, melly Jeruzsálem ellenében vagyon. Vakságban botorkáltak s megütköztek az emberek; szorúltságukban jegymagyarázók és halottidézökhöz folyamodtak a legderekabbak is; a lélek világa szűk, levegője fúlasztó vala; csak nemzetbelit ösmértek, felebarátot nem; csak rettegtek Istentől de nem ragaszkodtak hozzá.

Azonban megelelglé az Úr e szomorú állapotot, s elközelgetni engedé az időt, mellyet Ézsaiás próféta által megígért, hogy t. i. *akkor a vakoknak szemeik megnyílnak, a siketeknek füleik megnyittatnak és a némáknak nyelve énekel.* Ezt jelenté, az erkölcsi élet hajnalodását jelenté a felütt csillag.

És csakugyan lehullt a szemekről a hályog, a lélekről a békó; a kijelentés fényes napja a szeretet virágzásba és gyümölcsözésbe hozta, átalakítá s újjászülé az erkölcsi világot. Megjött a melegség, meg a világosság is; feltaláltatott az igaz alap, s az emberiség lábai alatt megszilárdult az ingadozó föld, leebb ereszkedett az ég feje felett; nem tapogatott, látott már, eligazodott szépen a történetekben s visszásaknak tetsző változásokban. A természet jelei új értelmet nyertek, még a sziklák szava is megjött, s az emberek csudálkozva kérdezik önmagoktól: hogy nem láttuk s értettük elébb ezeket? holott beszélnek ezek, s annyi fontos igazság, s *Isten örökkévaló hatalmassága: e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból megértetvén, megláttatnak!*

Jézus megjelenésével ösmért az ember önmagára; a kijelentéssel benne és körülte nagy hirtelen megváltozott minden; kedvesebb lett a bocsánat mint a boszuállás, az

irgalmasság mint az áldozat; az Istentől s önmagától dühöngve futó bűnösből engedelmes penitencziatartó lön; elkövetett bűne miatt, senki nem marczonglá testét a piaczkon, hanem titkon, ajtaját behajtva csendes könyhullatás-és őszinte bűnbánatban keresett és talált enyhületet. Az áldozati tűz kialudt, az aranyos bálványok megmeztelenültek; a szertartások anyagi üressége helyett, e mély jelentésű szavak hangzottak: lélekben és igazságban! a szenvedők előtt a kétségbeesés örvényét bezárta a gondviselés útiban való gyermeki megnyugvás és jóreménység; a sírok is szépen kivirágzottak, kiáltván hangosan: mit féltek tőlünk oh emberek? élet nyugszik itt!

Az erkölcsi nappalt, a kijelentés és szeretet országát jelenté a csillag; a született Jézust jelenté az, isteni tudományával. Ő maga is ezen képben szólt magáról és tudományáról: *én vagyok ama fényes és hajnali csillag! a hajnalcsillag feltámad a ti szívetekben!*

2. Ösmérkedjünk meg azokkal, kiket a csillag vezérelt.

A szent leczke világosan megmondja: kik voltak? *Mikor született volna Jézus Bethlehemben: napkelet felől jövének bölcsek, és mondának: láttuk az ő csillagát napkeleten s jöttünk hogy néki tisztességet tegyünk!* Az idegenek tehát napkeleti bölcsek valának. Azonban szent Lukács tanúsága szerint, ugyanakkor másoknak is tudtúl adatott Jézus születése. Ő így szól evangélioma második részében: *Valának pásztorok azon tartományban, kik künn a mezőn hálnak vala és vigyáznak vala éjszakán az ő nyájok mellett. És imé az Úr angyala hozzájok eljöve, és az Úrnak dicsőssége körülvevé őket és nagy félelemmel megfélemlének. És monda az angyal nekik: ne féljete, mert imé hirdetek néktek nagy örömet, melly az egész népnek öröme lészen, mert született nektek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus a Dávid városában. Ez pedig néktek a jele: találtok egy kis gyermeket*

bepörlálva feküdni a jászolban. Ezek tehát egyszerű pásztor-emberek valának. S midőn ekkép az Úr akaratjából — mert ő küldé el mind a csillagot mind az angyalt — a legmagasabb tudomány- a csillagászatban buvárkodó bölcsekkel, s a legeggyűbb életmód- a baromtartással foglalkodó pásztorokkal egyszerre közöltetik a Megváltó születése, ki van jelentve világosan: hogy Jézus, váltságának érdeme és tudománya nem a bölcseké vagy tudatlanoké, nem a hatalmasoké vagy tehetetleneké, hanem mindenkié. Az öröm melly a pásztoroknak hirdettetett, az egész nép, az emberiség öröme.

Ádám elestével mindnyájan elestünk; s midőn Isten kegyelmébe vette az emberinemet: úgy tevé azt, hogy abból senki ki ne maradjon. A váltság munkájának haszna közös kincs; itt a világi tekintély nem érdem, az alacsony sors nem akadály, amabban nem bizakodhatni, e miatt nem kételkedhetni; mindnyájan a megváltó Krisztusban, az ő érdemeért tartatunk meg. Jézus tudománya a király ékessége, a bölcs dicsekvése, a szegény kincse, az ügyefogyott erőssége; még azokért is van ez: kik nem látták a csillagot, nem hallották az angyali szót; ezen szent atyafiságba a pogányok is felvétettek és felvétetnek mind világ végezetéig, hogy bételjenek az írás szavai: *Azoknak jelentettem meg magamat, kik énfelelem nem tudakozódtak, azoktól találtattam meg, kik nem kerestek, ezt mondottam: Imhol vagyok én! imhol vagyok én a népnek, melly az én nevemről nem nevezetik vala!*

Továbbá a pásztorok mint honfiak közelről, a bölcsek mint idegenek távolról jövének; közel és messzelévő egyesítettik a tudomány által; testvérekké válnak a népek; hídát ver a tengereken, útat tör a bérceken és sivatagon az atyafiúság édes indulata. Oh, a Jézus által kijelentett szeretet ölelő karjai közt az egész világ megfér!

Imé, megösmérkedvén azon egymástól különböző helyzetű emberekkel, kiknek az isteni kised születése egyszerre

jelentetett meg: átérthetjük, hogy Jézus az egész viláé s így a mienk is; de ne feledjük, hogy míg a bölcsek és pásztorok tiszteleti ajándékkal s imádással közelgettek öhozzá: tőlünk is kivántatik egy dolog, hogy ő a mienk legyen s mi is az övéi legyünk, s ez: az ő benne vetett igaz hit!

3. Lépünk be végül a helyre, melly felett a vezérlő csillag megállt s hová az angyali utasítás szólt; s mint a bölcsek és pásztorok megtaláljuk mi is *Máriát és Józsefet és a kis gyermeket, ki a jászolban fekszik vala.*

Hogyan? az ég és föld urát, a világ üdvezítőjét jászolban? illy dicstelen sőt méltatlan helyen? igenis, keresztyén hallgatóim! valósággal ott! mert a bölcs Isten azt akarta: hogy az erkölcsi viradtát előhozó tudomány, melly a csillagban példázattatott, a bölcsek és együgyűek képében minden embereknek kihirdettetett: saját isteni ereje által (minden külső erő és csábítás nélkül sőt üldözések közt) terjedjen el a világon. E végből engedé szent fiát is illy fénytelen állapotban születni a jászolban, honnan Mária és József először is azért vevék fel, hogy futással mentsék meg a vérengző Heródes elől; — s egész életén át nem vala más-kép, mint ő maga mondá: *a rókáknak vagyon barlangjok, az égi madaraknak fészkek, de nincsen az ember fiának holott lehajtaná az ő fejét.*

Mi, földi czéljaink elérésében nem igen válogatjuk az utat és eszközt; a körülmények mellett az embereket is felhasználjuk a mint csak lehet: torkosságuknak vendégséget készítünk, hiúságukat fényes rang ígéretével kecsegtetjük, pénzvagyok éhét arannyal csillapítjuk s ingereljük egyszerre. Látjuk: hogy a tekintély és csábítás befolyása alatt, milly gyalázatos dolgok jutnak közhitel- és érvényre e gyarló világban! De az Úr azt mondja: *melly igen távol az ég a földtől, olly igen távol vagynak az én útaim a ti útaitoktól!* Az ő czélja mindenkor bölcs és szent, az eszközök, mellyekkel él, tiszták, és az ő felséges voltához méltók. A keresz-

tyén tudomány terjedésétől is eltiltott mindent mi külső, mi nem saját isteni erejéből s méltóságából foly ki. Mellette és benne semmi csábítás, semmi szemfényvesztés. Jézus szüléinek minden kincse a bölcséktől hozott kevés aranyból, tömjénből és mirhából állott, nem elég a leghitványabb poroszló megvesztegetésére; később sem ígért senkinek fényes földi sorsot, világosan mondá: az én országom nem e világból való! a legnagyobb lakoma az volt, midőn öt kenyérrel és két hallal ötezer embert megvendégtelt; ő tudományának lelkével táplálta a hívőket. A világi eszeség nem állt fel mellette, születésekor nem vállalkozott senki, hogy közbevesse magát Heródes előtt, hogy azt mondja tudós társainak: *Jertek és verjék meg nyelvvel a királyt!* tanítványai közül mindenik egyszerű, jámbor, nem a farizeusok ravasz iskoláját kitanult ember vala; nem olyan, ki *álnok szájjal jár, szemével hunyorgat, lábával is szól, és újjaival tanít.* Senki sem húzott kardot Jézus mellett, midőn Heródes ellene azt tevő. József, jóllehet királyi vér, csak szegény tekintélytelen ácsmester, hatalom és befolyás nélkül, Mária erkölcsös háziasságban nevelkedett ösmeretlen szűz vala. Gazdagság nem gyámolította, földi eszeség s hatalom fegyverei nem védték az új tudományt, sőt ellene fordultak.

És mikép semmi csábítás, erőszak, szemfényvesztés nem szerepelt mellette: belső mivoltában is ment ezektől. Igazságai tiszták, parancsolatai határozottak Jézus tudományának; ez a testi hajlamoknak nem hizeleg, sőt önmegtágadást, türeést s az ellenség iránt is szeretetet követel; a bűnre büntetést szab, de a megtérőt bocsánattal biztatja. Benne minden a lélek és Isten országa; jutalmat ígér a jóknak, de az nem földi jutalom, kezdődik a lélekben, tökéletességre megyen Istennél az égben.

Imé, keresztyén hallgatóim! mégis dicsőösséges hely az a bethlehemi jászol! a szegénység s elhagyatottság, mellyek abban Jézust környezték, messzirevágó bölcs czélokat mu-

atnak! Isten, nem az emberi gyarló felfogás szerént jár útain! a keresztyén tudománynak csak így és nem másképp kellett elterjednie: a világ nélkül annak üdvére; ellenzése közt, saját isteni hatalmával; hogy önmaga által s önmagában legyen diadala s dicsőssége!

Most hát, keresztyén hallgatóim! hallottuk az angyal szavát, láttuk a fényes csillagot s megértettük jelentését, melly a tudomány és világosság; megösmérkedtünk a bölcsesekkel s pásztorokkal, kik először jutottak a világboldogító esemény tudásához, melly esemény immár üdvezítő hasznaiban velünk is köz; álltunk az egyszerű jászol mellett, mellybe Isten az ő szent fiát bölcs czéljai szerént fekteté: most hát nincs egyéb hátra: mint soha el nem feledni a mit hallottunk és láttunk. Ne vegyük le szemünket a meglátott csillagról míg e földön élünk, az üdvesség ama fényes hajnalesillagáról Jézusról! ő és tudománya legyenek éltünk vezérei, ugy nem botlunk meg, nem tévedünk el. E csillag fényénél üljük meg e szent napokat, végezzük ünnepi áhítatosságunkat, ennek világa derengjen lelkünkben, midőn a szeretet vendégségében Jézus asztalához lépünk, hogy vacsoráljunk ő vele lelkünk üdvességére, ugy legyen. Amen.

Isten jelent meg a testben... 1 Tím. 3, 16.

Akkor a vakoknak szemek... Ésa. 35, 5, 6.

Isten örökkévaló hatalmassága... Rom. 1, 20.

Én vagyok ama fényes... Jel. 22, 16.

A hajnalesillag feltámad... 2 Pét. 1, 19.

Azoknak jelentettem meg magamat... Ésa. 65, 1.

A pásztorok megtalálák Máriát... Luk. 2, 15, 16.

A rókáknak vagyon barlangjok... Luk. 9, 58.

Melly igen távol az ég a földtől... Ésa. 55, 9.

Jertek és verjék meg nyelvvel... Jer. 18, 18.

A ravasz ember álnok szájjal jár... Péld. 16, 12, 13.

XXIV.

Mi marad meg: ha az idővel minden elmúlik is?

(Év utolsó napján.)

Alapige:

Mi csak tegnapiak vagyunk, — — és a mi életünknek napjai mint az árnyék e földön. Valyon nem tanítanak-e meg azok téged?

Jób 8, 9. 10.

E mai nappal végére jutánk az évnek, keresztyén hallgatóim! s mély megilletődéssel érezzük lelkünkben viszhangzani a szent leczke szavainak értelmét: *a mi életünknek napjai mint az árnyék e földön!* Érezzük: hogy a siető órákkal életünk is gyorsan fogy s ellobog mint a szélnek kitett szövétnek.

Hiszen, ha úgy tehetnénk mint Jósue! ha mondhatnók: *Nap, Gibeonban állj meg! és hold az Ajalon völgyében!* de a nap nem vár és a hold nem áll meg. Bizonyára megemésztjük esztendeinket, az esztendők pedig minket emésztenek meg! a mulandóság szigorú törvényeinek hű végrehajtója, az idő romboló hatalommal megy által rajtunk s mindenben a mit építünk, a mit szeretünk; s ha valamit ad is, felette drága áron adja: a fanyar életbölcseiségért, mellyel későre megajándékoz, a szép csalódást, az édes örömekeket veszi el.

Oh, az idő kegyetlenül bánik velünk! az orczákra redőt, a szívekbe bánatot rak, üresen hagyja a házat: meg-

tölti a temetőt, és az eltűnt boldogság után, nem marad egyéb: mint a keserű emlékezet s hulló könnyjeink!

Mosolyog az emberen, midőn hiúságból fellegekbe nyúló tornyot és szobrokat emel; midőn terveit, a messze jövőbe nyújtva szövö, vagy örök hírről álmodozik; mosolyog és lábai alá tiporja a hatalmast, szájának lehelletével elhomályosítja a dicsőséget, keze könnyedén lerontja az ércfalakat, porba veti az aranyos címereket, s népeket töröl el emlékezetökkel együtt a föld színéről.

De ha minden mi létezik, illy tartósság nélküli futó tünemény, árnyék inkább mint test, ha senki és semmi sincs biztosítva az enyészet szétmorzsoló vasmarkától: úgy az ember igen szerencsétlen! a benne lakozó erőnek ugyanis mi célja? törekvésének mi értelme? életének mi becse van? Nyugtasd meg magadat keresztyén felebarátom! ki az év végső óráiban komoly gondolatokkal küzdesz, nyugtasd meg magadat! az élet minden jelenei mulandók, de épen *azok valljon nem tanítanak-e meg*: hogy keress állandót a változóban, különböztesd meg a romolhatlant a romlandótól? mert van bizonyára, mi, ha az idővel minden elmúlik is, megmarad. Illyen:

Először is igaz fegyverünk: az erény.

A világ harcznak mezeje, keresztyén hallgatóim! hol a küzdelem nagysága, s az abban kifejtett rettenthetlenség és erő határozzák el a harcos érdemét és becsét. És valamint a jó vitéznek sohase hiányozhatik fegyvere, mert csak így érezheti magát minden véletlenre készen s bátorságban az ellenséggel szemközt: hasonlóan kell történni a keresztyén emberrel is. *Kösd fel oldaladra fegyveredet te erős vitéz! a te dicsőségedért és ékességédért!* azt mondja szent Dávid, s valóban, hogy a világ harcmezején az emberek legyőzetvén annyiszor megveretnek, oka: mert a keresztyén teljes fegyverzete az erényesség helyett, melly erőt, ékességet s dicsőséget egyesít magában: gyenge földi fegyver-

rel, (melly az első összecsapásra elromlik s szégyenben hagyja birtokosát), jelennek meg és harcolnak ott. A földi fény, hatalom és gazdagság nem pótolják az erényt, s balgatag, ki beléjük fogódzik a változások s hányatások között; hiszen azok épen az időnek, e hullámzó tengernek hirtelen támadó és enyésző buborékai! Csak az erényességben van biztosság, ez az arany paizs, mellyről az öldöklő nyilak ártalom nélkül visszapattognak; ez, melly sérelmet szenvedniünk, sebet kapnunk nem enged.

De nem csupán az önvédelemre, hanem hódításra is szolgál ez a fegyver. magasabb rendeltetésünk szerént, melly megkivánja: hogy ne csak szenvedőleg megállva oltalmazzuk magunkat, hanem bátran előre törjünk. Ez segél: hogy nemes tettek által nyujtsuk meg a rövid életet, hogy változó viszonyok közt maradandót míveljünk, hogy mentül többeket hódítsunk meg példánk s vitézségünk által, s a bűn és hitetlenség táborából az igazság zászlója alá térítsük át a tévelygőket; ez míveli: hogy általa már e földön közelebb vívjuk magunkat a mennyhez, *felöltözvén a hitnek és szeretetnek mellvasába és sisak gyanánt az idvességnek reménységébe.*

Lehet változás és enyészet körülünk, ha a föld ingana és sülyedne is le lábaink alatt: meg nem rettenünk, mert ez a fegyver kezünkben marad! a kísértet s nyomorúság le nem fegyvereznek, a világ meg nem győz; és mint a hőssel kardját is a sírba teszik: úgy oda is elkisér, s a halál árnyékának setét völgyén, az örökéletben is nálunk, velünk leend.

Másodszor, megmarad bizonyos kincsünk: a tiszta szív nyugalma, mellyet az erény fegyverével szerzünk.

A külső gazdagság becsét és értékét tisztán megmutatja azon körülmény, miszerint a legfélétekenyebb örzés, leghevesebb védelem daczára is a változások közt könnyen és hirtelen elvész; a mikor a kárvallottat nem csupán a fé-

nyes ércz eltűnése kínozza, nem csak a bőségből szükségbe-
sülyedés teszi nyomorulttá, de annak keserű tapasztalása
is: hogy a megkülönböztetés, mellyben eddig részesült:
nem személyét hanem pénzes ládáját illette, mellynek kiürü-
lését, könybe-lábadt szeme és reszkető kezein kívül, a világ
hideg közönyössége is érezteti vele. Bizonyára egyetlen
gazdagság, mellyel e tündér szerencséjü világban, a meg-
károsulásnak s elszegényedésnek se félelme se veszélye nem
jár, amaz *elrejtett kincs és titkos helyre tétetett gazdagság*:
keblünkben a tiszta szív nyugalma; melly még nagyobb
becsüvé lesz az által, hogy nem a földi hatalmasoknak tett
szolgálat vagy a vaksors szeszélye adja, nem apáink után
örököljük: hanem önmegtágadás és erkölcsi tettek útján
magunk szerezzük, s az igazságtalanság nem foszthat meg
tőle, az emberek hatalmaskodása erőtlen, hogy kicsikar-
hassa; nem fér hozzá, még a mindenüvé befurakodó, min-
dent változtató idő se, melly csak azt veheti el a mit adott,
azon mutogathatja önkényét, mi hatalma alatt vagyon.

A tiszta szív nyugalma a valódi, romolhatlan kincs; és
mint a drága gyémánt mellynek ára kifizethetlen: nem ne-
héz, helyet nem foglal, a vándor rongyos köntöse alatt is
elrejtethő: úgy ez sem terhel meg, nem hátráltat bennünket
földi pályafutásunk útain, vele a *saskeselyűknél könnyebbek*,
az orozzlánoknál erősebbek vagyunk. Mit ér a külső ragyo-
gás, ha a kebelben setét van? Mit ér a világ dicsőítése, ha
hiányzik a belső helybehagyás? Mit ér, hogy gazdag vagy,
ha szíved koldus?

A lelkiösméret nyugalma nélkül valódilag élni, örülni,
szeretni nem, csak tengeni, kietlenkedni s gyűlölködni le-
het; ez adja meg az örömök édességét, ez veszi el a szen-
vedés fulánkját. A nyomorúság telében melegít, a börtön-
ben vigasztal, idegen földön kíséző társa bujdosásodnak;
barátod, tanácsadód, mindened ez mindvégig, s az élet est-
véjén lágyan zárja le fáradt pilláidat. Ne igyekezzél e kincs
rovására meggazdagúlni s a világot szeretni! *a világ elmű-*

lik és az ő kívánsága is, míg ezt a kincset a változó idő, a sors és élet el nem ragadják tőled!

Harmadszor marad egy hű barátunk: az Isten, ki el nem hagy, ha mindenki elhagy is.

Mint a földi mulandó dolgokban, boldogságuk felől kevés a biztosíték: úgy bizonyára az emberek se elégségek arra: hogy reménységünket bennök helyheztelessük; mert míg hűségök állhatatlan, hajlandóságuk a körülmények szerint fordul hozzánk s fordul el tőlünk: ők magok is, töredékenyek mint a cserép, s napjaiknak száma felette bizonytalan. Ha emberben bíztál: *megtört nádszálhoz bíztál, mellyhez ha ki támaszkodik: bemegeyen az ő kezébe és által-likasztja.*

Ekkép, midőn az emberi szív egy igaz barát s valódi gyámol szükségét erősen érezvén, keresi is, hogy ha feltalálhatná: lehet-e rá nézve édesebb és megnyugtatóbb, mint Istenben ösmérni ezen keresett baráttra, kinek akarata is, hatalma is van bennünket boldogítani? ki felül-áll a történeteken s időn, felül a változás törvényein, sőt mint teremtő és gondviselő, hatalmában tartja, igazgatja s bölcs céljainak elérésére fordítja azokat.

Bizonyára, Isten a mi legigazabb barátunk! jósága nincs időhöz kötve, egész életünk, a bölcsőtől a sírig az ő kegyelmességéről szóló hangos bizonyágtétel. Süket és vak volna: ki benne a legkegyelmesebb atyát, a leghívebb barátot nem ösmérné fel. Ő szüntelen nyitva tartja felettünk atyai szemeit, nem nézi érdemetlen voltunkat, hanem óv és vezérel, megenged és áld; segedelmével megszégyeníti kételkedő lelkünket, s áldásával némítja el zúgolódó ajkunkat; és a ki volt eddig, az léssen mindörökké!

Minő más színbe állítja ezen ösméret az idő romboló működését, a változás komor jeleneteit! mellyek különben rettenetesek s kétségbeejtők volnának reánk nézve! Igy, bármí történik, ha nem értjük is miért? de tudjuk kinek

bölcs akaratjából történik; tudjuk: hogy mellettünk van az örök kegyelmű barát, s az elhagyatottság rémítő érzésének nem esik szívünk martalékkul, sőt megnyugszunk, bízunk és hiszünk. Mulhatnak az évek! megjelenhet előttünk ezer változatban az enyészet szomorú képe, a rázkódásban és utána is, az életben s halálban is egykép ez a mi szavunk: *Én Uram, tebenned bíztam, elhittem hogy Isten vagy te!*

Negyedszer, megmarad menedékhelyünk: a jobb világ, hová bujdosásunkban tekintünk, bujdosásunk után eljutunk.

Sok nyomorúságai vagynak az igaznak e földön, és jóllehet azok, ha híven harczolunk az erény fegyverével, szívünknek nyugalmat szerzünk s meg is tartjuk azt; Istenben, leghívebb barátunkban bízunk, nem tehetnek bennünket nyomorultakká s boldogtalanokká: de mégis, nem rendeltetésünk, örökké e földi tökéletlen viszonyok közt maradvá, küzdeni azokkal; a szenvedések: próbáltatásunk, javulásunk s tökéletesedésünk eszközei, és csak a felszabadulás édes reménységében képzelhető, azoknak keresztyén türelemmel s zúgolódás nélküli hordozása.

És a felszabadulás ideje bizonynyal eljő, megnyílik egykor előttünk örök menedékhelyünk, a mennyei Jeruzsálem kapuja, mellyen belől magasabb, dicsőségesebb életnek leszünk részesei. Az idő és változás keze el nem veheti tőlünk ez országot, nem a hitet se, melly földi vándorlásunkban szüntelen ama boldog hazára függeszti lelkünket; sőt mentül-jobbán nyom ez élet: annál inkább ohajtatja velünk amazt; birunk túrni mert remélünk; nem bánjuk bármit van is ittalant, mert tudjuk: mint lész odafent; és midőn az enyészet magunkat is hatalmába ejtvén, a halál elaltat: csak azt cselekszi, hogy egy tisztább, jobb világban ébredjünk fel. Oh boldogító reménye ama jobb világnak! milly édes az élet tövisei, a földi mulandóság szomorú romjai közt, kebledre hajtani fejünket, s megenyhülnünk az

élet hévségében! érezni általad ama mennyei örömet: midőn keblünkre szorítjuk, kiket itt elvesztettünk; sejtelmünk valósággá változik; a múltó könyekért halhatatlan mosolylyal, földi küzdelmeinkért az ég örömeivel jutalmaztatunk. Jöjj el boldog óra! várunk tégedet!

Mi hatalma van így rajtunk az időnek? mért csüggesztene el a rövid szenvedés: ha e menedékhely, a jobb világ előttünk áll nyílt kapujával? hol *Isten eltöröl minden könyhullatást, és a halál többé nem léssen, sem a keserüséggel való sírás, sem kiáltás sem semmi fájdalom nem léssen többé: mert az elsők elmúltak.*

Keresztyén hallgatóim! ezen gondolatokkal könnyítsünk keblünkön, melyet az év utolsó óráiban, az élet rövidségének s a mulandóság gondolatának nehéz sulya nyom. Ha minden elmúlik is: megmarad fegyverünk: az erény; kincsünk: a tiszta szív nyugalma; és ha jobb és balkezünk felől mindenek elhullanának is: mellettünk marad legjobb barátunk: az Isten, s vár küzdelmeink után menedékhelyünk: a jobb világ! Vegyünk hát nyugodtan búcsút a haldokló év végső óráitól, megemlékezvén azokról kik ez évben itt-hagytak; megemlékezvén a szenvedésekről mellyek javulásunkra értek; de mindenekfelett megemlékezvén háládatos lélekkel Istennek kegyelméről, mellyel a lefolyt évben is tartott, éltetett s védett bennünket, ajánlván életünket jövőre is atyai gondviselésébe. Igen, a te oltalmadba ajánljuk magunkat oh Isten, idők és történetek hatalmas ura a jövőre nézve is! adj örömet vagy bánatot: elfogadjuk, mondván: Legyen meg Uram a te szent akaratod. Amen.

Józanok legyünk, felöltözvén . . . 1
Thess. 5, 8.
Néked adom az elrejtett kincseket . . .
Ésa. 45, 3.
A saskeselyűknél könnyebbek . . . 2
Sám. 1, 23.

E világ elmúlik . . . 1 Ján. 2, 17.
Imé megtört nádszálhoz . . . 2 Kir.
18, 21.
Sok nyomorúságai . . . Solt. 34, 20.
Én Uram te benned . . . Solt. 31, 15.
Az Isten eltöröl . . . Jel. 21, 4.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM.

	Lap.
I. Az idő tanácsa. Ujévben. 2 Móz. 18, 19.	1
II. Téli gondolatok. Közönséges. Solt. 74, 17.	12
III. Házasság-szerzés. Farsang előtt. 1 Móz. 34, 9.	22
IV. Egyenetlen házasság. Farsangban. 2 Kir. 14, 9.	33
V. Sámson meséje. Közönséges. Bir. 14, 12. 14.	44
VI. Mi származik a megnyílt földből? Kikeletkor. Ésa. 45, 8.	55
VII. Jézus erkölcsi bátorsága. Virágvasárnapján. Ján. 7, 6. 7.	67
VIII. A nagy vállalatok miért járnak nagy küzdelmekkel? Nagypénteken. Mát. 27, 46.	75
<u>IX.</u> Tudás, hit. Husvétban. Ján. 20, 24. 25.	85
<u>X.</u> Alázatosság. Közönséges. Sof. 2, 3.	94
XI. Fiak, örökösök vagyunk. Áldozócsőtörtőkön. Gal. 3, 29.	103
XII. Lelki ittasság. Pünköstben. Csel. 2, 1—41.	112
XIII. Mi teszi az embert barommá? Kaszáláskor. Dán. 4, 28. 29.	121
XIV. Mit találunk a természetben? Nyári. Mát. 7, 8.	129
XV. A bőség veszélyei. Gazdag aratáskor. Luk. 5, 4. 6.	136
XVI. Szükséges sietség. Közönséges. Ján. 13, 27.	144
XVII. Ajánlatos késelem. Közönséges. Péld. 19, 2.	151
XVIII. A vagyon ellenségei. Hordáskor. 1 Sám. 23, 1.	159
XIX. Babona. Közönséges. 5 Móz. 18, 10—12.	168
XX. A mindennapi kenyér. Újkenyéri urvacsorakor. Mát. 6, 11.	178

XXI. Elmondhatjuk-e a szent leczke szavait: Elvégeztetett minden? Késő őszszel. Ján. 19, 30.	186
XXII. Jézus tudománya: tűz. Adventben. Jel. 13, 13.	193
XXIII. A karácson-éji csillag. Karácsonban. Mát. 2, 1. 2. 9. 10. 11.	198
XXIV. <u>Mi</u> marad meg, ha az idővel minden elmúlik is? Év utolsó napján. Jób 8, 9. 10.	206

(Ezen utolsó beszéd alapeszméje, Siegelnek „Homiletischer Rathgeber“ czimű könyvéből van merítve.)

OSZK

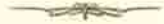
Országos Széchényi Könyvtár

KECSKÉMÉTEN,
NYOMATOTT SZILÁDY KÁROLYNÁL.

1859.

Országos Széchényi Könyvtár

TOMPA MIHÁLY
PAPI DOLGOZATAI.

OSZK

MÁSODIK FÜZET.

EGYHÁZI BESZÉDEK.

EGYHÁZI BESZÉDEK.

IRTA

TOMPA MIHÁLY,

HANVAI REFORM. PÁP, EGYHÁZMEGYEI TANÁCSBIRÓ

S A MAGYAR TUD. AKADEMIA L. TAGJA.

Országos Széchényi Könyvtár

MISKOLCZON,

FRAENKEL B. KÖNYVKERESKEDÉSE TULAJDONA.

1864.

A gyülekezetben inkább akarok öt szót szólni értelemmel, hogy egyebeket is tanítsak; hogyuem mint tizezer szót szólni idegen nyelvvel.

1 Kor. 14, 19.

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Mit kérünk az új évben?

(Újévi.)

Alapige:

Hálaadással a ti kéréseitek megjelenjenek Isten előtt.

Fil. 4, 6.

Azon egymást emelő s elnyomó érzések közt, melyek az új év felviradásával szívünkben támadnak: alig van erősebb és reánk mélyebb benyomást gyakorló, mint az: hogy napjaink oly hirtelen múlnak! hogy az időnek s ebben véghezmenő történeteknek nem vagyunk urai! és a nélkül hogy pusztá eszköznek tekintsük magunkat, hasonlók vagyunk a hajóshoz, kinek szerencsés révbe jutása böles kormányzásától függ ugyan: de e mellett szüntelen éreznie kell: hogy hajója mindenestől a mélységes tenger hatalmában van, és ha szélvész támad: ő a gyarló deszkákon *felemelkedik, majd a mélységbe bocsátkozik mint a részeg, és minden tudományának esze vész.* Oh bizony az órák napokká, évekké nőnek hirtelen, úgy tetszik: hogy még tegnap ifjak valánk, és ma vesszük észre: hogy immár megvénhedénk; az élet múltófélben van: mi a határnál állunk. Oly mulandó s bizonytalan körülöttünk minden! egészségünk, békeségünk, örömeink ma vannak s holnap nincsenek; nagyságunkat a porba esve siratjuk, és mit tudunk? csak tapogatózunk, fejtegetjük életünk kérdéseit; a veszélyt, mely már ajtónk előtt áll, nem

sejtjük, nincs tudalmunk a jövő óráról. Mindezeket mélyen érezzük az idő változásakor. Ime elmúlt az 186*-dik esztendő is, képe csak mintegy álomban áll szemeink előtt, és sem a fájdalmas napok siettetése, sem a boldog órák marasztalása részünkről: nem változtatott semmit az időn, mely folyt és elfolyt a maga rendes törvényei szerint; végbementek abban a történetek, melyeknek végbemenniök kellett, és azokat megváltoztatni vagy eltávoztatni nem állott hatalmunkban. Emlékezzünk vissza: a föld, mint az érez, olylyá lön lábaink alatt, és bár sohajtánk, epedénk: a fellegtelen égbolt hévsége elégeté mezeink zöldjét, szívünk reményét és komor színbe öltözteté a jövőt. Legszebb czéljaink meg hiúsultak, számításunkban csalatkoztunk, vigyázásunk mellett kárt vallánk. Virasztottunk kedves betegeink ágyánál, nem volt előttünk semmi áldozat drága, becses éltök megmentéseért: és mégis el kellett vesztenünk, a sirba kellett fektetnünk őket! Az idő elfolyt, benne a fájdalmas változások általmentek rajtunk. Oly kínos mindezeknek meg gondolása; de míg az, egyszersmind hasznos is, mert általa emberi gyarló s elégtelen voltunk megösmerése — s az alázatosságra természetesen vezéreltetünk, valamint arra is: hogy forduljunk ama felsőbb hatalom felé, mely felüláll az időn és történeteken, melyről tudjuk: hogy mindenható, kegyelmes és hogy a mi sorsunkat kezében hordozza. Igen! mi a földtől az ég felé fordulunk ez ünnepélyes nap reggelén, és mivel tudjuk, hogy a jövő hasonlítani fog a multhoz: megállunk e szent házban, hogy a felderült esztendőre ohajtott jókért *kéréseink megjelenjenek Isten előtt*. Ez oly igen méltó hozzánk. És mi az, mit Istentől jövőre kérünk? engedjétek, keresztyén hallgatóim! hogy kifejezést adjak ohajtásaitoknak. Kérünk tehát:

1-ör időt, hogy élhessünk;

2-or erőt, hogy munkálkodhassunk;

3-or segedelmet, hogy czélt érhessünk! Hallgassa meg s teljesítse be kéréseinket a mi kegyelmes

Atyánk, ki előtt azok, szívünk buzgóságába öltözve, megjelennek ez új év első reggelén!

I.

Időt kérünk Istentől, hogy élhessünk. Igaz, hogy a napok hosszúsága, az esztendők száma, magában még nem teszi az életet, és a ki másnál kevesebb idő alatt több jót vitt véghez: tovább élt amannál. Igaz, hogy az idő csak üres ráma, mely erkölcsi tetteink becses képei nélkül kevés vagy semmi értékkel sem bír, és a bölcs is, ki a vénség szép voltáról énekel, csak az érdemekben gazdag kort nevezi *ékes koronának*: de mégis kedvesek és szükségesek a napok boldogságunk- és tökéletesedésünkre, s náluk nélkül semmi sem létezik e földön az ember számára. Mennyi örömet rakott le a teremtéseit boldogítani kívánó Isten a természetben, emberi társaságban és erkölcsi világban! de a teremtett világ dicsőségének szemlélésétől, a szeretet-szülte boldog óráktól, az erény gyakorolhatásának mennyei örömetől azonnal elzárva vagyunk, mihelyt napunk lehanyatlak, szemeink elhomályosulnak és szívünk verése megáll. Hasztalan dobogtatja keblünket a leghivebb kötelességérzés, nemesre törő szándék; hasztalan a legszebb tehetség, az erény leglángolóbb ohajtása nálunk: ha elvételük időnk, mielőtt megvalósíthattuk, kifejthettük volna azokat. *Semmi cselekedet, okoskodás, tudomány és bölcsesség nincsen a koporsóban!* És ha igaz, hogy a valódi ember kevés idő alatt is sokat vitt véghez: kétségtelen, hogy hosszabb életben többet tett volna; továbbá ha meggondoljuk a tökéletesség végetlen utját, a teendők sokaságát, a tehetség és erő határozottságát, melynélfogva legszívesebb készséggel munkálkodván is: vajmi kevés az, mit az ember a világi élet végén felmutathat: elősmerjük az idő, az évek szükséges voltát, kívánjuk és kérjük e napon, kérjük e nagy jót, melyről a szent irás is számtalan helyen, mint Isten tetszésének bi-

zonyságáról emlékezik, és mint ő szép ajándékát hozza fel az életet.

Időért, napokért fohászunk a minden létel Urához ez új év reggelén, hogy azon cseppet, melyet örökkévalóságának mély tengeréből nekünk ajándékozott, melyet életnek nevezünk, ne engedje elmosódni. Nem kérünk csudát, természetfelett valót: hogy álljon meg a nap, mint Gibeonban megállott a harczó Izráel felett; hogy mint Ezékiás királynak, visszamenjen nekünk is az árnyék a mutató órán tíz grádicscsal, melyeken immár aláment vala; nem kérjük, hogy esztendeink az emberi élet határán túlterjedjenek, mert tudjuk, hogy a hosszú fáradozás után magunk is ohajtandjuk majd a nyugodalmat, a tökéletlen halandó létel után, a tökéletes világba lépést; mondván: *kiváncozunk kiköltözni a testből, és az Urhoz menni lakni*: nem ezeket kérjük, de azt, hogy ne állítson meg bennünket pályafutásunknak közepette, *ne vigyen el minket a mi napjainknak felén*, midőn özvegy és neveletlen árvák könyei öntöznék gyászos szemfedelünket, midőn annyi erkölcsi feltétel és ohajtás teljesületlen, annyi munka félbeszakadva, annyi kötelesség betöltés nélkül maradna utánunk, úgy magunk mint mások kára- s szomorúságára. Ezt kérjük; időt, napokat kérünk Istentől az új év reggelén.

II.

Kérünk az időben erőt. Hogy a semmiségből létezésre hivattunk, tehetségeket hoztunk magunkkal, és idő, esztendők ajándékozottak nekünk: egyenes ujjmutatás arra: hogy munkálkodnunk kell, betöltenünk a napok tisztét, iparkodnunk az élethez kötött czél valósításán, elő kell mennünk világ szerint, lélek szerint; de mivel mindez küzdelemmel jár, és a munka terhes: erőre van szükségünk, ezt kérjük tehát és ennek kútfejét az egészséget Istentől az új év reggelén.

Vannak, kh.! oly lelkiösméretlenek, kik a drága időt nem becsülve, erejüket nem használva, munkátlanságban töltik napjaikat; *állanak napestig hivalkodván*; kik tehetnének de nem akarnak; és vannak viszont boldogtalanok, kik akarnának de nem tehetnek, kiket a születés, csapás vagy nyavalyák megfosztottak a szükséges erőtől, melylyel munkálkodhatnának, és a küszöbhez, ágyhoz kötve vannak szüntelen, míg más járva-elve, forgolódva a világban: végzi a reá néző foglalatosságot. Mily megható azoknak fohászzkodása, melylyel mondják: boldog a ki munkálkodhatik! Te, kinek nehéznek tetszik a nap terhe, ki panaszkodik a hévség ellen, mely verejtékkel borítja bé homlokozdat, ki a kenyeret, melyet fáradsággal szerzesz, keserűnek nevezed: halld és értsd meg ama fájdalmas fohászzkodást, mely tudtadra adja: hogy igazi szerencse és áldás a munkálkodhatás!

Valamint a külső, ugy a lelki életnek is megvannak mind henyéi, mind betegei, a mint sz. Pál apostol mondja: *vannak ti köztetek sok erőtlenek és betegek, és elaludtak sokan*; amazok szívök keménységével utasítanak vissza minden vallásos és erkölcsi munkásságra czélzó serkentést; ezek megfélemlítve az akadályoktól, betegekké tétetve a bűn által, megroskadva szerencsétlenségök alatt, és az erőtlenségben zsibbadtan, nem képesek rendeltetésök betöltésére, lelkök javának munkálására. Mint magunknak, ugy ezen tévelygő és boldogtalan embertársainknak is erőt kérünk Istentől e napon; hogy amazok vetkezzék le a keménységet és vakságot; ezek nyerjék meg az épséget, újulást, bátorságot, s így: legyenek mindnyájan mind a világi, mind a lelki kötelességeknek hív teljesítői.

Az erőhöz és jó egészséghez kérünk Istentől kimélő okosságot, mely a határon túlmenni s megfogyatkozni ne engedje az erőt; különben a munka körül való mértékletlenségbe esünk, melyet pedig kerülnünk kell, mert véték az; innen, ha kötelességünk gazdálkodni a javakkal,

melyeket a munka ád: sokkal inkább tartozunk az erővel, mely nélkül munkálkodás nem lehet; becsülvén a gyümölcsöt: ápolgatnunk kell a fát, mely azt termette. Ezen okossághoz kérünk munkaszeretetet, mely az erőkimélést ne engedje elfajulni s kedvessé tegye nekünk a fáradozást, hogy ne csupán a szigorú körülményektől kényszerítette, kedvetlenül munkálkodjunk: hanem életünk ohajtott szükségé legyen a munka, s vidámon, szívesen, gyönyörködve teljesítsük mind világi mind erkölcsi tiszteinket.

Ezeket kérjük, erőt kérünk Istentől e napon, hogy munkálkodhassunk. Erőt kérünk magunknak, erőt azoknak, kik az emberiség felemelésének nagy munkájában fáradoznak, az ítélő bírácoknak, tanítóknak, földmivelőknek, keresztviselőknak, bánatos félelmes lelkűeknek; erőt a népek- és az egyeseknek, hogy munkálkodhassék, haladjon, boldoguljon, hogy emelkedjék, erősödjék, gyógyuljon kiki, és az idő, az év lefolyásával mondhassa: *Tégedet val-lak én atyámnak Istene és dicsérlek tégedet, hogy erőt adtál nékem!*

Kérjük

III.

az esztendő folyamára Istennek szent segedelmét, mely nélkül az idő üres, a fáradozás gyümölcstelen lenne. Mi volt az oka, kh.! hogy gyakran a legpontosabb számítás, az eszközöknek gondos megválasztása és a legkitartóbb erőfeszítés mellett is semmire se mehettünk, jó véget nem értünk dolgainkban, és füstbe ment minden igyekezetünk? Az, hogy szándékunk nem birta Istennek tetszését, és segedelmét nem adta annak végbevételéhez; mert *ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak a kik azt építik, ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak az őrizők. Hiába való dolog reggel hamar felkelni és későn feküdni le, nincsen süker az Úrnak segítsége nélkül.* Ennek tapasztalása már, valamint általában emberi véges voltunk

józan megösmerése s Istennek az ő segedelme felől tett kegyelmes ígéretei hathatósan ösztönöznek bennünket arra: hogy ne magunkban vagy a szerencsében, hanem ama felsőbb kegyelmes hatalomban helyeztessük reménységünket, attól kérjünk és várjunk gyámolítottatást és áldást igyekezetünkben, munkánkra. Ezt cselekedszük ez új évnek reggelén, midőn látjuk az időnek hirtelen mulását, midőn emlékezetünkben van sokaknak sirbaszállása, erőseknek és hatalmasoknak este, kevélyeknek bukása, nagy feltételeknek megsemmisülése. Isten segedelmét kérjük és várjuk minden munkánkra a világiakra, a lelkiekre, hogy célrt érhessünk; azt kérjük, hogy hozzon elő kedvező alkalmat hasznosan és jól cselekedni, s óvjon a hiú ösvényre tántorodástól, hol időt és erőt saját kárunkra vesztegetnének el; álljon mellettünk és gyámolítson, ha erők a kemény munkában lankadni kezd és zúgolódás jö ajakunkra sorsunk ellen; erősítsen a nehéz próbák és kísértetek közt, midőn a csábítás könnyű munkáért fényes jutalmat ígér, de a mely megfosztana nyugodalmunk-, becsületünk-, lelkünk üdvétől, és rabbá tenne a bűn szolgálatában; emlékeztessen szüntelen, hogy az örök élet javai elébbvalók a földieknél, és munkálkodásunknak közepette azoknak megszerzéseért semmi fáradság és szenvedés nem lehet drága. Ezeket kérjük Istentől; az ő segedelmeért és áldásaért könyörgünk, hogy legyen az, az időn, az erőn, a célon, a munkán, a verejtéken és a falaton. És bízunk is, midőn esedezünk hozzá, mert ő maga mondotta: *segítségül hívott engemet: meghallgatom őtet, megmentem őtet, megdicsőítem őtet.*

De midőn bízunk, kh.! nem szabad elfelejtenünk, hogy Isten a segedelemhez, melyet nekünk ajándékoz, megkívánja saját jó igyekezetünket, hogy célrt érhessünk. Azért hiába sohajt akárki is e napon: Isten segíts meg! ha nem munkálkodik; adj erőt, egészséget! ha mértékletlenségben él; gyarapítsd javaimat! ha veszteget; tartsd meg becsületemet, lelkem nyugodal-

mát! ha gonoszságban jár. Munkálkodjunk, éljünk lélek szerint; de kérjük és várjuk Isten segedelmét, hogy megtartassunk, mert ez koronázza meg minden emberi törekedéseinket. Azért midőn az időben munkálkodván teljes erő szerint: czélhoz jutandasz, az irás szerint: *ne mondjad ezt a te szivedben: az én hatalmam, az én kezemnek ereje szerzette nékem e gazdagságokat, hanem megemlékezzél a te Uradról Istenedről*, kinek segedelmé által lett a boldogulás. Eme szent segedelemért esedezünk szívünknek buzgóságában ez új év reggelén.

És most, kh.! midőn Isten előtt megjelentek a mi kéréseink az idő-, erő- és segedelemért, hogy élhessünk és munkálkodván czélt érhessünk: elhagyjuk e szent hajlékot, és kilépünk a világba, az élet szokott dolgai közé, melyeket a multból ösmerünk. De valyon távozhatunk-e innen a nélkül, hogy bizonyos le nem fizetett szent tartozás terhét ne éreznök? Nem! A hálaadás nagy tartozása ez, mely lángol szívünkben, s utat keres a menny felé; a hálaadás, melylyel együtt, egymást ölelve, támogatva kell kéréseinknek Isten előtt megjelenniök. Ugy van, kh.! ha egész életünk folyamata s a mult esztendőre visszatekintünk: álmélkodással ismerünk, minden történeteinkben, Isten kezére, mely tartott, vezérlett, megáldott bennünket; az enyhíté a keserű pohárt, és látogatásinak fájdmába is szeretet vala rejtve; tőle volt az áldás, mely megkoronázta halmainkat és mezeinket; az édes boldogság, mely a családi életben környülvett; a bátorság, a lelki öröm, melyben a polgári és vallásos társaság kebelén részesültünk: mind az ő kegyelmes ajándéka vala. Az Úr széleszté el bánatinkat, köté be sebeinket és vona ki a mélységből; annyi veszedelem, melyet nem is tudtunk, környékezett meg s vonúlt el felettünk bánalom nélkül! Kire lehetne magunkat bízni a

jövőre nézve? ki adhatna jót és áldást, mint a ki eddig is adott? Ő hozzá szálljon kérésünk, övé legyen szívünk hálája, az örökkévaló, bölcs és kegyelmes Istené, ma és egész életünkben. Amen.

Semmi cselekedet... Pred. 9, 12.

Kivánkozom... 2 Kor. 5, 8.

Ne vigy el... Zsolt. 102, 25.

Vannak ti köztetek... 1 Kor. 11, 30.

Tégedet vallak... Dán. 2, 23.

Ha az Ur... Zsolt. 127, 1. 2.

Segítségül hívott... Zsolt. 91, 15.

Ne mondjad ezt... 5 Móz. 8, 17. 18.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

II. Az ítélet napja.

(Uj évben.)

Alapige:

Az Úrnak ama napja, mint a lopó éjtszakán, azonképen jö el; mikor ezt mondják: békeség és bátorság: akkor nagy hirtelen veszedelem jö reájok, és semmiképen meg nem menekednek.

1 Thes. 5, 2. 3.

Mi az oka, keresztyén hallgatóim! hogy e napnak reggelén arczotok, külső magatok viselete, felgyülekezésetek komolyabb, ünnepiesebb szint mutat, mint egyébkor? és mindez azt engedi következtetni: hogy elméitek is magasabb gondolatokban foglalatosak. A mult éjtszakán nem történt semmi rendkívüli, életünk csendes folyamatja nem zavartatott meg; a természet minő tegnap volt, olyan ma: a hó, fehér takarója alatt pihenteti a fáradt földet, alszik az élet, az alantjáró nap sugárai nem terjesztenek meleget. De imé az 186*-dik év első napja ez, innen e méltó komolyság és ünnepélyesség! megújítja Isten a mi esztendőnket, és ebben az ő jókedve- s kegyelmességének rajtunk való megújulását látván: megtelik szívünk háládatossággal. Ugy van, kh.! és a vallásos érzés édességén kívül mintha újulni, könnyebbülni érzezők magunkat külső dolgainkra nézve is; úgy tetszik: hogy az elenyészett esztendővel elenyésztek a szenvedések

és fájdalmak, melyek abban értek bennünket, levetkeztük az aggodalmat, mint avult köntöst; és a mivel a mult adós maradt: szép reményeink teljesülését a jövőben, a feltetszett új esztendőben fogjuk örömmel meglátni. Hogyan történhetik tehát az, kh! hogy én, midőn új évi köszöntéseiteket hallom, melyekben örömet és áldást kívántok egymásnak, midőn osztozom kegyes fohászzkodástokban, mely új szívet és lelket kér, és mondja Jerémiással: *Uram, újítsd meg a mi napjainkat!* hogyan lehet, hogy megavulást, elromlást, veszedelmet hozok emléketekbe a szent leczke szavai által? Hogyan történhetik, hogy az év első napján az utolsó napról akarok beszélni, az ítélet nagy napjáról, mely *mint a lopó éjtszakán, azonképen jö el*, midőn a gondatlanok, hitetlenek ezt mondják: *békesség és bátorság!* és *akkor nagy hirtelen veszedelem jö reájok, és semmiképen meg nem menekednek.*

Azért esik ez, kh.! mert bölcs eljárás és javunkra szolgál minden dolognak kezdetén: annak folyására s végére gondolni; és a mily bizonyos, hogy az esztendő első napját megértük: olyan bizonytalan: nem jö-e el ennek folyása alatt reánk az utolsó nap, az ítélet napja? mely a szent leczke szavai szerint úgy jön, mint a lopó éjtszakán, véletlenül, váratlanúl — Azonban értsétek meg jól czélotmat, a nap, melyről beszélni fogok, nem ama nagy ítélet napja, *midőn az egek nagy csikorgással elmulnak, a föld és a rajtavaló alkotványok megégnek*, midőn Jézus eljö megítélni eleveneket és holtakat; nem! de mégis ítélet napja az, és rettenetes az egyes embereknek, kikre eljö.

Jertek azért, kh.! elméldjünk arról: hogy e beállott esztendőben akármelyikünkre eljöhet ama nap, és véghez-mehet az ítélet reánk nézve:

- 1-ör a világi történetekben,
- 2-or a lelkiösméretben,
- 3-or a halálban.

I.

Véghez mehet reánk nézve az ítélet, ha gonoszak vagyunk, a világi történetekben. Minden vétkezés utat egyenget és kaput nyit a bűnhődésnek, melytől ha csakugyan oka van valakinek, bármi tekintetben félni: életének egy szempillantását se biztosíthatja arról, hogy nem abban érkezik az meg, s hogy ő nem akkor veszi el cselekedetének méltó jutalmát. Igaz, hogy a büntetés gyakran késni szokott; a gonosz ember álnokságával egyetemben mintegy elfelejtetve lenni látszik az igazságos boszúállástól, és maga az istentelen *nagy szerencsével nevelvén erejét a világon*, azt mondja elbizakodva: *békesség, bátorság!* de bizonyára ha késik is, el nem marad az ítélet, eljő hirtelen, és annál rettenetesebb lesz, mentül későbbben érkezik, mentül tovább ment a bűnös a gonoszság útján; mint a kő, annál nagyobb súlylyal s erővel hull vissza, minél magasabbra vettetett.

Különös dolgokat látunk gyakran a világon, kh.! némely ember szemlátomást és hirtelen gyarapodik, valamely titkos szerencse kíséri minden léptét, teljesíti minden várakozását; fény és gazdagság veszi körül magasan épített házában; — azonban ép oly hirtelen s minden látható hibája nélkül aláesik, rajta egyik csapás a másikat éri, a nagy gazdagság elpusztul, és a nyomorult kezében nem marad egyéb, mint a koldús-bot. A másiknak orezája egészségtől virít, ereiben élet habzik; de a leggondosabb mértékletességnek közepette, szörnyű betegségek lepik meg; vagy olajcsemeteként virágzó gyermekei egymásután ragadtatnak el tőle a halál által. Van, kit magas állásán a közbizalom s tisztelet környez, neve kegyelettel említetik, hatalma nem nyugtalanítja a szíveket, mert azzal csak jót mivel; a templom kincsei, az árvák fillérei, sokak sorsa, az igazságos bíró, rendületlen hazafi, s a becsület emberének kezei közép vannak letéve; — de ime, egy véletlen óra világosságra

hoz mindent, és az álmélkodó világ előtt egész meztelenségében áll a nagyravágyó, képmutató, hitehagyott és ragadozó, kitől elfordul mindenki, kinek gyalázata nagyobb, mint vala dicsősége. Micsoda mindez, kh.! és micsoda a számtalan hasonló eset, midőn a titkos és nyilvános gonosznak *hirtelen eljő az ő nyomorúsága, gyorsan úgy rontatik meg, hogy ő meg nem gyógyíttathatik?* Itélet! A vér kiált, az özvegyek és árvák sohajtása felszáll az égbe, az elnyomottak könnyei megszámláltnak; az álnokság, a titkos bűn gyümölcsét termi. Itélet ez, mely eljő az istentelenre a világi történetekben.

Itt azon ellenvetést lehetne tenni, hogy a kegyes ember csak úgy elveszti vagyonát, egészségét, kedveseit és becsületét, mint a gonosz; és nyomorúságot, üldöztetést, halált szenved. Igaz, de lelkének tisztasága, ártatlanságának érzése fenntartja, megmenti őtet; és nem engedi, hogy a dorgálás az istenítélet iszonyúságával essék reá, mint az istentelenre; vesztesége lehet a gonoszéval egyenlő, de fájdalma nem, sem kietlensége-, sem tartósságára nézve; és a kegyes ismét felemelkedik, mint a meglátogatott Jób. És ha az irás szavai szerint, *az igaz is megsanyargattatik e földön: mennyivel inkább az istentelen és a bűnös!*

Bizony eljőhet ez esztendő minden óráján a gonoszak ítélete a világi történetekben. Heródes férgi; Akháb és Jezabel házának elpusztulása; Babylon királyainak megmérgetése s a barmok közé vettetése; Hámán megaláztatása egyenként ilyen ítélet vala. *Kik az égre tátották az ő szájokat és nyelvök eljárta a földet:* megnémultak, leverettek az ítéletben.

II.

Mint a világi történetek által: ugy a lelkiösméretben is végbemeget ez esztendő folyamata alatt, bárkire nézve is az ítélet; mely annál inkább nyomasztó. mert míg

akadhat megátalkodott szívé, ki a külső sujtolásban, keble hideg keménységével fedezi magát: a lelkiösméretben álló ítélet ellen a világban, ennek javai- és dicsőségében enyhet s oltalmat találni lehetetlen, sőt épen azok csak öregbítik a belső ítéletre vonottnak gyötrelmeit. Gyűlölettel tekint a vagyona, a véres kincsre, mely vádolja s terheli ötet, s melyben nyomorúságának okára ösmér; elveti a gyönyörűségek poharát, mert cseppjei keserűek ajakinak; az emberek becsülése, a tisztelet szavai visszás értelemmel, gúnyolódva hangzanak füleibe; a szerencse mosolygása hasonló előtte a napsugárhoz, mely a fenekestől felfordult tengerre süt. Oh, bizony ha az embert a jó lelkiösméret, mely vele volt a szegénységben, a bujdosásban, a börtönben; melylyel mélységeken járt, oroszlánt és kigyót tapodott meg; ha az embert amaz őrző angyal elhagyta: kietlen, pusztá és veszve van minden! nincs többé sehol fény, de mindenütt ijesztő setétség vagyon.

Mimódon kezdődik pedig, micsoda indító okra áll be az ítélet a lelkiösméretben, mely már a vétkezéskor ébren tartozott volna lenni? az magának a büntető ítéletnek titkában van. Előállhat az ugy hosszas tusakodás- mint egy véletlen megdöbbenésben; valamely visszaemlékezés, jel vagy álomlátás által, midőn *hirtelen, mint a tör, körülveszi az embert az ítélet, mert az istenteleneknek útjok hasonló a homályhoz, nem tudják miben ütköznek meg.* Mint színes virág a fán, úgy jelenik meg az ember lelkén a bűn, mely miután fogadott: szüli és neveli a büntetés sulyos és átkos gyümölcseit, melyek szélvészben vagy a nélkül, de bizonynyal a földig hajtják és összetörik a fát.

Bármiképp támadjon és menjen végbe: félelmes ez az ítélet, rettenetes az angyal, mely a lelkiösméret furdalása által csapdossa a bűnöst, ki nem tud merre fordúlni, mihez folyamodni nyavalyás állapotjában; ő az üldöző és üldözött, a gyötrő és gyötretett, ő maga a félelem. Mintha kiáltást hallana, mintha hívnák ötet, midőn körölte csendesség

vagyon. Nem mer tekinteni sem a múltba, sem a jövőbe, s bár behunyja szemeit: látja mindkettőt, megette a bűnt, előtte a büntetést; és míg utálja az életet: retteg a haláltól. *Háborgatják őtet a nyomorúság és szorongató veszedelem, mely elhatalmazik ő rajta, mint a fegyveres sereggel felkészült király; az éjjeli látások miatt való gondolatai között, mikor az emberekre mély álom szokott szállani: nagy félelem és rettegés jö ö reá.* Ilyen a lelkiösméretben támadott ítélet! ez mondatá Ádámmal: *mezítelen vagyok! és kicsoda mondá tenéked Ádám, hogy mezítelen volnál?* A bűn! ez nyítja fel az ember szemeit, hogy lássa saját meztelenségét. Ez az ítélet üzi a megbélyegzett Kaint; ez küldi Sault Endorba, hogy a halottaktól tudakozódjék; ez viszi gyászos sorsába Júdást. Gonoszszal fizet a vétek minden azt cselekedőnek! rettenetes a lelkiösméret ítélete, melyben elveszti az ember ábrázatjának nemességét, lelke békességét; meghasonlik magával, melyből elmeháborodás, kétségbeesés és kárhozat következik. Emberek! legyetek vádolás nélkül valók; őrizzétek a lelkiösméretet, hogy ez, a beállott esztendő folyama alatt, ama rettenetes ítélet helyévé ne váljék!

III.

Tegyük fel, kh.! hogy a bűnösre sem a világi történetek-, sem a lelkiösméretben nem érkezik el az ítélet: eljöhethet az minden szempillantásban, váratlanul, titkon, mint a lopó éjtszakán: a halálban.

Az élet különben is rövid és bizonytalan; így midőn nem tudja senki, hogy a hirtelen muló esztendőnek melyik óráján kéri meg lelkét: a halál még a kegyesre is komoly, megrendítő szempillantás; annyivalinkább félelmes a gonosznak, ki nem csupán a természet útját, de ítéletet, gyakran kora büntetést kénytelen látni abban, mert míg *az Urnak félelme meghosszabbítja a napokat: az istentelenek esztendei megrövidülnek.* Mily gyötrő, szaggató érzések fogják

körül a bűnös haldoklót! nyilván van előtte: hogy emberi küldetésének nem felelt meg, s napjai nemcsak üresek minden erkölcsi cselekedettől: de rakvák álnoksággal; kénytelen megvallani: hogy az Istentől nyert becses ajándékokat, az ajándékozó céljai ellen fordította, s az élet, melyet folytatott: most méltán nehezül egész súlyával pihegő melle- s felháborodott lelkére. Érezni: hogy földi pályafutása alatt a becsület, igazság, egyenesség soha nem jártak vele; tudni: hogy elhúnyása áldás embertársaira, kik között emlékezete útált, neve átkozott leend; látni egyfelől a multnak ágyához tolongó képeit, melyek vádat, szemrehányást, elégtételt suttognak, másfelől az enyészet karjait nyúlni feléje, megnyílni a sírt setétsége-, hidegsége- s félelmeivel; mindezt érezni, tudni, látni: szörnyű állapot, melyben a halál nehéz harc, csendes elaluvás helyett.

Rettenetessé teszi a halálban történő ítéletet, annak tudása is: hogy az életnek vége van; és míg a világi történetek- és lelkiösméretben véghez menő ítélet rettentését szívre veheti, megértheti az ember; az erkölcshez visszatérvén: nyugalmat, életet nyerhet a megtérő bűnös: addig az elkövetett sok igazságtalanság jóvátételére, a megjobbulásra nincs többé idő a halálban; és a legszívesebb megbánás is gyümölestelen marad; mert *a koporsóban kicsoda mond az Urnak dicséretet? valyon hirdeti-e a por az ő igazságát!?*

Legrettenőbb pedig, végezetre, a halálban történő ítélet, azért: mert ez a bűnös lelket általadja az örökkévalóság ítéletének, melyben számot kell adnia élete- és cselekedeteiről, s el kell vennie azoknak méltó jutalmát. Isten, ki erő- s kegyelemmel ruházta fel az embert a jóra; inté, serkenté s hosszú türéssel nézte végig vétkes pályáját: igazságos voltában azt akarja, hogy bűne büntetés nélkül ne maradjon; és jaj annak, ki bűnben élt s abban halt meg! mert a boldogtalanok helyén nyitja fel szemeit, és *kárhoztatása készen van s veszedelme nem szunnyad.* Oh, ki gondolna rettegés nélkül ama szempillantásra: melyben meg kell jelennie az

örök bíró előtt, ki felnyitja az életnek könyvét, melyben nemesak a tett és beszéd, de a legtitkosabb gondolat is híven felírva van! és az írás mentséget, tagadást, czáfolatot nem tűr! Világban elmerültek, bűnben élők! vegyétek eszetekbe, hogy ez az óra bizonynyal eljő!

S ti mindnyájan, kh.! kik az új esztendő első napján hallgatjátok beszédemet: értsétek meg s higgyétek el, hogy az utolsó nap eljőhet véletlenül, mint a lopó éjtszakán, ti reátok is, és végbemehet az ítélet a világi történetek-, a lelkiösméretben, a halálban; sőt mint Joas nyilának lövését háromszor érzé a föld: véghezmehet mind háromfélekép, és bizonyára a magas hegy is ilyen terek alatt leszakadna! Éljetek azért Istennek tetsző módon, hogy ne jöjjen el ez évben amaz utolsó nap és muljék el az ítélet. Az erkölcs parancsolatai, a lelkiösméret szózata, nem pedig a külső tilalom és világi büntetésektől való félelem igazgassanak utaitokban és ösztönözzenek a cselekedetre. A világi bírák rövidlátók, az emberi ravaszság befoghatja szemeiket; a törvény elégtelen, az ítélet gyarló; de az örök Isten szemei tisztán látják a jót és gonoszt, és *mind az egész földön vagnak az ő ítéletei*. Ne elégedjétek meg azzal: igazaknak látszani, vádolás nélkül valóknak lenni világ szerint, hanem belső tisztaság-, feddhetlenség- és Isten szerint való tökéletességre igyekezzetek, mert csak így nem félhettek az utolsó naptól ez esztendőben és éltetek minden idejében; így nem jö el reátok az ítélet sem az életben, sem a halálban, sem az örökkévalóságban. Amen.

Uram, nyisd meg... Sir. 5, 21.

Hirtelen eljő... Péld. 6, 15.

Ime az igaz... Péld. 11, 31.

Az égre tátottak... Zsolt. 73, 9.

Az istenteleneknek... Péld. 4, 19.

*Háborgatják ötet... Jób 15, 24. —
4, 13. 14.*

Az úrnak félelme... Péld. 10, 27.

*A koporsóban... Zsolt. 6, 6. — 30,
10.*

Kiknek kárhoztatása... 2 Pét. 2, 3.

Bizonyára a magas... Jób 14, 18.

*Mind az egész földön... Zsolt. 105,
7.*

III.

J ó t é t e l.

(Közönséges.)

Alapige:

Menvén (Jézus), látta egy embert, ki születésétől vak vala; és megkérdeék őtet az ő tanítványai, mondván: Mester! melyik vétkezett, ez-e vagy ennek szüléi, hogy ez vakon születettnek?

Ján. 9, 1. 2.

Bölcsen intézte el ama legfőbb atyai kéz a mi sorsunkat a világon, midőn úgy rendelé: hogy az emberek egymással örömben, fájdalomban és az élet történeteiben folytonos érintkezés- és összeköttetésben legyenek. Van ugyan távolság és különbség az emberek között; mert egyik hatalmas és gazdag, másik gyámoltalan és szegény; egyik magas, másik alacsony születésű; egyik tudós, másik együgyű; munkásságuk, útjuk és társasági rendeltetésök, hajlandóságaik különböznek; de ezen távolság és különbség csak bizonyos határig és inkább csak világ szerint terjed, de mint ugyanazon vérből származott, hasonló természeti és erkölcsi törvényeknek alávetett és egy célra törekvő valóságok, közel állanak, közel is kell állaniok egymáshoz. — Nincs oly hatalmas, ki a változásokat kitilthassa palotájából, biztosíthassa lelkiösméretét a furdalások ellen, ha gonoszt cselekedett; a bánat, nyavalyák és halál betérnek a nagyokhoz úgy mint a kicsinyekhez; a jó egészség, erő s boldogság lakóhelyül választja a kunyhókat is. Gyakran irígyen néz a

magasan álló az alacsony sorsúra, és az erős segítségül hívja a gyengét; a szegény a gazdagra szorúl, és ez nem kerülheti amazt. Bölcs elrendelése világi sorsunknak! az ember nem tagadhatja meg az embert, s kiki saját magát látja felebarátjában, sorsát sorsában, ügyét ügyében. Ez kölcsönös figyelmet és támogatást szül; érzését bizonyos tartozásnak, melyre ember ember iránt köteleztetve van, egymástól megkivánhat; és míg az okosság és kölcsönösség érzése javallja: a bölcs isteni hatalom gyönyörűséget rejtett a kötelesség teljesítésébe; mást vigasztalni: vigasztalódás; boldogítani: boldogság; szeretni: áldás; a ki jóltészen a nyomorúttal: többet vesz mintsem adott. Igen, kh.! a jótétel, az irgalmasság, a léleknek drága gyümölcse. Mily fájdalmas tehát, hogy serkenteni kell az embert eme magas erényre; pedig szükséges a serkentés, mert sokan vagy nem elég készséggel, vagy nem elég szeretettel gyakorolják azt. Legyetek szánakozók, gyakoroljátok szívből a jótételt, és azt meg ne elegyítsétek személyválogatással. Ne kérdezzétek: mért valaki szerencsétlen, nyomorúlt? Ne,

I.

Mert a kérdezősködés elveszi az alamizsna becsét s közel van a jóltevés kötelességének elmulasztásához.

Gyakran megtörténik a közönséges életben, hogy megkerestetvén az emberek: adnak, de nem szívesen adnak; azonban míg a világi célokra nyújtott felsegélés is sokkal szebb és méltóbb a felsegélőhöz, ha készséggel van nyújtva: addig szorosán megkivántatik, hogy az Istennek s az ő szegényeinek juttatott adomány tiszta szívből származzék; mert ebben áll annak szépsége, méltósága és becse, nem pedig a külső értékben. Az özvegy fillére így lesz több a gazdag siklusánál. Meg is van írva: *adakozatok! nem szomorúságból vagy kényszerítésből, mert a jó kedvű adakozót szereti*

az Isten. A kérdezősködés: ki az oka szerencsétlenségének? mért vagy nyomorult? nem mutat a szív készségére, a felebaráti szeretet mélységére; így az adakozás erkölcsi becse elvész, a fillér nem ér többet mint a mennyinek a közforgalomban nézik, a cselekedet nem kedves Isten előtt. Ne kérdezősködjél, csak tégy jól! hiszen elég bizonyosság a rongy, elég ajánlólevél a nyomorúság!

A kérdezősködés és faggatás által továbbá többet veszsz te a nyomorúlton, mint mennyit te adsz neki; azaz: meglehet hogy szomorú emlékezéseket költesz lelkében, régi sebeit szaggatod fel, érzését háborítod meg. Bizony mondom: hogy ha míg kezed restesen nyújtja az alamizsnát: addig ajakad gyors szavakban pirongatja s vallatja meg a nyomorúltat: cselekedeted embertelenség! és meggondoltad-e, ki lesz az oka, ha faggatásodra hazugságot mond? ő, érzi jól hogy nem részvét szól belőled; a szívnek mint a virágnak megnyílására alkalom kell, és a szerencsétlennél is van szemérem.

Ne hallgassuk el, hogy a kérdezősködés a szerencsétlentől vagy a nyomozkodás utána: könnyen az a d'ni nem akarás gyanújába hozhat, mintha kibúvó ajtót keresnél, melyen az adakozás elöl megmenekülj. Mert csalárd a szív, és valamint az ügyes tolvaj a bíró előtt, nagy készséggel igyekezik minden lehetőt felhozni mentségére: úgy keres és költ okokat a könyörületlen szív, hogy a kötelesség mulasztásaért magát igazolhassa; és a tapogatózásban már azon álnok reménység van: hogy találni fog okot. Ha ezt mívelled: közel vagy ahoz, hogy üres kézzel bocsásd el a kérőt ajtód elöl. Ne kérdezősködjél, csak tégy jól! az igazságnál is több a szeretet!

II.

Tegyük fel, hogy:

A szerencsétlen nem oka nyomorúságának: akkor hathatósan indítatva kell magadat érezni a jótételre;

munkálkodni kell benned azon meggondolásnak: hogy az emberi sors bizonytalanságánál fogva, a csapás téged épen úgy érhetett volna, mint érte azt, ki segedelmedre szorult. Nincs okod, hogy a közsors alól kivételnek tekintsd magadat azért, mivel józan, vigyázó, igazságszerető ember vagy, mert gyarló igyekezetünk s véges tulajdonaink nem elégségesek arra, hogy a minket érhető sokféle roszat véglépen elfordítsák rólunk; gondolod-e, hogy minden ember nem igyekszik elhárítani fejeéről a csapást, s nem kész a lehető legszerencsésebbé s boldogabbá tenni magát? és mégis mennyi előrelátó, munkás és ártatlan ember szerencsétlen! Bizony a nevetés és sírás, a szerencse és csapás, a világosság és árnyék közel szomszédok a világon! Jeruzsálem templomának kapujánál, mely mondatik *É k e s k a p u n a k*, ott ül a sánta koldús; a nagy méltóságra emelkedett Hámán, ajtaja előtt látja a szomorú oszlopot, melyen meg kell halnia. Baltazár palotájának falán megjelenik az írókéz. Nincs semmi biztosítva számunkra; *a kik vígadnak: mintha nem vígadnának, és a kik vésznek valamit: mintha nem bírnák azt, a kik e világgal élnek: mintha nem élnének.* Adakozzál, könyörülj! légy háladatos hogy még te állasz, hogy a kedvező gondviselés nem a kérés keserves, hanem az adás boldogító érzését tartá meg számodra.

Az emberi sors bizonytalanságában, bármely oldalról tekintsd a hibája nélkül nyomorúltat: mindenképen a könyörületre vezéreltetel. Ha külső szerencsétlenség, mint kárvalás, betegség és természeti ártalmak miatt szenved: adj neki kárpótlást mostoha sorsáért a felebaráti szeretetben, hogy el ne csüggedjen, hitét a gondviselésben el ne veszítse. Ha a társaság, az emberek nyomorították meg: felejtse véle a méltatlanságot szánakozás által, találj igazságosnak, hogy az emberi kéz által ütött sebet, ugyanazon kéz gyógyítgassa. Talán apái bűnének súlyát viseli? tégy jól vele! s őrizkedjél az itélettől, a beavatkozástól ott, hol

a látogatást és biráskodást az igazságos Isten magának tartotta fel.

De lehető hogy mindenképen ártatlan; és ha (mint a szent leczkét követő vers mondja) *sem ez nem vétkezett, sem ennek szüléi, hanem szükség volt, hogy Isten dolgai megjelen- tessenek ebben*: értsd meg azon titkos és magas czélt, melyből az Úr elbocsátja s elődbe hozza a szerencsétleneket. Ők a nyomorúság követői, a bizonytalanság szószólói; láttatnak mindenütt, megjelennek a boldogoknál és a kevélyek előtt, hogy eszmélkedésre hozzák az embereket; mindenik egy-egy élő intés és fenyegetés. *Nem léssen koldús nélkül a föld.* Nálad is azért jelennek meg, hogy tanítsanak, megkísértse- nek, próbára tegyék szívedet, kegyességedet. Értsd meg a próbáltatást és légy könyörülő! a szegények képében, mint Lót, angyalokat fogadsz bé, kik intésed- és megmentésedre jöttek! Azonban legyen úgy, hogy

III.

Valaki maga az oka minden szenvedésének: legkevésbé se gyengül a kötelesség, hogy vele jól tegyünk. Igaz hogy ő tévedett, bűnössé és nyomorúlttá maga tette magát, de ha meggondoljuk, hogy talán erős próbáknak és nehéz kísérteteknek volt kitéve, melyekben mi magunk se állottunk volna meg: nem tekinthetünk rá felfuvalkodva, hanem ezen gondolattal: *Uram ne vigy kísértetbe!* Ha nem menthetjük tévedéseiert, szánnunk kell szenvedésében. Szá- nakoznunk, könyörölnünk kell rajta, mert valóban szen- ved és meg van büntetve. — A nyomorúlt elveszté helyét, gyakran becsületét is az emberek között; éhezve, fázva, rongyban, eléktelenített orzával kell járnia a vilá- gon, a nélkül hogy tudná: hol hajtja le fejét az álmra? néha szomorú remeteségbe kell visszavonúlnia, vagy viselni a magával mélységbe rántott háznép fentartásának szörnyű gondjait. Hány nem ismétli kínosnál kínosabb formában a

tékozló fiú történetét? Ez valóban nagy meglakolás! Pedig csak külső, könnyebb része ez a büntetésnek; a belső szemrehányás, a lelkiösméret furdalása mindennél nagyobb! *Minden ő napjaiban önmaga magát bánattal megemészt; a félelemnek sugása vagyon az ő fülében; a kenyérért bujdosik; háborgatják őtet a ngomorúság és szorongató veszedelem. Ő ellensége magának, elég kegyetlenek volnánk-e mi is azok lenni és segíteni őtet saját elvesztésében? Órizője tartozol-e lenni a te atyádfiának, embertársadnak?* Bizonyosan! Tegyük jól a szerencsétlenekkel s boldogtalanokkal, ha magok is okai szerencsétlenségöknek, hogy még jobban el ne aljasodjanak, nyomorultabbak, gonoszabbak ne legyenek; mert a rossz bánásmód nemcsak az állatot de az embert is elvadítja; az okos lélekkel felruházott valósággal, súlyedettségekben is emberiesen kell bánni. És, fájdalom! gyakran maga az emberi társaság is részes az egyesek elvesztésében és felelős nyomorúságokért; a tévesztett intézkedések, a törvénynek szerfelett lágy vagy kemény volta, a tudatlanság és hiányos nevelés hányszor okai a nyavalyásság- és elaljasodásnak! innen a társaság, midőn pártfogása alá veszi a nyomorultakat, nem gyakorol semmi nagylelkűséget, csak mulasztásának rossz következtéseit javítgatja. Legyetek könnyörülők, irgalmasok a szerencsétlenek iránt! ők az emberiség betegei s kitagadottjai; ápolásra, gyógyításra és visszahelyezésre van szükségök. Ha az embereket javítani akarsz, mindenek felett szeretned kell őket. Könnyű hívnek maradni a szerencsésekhez! *az egészséges emberek nem szükkölködnek orvos nélkül, hanem a betegek — azt mondja Jézus.*

IV.

Jót kell tennünk személyválogatás nélkül, mert Isten általában parancsolja az irgalmasságot, és nem tesz különbséget a nyomorultak között. — Meg van írva: *A ki töled*

kér, adj neki! Megemlékeztek azokról, a kik nyomorúságokkal terheltetnek!

És jóllehet intetünk arra is, hogy a könnyörületességet okosan gyakoroljuk, nevezetesen: nézzük meg jól, ki az igaz szűkölködő? mert *vagyon oly, ki tetteteti magát szegénynek*; és ne adakozzunk úgy, hogy magunk szükségét lássunk, pusztulásra jussunk, vagyis az irás szavaival: *Nem azt mondom hogy egyebeknek restségre való alkalmatlanság legyen az alamizsnálkodás, néktek pedig fogyatkozásokra legyen: mégis, kh.! e dologban ne légyünk felettébb igazak, felettébb bölcselkedők!* Bizonyos: hogy nem kötelesség másokat jobban szeretni mint magunkat, és oktalanság volna az alamizsnálkodás miatt alamizsnára szorulnunk; de nagyon igaz: hogy inkább száz érdemtelennel tegyünk jól, mint vigasztalás nélkül bocsássunk el egyet: ki arra méltó. — És valyon állíthatod-e, bízván belátásodban, hogy mindenkor megösmered az igaz és nem igaz szegényt? Ez bizonyára nehéz volna! Csak adakozzál hát és tégy jól! inkább legyen tévedés a szem látásában, mint csorba a szeretet gyakorlásában.

Légy könnyörülő különbség nélkül! az ember csak úgy lehet boldog és nyugodt, ha a parancsolatokat híven, kifogás nélkül betölti; és van-e nagyobb, felségesebb a szeretet és irgalmasság parancsolatjánál? e szerint még ellenségeinkkel, azokkal is jól kell tennünk, kik minket háborgatnak és kergetnek, így sokkal inkább azokkal, kik nekünk nem, csak magoknak vétettek, kik szerencsétlenek. Imé, a menyeyei atya szeretete s jósága általános, *felhossa az ő napját mind a jók-, mind a gonoszokra, és esőt ád mind az igazak-, mind a hamisaknak földére*; gondviselésének szemei nyitva vannak az igaz és tévedett, a boldog és boldogtalan felett; lelki országának javai egyaránt várnak mindeneket. — Legyen a felséges példa serkentésünkre, hogy mi is így cselekedjünk! Az irgalom örök kútfejéhez Istenhez hasonlí-

tunk a könyörületesség által, és már e földön a mennyei boldogság érzését hordjuk keblünkben.

Elmélkedésemet az írás szavaival zárom be: *A jótételményben meg ne restüljete! Jól tegyetek, semmit abból nem várván, és a ti jutalmatok sok leszen. Amen.*

Kiki... nem szomorúságból 2 Kor. 9, 7.

A kik vigadnak... 1 Kor. 7, 30. 31.

Nem lesz koldús nélkül... 5 Móz. 15, 11.

Minden ő napjaiban.... Jób 15, 20—24.

Az egészséges... Mát. 9, 12.

A ki töled kér... Mát. 5, 42.

Megemlékezzetek... Zsid. 13, 3.

Nem azt mondom.... 2 Kor. 8, 13.

Felhozza... Mát. 5, 45.

Jól tegyetek... Luk. 6, 35.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IV.

Az evangyeliom menedékhely.

(Közönséges.)

Alapige:

Jöjtek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterhelgettetek, és én megnyugosztalak titeket!

Mát. 11, 28.

Képzeljünk, keresztyén hallgatóim! valamely hajót, mely a zivataros tengeren idestova hányatik. A tenger fel van háborodva, vizén az erős szélvészben hegyek emelkednek és mélységek támadnak, és a tajtékozó habok ijesztő zúgása közt a hajó hol a magasságba vettetik, hol a mélységbe hanyatlik alá, és fent és alant mindegyre rettenetesebb szempillantás következik. A pántok eltágultak, az evező nem bír a víz erejével, az árbocz eltört, a vasmacsák beszakadoztak, a kormányt nem tartja már senki. Nem lehet megállapodni vagy igaz úton menni előre; a szélvész verdesi, forgatja, ragadja sebesen a hajót; hová? merre? talán az örvény vagy a sziklák felé; minden szempillantásban az öszvetörés, elsülyedés, a végső veszedelem látszik várni azt. A szegény hajósok kétségbeeséssel küzdenek: a száraz föld messze van, a víz ellenség, az ég fekete felhőkkel van borítva, esengéseikre csak a mennydörgés szava felel. Nincsen reménység, nincsen segítség! Kezőket kiterjesztve, futkosnak fel s alá a fedélzeten, sírnak, kiáltanak, imádkoznak és csaknem eszőket vesznek. Ekkor... ekkor nagy hirtelenséggel megszűnik a szélvész, megvilágosodik a közel

tájék, és e kiáltás hallatszik: kikötő, kikötő! Oh mily erővel hangzik e szó, mily leírhatlan érzéssel tölti be a megrémült szíveket! Van-e, lehet-e ennél boldogítóbb híradás? Van, kh.! van! midőn az élet zivataros tengerén erkölcsi hajótörést szenvedő, halállal és kárhoyattal küzdő és kétségbeesésbe sülyedő lelkeknek hangzik az evangyeliom eme szava: *Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterhellettetek, és én megnyugosztalak titeket!* Semmihez nem hasonlítható öröm, boldogság és élet van ama felséges szavakban. Ugyvan, kh.! az evangyeliom az igaz kikötő; az evangyeliom menedék, a legtökéletesebb, legbátorságosabb menedék hely, mely védelmez és megnyugasztal; oda menekülünk

magunk,
az élet, és
halál ellen.

Az evangyeliom menedék magunk ellen.

Az embernek nemcsak legjobb barátja, de legkegyelmesebb birája is saját maga; azon botlásokért, melyeket másokban kárhoztatunk, magunknak nem szoktunk szemrehányást tenni, sőt gyakran észre se vesszük, hogy elkövetjük azokat. Nem ügyelünk fel magunkra gondosan, pedig magunkat, *szívünket kellene őriznünk minden őzésnek felette*, mert a legnagyobb veszedelem innen fenyeget; üdvességünket, de kárhoztatunkat is keblünkben hordozzuk. *Az ember az ő tulajdon kívánságától kísértetik, elvonatik s megcsalatik*; a szív saját magának csábítója és töre. *Onnan belől, az emberek szivéből származnak a gonosz gondolatok, házasságtörések, paráznságok, gyilkosságok, lopások, fősvenységek; álnokság, szemtelenség, rágalmazás, kevélység és bolondság.*

És mily könnyen, nyomról nyomra, észre sem véve esik el az ember! mint ki kemény partról fővenyes tó szélére

lép, azután a sárba süpped, s végre az örvényben vész el. Ártatlannak látszó remény, vágyódás kél az ember szivéből, mint gyenge vesszőszál, de később számtalan ágat bocsát, kiterjeszkedik, s végre a kevélység s nagyravágyás fája lesz belőle, mely árnyékba borítja a földet, melyen nőtt, s minden életet, virágzást elnyom maga körül. A hiú szív, mely nagyravágyásában megcsalódott: irigygyé, álnokká, mások boldogságának megrontójává lesz; nem tartózkodik a boszúállástól, ragadozás-, gyilkosság- és más istentelenségtől, míg végre a bűn sarába süllyedve találja magát; — el van veszve!

És ekkor megváltozik minden; az ember nem találja többé magamagát; a hű barátból kegyetlen ellenség, a kegyelmes bíróból kérlelhetlenül büntető léssen. Halálos ellenségétől rejtőzhetik, bujdokolhat az ember, a legszigorúbb törvényszék előtt is felelhet valamit, de hová légyen maga elől? mit feleljen magának a háborgó lelkű nyomorult bűnös? A külső szenvedések s méltatlanság között még van vigasztalás, de a belső veszedelemben nincs könnyebbülés a világon; ha szívünk puszta és félelmes: körülünk minden olyan, azaz: puszta és félelmes leend. Micsoda a tenger háborgása a lélek háborgásához képest, mely a magával való meghasonlásból ered? Rettenetes állapot! ki menti meg az önútálatlót, a lelkiösméret csapdosása- s üldözésétől, az elkárhozástól a bűnöst? ki oltalmazza saját boszúállása ellen? Van-e itt út és menedék? csak egyetlenegy: Jézus vallása, az evangéliom!

Már gonosz útunknak közepette, mielőtt elbuktunk volna: óvott magunk ellen, tartóztatott s hallatta szavát, de mi érzéketlenek, süketek valánk. A kevélynek eléje állítá az Istenembert, ki ezt mondja: *tanuljátok meg én tőlen, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok!* Érthetően hangzott tilalma a bűn útjára térőkhöz: *Ne tévelyegjete! sem a lopók, sem a fősvények, sem a részegesek, sem a szidalmazók, sem a ragadozók az Isten országának örökségét nem birják!* Mi volt az,

hogy a boszúállónak keze kétszer-háromszor aláhanyatlott, míg végrehajtá a gonosz tettet? Az evangyeliom lelke tartóztatá láthatlanúl a felemelt kart, súgván: *Magatokért boszút ne álljatok!* és tanítván imádkozni: *bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk azoknak, a kik mi ellenünk vétkeztek!* Már gonosz utjában is így oltalmazá, tartóztatá az evangyeliom lelke a bűnöst, és midőn elesett, kitárja karjait, mint szófogadatlan fiúnak az édes anya, hogy kebelére boruljon. Itt a gyógyulás bűneinkből, itt az enyhülés, a nyugasztalás, a menedék magunk ellen, itt az evangyeliomban! Igéje élő és ható, ereje tiszta világossággal vesz körül; igaz bűnbánatban feloldoz a rémülettől; kibontakozni engedi lelkünket a tébolyodással határos zavarból; visszaád mimagunknak, — meg vagyunk mentve! A világi bűnhődés után, melylyel a földi igazság sújt, mindig marad rajtunk valami bélyeg, valami folt: az evangyeliomban a megjobbulás eltörli a rosztat örökre, reáemlékezés nélkül. Gyönyörűséggel köti öszve az ujjászületést; segít bátrakká lennünk a jóra; bízzál! — mond — Isten nem akarja, hogy valaki elveszen! s a mennyben is nagy öröm van a megtérő bűnösön. Jöjjetek, jöjjetek mindnyájan, kik ingadoztok, kik meg vagytok terheltetve bűnnel; kik féltetek, fúttok magatok előtt: az evangyeliom menedékhely.

Menedék az élet ellen.

Mikép a folyó kútfejétől, hol felbuzdúlt, mint tiszta, édes vizű, csendes patak folydogál alá, de mentül tovább ér s nevelkedik, annál nagyobb habokat vet, utjában sok idegen tárgyak hullanak belé, melyek vizét zavarossá, keserűvé teszik: ezenképen van az élet is, kh.! a nyájas ifjúság hirtelen elmúlik, s a férfiú, szívében gondokkal, homlokán ránczokkal, az élet küzdései, hányatásai s nyomorúságai között találja magát.

El kell ösmernünk, hogy van jó és öröm is az életben, de tapasztaljuk: hogy van sok rossz, sok gyötrelem és szenvedés is; és hogy gyakran oly nehéz próbára vagyunk téve, oly félelmes környülállások közé helyezve, annyira szorongatva: hogy ha erkölcsi erővel, vallásos hittel nem bírunk, az élet megemészt, elveszít bennünket.

Mindennap hallunk a szenvedők seregétől, nagy zúgólódó kiáltást: mértékletes, józan életű voltam, s nyavalyák tépik tagjaimat s belső részeimet! Munkálkodom híven, véres verejtéket hullatok: és még sincs meg házamnépének a mindennapi kenyere! Sok esztendei törekedésem, igaz keresményem gyümölesét egy órában elvette a kárvallás! Becsületes voltam, félttem az Istent, szerettem felebarátimat: s ime, becsületvesztett vagyok, *az emberek gyűlölnék, a gyűlelekezetből kivetnek, szidalmaznak.* Az igazságot szerettem és követtem, de elnyomtak, elgázoltak a gonoszok, kik élnek és uralkodnak e világon! bujdosom, tömlöczben szenvedek, halálra kerestetem, s nincs senki: hogy ügyemet felvegye! Miért voltam igaz? hol van jutalmam? ime *nyomorult, nyavalyás, szegény, vak és mezítelen vagyok!* Oh gondviselés, miről ösmérjem meg, hogy nem aluszol? miből higgyem el hogy létezel?

Igy hangzik a zúgólódás, és a nyomorult előtt öszvebonyolúl, öszvezavarodik minden; visszásnak, értelem nélküli valónak látszik a dolgok folyása; igazságtalannak, ingerlőnek a kormányzás, vaknak a gondviselés; a lélek lázadásra, kétségbeesésre fajúl, nem látván menekülést, kibontakozást e rettenetes zürzavarból, világosságot e mélységes éjtszakában. Ilyenkor a régi világnak még bölcsei s nagy emberei is megölték magokat, és tettök helyesnek, hozzájok méltónak tartaték; de a keresztyén ezt nem cselekedheti s nem cselekszi, mert van menedéke az élet, ennek kétségei s nyomorai ellen, van az evangyeliomban. Bánat, kétség között, setétség- és elhagyattatásban hallja ama szózatot: *Jöjjetek én hozzám!*

Igen, kh.! az élet nyomorai- s próbáltatásaiban egyedül az evangyeliom nyugtat s vigasztal meg; mindent felderít, megmagyaráz és rendre hoz; hathatósan szól mind értelmünk, mind érzésünkhöz. Elösmérteti velünk bűnös voltunkat, s azt: hogy igazságunk legtöbbször csak látszó, kegyességünk hiányos, gyarló érdemünk nem követelhet jutalmat; és hogy az erkölcsi valóságok életében természetes a jó mellett a rossz, a nyomorúság, melyet a mellett legtöbbször magunk szerzünk magunknak; hogy gyakran nem is szenvedés az, mit annak tartunk, s ha az: a bölcs és beláthatlan célú Isten javunkat eszközli általa, örömet hoz ki belőle. Betekinteni enged a gonoszak látszó boldogságába, melyet nem irigylünk többé; halljuk szavait: *boldogok kik sírnak, boldogok a kik háborúságot szenvednek!* Tűrj, hordozd keresztedet! *azoknak, kik Istent szeretik: mindenek egyaránt javokra vagynak!* Szenedsz? tekints a szentekre, a prófétákra, azok még többet szenvedtek. Szegény és nyomorult vagy? nézd a tanítványokat, kiknek nem volt fejüket hol lehajtaniok. Meg vagy gyalázva? valyon hasonlíthatod-e gyalázatodat ahhoz: midőn az üdvezítőt megostorozták és arczúl pökték? Látjuk a példákat s hallván szavát, érezvén erejét az evangyeliomnak: menedéket találunk benne az élet ellenmondásaiban, szenvedései között; megnyugszunk, bátorságot nyerünk, hitünket megtartva harczoljuk tovább harcunkat; öszve nem zavar, le nem ver a nyomorúság, mert tudjuk: hogy rövid az, hogy útunk a jobb világba nyúlik, s szemeinket szívesen függesztjük az örökkévalókra, és itt már nemcsak az élet és nyomorúságai ellen, hanem

A halál ellen is menedék az evangyeliom.

A minek kezdete volt vége is lesz, a mi megjelent eltűnik, a ki született meghal: ez a törvény változhatatlan s az értelem előtt természetes; de a halál gondolata mégis

idegen marad az érzésnek és felebarátink hideg teteme a terítőn mais borzadást szül, mint szült az első halott: a vérében fekvő Ábel látása.

A régi bölcsek, írásaikban, vigasztalásaikban a halálról szólván, annyi szépet mondtak. Legyen elég néhányat idéznem. „A halál a természet legjobb intézkedése, és senkire nézve nem becsesebb, mint a kihez eljő, mielőtt hívta volna. Az élet méltatlanságai ellen bírjuk a halál jótéményét. Kik az élettől hamarabb válnak meg: utjuk könnyebb az égiekhez, mert kevesebb szenny és súly ragadt rájuk. Az ember a halálban vagy boldogabbá, vagy semmivé lesz; siratni a boldogot: irígység, a semmit: esztelenség!“ Így mondák ök és madár-, csillag-, lepe- és virággá változtatá képzelődésök a megholtakat; de épen e védelem, e szép és hatalmas szavak mutatják: hogy erős ellenség a halál, a nyájas képek gyanítatják: hogy azokkal fedezni, takarni akartak valamit: mi bántó és rettenetes. A szent király- s prófétában is *rettegett a szív és körülvették a halál félelmei*; s nem kiálta-e fel maga az Istenember ekképen: *én atyám, ha lehetséges, muljék el e pohár én tölem!*

Oh, kh.! bizonyára hideg a sír, setét a halál árnyékának völgye! s nem lehet az emberre nézve semmi boldogítóbb és felségesebb: mint megnyugtatva lenni e rémségek, sír, halál ellen és a halhatatlanság magasztos érzését hordozni kebelében! és hol találja, nyeri meg ezt az ember? Az evangyeliomban!

Nem fogadhatjuk el ama tudományt, mely nem bírván sem megölni, sem halhatatlanná tenni az embert, a lélek-vándorlást hirdeti. Nem érziünk megnyugvást ama szokott magyarázatban, hogy testünk részei fűbe, fába, virágba menvén át: nem enyészünk el, hanem akkép fenmaradunk. Halhatatlanságnak nem vehetjük azt sem: hogy nagy és dicső tetteink hatása századokon túl, az unokák unokáinál is megláttatik és munkál. Mi más halhatatlanságot kérünk és várunk, mást, tudniillik az evangyeliomit, mert csak az

nyugasztal meg, az emel fel, abban van tökéletes és igaz menedék a halál ellen. Meghallgatjuk a nagy elmék szép ábrándozásait, sajnáljuk a kétkedőt, mert szenved a ki kétkedik, reménységünk nem vész el a tagadók felől is, kik gyakran úgy élnek és cselekesznek, mintha hinnének; de ragaszkodunk az evangyeliomhoz, mert ez hozta teljes világgosságra a halhatatlanságot, mely viszonzlátás-, emlékezés-, boldogság- és tökéletességben álland; melyben *a halál a mi ellenségünk eltöröltetik.*

Mindennek meg van ellentéte: homálynak fény, végesnek végtelen; a tökéletlen földi élet mintegy újjal mutat a tökéletes életre, mely amannak magasabb folytatása lesz. Mint erkölcsi valóság-, tökéletesség- és boldogságra vagyok hivatta Isten céljai szerint, de e földön sem tökéletes, sem boldog nem vagyok, kell hát lenni életnek, melyben azzá legyek. Minden, mi van, eredetéhez tér vissza; értelmemet, okosságomat, lelkeket a halhatatlan Istentől vettem: hová lehetnének azok? Ki szívembe a magasabb vágyódást, a tudás szomját, a felmaradás erős, szüntelen lángoló ohajtását rejté: megcsalhat-e, nem valósítván, ki nem elégítvén azt? Csalva, kínozva volnék egész életemben oly képzelgéssel, melynek tárgya, valósága nincs? Lehetetlen, lehetetlen! Meghalok, leteszem életemet az igazságért könnyen, készen, bánkodás nélkül; érdemes, sőt lehetséges volna-e azt tennem, ha halhatatlan nem volnék? Vágyunk, célunk, méltóságunk követeli a halhatatlanságot, azt, melyről a kijelentés szól, melyet teljességre hozott Jézus feltámadása által; Jézus, ki Tamás újjait sebeibe tévén, hallatá ama felséges igéket: *Én vagyok a feltámadás és az élet, a ki én bennem hiszen: ha meghal is él; és valaki él és hiszen én bennem: soha meg nem hal!*

Az ember hasznót vár mindenből, s mi haszna van a tagadásból? Oh, iszonyodik az érzés a megsemmisülés-től ezen névtelen, formátlan, elbódító örvénytől, mely feketén kanyarog; e gondolatra setétség támad a lélekben, mint-

ha fényes délben egyszerre kialudnék a nap világa! A test életét is féltjük, lehetne-e másképp vagy kevésbé a lélek életével? azt mondják sokan: megfoghatatlan! s holtat kérnek, hogy az adjon felvilágosítást; de nem megfoghatatlan-e annyi más a teremtettségben? egy fűszál, maga az ember és minden, s valyon nem eljött-e a holt a feltámadott Jézusban? A hatalom, bölcsesség, a századok mit adhatnak megnyugtatónkra? semmit! az evangyeliom megadja azt! Ki a világot meghódítja: a temetőbeli hat lábnyi tért nem hódítja meg; ki megméri a napok magasságát, nem bírja megmérni a sírnak mélységét; az evangyeliom megmérte, meghódította azt. *Ne félj, nem halsz meg! Ne félj, csak higgy!* Az evangyeliom menedék a halál ellen!

Szent evangyeliom, Jézus tudománya! mely boldogító derűltséggel veszed környül a legfontosabb, legfelségesebb igazságokat, könnyűvé s gyönyörűségessé teszed a kötelességek terhét, feloldozod a kétségeket, meglágyítod a szíveket, könnyet indítasz a bűnös szeméből: hasson be lelkünkbe erőd és világosságod, hogy keressünk s találjunk benned menedéket magunk, az élet és halál ellen! Te légy velünk a boldogságban, te keresztviselésünkben, légy mellettünk halálunk óráján, hogy kebeledre hajthassuk aléló fejünket; te várj bennünket a sír ajtajánál, a feltámadás reggelén. Amen.

*Minden ember... Jak. 1, 14.
Onnét belől... Mark 7, 21. 22.
Tanuljátok meg... Mát. 11, 29.
Ne tévelyegjétek... 1 Kor. 6, 9. 10.
Magatokért... Rom. 12, 19.*

*Nyomorult, nyavalyás... Jel. 3, 17.
Kik Istent... Rom. 8, 28.
Én atyám... Mát. 26, 39.
A halál... 1 Kor. 15, 26.
Én vagyok... Ján. 11, 25. 26.*

V. G é h á z i.

(Közönséges.)

Alapige:

Valyon e volt-e az idő, hogy vennél magadnak ezüstöt, vagy hogy vennél ruhákat, olajfákat, szőlőket, juhokat, barmokat?

2 Kir. 5, 26.

Ki által, kinek és micsoda alkalommal valának mondva a felolvasott szavak? megérthetjük a szent leczkét megelőző versekből.

A Siriabeli király seregének hadnagya Naámán, tisztességes személy, erős, hadakozó férfiú de bélpoklos vala. Azonban egy az Izráel földéről származott fogoly kis leány volt a Naámán feleségének szolgálója, ki monda az ő aszszonyának: Valyha az én uram szembe lehetne azzal a profétával, a ki Samariában vagyon, kétség nélkül meggyógyítná ötet az ő bélpoklosságából! Elméne azért Naámán, és vön magával tíz talentom ezüstöt és hat ezer aranyat, a felett tíz öltöző ruhát; elméne lovaival és szekereivel, és megállta az Elizeus házának ajtaja előtt. Küldte pedig Elizeus követet hozzá, mondván: Menj el és feredjél meg hétszer a Jordán vizében: és megújúl a te tested és megtisztulsz. Béméne azért Naámán a Jordánba és megmosá magát abban hétszer, az Isten emberének beszéde szerint, és megújúla az ő teste, mint egy kis gyermeknek teste, és megtisztúla ő. Azután megtére minden népével az Isten emberéhez, és monda: Ime, most tudom immár, hogy nincsen

az egész földön Isten egyebütt, hanem csak Izráelben! Azért most vedd el kérlek ez ajándékot a te szolgálódtól. Elizeus pedig monda: Él az Úr a ki előtt állok, hogy el nem veszem! Kényszeríti vala pedig ötet hogy elvenné, de ő nem akará és monda néki: Menj el békességgel! elméne azért ő töle Naámán mintegy egy mértföldig. Utána futá pedig Géházi, az Elizeus szolgálja Naámánnak, s szóla: az én uram küldött engemet, ezt mondván: Ime csak most ez órában jött hozzám két ifjú az Efraim hegyéről, a profétáknak fiai közzül: adj kérlek azoknak egy talentom ezüstöt és két öltöző ruhát! És monda Naámán: kérlek végy két talentomot! És mikor haza jutott volna Géházi a két talentom ezüsttel és két öltöző ruhával: eltevé egy házban. Elizeus pedig, az ő ura, monda néki: Honnan jösz Géházi? felele ez: nem volt a te szolgáló sehová. Ő pedig monda néki: avagy nem jelentett-e meg nekem mindeneket az Úr? *Valyon e volt-e az idő: hogy vennél magadnak ezüstöt, vagy hogy vennél ruhákat, olajfákat, szőlőket, juhokat, barmokat?* Annak okáért reád ragad a Naámán bélpoklossága mindörökké. És kimenvén ő előle, megpoklosúla, és lön mint a hó. — Ime, ez alkalommal valának mondva a szent leczke szavai, melyeknek nyomán, azon szomorú tapasztalás által indítatva: hogy sok Géházi van a mai világban is, eröm és tehetségem szerint, kárhoytatni akarom a lelketlen húzástvonást; mely végeredményében a csaláshoz, a tolvajláshoz hasonló. — Ki akarok kelni azok ellen, kik tett szolgálataikat s munkájukat érdem felett és mód nélkül fizettetik, kik bár tesznek valamit, de cselekedetök a Géháziénál, ki nem szolgálta csak zsarolt, semmivel nem jobb, sem erkölcsiebb. Az ilyek, mind másokra, mind magokra nézve vétkesen és oktalánúl cselekesznek.

Másokra nézve ugyanis:

segítai látszanak embertársaikon, de nem segítnek, lekötelezés helyett idegenséget támasztanak.

Magokra nézve:

lelkiösméretökben megnyugvást nem találhatnak. A gonoszúl szerzettnek hasznát nem veszik.

Valamint természetes és az igazsággal megegyező, úgy igen méltányos és szükséges: hogy mindenki jutalmát vegye munkájának, és senki másától, tett szolgálatának méltó díját el ne vonja, mert *jaj annak a ki az ő felebarátjával ingyen szolgált!* Fát ültetünk hogy szedjük gyümölcsét, miveljük a földet hogy terméséből éljünk; és minden ember a világon, állása, tehetsége, munkaköre szerint szolgál másnak és szolgálva van másától; jutalmat ad és veszen; így áll szükséges összeköttetésben a társaság minden osztálya egymással, a fejedelem palotája a földműves viskójával. Szükséges tehát, hogy mindenki méltó díját vegye munkájának; de egészen más: valamely szolgálatnak érdem és mód felett való megfizettetése, az ajándék-csikarás, huzás-vonás, uzsora; mindez bűn, melybe leginkább azok esnek, kikhez állásuk és tehetségöknél fogva, sok, legtöbb ember kénytelen fordulni, fenakadásában folyamodni. Ilyek a nagyok, a tisztviselők, ügyvédek, a tudás és pénz emberei. Mily szép út és alkalom volna ezeknek, a rendelkezésök alatt álló eszközök- és ajándékokkal öszvekötni az emberséget, nemes indulatot és valóban segíteni embertársaikon, az ügyefogyottak-, szükölködök- és sérelmet szenvedőkön, kik részvétre méltók már csak az által is: hogy valami orvosolni valójuk van! De mily vérlázító tapasztalni: hogy azok közül sokan martalékkül tekintik a segedelmökre szorúltakat, és készek minden perczen követni a pókot, mely a hálójába csapódott nyomorult légynek vérét szívja ki! Sok lelketlen orvos a beteg fejénél előre alkuszik annak életére; sok gonosz lelkű bíró és ügyvéd kész elnyelni a károsult azon vagyonkáját is, mit a ragadozás nála meghagyott. Oh ezek-

nek száma sok! kik latrok barlangjává akarják változtatni a szent helyeket; kik a társaság védő, elégtételt adó intézményeit saját kezökre keríteni s oda aljasítani kívánják, hogy azok néhány közel állónak, a kényelmes élet eszközeivé váljanak; kik azon törekednek: hogy drágává tegyék az igazságot, és olyanná a törvényt, melytől az ártatlannak úgy, mint a bünösnek, a sértettnek s vádlónak úgy mint a sértőnek s vádlottnak egykép rettegni s borzadni kelljen. És a pénz emberei... mit mondjak rólok? ezek közül legtöbben uzsorával fojtják meg a rájuk szorúltakat, olesón és könnyen pusztítják el a családot, s osztogatják tetszésök szerint a koldús-botot; *a szegényeket pénzükön rabjaikká teszik, a szükölködöt egy öltő saruval megkötelezik.* Ime, kh! mindez kegyetlen szolgálat és átkos segítség, mely által a sülyedő még inkább alányomatik; a nyomorúlt nyomorúltabbá lesz; a kárt, rövidséget szenvedett látni kénytelen: hogy miután elégtételt s orvoslást nyert: károsultabb ember mint volt az előtt; ki az uzsorástól felvett pénzzel fizette tartozását: csak adósságát nevelte. Ilyen szolgálat a Géháziak szolgálata; első pillanatra segítni látszik, de valósággal megront, elveszít. Ők kérkednek fáradozásaikkal, ügy- és emberszeretetökkel; pedig Esaiás proféta szerint *elhajlottak, orvoknak társai, szeretik az ajándékot és a fizetésre néznek.* Így lévén a dolog, csuda-e ha szolgálatuk

lekötelezés helyett idegenséget szül?

Láttuk s tudjuk, hogy a munkás méltó a maga bérére; s a jó szolgálatért minden méltányos ember bizonyosan szívesen megfizet, de érzi egyszersmind hogy mégis adós marad, mert a külső anyagi díj nem tetszik előtte elégséges jutalomnak a hív munkáért, az igazi segítségért; örökre a derék adósának tartja tehát magát, és az a tartozás nem nyugtalanító, nem terhes, sőt jólesik annak kamatját a tisztetlet és hálás emlékezetben mentül gyakrabban lefizethetni. A jó s becsületes szolgálatról szólok, mert az, mely húzás-

vonással, ajándék-csikarással van öszvekötvé, melyet érdem felett fizettet valaki: idegenséget, sőt megvetést szül annál, ki látja: hogy a szolgálattelvő inkább ellensége, mint védője volt; inkább veszedelmére mint javára cselekedett. Hallgassátok meg csak, kh.! azt, ki valaha mint megszorított ember a szívtelenek segedelméhez volt kénytelen folyamodni; ki érezte: hogy kétségbeejtő állapotját mint tudták azok saját hasznukra fordítani s egyszersmind arra: hogy ötöt a megszorultat kifoszthassák és oly kötés tételére kényszerítsék, melyet egész életében nyögnie kell: hallgassátok meg és tapasztalni fogjátok: mily ingerülten, mily keserűséggel beszél a megnyomorított úgynevezett felségítőiről! mily idegenség- és haraggal fordul el az emberi társaság elégtételt szolgáltató intézeteitől s gyűlöli a törvény végrehajtóit! Az ilyen nem hiszen az igazságban, megveti a törvényt, gunynyal emlékezik a felebarátiszeretetet és az emberek szolgálata felől.

Bizonyára így van ez! és ekkor az emberrel, a mint természete s véralkata hozza magával, vagy az történhetik: hogy hideg fekete-vérűség- és tunyasággal elszenved mindent, meghajlik ha azt mondják neki az erőszakoskodók: *hajolj le előttünk, hogy menjünk által te rajtad!* sérelmét, igazait nem keresi, azok közül való lesz, kikről az írás szól: *Eltűritek ha valaki titeket megeszen, ha valaki ronszon rajtatok,* és ez által míg gyáván pusztulni engedi magát, házát, övéit s képtelen lesz kötelességeinek teljesítésére: az igazságtalanságot büntetlenül engedi garázdálkodni s terjedni; vagy az történhetik vele: hogy gonosz úton segít magán, önbíráskodásba esik; a szükségben nem kér kölcsön, hanem oroz, a sérelmet sérelemmel, a kárt kárral boszúlja meg; csal, húz-von, csikar, azt érezteti másokkal, mit ő érzett mások miatt; meghasonlik az emberi társasággal, elaljasul és gonosztévő lesz. Minden szolgálat, mely húzavonással van egybekötvé, segítség helyett nyom; bizalom és hála helyett idegenséget, boszút szül; szeretetlenség-

get, nyomort, törvényteleniséget és vétket terjeszt a világon. *Ha egymást elnyelitek: meglássátok, hogy viszontag egymástól meg ne emésztessetek!*

Az ajándékesikarók, uzsorások és más effélék, nem csak felebarátaikra, de magokra nézve is bűnösen és oktalánúl cselekesznek; mert lehetetlen hogy cselekedetök lelki megnyugvást adjon nekik, és az álnokul zsarolt vagyonnak jó hasznát vegyék.

Minden igaz munka- s jó szolgálatnak van a külső haszon és érték mellett más, még pedig drágább és nemesebb jutalma, melylyel nem ér fel a kincs és gazdagság; ez a belső helybehagyás, mely a hű munkásnak igazi s méltó díja. Visszanézhetni a múltra, a hivatalos állás, kötelesség és forgolódás minden pillanatjára, valamint a magány életre szemrehányás és pirulás nélkül; érezve, tudva: hogy a szív minden salaktól, a kéz minden szennytől tiszta: elmondhatni: *mérjen meg engem Isten az ő igazságának serpenyőjével: ha az én lépésem elhajlott az útról, avagy ha az én kezemhez valami másé ragadott! Erőszakot mivelhettem volna nagy sokakon, mindazáltal a kapun erőszak mivelni ki nem megyek vala!* Felhívhatni maga ellen bizonyságúl az özvegyet, az ügyefogyottat, az egész világot a nélkül hogy legyen vádlója de igen áldója sok, kiknek díj és fizetés nélkül igazán szolgált mint Elizeus: ez a valódi jutalom, mely szabadon engedi dobogni a férfiú kebelét és felemeli nemes homlokát. Ez a valódi jutalom, melyet nem érezhetnek, nem éreznek azok, kik húzásvonással, nemtelen csikarással bélyegezték meg a másoknak tett szolgálatot, és míg ezt személyök- s nevökkel együtt gyűlöletessé tették: el-ejték magokat önként az értékesebb jutalomtól, mely a lelkiösméret helyeslő s megnyugtató szózatában áll; s mint-hogy nem származhatik gonoszból jó: bizony *ki szelet vet, forgó szelet arat.* Bizony eljönnek az ilyenre hamar a ma-

gába-szállás terhes órái, midőn kénytelen hátranézni s ott nem lát egyebet fenyegető újjaknál; bizony kénytelen érezni: hogy gyalázatosan visszaélt képessége- s befolyásával s a hozzá folyamodók szorult helyzetével; hogy útja görbe, célja nemtelen, szolgálata kártékony vala, és jelleme aljas; miből önként következik: hogy lelki ösmérete meg nem nyugtathatja, hogy minden világi fény és kitüntetés közt is kíséri azon tudat: hogy magát nem becsülheti; sűgás van fülében és szívében szorongás; nem adatott neki elmondhatni: *békességben lefekszem és elaluszom*, mi nagy szerencsétlenség és nyomorúság. Bizony-nyal az, annyival inkább, mert a szívében támadott ürességet a lélek nyugalmanak és önbecsülhetésnek hiányáért nemtelenül zsarolt vagyonában sem találhat kárpótlást, s nem leszen az örömére. A hamisan szerzettnek ugyanis az a tulajdonsága van: hogy bántó érzést szül birtokosában és fanyarrá teszi a veleélést. Csudálatos, tüneményes élet van, kh.! a gonosz keresmény és az azt kezei közt tartó körül, ki előtt minden apró jel és körülmény, melyet az igaz ember észre se vesz: saját jelentéssel és magyarázattal bír, s olyan emlékezést költ fel, mely borzalmat okoz. Úgy tetszik hogy minden tárgy hall, néz, érez; mintha az ezüst csendülése az árvák felsikóltása volna, mintha az arany sárga képe, a megnyomorított ábrázatját mutatná. Így rontja meg a jelent a múlt, a szerzeményben való örömet a mód, mely által szerzettetett, mely bár régen volt, messze van: mégis gyorsan és elevenségben áll előtte, vádja reá esik, mint a távoljáró gonosztevő fejére hull a felgyújtott háznak szikrázó pernyéje.

De tegyük fel, kh.! hogy valaki megátalkodottságában furdalást nem érez, nem hajt az intésre mely ezt mondja: *jaj annak a ki gonoszúl a másét kívánja; az ő házának öregbítéseért, hogy magas fészket rakhasson magának*, és képesnek érzi magát javaiban gond nélkül duskálódni: bizony még így se veszi hasznát, nem látja örömét kin-

csének, melyen nincs áldás és nem lehet állandó, mivel gonosz keresmény; mert valyon mi különbség van az orzás, rablás és a csikarás által szerzett vagyon közt? semmi! az igazságtalanság, erőszak az marad, bármi úton módon és formában legyen elkövetve; sőt a húzásvonás annyival aljasabb, mert a társasági szerkezetnél fogva némi biztosság- s mentességtől van fedezve, az ember pedig akkor tartozik legfeddhetlenebb lenni, midőn legnagyobb alkalma van a büntetlen vétkességre. Bizony gonosz keresmény az! mely mind a tapasztalás, mind az erkölcsi törvény, mind Isten igazsága szerint elpusztúl, elmegy mint jött gonoszúl. *Tűz emészti meg azoknak sátorát, a kik ajándéknak örülnek, húznak-vonnak, csikarnak, szolgálatukat embertelenül és érdem felett fizettetik az ügyes bajos emberrel; kik oktalán és bűnös cselekedetök által míg felebarátaikat megrontják, magokat nem boldogítják hanem elvesztik; és méltó büntetéssel lakolnak, mint meglakolt az álnok Géházi.*

Ime, kh! elmélkedésünk és a példa önként nyújtja az intést, a szív jobb érzései megmutatják az igaz utat. Kövessük! Nem méltóbb, sőt egyedül méltó-e Flizeushoz hasonlítani, midőn az evangyéliom is azt mondja: *jól tegyetek semmit abból nem várván, és a ti jutalmatok sok lészen.* Nem méltóbb-e, mondom, mint Géháziak lennünk, gyakorolván a húzást-vonást, és felebarátunknak oly árossá tévén szolgálatunkat, hogy erre azok háládatosság helyett, méltó keserűséggel gondoljanak mindenha? Inkább szolgáljatok hát jutalmazás nélkül, mint fizetést csikarjatok érdemetlenül. A húzás-vonás, uzsora ne legyen kenyereitek; gondoljátok meg: hogy az önbecsülés, a lélek nyugodalma nagy boldogság, és Isten törvényei szerint élni, az ő tetszését megnyerni: mindenek felett való. Vegyétek eszetekbe: *hogy a ki igazságban jár, a ki megúttálja a*

csalárdságból való nyereséget: ez ily ember magasságban lakozik, az ő kenyere megáldatik. Amen.

Jaj annak a ki felebar.... Jer. 22, 13.

A szegényeket... Ám. 8, 6.

Elhajlottak... Ésa. 1, 23.

Eltűritek... 2 Kor. 11, 20.

Meghajlik... Ésa. 51, 23.

Mérjen meg... Jób 31, 6. 7. 34.

Ha egymást... Gal. 5, 15.

Ki szelet vet... Hós. 8, 7.

Békeségben... Zsolt. 4, 9.

Jaj annak a ki gonoszúl... Hab. 2, 9.

Tűz emésztí... Jób 15, 34.

Jól tegyetek... Luk. 6, 35.

A ki igazságban... Ésa. 33, 15. 16.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VI.

A szemérmességről.

(Farsangi.)

Alapige:

Az asszonyi-állatok szemérmességgel ékesítsék magokat.

1 Tim. 2, 9.

Mint az esztendő valamennyi részének meg van saját színe és tulajdonsága, ékessége és munkássága: úgy van az életünk különböző szakáiban is. Tavaszkor, a természet kinyílásával, a földet zöld fü, a fákat új levelek borítják be, virágok nyílnak völgyön s halmokon; a plánták nevelkednek; patakok csergedezése és madarak vidám éneklése hallatik; az egész természet ifjú, ékes és beszédes. Nyárban eljönnek a hosszú és forró napok, az éredésnek és munkának napjai, míg aztán a gyümölcsös ősz nyitja fel bő tárházát. Így az ifjúság: zajos és vidám örömeiben, a férfi és hajlott kor: törődésben, gondban és a fáradozás gyümölcseiben mutatkozik. Meg van tehát minden életkornak saját ismertető jegye, mivolta és dísze, és bár igaz: hogy számos erkölcsi tulajdon, mint a józanság, igazlelkűség, szánakozás, becsületérzés nélkül egy életkor se tekinthető szépnek, egésznek: de igaz az is, hogy sok erény életünk egyik vagy másik szakához inkább van kötve, abban sükeresebben mutatkozhatik s ékesítheti természetünket. Így egyik kornak és nemnek öröme és szabadsága is, nem illik a másikhoz. Ha megengedhető, sőt természetes az ifjúnál, hogy az írás szavai

szerént: örvendezzen az ő ifjúságában, és vidámsá meg
 ötét az ő szíve az ő ifjúságának idejében, és járjon az ő szí-
 vének útáiban és szemének látásiban, és mégis senki az ő
 ifjúságát meg ne útálja: az öregtől bizonyára bölcsesség
 és komolyság várható; míg természetellenes volna: ha a
 meglett ember nehéz gondjai s aggodalmai a játékos gyer-
 meki korban mutatkoznának. Azonképen, a férfi nem
 kedvteléseí méltán szabadabbak, a vállalkozás és merés
 hozzáillik, nála a bátorság és vitézség, az akaratnak erő-
 sebb nyilatkozása és némi keménység is rendén vagyon,
 de a nő nem legyen gyöngéd, szelíd, az asszonyok szemér-
 mességgel ékesítsék magokat. Erről akarok ez órában szóla-
 ni, még pedig hozzátok, gyülekezetünk leányzói, kik az
 ifjúság és szüzesség pártáját hordjátok fejeteken, kik a
 természet és Isten rendelése szerint, majdan amaz ösmeretes
 szent frigybe fogtok lépni. Elétekbe állítom és dicsérem a
 szemérmességet, beszélvén annak némely, úgymint

ékesítő,
 ajánló és
 védő tulajdonságairól.

Micsoda a szemérmesség? az ártatlanság tolmácsa,
 a belső tisztaság látható szép virága; a szív feddhetlen érzé-
 seivel szoros öszveköttetésben álló oly magaviselet, melytől
 szóban, cselekedetben s a legcsekélyebb mozdulásban is
 távol van nemesak az, mi tisztátalan, illetlen: de a mi leg-
 kevésbé is kétértelmű. Ez a szemérmesség, a legfőbb éke-
 sítő drágaság.

Jeremiás próféta azt mondja: *valyon a leány elfelejt-
 kezik-e az ő ékességéről?* és ha már a hajadonoknak meg-
 engedhető: ha ifjú, és minden bánattól üres napjaikban követik
 a csínoskodást az illendőség, a világ izlése és szokása
 szerént, és a magok ékesgetésében, *hajoknak felfodorgatá-
 sában vagy szép palástoknak öltözetiben* örömet találnak; ha

természetes: hogy a mások szemeiben való tetszés és kedvesség megnyerésén iparkodnak: úgy bizonynyal mondhatom, hogy mindezeket semmi külső szépítéssel nem érhetik úgy el, mint a szemérmesség ékesítő dísze által. Ez a legszebb, legfőbb ékszer, a többiek hozzá hasonlítva csak olyanok, mint a csinált virág a tavasz eleven, illatos virága mellett.

A külső ékesítő eszközökről soha se tudni bizonyosan: nem hamisak-e? nem kölesön vannak-e kérve? s méltán viseli-e valaki a fejét ékesítő koszorút? A szemérmességet nem lehet semmivel se pótolni, mástól kölesölnözni, mestersegesen láttatni, mert úgy hiánya mint valósága az első szempillantásban nyilvánvaló léssen; a mellett igaz kincs és tulajdon az, Isten ajándékozta annak, kit ékesít, s a jól megörzött belső tisztaságról s érdemről téssen teljes bizonyosságot.

Díszesebb ruháitokat s más ékességeket csak ünnepnapokon szoktátok felvenni, és bár mennyire gondjokat viselitek: meghagyják színöket, elkopnak, széttörnek s nem lehetetlen, hogy a lopók kezére is jutnak. A szemérmesség állandóan ékesít: a templomban és a mezei munka közt, itthon és messzeföldön, akár ébren vagytok akár alusztok, akár sírtok akár nevettek; az el nem nyövik, meg nem kopik, fényét, igaz becsét nem vetkezi le, hü ápolgatás és gond alatt el nem vész.

Higyjétek el, hajadonok! hogy a ki nem nyert is a természettől ékes ábrázatot: széppé, kedvessé léssen a női szelídség, a szemérmesség által, és a késő korban is, midőn az ifjúság rózsái már odavannak, megmarad az a csudálatos kedvesség, mely vonzódást és tiszteletet költ mindenkben; míg a kinek szép orcájánál és termeténél egyebe nincs: semmije sem léssen.

Szóljunk a szemérmesség ajánló tulajdonairól.

Mindnyájan egymással és egymás által élünk a világon; jóakaróinknak mellettünk tett egyetlen szava, gyakran szerencsésekké tesz bennünket; az idegenek közé menő utazó ajánló levelet viszen magával, hogy szívesen láttassék. A szemérmesség aranybetűvel írott levele a hajadonnak, ki azt szüntelen felnyitva hordja és olvastatja mindenekkel, a nélkül hogy az reá nézve szerénytelenség s az embereknek alkalmatlanság volna.

A szelídség ajánló erővel bír nem csak azok előtt, kik magok is szelídek és a hasonlókkal való közelebbi öszveköttetés öröme- és gyönyörűségökre vagyon: hanem azoknak tetszését és hajlandóságát is megnyeri: kik magok keményebb természetűek s nem bírnak teljes mértékben ama szép tulajdonnal; a természet titkos törvénye szerént ezek is szívesen vonzódnak a szelídek felé s így magok is símábbak, engedékenyebbek lesznek.

A szemérmes, szelíd leány mindenki előtt kedvességben vagyon, ragaszkodnak hozzá társai, a vele egyenlők; szeretik az öregek és gyermekek egyaránt; a nagyobbak kedvezése s jósága feléje hajlik, befogadják társaságukba, ösmeretségökbé s igen gyakran családaiik tagjává is teszik, mert az erkölcsi jósággal, melynek szószólója a szemérem: azon különös áldás jár, hogy az ne csak magában légyen boldog és nyugodt, hanem világ szerént is út nyíljék előtte a jó állapotához és szerencsééhez.

Nézzük közelebb azokat, kik házastársat ohajtanak választani. *Kedves az ember azért a mie vagyon*, és bizonyára vannak oly rövid-látásuak, kik előtt elég ajánlat: ha valaki előkelő család tagja, vagy gazdagsággal bír; de nem neveltséges dolog-e ez: midön mindnyájan egy vérből származtunk és a vagyon senkit boldoggá nem tesz magában, a mellett, hogy ma van, holnap nincs? Valyon nem inkább megszegyenülést mint örömet okozhat-e az érdemetlen, ros magaviseletű leánynak az: hogy kapós, midön jól érzi magában: hogy csupán gazdagsága, rangja vagy külső szép-

sége szerzett neki völegényt? De az okos, keresztyén házasuló nem így gondolkodik; tudja: hogy nincs becsesebb és nagyobb menyasszonyi hozomány, mint a jóság és szelíd erkölcs, melyről a szemérmes magaviselet oly hathatós ajánlást tész. Hallgat is mindenek felett ezen ajánlásra, szívét máris magához lánczolta a szelíd, kedves leány, és míg édesen járnak gondolatai azon boldog órákon, melyeket a hitvestársi öszveköttetésben, a kölcsönös szeretet nyújt: a jövődre is nyugodtan tekint, mert jegyesének szép tulajdonai előre biztosítják, hogy házaselete: *a szelíd és csendes élet rothadatlansága leszen, mely Isten előtt is becsületes*; a nyugalmat, békességet, a családi örömekeket látja ott, s hogy áldás leszen házán, gyarapodik és boldogúl minden szándékában; s mindezek között a kedves feleségnek képe látszik legfényesebben, kiben az okos Abigail, a szorgalmas Mártha, az istenfélő s vendégszerető Lidia vannak egyesülve. Bizony nincs a hajadonban szebb és hathatósabb ajánlat a szemérmességnél! melynek

Vizsgáljuk végre oltalmazó erejét. Valamint a természetben világosság és setétség, hasznos és ártalmas dolgok egymást váltják fel: ugy van a mi erkölcsi életünkben is a jó és rossz; a bölcs Isten megengedte: hogy legyen a világon gonosz is, hogy a kettő közötti különbség, az igaznak a hamison való győzedelme annál nyilvánvalóbb legyen. Ekképen ki van téve az erkölcsi tisztaság a kísértetnek, az erény a bűn csábításainak; megkísértetünk mindnyájan, mint a mi hitünknek fejedelme is megkísértetett.

Az ifjú kort környező próbáknál hatalmasan kimutatja a szemérmesség a maga oltalmazó erejét. A kísértetek nem mindenkor kívülről jönnek, gyakran magában a szívben támadnak s még veszélyesebbek mint amazok. *Őrizd meg szívedet minden örzésnek felette!* így int a bölcs és így is cselekszik a szelíd, erkölcsös hajadon. Gondolatait,

érzéseit tisztán tartja minden mocsoktól, nagyobb volna neki elpirúlni saját maga, mintsem az emberek előtt; ez a szemérmesség és tisztaság természete és méltósága. A vallásos, a feddhetlen érzés, mely keblében lakik, nem engedi ötet másról gondolkodni, mint *a melyek tisztességesek, tiszták, jóhírűek, s a mi jóság és dicséret.* A szemérmes leányban az ártatlanság megvédi az ártatlanságot, s az ő szíve hasonlatos a tiszta patakhoz, mely magától soha fel nem zavarodik.

De jöhet a kísértés kívülről; és csupán történetesen, akaratlanul is meg kell látnia s hallania sokat mi illetlen és botránykozató, de ekkor is öre a szemérmes ártatlanság, *sok dolgokat lát de nem veszi észébe, fülei nyitva vannak de nem hall.* A tisztaság természetességével és gyanútlanásával, a kötelesség jámbor érzetével ápolja, mint Abiság a megidősödött és felmelegedni nem bíró öreget. *Mindenek tiszták a tisztáknak!*

Végezetre még akkor is, ha a buja indulatú veti ki hálóját az ártatlanság után: megoltalmazza ezt a szemérmesség ereje; ki még gondolatban is irtózik a bűntől: nem lehet a valóságban annak martaléka; valamely csudálatos sugallat figyelmezteti a veszélyre, melynek ocsmány természetét nem ösmeri; nem tudja mitől? de érzi hogy félni, ovakodni kell. Mint némely virág az éj közelgetésével bezárja kelyhét: úgy zárkózik magába a szemérmes ártatlanság a setét és tisztátalan célúnak érkezése- s közelgetésére; s mint Mózes fénylő orcája megrettenést okozott: úgy rettent vissza a vakmerő csábítót azon csudálatos erő, mely fénynyel veszi körül a tisztaságot, mely megdöbbenést okoz a tisztátalan szívben, elszégyeníti, megalázza azt; éreztetvén vele méltóságát, az éggel rokonságát és azon magasságot, melyben az alacsonyság felett áll. Mózes orcája fénylék, mert Isten-nel vala, az ártatlanság orcája is fénylik, mert Isten van szüntelen vele. Érintetlen marad a bűntől; a tiszta, szemérmes hajadon *liliom a tövissek között.* És említsem-e a tiszta-

ság bátorságát s erejét, melynél fogva a veszélyben mindent mer, szelíd galambból saskeselyűvé lésszen, és megmenti magát, ha máskép nem lehet a halálban?!

Szólhatnék még előttetek, gyülekezetünk hajadonai! több tulajdonságáról is a szemérmességnek; előhozhatnám nevezetesen annak boldogító erejét; de hol van a szó, mely megértesse ezt azokkal, kik nem ösmerik, s jobban kimagyarázza azok előtt, kik ama titkos, édes boldogságot keblökben érzik, hordják? Csak azt mondom tehát: legyen legfőbb dicsekvéstek és kincsetek a szemérmes tisztaság, mely szebben ékesít mint a kárbunkulus-kő; hathatósabban ajánl mint a gazdagság és külső tetszőség; jobban megtartalmaz mint bármely hatalom és boldogabbá teszi a keblet, mint a világnak minden dicsősége s az indulatoknak nyugtalan érzése. Éljetek hát szemérmesen, tisztán és szentül e jelenvaló világban. Amen.

Örvendezzen az ifjú... *Pred. 12, 1.*
 Senki az ő ifjúságát... *1 Tim. 4, 12.*
 Valyon a leány... *Jer. 2, 32.*
 A szelíd és csendes... *1 Pét. 3, 4.*

Kedves az ember... 2 Kor. 8, 12.
 Őrizd meg... *Péld. 4, 23.*
 Melyek tisztességesek... *Fil. 4, 8.*
 Sok dolgokat lát... *Esa. 42, 20.*
 Mindenek tiszták... *Tit. 1, 15.*

VII.

Isten ellenségei.

(Közönséges.)

Alapige:

Valaki akar e világnak barátja lenni: az Istennek ellenségévé lesz.

Jak. 4, 4.

Isten ellensége lenni! mikép történhetik az, kh.? Hogy az emberek gyűlölködnek, villonganak, ellenségesen támadnak egymásra: fájdalmas és kárhoytatásra méltó, mikor mindenkinek szeretnie kellene felebarátját mint önmagát: de kimagyarázható mégis gyarlóságukból, melynélfogva nem csak a sértés és bántalom miatt, de gyakran a legjobbat ézélzó cselekedet- s az őszinte igaz szóból is harag és ellenségeskedés támad. Az emberek utainak egymásba vágása, a legföltettebb érdekek, a világi javak kölesönös érintése és csorbítása, a kevélység, hiúság, tudatlanság, irígység, félreértés, a szenvedélyek egyenkint, hogy forrásai lehetnek a leghevesebb öszveütközéseknek: a mindennapi szomorú példákból tapasztaljuk. Továbbá érezvén az ember: hogy eredetére, természetére és emberi jogaira nézve egy, hogy senki természet feletti erővel nem rendelkezik és *csak egy singgel is nem nevelheti meg testét*, mely nagy- és kicsinynél különbség nélkül ki van téve a sérelem- és fájdalomnak, hogy a szíven ütött seb mindenkienél egyiránt sajog; érezvén, mondom, mind ezt: az ember mer embertársa ellen, és küzdésre mennek a hasonlók. De mikép történhetnék az,

hogyan az ember Istennek legyen ellensége? hogyan az erőteljes, egy napos féreg, mely magával is jóltehetetlen, támadja meg az örökkévalót, szembe szálljon ama mindenható valósággal, ki szájának lehellelével és szemének pillantásával elolvasztja a gránit-hegyeket? ki egyedül nagy, erős, felséges, ki teremtett és bír mennyen és földön mindeneket? Valóban lehetetlen megütődés nélkül gondolnunk azon nemtelen érzések- és indulatokra, melyek együtt járnak az ellenségeskedéssel s melyeknek akarataink ellen is tárgyává kell tennünk Istent, megengedvén: hogy neki ellensége lehet az ember. És mégis úgy van, kh.! a szent könyv számtalan helyen emlékezik Isten ellenségeiről, a szent lecke is azt mondja: *valaki e világnak barátja akar lenni: az Istennek ellenségévé lesz.* Azonban e képes szólást ne vegyük betű szerint, Isten felséges személyére vívén az ellenségeskedést, hanem igyekezzünk jelen célunkhoz képest a leghelyesebb magyarázatot adni annak. A kik tehát a test és világgal szövetkeznek a lélek és Isten országa ellen; kik a föbölcseiségnek, az emberiség jövőjét, haladását és boldogságát célzó útába, gátul akarják magokat vetni: Isten ellenségeinek mondatnak.

I.

Lássuk tehát először, mit cselekesznek Isten ellenségei?

Lehetetlen nem éreznünk, kh.! hogy nem csupán test vagyunk, hanem nemesebb szellemmel is bírunk, mely életet és elevenít; hogy a világ nem a látható vastag anyagból áll csupán, hanem Istennek, láthatlan mennyei országa veszi körül, sőt sz. Lukács evangyélista szavai szerint az, *mi bennünk is vagyon*; s tudunk olyakat, miket nem a test és vér jelentett meg. Nem a vaksors, hanem az isteni gondviselés intézi a világ ügyeit; a teremtett dolgokban felsőbb bölcsesség, magasabb cél nyilatkozik, van becsület, lelki-

ösméret és erkölcsiség, van a földi történetekből feljebb hivatkozás az örökélet törvényszéke elé. Ezen oszlopokat rázzák Isten ellenségei; nem azokat értem csupán, kik keménységökben hidegen megvetnek és tagadnak mindent, mi az anyagon kívül vagy; hanem azon istentelenekeket is, kik pillanatnyi célokért, elfojtják keblökben az isteni szót, a bűn által ígért haszon miatt az erény hitehagyottai lesznek, és tudva üzik erkölcstelenségöket, kik ellenzői lesznek a haladásnak, tökéletesülésnek, a közboldogságnak és jövőnek is.

A világosság, igazság és szabadság a halandók legfőbb kincsei, keresésökben tűnt el már számtalan embernyom, ohajtásukban támadtak a legnagyobb küzdelmek, melyek megrendíték a világot. — Isten ellenségei nem tekintvén milliók ohajtását és szükségét, az emberi felsőbb rendeltetést, e földi életnek tökélyesülés útján leendő érintkezését a halhatatlansággal: ama háromságnak minthogy háborgattatnak általa: elnyomói, üldözői lesznek. Mi a természeti, szellemi s erkölcsi világot oly széppé s dicsőségessé teszi, belé életet és eleveniséget lövel: a világosság! Látni! látni szabadon és messze, látni a mélységbe és magasságba mily boldogság! szemlélni a világot, az életet, az Istent, s felkiáltani hozzá: *Nálad vagy az életnek kutfeje, a te világosságod által látunk világosságot!* ez magas menyeyei öröme a léleknek. — De a homály szövetségeseinek szemét bántja a fény, mely titkos útaitat felfedi, orczáik szeplőjét, életök szennyét mindenek által szemlélni hagyja; *az ő cselekedeteik setétségben vagynak*, és a fénynél nem mondhatják: *kicsoda lát minket?* Azért setétséggé akarják változtatni a világosságot, a szemet ködbe, a lelket tudatlanságba igyekeznek burkolni, vissza ohajtják vinni az emberiséget a soha eléggé meg nem siratható időkbe. — Mit mondjunk e dicső háromságban az igazság- és szabadságról, melyek szoros és benső összeköttetésben vannak, mint az írás szól: *Megösméritek az igazságot, és az*

igazság szabadokká téssen titeket! amaz által lön erős, biztos és rendületlen minden emberi alkotmány, és szárnyai alatt nyughatik meg az emberiség; ebben nő, épül, magasodik fel a társadalmi s erkölcsi élet és teremt csudákat a szellem. És ti bünt, jogszalanságot és szenvedést akartok? megállítani vágytok az előrehaladást, elfojtani akarjátok az emberiség örök szomját ama kincsek után? Nem tudjátok-e: hogy Isten böles utába vetitek gonoszságtokat gátúl? ellenségeivé lesztek magatoknak, embertársaitoknak és Istennek is! Ő mondá: *legyen világosság!* legyen a természetben, az értelemben, mindenütt, a tömlöczben is; és ti a setétséget ohajtjátok; Isten legfőbb igazság, és azt akarja, hogy igazság legyen a földön s ti ellenzitek? Isten szabadnak teremté a legkissebb bogarat is: ti a teremtés koronáját akarjátok igába vetni, a szellemet és haladást meglánczolni? *Isten ellenségei! szélesztessetek el mint a füst!* szégyenüljetez meg, kik szövetkeztek a test- és világgal, a lélek és Isten országa ellen, kik szolgáljátok a bünt és gúnyoljátok az erényt; kiknek czél a pillanat, erény a szükség, törvény a mi jó. — Szégyenüljetez meg!

II.

Micsoda szempontból kell tekintenünk Isten ellenségeinek bünét, s miért ez oly súlyos és megbocsáthatlan?

Minden bün, bün, kh.! letérés a helyes utról, melynek bár pillanatnyi elhagyását semmi által nem védhetjük, nem igazolhatjuk, miután ösmeret és szabad akarat van nálunk; *valaki bünt cselekszik, a törvényt megrontja*, mégis egyik vétek súlyosabb és büntetésre méltóbb mint a másik, mert míg egyik kisebb nagyobb mértékben csak az elkövetőt sujtja és keveseket rongál meg: a másiknak átkos következései messze a jövőbe nyúlnak, és sokaknak okoznak keserüvet és nyomorúságot. — A már sokszor nevezett gonoszok

büne is ilyen; mivel megállítani törekedvén a közhaladást: jelen kártételeik mellett nem mulandó veszélylyel fenyegetik a jövőt is; és mivel nem az egyesek, hanem egyenesen maga az eszme ellen folytatnak vakmerő hadat.

Nincs ugyan okunk kétségkedni, mert az *erős Istennek úta tökéletes* a világ történeteiben is, és bízhatunk a bölcs gondviselésben, mely minden idő tanúsága szerint, nyomról nyomra, köny- és vértől ázott úton bár, mindig elébbre vitte nagy célja felé az emberiséget: de mivel a gondviselés is emberek és eszközök által munkál, a jó ügy ellenségei hátráltathatják és gátolhatják a közelömenetelt; vagy ha nem, szándékuk erős hogy azt tegyék; ezért, és mint már érintve volt, az emberiség milliói előtt szent eszmének megtámadásáért vétkök olyan terhelő.

A vérontó, elnyomó, az áldozatoknak okozott szenvedésen, a rajtok véghezvitt erőszakon kívül, megfélemlíti az elméket, megsibbasztja s hátraveti a munkásságot. — Az árulás, gyalázatos voltán kívül veszélyes és messzeható bűn, megrontja nem csak az élőket, de kifosztja örökségökből azokat is, kik még nem születtek; és azt cselekszi, hogy az unokák *sebben és mezítelen láttassanak, mint Skéva fiaí*; s midőn Judás eladta mesterét: eladta a keresztyén tudományt is, a világ örökségét, mely jövőjének biztosítására, az élet és lelkek megtartására hirdettetett. Ananiás és Safira bűne, mint hűtlen sáfárság és tolvajlás, magában is kárhözhatásra méltó, de a néhány siklus vagy talentum elorzása és elhazudása az által lesz megbocsáthatlan, mert az eltulajdonított vagyon a kezdődő anya-szentegyház pénztára volt, és a hányatások közt alapított intézmények ápolása- és építésére vala rendeltetve. Nem azért kiált Jézus jajt a farizeusokra, hogy személyét szidalmazták és üldözték, mert ő megbocsátott ellenségeinek is, hanem azért, mert benne az örökkévaló ígét, azt is ki őtet elbocsátotta, üldözték és megkáromolták. Midőn Heródes a betlehemi kisdedeket megöleté: az isteni gyermek személyében, ki az eszme

képviselésére jött vala: az atya küldöttét, az új élet követét, a nagy munka végrehajtóját kereste halálra; s azon perczen, midőn a poroszlók szablyája által vére kifolyandott: a jövő megsemmisülését, a támadó világosság kialvását, a lelki setétség és rabság uralkodásának biztosítását hitte és munkálta.

Ilyen szempontból kell tekintenünk Isten ellenségeinek bűnét, mely valóban rettenetes és megbocsáthatlan. Az Ur végetlen irgalmának mélysége által ugyan a bevallás, megbánás és megjobbulás után sok vétkeink elfedeztetnek; de ezeknek, kik ösmerik a jót és tudva követik a gonoszt, kik a test és világ barátságában Isten ellen lázonganak, akadályozni kívánván örök céljait, kik önzésök- és megátalkodottságukban nem akarják elhagyni a bűn útát s így magoktól önként elvetik a megbocsátás feltételeit: ezeknek, mondom, nagy léssen bűnhödésök; *mert nyilván vagyion az Istennek haragja az embereknek minden hitetlenségök és hamisságuk ellen.*

Nagy lelki örömömre szolgál hinni, kh.! hogy az erőtenséginket gyámolító kegyelem által megörzötte közöttünk kiki magát ama súlyos büntől, és hogy nem számláltatunk azok közé, kikről elmélkedésünkben szó vala. Kérlek és intelk benneteket: hogy vigyázzván és imádkozván szüntelen, oltalmazzatok meg továbbra is magatokat. Legyetek ébren, mert a vétek nem egyszerre keríti hatalmába a lelket, hasonlatos az örvényhez, melyről első pillanatban észre se vesszük hogy ragad, míg tág gyűrüzete mindig összéb-összéb szorít. A világ lassan édesget barátságába, mely végre Istentől való elszakadás- és ellene támadásra viszen. Találtassatok azok közül, kik nemhogy gátolni törekednének a gondviselés céljait, de készen és híven munkálkodnak azoknak megvalósításában; azok közül, *kik nem test szerint járnak, hanem lélek szerint; mert a testnek bölcse-*

sége halál, a léleknek bölcsesége pedig élet és békeség; mert a testnek bölcsesége ellensége Istennek. Szabadságra hívattatok! higgyetek a világosságban, éhezzétek és szomjúhózzátok az igazságot, hogy boldogok legyetek. Amen.

Nálad vagyok... Zsolt. 36, 10.
 Az ő cselekedeteik... Ésa. 29, 15.
 Megösméritek... Ján. 8, 32.
 Valaki bünt... 1 Ján. 3, 4.

Az erős Istennek úta.... Zsolt. 18,
 31.
 Nyilván vagyok... Róm. 1, 18.
 Kik nem test... Róm. 8, 1. 6. 7.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VIII.

Van-e erkölcs és erény a földön?

(Közönséges.)

Alapige:

Mindnyájan (az emberek) elhajlottak, egyetemben hiábavalókká lettek, nincsen a ki jót cselekedjék, nincsen csak egy is.

Zsolt. 14, 3.

Mily fájdalmas, sulyos és leverő szavak ezek, kh.! Az erkölcs, a kegyesség végkép kiveszett az emberek közül elannyira: hogy kivétel nélkül mindnyájan elhajlottak s egyetemben hiábavalókká lettek? Míg a föld színét elborító özönvízből is kiállott egyetlenegy magas hegynek csúcsa: a romlottság vizei annyira eláradtak-e, oly magasra emelkedtek-e, hogy nincsen a ki azokból fejét kitartaná, *nincsen csak egy is?! Oh bizony felháborítna, lenyomna s kétségbe ejtene bennünket e gondolat, ha nem tudnók: hogy ama szavak csupán a méltatlanul üldözött ember, az elkeseredett szív kifakadása. Dávid igaz hűséggel viseltetett Saul iránt, szolgálta őtet, és az Úr lelke vele lévén: meggyőzte Góliátot, megverte sok csatán Saul ellenségeit; fáradott, hadakozott érette, vagy *verte kezével a lantot az ő házában ő előtte*, és még sem fordíthatta el magától Saulnak gonosz indulatját, mely szerént fenekedett reá és életére tört szüntelen; dárdával akarta a falhoz szegezni, leányát csak azért adá Dávidnak, hogy *veszedelme legyen, és legyen a Filiszteusoknak kezek ő ellene*. Megesküvék Saul, hogy békén hagyja*

Dávidot *s ő nem hal meg*, de esküvését megszegé s ismét életére tört ennek, poroszlóit küldé házára, hogy elveszítnék; üldözte, hajtotta ötet Zif erdeiben, Hakila szikláin és Máon pusztáján, szorongatá a barlangban. Ekkor, ennyi üldöztetésre, szívében megkeseredett Dávid és kifakadásában mondá ama szavakat, mondá az emberi természet azon gyengeségében, mely szerint szenvedéseink között, nem csupán azoknak igaz és egyedülvaló okozóját, de az egész világot vádolni szoktuk. Ily értelemben kell vennünk ama kemény szavakat. Az is igaz ugyan: hogy nincs e földön senki hiba és vádolás nélkül való *s ha az Úr a mennyből alátekint az embereknek fiaira*, hogy meglássa: ki igaz? olyat nem talál, mert minden jóságunk elenyészik a tökéletes Isten szemei előtt és szentsége mellett; de mégsem bűn fertője a világ; — emberi erőnk, tehetségünk és környüállásainkhoz képest nem hiányzik a lehető tökéletesség. Van erkölcs és erény a földön! Ellenkezőt hinnünk és hirdetnünk nem lehet, nem szabad, mert az által

a gyengét tunyává tesszük,

a gonoszt felbátorítjuk,

emberi méltóságunkat lealacsonyítjuk, és Isten ellen is vétünk.

Ne higyük és ne mondjuk azt: hogy az emberi nemzet egyetemben elhajlott és hiábavalóvá lett, hogy nincs jó t cselekedő, nincs lelkiösméret, becsület és erkölcs a világon; ne mondjuk, mert míg e kemény és merev állításban sok van mi nem igaz: érzékeny kárt okozunk általa, segítvén mintegy a habozókat, lágymelegeket egészen tunyákká s elfásultakká lenni a jó t cselekedetben; őket *eltévelyítjük az életnek útjáról*, hogy az életnélkül valók gyülekezetében maradjanak.

Igaz, hogy a jó t cselekedetnek meg van saját magában öröme és jutalma és az erény szépsége erősen hat szívünkre,

mint szemekbe a nap fényes sugára: de fellegek állnak gyakran szívünk és szemek előtt; eme fellegeket nem sűríteni, de ritkítani és szélesíteni szükséges. A gyengét és tétovázót: intés, buzdítás, felrázás által kell emelni s eleveníteni a lelki életre, az erény gyakorlására. Ide czéloznak a szent írás annyi hathatós intései: *Serkenj fel a ki aluszol és kelj fel a halálból! A jó igyekezetben ne legyetek restek! Lélekben buzgók legyetek! Az Úrnak szolgáljatok!* És e hathatós intések is mily gyakran siker nélkül maradnak!

Ellenben, ha a restes és lágymeleg ember emez, általa rosszúl magyarázott s így reá nézve káros igéket hallja hirdettetni: *mindnyájan az emberek hiábavalókká lettek, nincs ki jót cselekedjék*, nincs erény és erkölcs e világon: mily szánakozásra méltó készséggel fogadja azokat! Ugy van! kiált fel, és jól esik neki a sülyedés, *az álomnak lelke mely bezárja szemek.* Nyomorúságát nyomorúságával igyekszik fedni; nyavalyája ellen nyavalyájában keres menedéket. Ugy van! kiált ismét, ki vagyok én? mit tehetnék én erőtelen? Olyan czél felé törekedjem, mely elérhetlen? Az erősek és bátrak is öszveroskadtak ezen az úton; nem esett-e Péter tagadásba, Judás árulásba? *Ime, az Ur az ő szolgálainak is nem adott változhatlan erősséget és az ő angyaliban is talált bünt!* *Ime az ő szentek is nem tökéletes tiszták, mennyivel inkább az utálatos és dohos ember, a ki mint a vizet, ugy szomjúhozza az álnokságot.* Az ilyen kétségbe vonja szívesen az erényt, hogy gyakorolnia ne kelljen, irtózáván a felemelkedéstől: lealacsonyítja, megemészti magát tunyasággal. Higyed és valljad hangosan az erkölcsöt, emeld és bátorítsd a tétovázót, hogy legyen hite s bizodalma az erényben; *erősítsd meg azokat, a kik halandófélben vagynak!*

Ne állítsuk azt: hogy az emberek kivétel nélkül istentelenek s nincsen kegyesség a világon, mert ha már a tétov-

vázóknál is, — nem tétethetvén ezek az erény hű tisztelőivé, — érzékeny a kárvallás ama meggyőződés által: bizonyára rettentő a veszély a gonoszokat tekintve, kik ezen hitben a véteknek még ragaszkodóbb szolgálivá lesznek. Amott a felemelkedésben gátoltuk, itt a sülyedésben segítjük az embert; ott nem nyertünk, itt veszítünk; ott sajnálkoztunk, itt rettegnünk kell.

Van bűn, vannak istentelenek e világon, ez kétségtelen; és eme szomorú tapasztalás azon kötelességet szüli: a bűnt írtani, a bűnösöket megjavítani; de valyon erre igaz út-e a kegyesek létezését, az erényt tagadni? Semmiképen nem! sőt az által még mélyebben sülyed a gonosz és eléri ama fenyegető s rettentő állapotot: midőn a bűnben jól, otthon érzi magát s úgy gyakorolja azt, mintha jót cselekednék; midőn elhallgat a belső vádoló szózat, mely a bűnös setét életét kísérni szokta, midőn mintegy megnyugvást érez szívében s még inkább felbátorodik a vétekre. Ide vitetik ama veszélyes tudomány által az ember; az, erkölcsi gyilkolás.

Ugy van, kh.! ha azt mondjuk az istenteleneknek: nincs igaz ember, nincs erkölcs: valymi felette megörülnek ama beszédnek! valymi készek eme nagy jelentésű szavaknak: lelki ösméret, földi törvény, örök bíró semmi fontosságot nem tulajdonítani! Örülnek, mondom, ama tanításnak, mintha valaki a tükört, melyben undok képöket kénytelenek látni, és a mérőfontot, a melybe való vettetéstől kénytelenek félni: szemök láttára törné öszve, *vakmerőképen csacsognak, keményen szólnak, kérkednek a hamisságnak minden cselekedői*: kövessük szabadon, a mit ösztönünk javall! a lelkiösmeret gyermeki képzelődés; nincs igaz ember a földön, mi tehát olyanok vagyunk, minőknek lenni kell; az erény üres hang, melynek nincs értelme; az erkölcs árnyék test nélkül, álom valóság nélkül! Ha nincs erény: kiesoda kívánhatná azt tőlünk? kiesoda ítélhetne s büntethetne meg bennünket? Kitől és hol vagyon a parancsolat? Bátran...! Miénk a világ! Így ül győzedelmet s ünnepet a

gonoszok gyülekezete, megtagadja a bírót, lehetetlennek kiáltja az igazságot, *a törvény ellen szól és a törvényt kárhoztatja, pedig ha a törvényt kárhoztatod, nem megtartója hanem bírója vagy a törvénynek.* Megelégszik a martalékkal melyet a bűn ad, nem vágyakozik a tagadott erkölcs kincseire, a jobb élet jutalmára; Isten örök ítéletétől nem retteg jobban, mint a távol villámló s mennydörgő felhőtől. Ne tagadjátok az erényt a gonoszak előtt, mert még gonoszabbakká teszitek őket; sőt hirdessétek annak örök életét és hatalmát; a bíró kérlelhetlenségét; a javulás lehetőségét; mutassátok fel fényes példákban az igazak, kegyesek képeit s vezérjétek őket ekkép az igaz megtérés- és jobbúlásra.

Az erény és erkölcs tagadása által az emberi méltóság lenne megalacsonyítva. Hogy sokakban megesünk mindnyájan: tagadhatlan, *ha azt mondjuk hogy nincsen bűn miben-nünk, magunkat csaljuk meg;* de eredeti állapotunk az ártatlanság vala, mely megzavartatott ugyan, de végkép el nem töröltetett; megváltattunk, megszenteltetünk s alkalmasak vagyunk a lehető jóságra. *Valamennyire kisebbé teremtette az angyaloknál, mindazáltal dicsőséggel megékesítette,* eredetünk-, értelmünk-, az igazság- és erkölcsben fennáll emberi méltóságunk; ékes koronánk megalacsonyítása volna: az erény tagadása.

Mellőzzük röviden a mindennapi élet azon nyomorult betegségét, mely szerint hajlandók az emberek mindenkit, férfiút és asszonyt homályos gyanú alá venni, azoknak becsületében s tisztaságában kétkedni, épen oly orczátlánul mint oktalanul, mert ha mindenki ilyen, ha mindnyájan elhajlottak, ha nincs erkölcs és becsület: ők magok is, kik ítélnek és rágalmaznak, lehetnek-e másfélék mint olyanok, t. i. tisztátalanok és nyomorultak? és nem esik-e a kárhoztatás saját fejökre? mellőzzük, mondom, s fordítsuk inkább

szemeinket ama fényes példákra, melyek megszégyenítik, megczáfolják az erény becsmérloit.

Számos és felséges példa kínálkozik távolról és közélről, az ó és új testamentomból, az emberiség régibb és újabb történetéből egyaránt; számos példa, melyekben az erkölcsi nagyság, az igazság- és erényhez való ragaszkodás képe tündöklök. Elöttünk állnak a kegyes Enókok; az Istvánok kik megköveztetni engedik magokat; az Antipások kik készek meghalni az igazságért; a zsidó férfiak, kik nyugodtan lépnek az égő tüzes kemenczébe, de meg nem hajolnak az arany állókép előtt. És hányan kitétetve testi és lelki kínzásnak, megaláztatásnak, és mindennek, mi az emberi gondolat előtt rettenetes; hányan csábítatva, hitegettetve meg nem tántorodtak, hitszegésbe nem estek; meghaltak de nem buktak el. Ime, nézzétek egyik oldalon a hatalmat, felbőszültséget és kínzó eszközöket, másikon a védtelenséget, igazságot és erényt; mi történik? nem az: mit a hatalom akar, és át kell látniok azoknak, *kik az ő szívökben dühösködnek és fogaiukat csikorgatják*, hogy van valamely nagyobb erő az övéknél; hogy van valami felsőbb, isteni, melyet eltapodni, kényszeríteni nem lehet, s ez az állhatatosság és erény. Voltak és lesznek, vannak minden időben, ma is, hiszem és vallom, hogy vannak erős, erényes, kegyes lelkek, kiket sem csel sem erőszak, sem ígélet sem fenyegetés által, meggyőződésöktől, az igazság- és becsülettől elvonni nem lehet. Ma és minden időben, hiszek az erkölcs- és erényben!

A történetet ha tagadni nem lehet: rágalmazni szokták. A nagy tetteket mondhatja valaki ábrándozás és makacsság szüleményeinek, de ez állításban az emberi méltóság megtámadása és lealacsonyítása van. Hiszen ha úgy áll a dolog: akkor semmi sincs, erény nélkül mi czélt tart szemei előtt? hová törekszik, ha általában törekszik valahová az emberiség? Kinek lehet így kedve ember lenni? micsoda dicsekvés és szerencse erkölcsi valóságnak neveztetni? Ugy

roszabbúl van az embernek dolga, mint az állatnak, melyet a jó és rossz közötti különbség tudása nem terhel. Míg a virág illata s föld párája is felfelé emelkednek: csak az emberi természet sülyed leebb-leebb? A szenny edényei s általában képtelenek volnánk-e minden jóra, nemesre? Lehetetlen! Mit jelentenének akkor: a hazafiság, a bíró egyenessége, a házastárs hűsége, az anyai érzelem, az önfeláldozás, a szeretet, az Isten?

Oh nem, nem! szálljatok magatokba: hányszor cselekesztek titkon, látatlanul olyat, melyre nem kötelez egyenesen a törvény, melyben az önszeretetnek és hiúságnak semmi része sincs? jól tesz az ember saját rövidségével, az éhező megosztja falatját az éhenhalóval, az erős megbocsát a gyengének ki megbántotta, kin hatalma van; kitesszük életünket az idegenért, kit sohase láttunk; szenvedést, rabságot, halált vállalunk embertársainkért. Mindez az erény létezése, munkája s dicsősége.

Nincs erény! ezt állítani káromlás és a gonoszságon kívül ellenmondás; erkölcs nélkül az emberi társaság régen felbomlott, a világ öszvedült és elpusztult volna; mert az emelkedés lassú és nehéz, a sülyedés, fájdalom! gyors és könnyű; de létezik, él, munkál és emel az erény, általa lesz jobbá s boldogabbá az emberiség.

Az erény és erkölcs tagadása által Isten ellen is vétünk; gondoljunk az ő bölcsesége-, jósága-, szentsége- s igazságára: s az világos lesz előttünk. Istennek bölcsesége nyilatkozik minden ő munkáiban, az tűnik elő a nagy mindenség létrehozásában, a látható s láthatatlan világ elrendezésében; adott homályt, hogy szeressük és keressük a világosságot, megengedte a roszt, hogy küzdést és győzelmet hozzon elő; de mikép lehessen ez: ha örök setétségben vagyunk, ha a bűn uralkodása lett állandóvá s az erény, jóság, szentség végképen kiveszett az emberek közül? Ez nem

lehet! Azért hogy van mocsár, melynek sarában undok és mérges csúszómászók lakoznak: nem abból áll a világ. A nap és csillagok ragyognak, a mezők virítnak s illatoznak, az ég repeső madarai énekelnek, még a mocsár felett is fényes levelű fák ingatják ágaikat. Oh Istennek szép világa! mily vakság volna nem látni szépségedet, dicsőségedet! Ha ott találjuk a vad állatot véres körmeivel, ott az embert könyei-, szíve- és segítségével; meg-megjön a csábító, de mellettünk van az őrző angyal, a lelkiösmeret; gyakran feltűnik az ördög, de mindig jelen az Isten! Tekintsük meg a világot és életet s fakadjunk eme szókra: *Uram, mindeneket bölcsen teremtettél!*

Isten csupa szeretet és jóság, ennek tanúja a nagy mindenség; minden teremtését, az embert különösen boldoggá kívánja tenni; de a világ javai s gyönyörűségei magokban, ötet boldoggá nem tehetik, mindazok csak erkölcsi érzés által lehetnek kielégítők reá nézve s csak az erényben lehet igazán boldog az ember. És ha erény nem volna, eme nagy parancsolatnak: *legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes:* mi által lehetne megközelítése? de vannak eszközeink és haladnunk kell bár lassan, eme szédítő meredeken, közelítnünk kell Istenhez, mi csak szentség, igazság és erény által lehető. Végezetre Isten szent, nem a gonoszságban, hanem az erkölcsi tisztaságban gyönyörködnek az ő szemei, mi pedig az ő ábrázatjára teremtett valóságok vagyunk; de ha közönséges az elfajulás, nincs erkölcs és erény: miben és miáltal ösmerszik meg rajtunk Istennek képe? a véték által tőle elszakasztatunk s nem lehetünk képmásai csak tisztaság és szentség által. Azon teremtés, mely az ő kezeiből került ki, szájának lelkét hordozza keblében, vele rokon, fiú, örökös, kit szent színének látására érdemesített a halhatatlan életben: lehet-e oly teljesen tökéletlen, minden jóságtól üres és megmeztelenült? Nem lehet! Ne hozzátok kétségbe, ne tagadjátok meg az erkölcsöt és erényt e földön, mert az által vétkeztek Isten ellen!

Fejezzük be tehát, kh.! mi is elmékedésünket, azon erős meggyőződésből származó vallomással: hogy van igaz ember, van erkölesség; gondoljuk meg: hogy ennek tagadása által a habozót és gyengét egészen tunyává, a gonoszt bátorrá tennők s hogy az emberi méltóságunk megalacsonyítása és Isten ellen való vétség lenne. Mindazáltal őrizkedjünk teljes tökéletességet keresni az emberben, nehogy ellenkező hibába essünk, s elbizván oktalanul magunkat: a javulás és tökéletesülés útján megálljunk. Ne akarjunk itt alant több, de kevesebb se lenni mint ember, lemondván méltóságunk tudatáról s érzéséről, és elutasítván magunktól az erényt, ez örökkévaló kalauzt. Előttünk áll a felséges példa, az Isten-ember, kövessük! higyjük, valljuk, gyakoroljuk az erényt végső lehelletünkig. Amen.

A ki eltévelyedik ... Péld. 21, 16.

Serkenj fel ... Eféz. 5, 14.

A jó igyekezetben ... Róm. 12, 11.

Imé az Úr ... Jób 4, 18.

Ime az ő szentei ... Jób 15, 15. 16.

Erősítsd meg ... Jel. 3, 2.

Vakmerőképen ... Zsolt. 94, 5.

Ha a törvényt ... Jak. 4, 11.

Ha azt mondjuk ... 1 Ján. 1, 8.

Valamennyire ... Zsolt. 8, 6.

Uram mindeneket ... Zsolt. 104, 24.

Legyetek tökéletesek ... Mát. 5, 48.

IX.

Tavaszi öröm.

Alapige:

Uram, ha a te lelkedet kibocsátod: megújítod a földnek színét. Legyen az Urnak dicsőség mindörökké és örvendezzen az Ur az ő teremtett állatiban. Legyen kedves neki az én beszédem; és én örvendezek az Urban!

Zsolt. 104, 30. 31. 34.

Ha figyelmesen átolvassuk a természet csudáit megragadó vonásokban festő CIV-ik zsoltárt, segítettve a nyájas kikeletnek minket is körülvevő szépségei s ama nagy emlékezesek által, melyek a szent hajdan felé, Jehova népének földére oly hatalommal vonják s ott annyi megindulással marasztalják a képzeletet: mintegy látni véljük az egykor boldog és virágzó Zsidóország tájékait, a buja napkeleti tavasz egész ragyogása- és pompájában. A jerichói pálmaterdő magas koronájával, a Jordán méltóságos futásával; a Libánus csúcsai, a Karmel halmai, a Genezáreth tavának kies és boldog környéke, Sárornak rónája, Kidronnak völgye feltűnnek előttünk az esztendő azon szakaszában: midőn szép virágok láttatnak s a gerliczének szava hallatik a földön, midőn a hegyek és halmok énekelnek és a mezők fái kézzel tapsolnak. Mily szelíd éghajlat! a menny boltja setétkék és fénylő, a föld paradicsom! déli szellő fú a mirhának hegyére és a tömjénnek halmára, míg nyugotról a tenger küldi hűvösségét; az olaj- és fügefa, szőlő és pomagránát

gazdagon hajtanak, nárdus és sáfrány, jó illatú nád és fakéj, drága füvek táblái borítják a kerteket, a mezőt illatozó dudaimok lepik el, s a vadkecskének fiai is lilomok közt legelnek. — Mintha mindezek elénkbe tűnnének ama lelkesült szavakra, melyeket a megnevezett zsoltárban hallat szent Dávid, nemzetének királya és költője, ki vizsgálván az eget, földet és tengert: a természet csudái, a tavasz szépségei által álmélkodásra, majd öröme ragadtatik, mely végre magasztos emelkedésében hálaénekké változik ének-szerző ajakin. *Uram, mindeneket bölcsen teremtettél! bétölt a föld a te gazdagságoddal! ha a te lelkedet kibocsátod: megújítod a földnek színét! Éneket mondok az én Istenemnek a míg vagyok! Legyen kedves neki az én beszédem, én örvendezek az Úrban! Áldjad én lelkem az Urat!* Imé, kh.! a mi földünket is megújítja a nyájas kikeletben az Urnak lelke, ünnep van a természetben; orcánk felvidá-múlt, szívünk édes érzések közt dobog; nekünk is meg van tavaszi örömünk; jertek tehát elmélkedjünk erről a jelen órában, vizsgálván:

mi adja?

mi emeli? s

mi teszi teljessé s szentté szívünk tava-szi örömét?

Mi adja tehát, kh.! tavaszi örömünket? Maga a tavasz, nyájas képei — s azon elragadó jelenetek által, melyekben az oly igen gazdag, s melyek környülvén: ellenállhatlan erővel hatnak reánk. Mi emberek is bár többek, nagyobbak mindennél, mint egyéb teremtés a földhöz vagyunk kötve; abból eredett, abba tér meg testünk, mely a természet törvényeinek, befolyásainak alávetve van, érzi a kellemest és kellemetlent; így azon ok, mely jó kedvet ad más élő való-ságnak: öröme gerjeszti az embert is, kinek jólesik érezni a langyos meleget, szívni a jó illatot, látni a természet ifjú

képét, tapasztalni körülte és ereiben az életnek hatalmas és mindent áthullámzó erejét. Ime, nagy elevenség- s vidámsággal repesnek az ég madarai, szökdelnek a mezei vadak; a kicsiny bogár is kiterjeszti piros szárnyait, s felemelkedvén a földről: örülni látszik hamar múló élete édes perceinek; millió láthatlan teremtés mozdul meg és él a nyájas kikeletben. Örvend az ember is, és öröme annyival nagyobb, mennyivel nemesebb valóság amazoknál és erősebb nála a szépnek, magasztosnak érzéke. S oh mily gazdagság és pompa! mily habzása s özönlése mindazon gyönyörűségeknek, melyek közül egy is elég volna egészen eltölteni keblünket! csaknem minden érzékünk kedvesen elfoglalva van s bár merre forduljunk: mindenütt mosolygó kép áll előttünk ez időben, midőn az Úr kibocsátván az ő lelkét, azt cselekszi: *hogy örüljenek az egek és örvendezzen a föld, zengjen a tenger, örüljön a mező minden benne valókkal, örüljenek az erdők minden fái.* Igen, örülnek az ég, föld és vizek; mintegy megéledni, érezni s lélekezni látszik körülünk minden a nagy természetben. Tiszta, nyájas színével áll felettünk az égbolt, s róla a tavaszi nap langyos, éltető fénye ömlik a világra, a földre, melynek közel és messze tájékai mint írott képek tűnnek fel keresztül a könnyű átlátzó levegőn. A hegyek szomorú, fakó színökből kivetkezve kékelnek, a bokor zöldel, az erdő mint valamely nagy leveles szín saját árnyékában áll, s a madarak zengő, csattogó énekétől hangoznak rejtekei.

És mily csudálatos szépségekkel teljesek a gyümölcs kertek és mezők! ott a fák virágai színes rojtokban csüggenek, melyeken sorba jár a szorgalmas méh s melyeket könnyű omlásra indít a déli szellő, s míg virággal borítja a földet, nem látszik meghiányosítani az ágak díszét; itt sok színű virágok vegyülnek öszve a fű sötét-zöld színével, s valamely drága szövethoz, mely kiterítve vagyon, hasonlít vidám tarkaságában a mező, melyen ezüst csíkok gyanánt csillogó patakok futnak keresztül. Minden oldalról fény

lővel, szín mosolyg, ének hangzik, jóillat és langy meleg csap meg; eme csudálatos nesz, lány zsongás-bongás mint-ha magával való beszélgetése volna a megébredt életnek, mely áttört a kemény földön és sziklán, elindítá a fák kérge alatt a vérkerengést, mozgásba hozta a megfagyott erek lük-tetéseit.

Eme hatalmas erő s életfolyam, mely a természetben mindent áthat, áthatja az embert is, és úgy belső titkos munkája, mint azon felséges tünemények által, melyekben külsőkép nyilatkozik: a testnek elevenséget, a léleknek örömet szerez; a kétség oszlik, a bánat enyhül, a terhek könnyül, és az évek súlya alatt görbedő agg is gyorsulni érzi szívének dobogását. Ime, kh.! *kibocsátván az Ur az ő lelkét: megújítá körülünk a földnek színét!* A természet édes anyai emlőjéből megcsordult a tápláló tiszta tej; eljött s határainkon mulat a tavasz teljes ifjúsága- s szépségében, kitarúltak előttünk csudái, melyek által álméllködésre ragadtatunk és meghatja szívünket az édes, ártatlan t a v a s z i ö r ö m.

Van azonban, kh.! mi a külső kellemes benyomásokból érzékeink útján nyert örömet még neveli szívünkben a boldog kikeletnek idején; ez, a mintegy öntudatlanul származó eszmélet és gondolás egyfelől a tél-, másfelől a nyárra. Méltán kérdehetnétek itt, hogyan lehet ez? mikép tolakodhatnak a tél hideg és zordon képei a tavasz nyájas jelenetei közé? miért fordulna a szem a színes virágoktól a zuzmarázos kórókra, a csergedező értől a befagyott patakra, a zöld pázsittól a pusztán fehérlő vidékre? ki emlékeznék a halotti hallgatásról, az élet víg zajában, ki gondolna a megifjulás napjain azon időre: midőn a tél magas bérczek tetején ülve hópalástjában, szájának fagyos lehelletével azt kiáltá a megdermedt világra: most én uralkodom! a hó elolvadt, a békó összetört, a tél elmúlt... Ugy van, kh.! a tél elmúlt, és épen ebben az elmúlásra gondolásban lesz élén-

kebb szívünk tavaszi öröme, mint az éjtszaka után ragyogóbb az ébredő napnak világa. — Általában nagy jótétemény életünkben a felejtés; de bár bölesen van rendelve, hogy a gyors idő mind tovább viszi, s jobban elfedi előlünk a kiállott szenvedéseket: szükség hogy maradjon azokra annyi visszaemlékezés: mennyi sorsunk jobbra fordulásának becsét nyilvánvalóvá tegye, s a két állapot közötti különbség érzésére juttasson, mert ezen érzés maga a boldogság! Így van a tavaszra nézve is; annak jóleső tudása és érzése, hogy a hideg elmúlt, a köd szélyeloszlott, a sanyargás és raboskodás megszűnt, eleveníti szívünkben az örömet, mely a kikelet csudáinak szemléléséből, a nap tiszta ragyogása-, a kinyílt természetben való szabad tekintet és forgolódhatásból származik. Eleveníti ezen örömet más felől a termő nyár közelfítésére gondolás. De valyon nem kell-e elszégyenelnünk és méltán rút önzéssel vádolnunk magunkat, kh.! hogy ama nemes és tiszta gyönyörűségek, melyeknek forrása a tavaszi természet és *melyeknek látásával a szem meg nem elégedhetik, hallásával a fül be nem teljesedhetik*: szívünket csak mulólag engedjük megindíttatni, tökéletlenül betölteni a miatt: hogy e *kellemetes időben* is haszonleséssel vagyunk elfoglalva? Valyon nem kell-e e miatt orcánknek méltán pirúlni? Nem, kh.! a bő nyárra gondolás bizonyosan a magunk boldogításának ösztönét, az önszeretetet mutatja bennünk, a nélkül hogy ez rút vagy vétkes volna, mert kicsoda feddené s kárhózná azt, ki okos reménységének bételését ohajtja, s az ígértnek megnyerését várja? Ime a föld, a völgyek és halmok a reménység mosolygó színében állnak előttünk, a megteljesült természet mint egy boldogító ígélet szól titkos beszédében hozzánk; és bizonyára szépen öszvefér, ha szemünk a nyilván-látható szépségeken, gondolatunk a bennök rejtező és eljövendő javakon hasonló gyönyörködéssel függ. Nem vegyít nemtelen salakot tavaszi örömünkbe, hogy a felnyúló szárban a kalászt, az illatozó virágban a gyümölesöt látjuk; *kerteket*

plántáljatok és azoknak gyümölcseivel éljete! azt mondja az Úr.

És mi vigasztalna bennünket a kora halál jelenségei közt, mi adna kárpótlást a tavasz rövid napjaiért: ha nem tudnók: hogy a természet a virághullásban, ifjúságának hervadása- s elvesztésében csak további útján halad, célja felé siet s nem lehet az: hogy örök tavasz legyen..? Becses a kikelet saját szépségeiért, de becses mint zálog a jövőre, természetesen vezeti gondolatunkat a nyárra, midőn *a szántóvető ember várja a földnek drága gyümölcsét* s ama gondolatban élénkebb lesz a tavaszi öröm, mert reménység alatt elhintett magvaink fekszenek a földben, orcánk verejtéke hullott vala a barázdákra s kenyeres kosaraink is megüresedének a hosszú idő alatt. Így az elmúlt télre s jövőendő nyárra gondolás, hogy amaz elvitte a rosszat, emez hozza a jót: meg nem rontja, sőt hatalmasan emeli szívünkben a tavaszi örömet.

De utoljára abban lesz egész teljessége s megszentelése tavaszi örömiünknek, hogy a hímes téreken járó meleg szellőben, az Úr szájának mindent megújító lehelletét érzi lelkünk; hogy felbírunk emelkedni a földről az égbe, a láthatóról a láthatatlan felé. — Hiszen a fűvek, virágok és fák is örvendezni látszanak, sok más élő valóságnak a teremtettségben meg van ösztönszerű öröme, de ez nekünk nem elég, hozzánk magasabb érzések illenek. — Megérteni amaz örökkévaló gondolatot, melynek a természet nagyságas szépségében van nyilvánulása, felösmerni a változhatlan törvényekben a mindenható kezet, a bölcs alkotót találni az erős alkotványban: ez méltó az emberhez, ez a tavaszi öröm, az Urban való öröm! — Ezt érzette szent Dávid király és érezhetjük mi is minden lépten nyomon, ha gondolkodó lélek a mi kalauzunk a természetben. Hová tekintünk, merre irányozzuk figyelmünket? mindenütt végére

melhetetlen bölcsesség, szeretet és erő! a részekben buvárkodás, az egészre való tekintet egykép megdőbbsent, és ámulásra ragad. — Az egy napos virág és ezer esztendő s tölgy, a mezők liliomának királyi díszje és a gránitsziklák idős koromja, a levelek suhogása és a felhők dörgései mind ugyanazon hatalomról beszélnek, mind egy okra vezetnek. Balgatag, ki Isten felől kérdezősködöl s keresni indulsz őt! Ime mindenütt láthatod; megtalálod közel és távol, kicsinyekben nagyokban, a mélység- és magasságban. Menj ama vidékre, az örökös tavasz paradicsomába, hol a dúsgazdag természet oly óriási füvek-, fák- s minden alkotásai-
ban; vagy térj a föld sarkaihoz, melyeknek jégmezőit emberi láb még nem tapodta, és mindenütt bár különböző képek által, a buja tenyészlet s kietlenség nagyszerűségében egy igazságra tanítatol; a szorongató, halálos némaságban is hall egy titkos hangot lelked, s a hang ez: Isten! Ó nyilván van munkáiban, s mely csudálatosak az ő kezének munkái! *Kiterjeszté az égnek kerektségét az üregen, és a földet mint a semmin úgy függesztette fel.* A nagy minden-
ségnek törvényt szabott; elszórta időknél előtte a szakadatlan levés, alakulás és teremődés magvait s örök termékeny-
séggel áldá meg a természet méhét, hogy midőn nem jelenkezik is már a csipkebokor lángja- és szavában: ötet lássuk, halljuk s érezzük mindenütt; ötet ki hint örömet, áldást, életet; ki ereje- s bölcsességével *a tengert bészorítja, a csillagokat vezérli s nevökön hívja*, ki kezein tartja a világ oszlopait. És midőn ezeket látjuk és tudjuk is: így kell Jóbbal felkiáltanunk: *Ime ezek az ő útának részei, de ime ez mely kicsiny része az ő cselekedeteinek!* Oh igen! mert halandó véges voltunk miatt előttünk annyi el van fedezve és titok azokból, melyek ő általa a világ temérdekségében történnek! De elég a mit tapasztalunk, a mi körülünk vagy on; elég a természet tavaszi pompája, hogy minden lélek gondolata ez legyen: úgy kívánok örülni a kikeletben, hogy örömem az Urban való örvendőzés legyen!

Nem zavarom fel önként és oktanulunul érzéseim tiszta forrását, mely érzések úgy boldogítanak!

Hogyan is kételkedném ennyi fényes tanubizonyosságoktól környezetetve? miért lennék tagadó? az igazságnak ég- és földből hangzó szózata és saját szívem dobbanása tennének ellenem bizonyosságot. Nyugodt vagyok az élet változásai között, látván hogy a mindenségben a legkisebb fűszál is mily magas gond alatt van! letöröm könyeimet, hiszek és remélek. ³ Becsés ajándéknak tekintem az életet, hálásan veszem a napok jótéteményét, futok rendeltetésem útján, és boldog vagyok Isten szép világának lakója lehetni, de nem irtózom megtérni majdan az én anyámnak a földnek kebelébe, ágyamat vetni a sírba, melyet minden tavasz új meg új virággal borít be, példázván a hosszú álom mulását s a pornak megelevenülését. Nem! hiszen ott is, hol az én emlékezetem megáll: az Úr nem felejtkezik el rólam és tudom hogy hozzá tér meg és nem vész el nála saját szájának halhatatlan lehellete, melyet ő fuvallott belém. Ily gondolatokban léznek szentekké s az Űrban való örömmé érzéseink, midőn a *föld világos Isten dicsőségétől*; ha az érzést, a gyönyörködést méltó gondolat kíséri: új fényességben s virágzásban tűnik fel a tavasz; tüneményei magasabb jelentést nyernek szemeink előtt, dicsőséges templomává válik a természet; a szemlélődés álmélkodásba, a gyönyörködés imádásba megy által, és ajakunkon a költő király eme mindent magába foglaló, mindent kifejező fohásza buzdul fel: *Áldjad én lelkem az Urat!*

Te pedig, oh mindenségnek hatalmas teremtője és bölcs gondviselője, ki lelkedet most is kibocsátván, megújítád a földnek határát! halld meg és vedd kedvesen a mi örvendő szívünknek téged magasztaló szózatát! Mi érezzük, mily kicsinyek vagyunk e roppant világban, mennyire hatalmas alatt a természetnek; tapasztaljuk hogy homokra épülnek

minden földi alkotványaink, s hogy oly bizonytalan gyorsan futó életünknek minden szempillantása; érezzük ezt mélyen s a te hatalmad-, erőd- és bölcseségedet gondolóra vévén, a földnek porába hajtjuk fejünket! de midőn a tó vize felveszi s visszatükrözi az égnek boltját, a madár magasra száll énekével, és a virág felfelé bocsátja jóillatát: feléd emelkedünk lélekben mi is, kik érezzük méltóságunkat, veled való rokonságunkat, hordozván e földön a te dicsőséges képedet; érezzük hogy a természet csudáiban, a tavasz pompájában nyilvánuló isteni erőd- s jókedvedet mi vagyunk hivatva méltóképen, érző s hálától hevülő szívünk tolmácsa, az élő nyelv által dicsőíteni; dicsőítettünk, magasztalunk is tégedet, oh mindenség Ura! s te, ki örvendezel a te teremtéseidben, lásd meg a mi örömünket, mely te benned vagy; fogadd dicséretünket, mely most töredékeny ajakinkon remegve szólal meg, de egykor hibátlan zengésben olvad öszve szenteid énekével. Engedd hogy ne csak gyönyörködjünk az előttünk kitarúlt szépségeken, hanem a természet nagy könyvének fénylő írásából, örök tudományt vegyünk, s abban tégedet ismerjünk meg mindenkor. Amen.

Örüljenek az egék... Zsolt. 96, 11.
12.

Nem elégednék meg... Préd. 1, 8.

Kerteket plántáljatok... Jer. 29, 5.

A szántóvető... Jak. 5, 7.

Kiterjeszti ő... Jób 26, 7.

Ime ezek... Jób 26, 14.

A föld világos... Ezék. 43, 2.

X.

A jóvátételekről.

(Közönséges.)

Alapige:

Zakeus előállván, mondá az Úrnak: ha valakitől valamit elvettem: négy annyit adok helyébe.

Luk. 19, 8.

Lehetetlen nekünk embereknek farizeusság vagy öncsalás nélkül magunkról egyebet állítani, mint azt: hogy nem vagyunk tiszták, tökéletesek; nem vagyunk a tévedések, hibák- és bűnöktől mentek, és ha figyelmesen szemmel tartjuk magunkat, ha cselekedeteinket indító okaikkal együtt megvizsgáljuk: azon szomorú igazságra jutunk: hogy elhagytuk gyakran az egyenes utat, hogy feltételeink zavaros kútóból származnak és tetteink az igazság, erkölcs és az Isten parancsolatjával merően ellenkeznek. Bizony megessünk mindnyájan és minden nap! és *kicsoda mondhatja azt: tiszta az én szívem?* kívánságaink kétes helyeken hordoznak, szenvedélyeink fel-felesapó lángja elperzseli a magunk és mások boldogságát, nyugalmát; a boszúállás kövét sujtjuk felebarátaink fejére; a gazdagság erős kívánása titkon, perpatvarkodás- vagy erőszakban kezeinket idegen jószágra téteti velünk; és életünk napjaiban számtalan olyat követünk el, melynek neve rossz cselekedet. Mindezeket által kell látunk és bevallanunk! De valamint a legszentebb, legjobb emberben is volt és van gyarlóság: úgy a tévelygő lélekben, bár mennyire el van is az a bűntől setétítve, mindig marad annyi világosság, mennyi a kietlen éjszakát felderítheti, s

megmutathatja az igaz utat, mely a jobbúlásra vezet; nincs a véteknék oly mély álma, melyből felébredés ne lehessen, és gyakran egészen véletlenül: az igazságtalanság szeretete, gyűlöletessé változik, és a felébredt lelkiösméret kárhoztató szavát hallja az ember eddig gyakorlott élete felett. — Szemei megnyílnak, nyilván látja a cselt és hálókat, melyekben felebarátait megejté, észreveszi kezén az erőszaktétel szennyét és véres foltjait; nagy, nehéz nyomást érez szívében, melytől nem bír menekülni s bár hová fordúljon: nem találja a keresett könnyebbülést; s a földre nézve és mellét verve kénytelen megösmerni bűnös voltát, mint a publikánus. — És midön az ember ezen belső állapotra jut, midön megösméri, szégyenli és bánja mindazon igazságtalanságot és rosztat melyet elkövetett, melylyel részint elmulasztás-, részint véghezvivésben maga és mások ellen vétett: erős ohajtás támad benne, és háborgó szíve sürgető szükségét érzi annak: hogy valamely módot találjon, mely által az ejtett sebeket begyógyíthassa, a belső szemrehányás szűrő fulánkjának csak némileg is élét vehesse. De valjon van-e ilyen út-mód, kh.? Igenis van! ez a jóvátétel. — Erről akarok ez órában előttetek elmélkedni, jól tudván, hogy nincs senki közöttünk, kinek valami helyrehoznivalója ne volna. Adja a kegyelemnek Istene, hogy ezen elmélkedésünk után, s napjaink múlásával mindig kevesebb-kevesebb legyen a mit jóvá kell tennünk!

Vizsgáljuk meg tehát legelőbb is, miben áll a jóvátétel, mit kell értenünk az alatt? — Magában a szóban meg van a kellő s világos magyarázat: jóvá tenni mindenemű gonoszt, melyet elkövettünk. Történik pedig az Isten, magunk és felebarátaink ellen; most azonban leginkább csak az utolsót kívánom szemem előtt tartani czéломhoz képest és Zakeusnak a szent leczkében foglalt szavai után. Midön Zakeus azt mondja: *ha valakitől valamit elvettem, négy*

annyit adok helyébe: a külső vagyonban történt megkárosításnak jóvátételére czéloz; és igaz is, hogy ha valaki becsületes úton, fáradtságos munkával szerzett jószágunkat elveszi: gonoszt cselekszik velünk; ha megfoszt az eszköztől, melylyel kötelességünket teljesíthetjük, a mieinket táplálhatjuk, a nyomorúságot és kísértetet magunktól távoltarthatjuk: érzékeny sérelmet okoz nekünk, és semmi sem lehet igazságosabb, mint visszaadnia, mit álnokul elidegenített. De miután a földi vagyonon kívül bírnunk egyébbel is, mely előttünk becses, *mely drágább hogy nem az eledel*, és boldogságunkra szükségesebb mint a kincs: következik, hogy mindazon féltett és szentebb javunkban történő sérelem és háboríttatás: jóvátételt követel. Nem elég az, hogy valakinek vagyonát elvévén: négy annyit adsz helyébe, hanem tartozol felebarátod jó hírnevét, becsületét, melyet éles nyelveddel megrongáltál, elvettél, visszaállítani, nyíltan bevállván saját bűnödét és az ő feddhetlenségét. Talán önző czélobból megfosztottad szabadságától és rabságra juttattad az ártatlant: menj és nyittasd fel börtönének ajtaját, ha magadnak kell is felvenni helyette a lánczokat. Menj és cselekedjed azt! — *Ne maradjon a te béreled szolgálatjának jutalma te nálad reggelig*. Letiportál valakit? emeld fel! kivontad házából? fogjad kezét és vezesd vissza; gúny tárgyává teted az emberek előtt? adj neki illendő méltánylás által elégtételt. Ha nem tisztelted eddig az érdemeseket, az öregeket, szüléidet: tiszteljed ezután kétszeresen; — kísértet-, kétke- és tévelygésbe vívén embertársadat: vezérd gyorsan az igaz és világos ösvényre; botránykozására vagy és házi békességét, életének nyugalmaát fenyegeti vagy fel is dülta jelenléted? távozzál el és ne lépj többé házának küszöbére. — Ki miattad kenyerét, hivatalát elveszté: azon légy, hogy általad nyerje meg ismét; hamis tanúbizonyságot tévén felebarátod ellen: siess a bíróhoz, szólj igazat és fordítsd meg a vád alá fogott ügyét. Sebzéseidet gyógyítás, átkodat áldás, gyűlöletedet szeretet kövesse és tegye jóvá. Az írás

szavai szerint: *ha valaki kárt teszen más embernek: elégítse meg a káros embert*, elégítse meg minden tekintetben, s ott hol kárt tett neki. Ezeken kívül magadat károsítod kicsapongás által; légy mértékletes, ha tehetségedet s idődet hasztalan elvesztegeted: tedd jóvá mit elmulasztál; Isten ellen vétesz az erkölcstelen élet által: javúlj meg, légy erényes! mindez jóvátétel.

Fordítsuk most figyelmünket, kh.! a jóvátételek belső nivoltára és azon különbségre, mely azok közt észrevehető, mert nagyon olyan is, mely bár használ a megbántottnak és könnyít a sérelmesen: de magában semmi erkölcsi becsesél nem bír. Sok felemelt szemű ember, lelkének kevélységében úgy viszi véghez a jóvátételt, mint midőn valaki földre veti fillérét a koldús számára; vannak kik az élet apró alkalmatlanságai közül egynek tekintik azt, melyet lerázván magokról, nem emlékeznek többé reá; és nem arra figyelnek: mit mond lelkiösméretök, hanem arra: mit mond a világ; így jóvátételök még külsőkép is hiányos, mert csak addig terjed, míg a világi ügynevezett becsületnek elég van téve; ez nem egyéb a napi közvélemény elhallgattatásánál, botrány-kerülésnél; üres és hiú cselekedet, a szív véghezvitelében nem érez semmit, hanemha ingerültséget s boszúságot az ellen: kinek sérelme helyrehozást követelt. Az ilyen magokban *valyon szégyenlik-e, hogy útálatosságot cselekedtek? bizony nem!* igazságtalanok, kevélyek, kegyetlenek maradnak tovább is, és kedvező alkalommal ismét megfőzik a gödölyét anyjának tejében. Micsoda erkölcsi becsé van a leírt jóvátételnek? éppen semmi! és nem áll más-kép a dolog akkor sem, ha valaki a bíró szava és ítélete által van kényszerítve a másokon elkövetett méltatlanságot jóvátenni, az okozott kár- és sérelemért elégtételt adni; ekkor már a törvény cselekszik és nem az erőszakoskodó; a vett méltatlanságot annak hatalma, nem ennek keze eny-

líti meg. — Az igaz jóvátétel önként származik, midőn a véghezvivő elmulaszthatta volna azt megrovás és büntetés félelme nélkül: mégis ajánlja és megcselekszi örömet. Az a kéz- és szívnek közös munkája. — Benne foglaltatik az elkövetett igazságtalanság fájdalmas érzése, őszinte megbánása és az erős akarat: hogy az illető kiengesztelje felebarátját, kinek méltatlan fájdalmakat okozott, kisebbítse a törvények megrontásából származó felelősséget, bizonyoságot adjon a benne feltámadott új ember felől. Az ilyen nem takargatja, nem menti, nem szépíti a mit gonoszúl cselekedett, sőt nyíltan bevallja s aláveti magát a kárhoztatásnak; abban hogy helyrehozza a mit rosszúl cselekedett: nem valamely érdemet, hanem szoros kötelességet, s ennek halasztásában kétszeres büntetést lát, és előtte még a négy annyi sem áldozat; jóvátételében igazságérzet és őszinteség van, melynek ereje csudálatosan elősegíti a megengesztelődést, és bocsánatot a megbántott részéről, ki önként érzi: hogy az a kéz, mely most sebeit kötözi, nem fogja keblét általverni többé. Ez az igaz jóvátétel.

Országos Népkönyvtár

Menjünk tovább, kh.! és kérdezzük: valyon elenyészeti-e hát a helyrehozás a gonosz tettet úgy, mintha az soha meg se lett volna cselekedve? s a jóvátétel gondolata nem ad-e bátorságot, nem nyit-e utat a vétkezésre? Teljességgel nem! Soha vétek nem lesz a későbbi jóvátétel gondolatával, mert így végre se hajtathatják az, de ha akkép történik is: láttuk, hogy azon farizeusi, külső mázzal bevont, vagy kényszerített jóvátételnek nincsen semmi becse s a léleknek megnyugtatóására nem szolgálhat; s különösen a rosszát jóvá nem teheti, midőn — mondjuk ki világosan! — a legszigorúbb helyrehozás, a léleknek és akaratnak teljes jóvátételre törekvő munkássága is elégtelen mindenben és mindenkor megcselekedni azt. Bizonyára, kh.! az egyszer megtörténtet, meg nem történtté semmi emberi hatalom, meg-

bánás, jó cselekedet nem teheti. Visszaadhatod-e a hosszú, gyötrelmes éjtszakák elrablott álmát? felszedheted-e a megnyomorítottak elejtett és az örök bíró által már öszveszámolt könnyeseppjeit? fájdalom-pénzed a kiállott gyötrelmet ki nem állottá teszi-e? Nem, nem! Még boldog vagy: ha álnok útnak közepette világosság vesz környül, egy kiáltás megállít mint Saulust, de mit teszesz még áldozattal és erős ohajtásával is a jóvátételnek akkor: ha az késő vagy lehetetlen? Nem térítheted meg a ragadozott vagyont, melyet elpazaroltál! nem adhatod vissza az ártatlannak tisztaságát, melyet csábítással elvettél! nem találsz fel kit bujdosásba kergettél! nem teheted éppé kit megesonkítottál! nem támaszthatod fel az ártatlant kit megöltél! Tudtad: hogy *csak egy lépés közti az életnek és halálnak*: mégis halasztottad tökéletesedésedet, a bűnök elhagyását, az Istenhez-térést; ime a napok elfogytak, kopogtat ajtódon a félelmes követ, — minden késő! lelkedet megkérlik s bűneidben halsz meg! Ime, bár sok tévedést, méltatlanságot, igazságtalanságot megorvosolhatunk, de minden vétket és gonosz tettet nem hozhatunk helyre, a méltó büntetést nem lágyíthatjuk még jóvátétel által sem. Vannak eseteink, melyekben minden könnyítés, engesztelés és elégtétel vagy késő, vagy lehetetlen.

Ezeknek tudásából már, kh.! önként és természetesen jó számunkra ezen intés és oktatás: tartózkodjunk teljes igyekezettel minden méltatlan, igazságtalan és gonosz cselekedettől, hogy ne legyen semmi megbánni és jóvátenni valónk, mert a mint láttuk, gyakran minden igyekezettel se hozhatjuk helyre elkövetett vétkeinket. De midőn én ezt közöttünk kinek-kinek lelkére kötöm: távolról sem akarom a jóvátételek érzését gyengíteni; inkább elmulaszthatlan kötelességnek tartom a helyrehozást, és hiszem és vallom: hogy az Isten végetlen irgalmára is, melyben bűneinknek

bocsánatja lészen: teljes reménységgel csak azon feltétel alatt tekinthetünk: ha elkövetett gonosz cselekedeteinket szívünkben megbánván: azokat minden hatalmunkban álló eszközökkel jóvá is tettük. Ajánlom tehát hathatósan a jóvátételt, de mindenek felett valónak tartom és dícsérem azon állapotot, melyben az ember mentül kevesebb bűnnel van terhelve s mentül több erénnyel ékeskedik, bátor és gyors lépéssel közelítvén a célhoz, melyet ezen parancsolatban ösmerünk, *legyetek tökéletesek!* A meredek, melyre a parancsolat mutat, ne retentsen meg bennünket, ki a feljutást kívánja tőlünk, az utat is megmutatta, lelkét fuvallta belénk, hatalmas erő- s tehetségekkel ruházott fel. Bízunk magunkat életünkben, a keresztyéni bölcsesség vezérletére, tisztuljunk a bűnöktől, de őrizkedjünk is. Nagy különbség lévén a több vagy kevesebb adósság: nem szabad bennünk a jóvátétel érzésének gyengülni, jóllehet általok mindenkor és mindenben helyre nem hozhatjuk hibáinkat; de más oldalról épen ezért egész erőnkkel igyekezzünk a büntelenségre, mint meg vagyon írva: *Ne orozzatok, se hazudjatok, senki álnoksággal ne cselekedjék felebarátja ellen. Ne esküdjetek Isten nevére hamisan. A te felebarátodat meg ne csald, se hatalmasúl valamit el ne végy tőle. Ne mondj gonoszt a siketnek, és a vak eleibe ne vess botránkozást. Ne cselekedjél hamisságot semmi ítéletben. Ne járj álnoksággal és hízelkedéssel. Ne gyűlöld a te atyádfiát szivedben. Boszúálló ne légy s haragot ne tarts, hanem szeressed felebarátodat mint magadat!* Cselekedjünk így, éljünk igazán, szentül és feddhetetlenül e jelenvaló világban. Amen.

Kicsoda mondhatná... Péld. 20, 9.
 A lélek drágább.. Luk. 12, 23.
 Ne maradjon... 3 Móz. 19, 13.
 Ha valaki... 2 Móz. 22, 5.

Valyon szegyenlik-e... Jer. 6, 15.
 Ne föld meg... 2 Móz. 34, 26.
 Csak egy lépés közti... 1 Sám. 20, 3.
 Ne orozzatok... 3 Móz. 19, 11—18.

XI.

Ne átkozódjál!

(Közönséges.)

Alapige:

Én nem engedtem: hogy vétkeznék az én szájam ebben, hogy én átkot kértem volna az ő (ellenségem) lelkére.

Jób 31, 30.

Halhatatlan czélokra teremtett, erkölcsi valóságok vagyunk; urai a földnek, koronája a teremtésnek, az értelem mint isteni tulajdon s ennek élő, ékes tolmácsa a nyelv által, melyen legmagasabb gondolatinkat, legmélyebb érzéseinket kifejezhetjük, imádság- s énekbe olvadhat áhitatunk, melyen a szeretet, áldás és vigasztalás ígét hallathatjuk. Keresztyén szülőktől származva, mihelyt a születés által az emberi társaság tagjai lettünk: a vallás is kebelébe fogad; az értelem fejlődésével megnyílnak előttünk az iskolák, a nevelő intézetek, hogy a gyermekből ember, a gyenge vesszőcskéből magas élőfa legyen; neveltetésünket átveszi s folytatja az anyaszentegyház, hol Isten ígéje, a szép, jó s igaz hirdettetik; az evangyeliom tiszta forrásainál legeltetik a lélek, és kötelességeink ösmérete-, tökéletesedésünk szükségére vagyunk szüntelen eszméltetve, unszoltatva; a gond és útmutatás kezdődvén a bölcsönél, tart mind a síriglan. Ezeknél fogva igazságosan követelhető: hogy az embernek élete s cselekvése, gondolata s beszéde céljához, méltóságához, emberi s keresztyéni neveltetéséhez egészen méltó legyen. De orczapirulás- és fájdalommal legyen megvallva, az nem

ugy van mindenben. Cselekedeti s mulasztási vétkeink, tévedésünk s botlásaink mellett, ajakinkat se tartjuk tisztán, és midőn ugy kellene lenni: hogy *a mi beszédünk mindenkor kedvességgel mintegy sóval megszózatott legyen*: sok rothadt, mérges, szidalmazó s átkozódó szózással alacsonyítjuk le magunkat és sértjük a nyelv felséges ajándékának urát. Ennek mindennapi szomorú tapasztalása, láttatja velem szükségesnek ez órában szólani különösen az átkozódásról. Azonban midőn ezen erkölestelen szokásnak ellene támadni akarok: egyet se hozok fel azon épen oly borzasztó mint undorító kifakadások közül, melyeket, fájdalom! ösmérünk, mert annyiszor halljuk az emberek által egymás fejére kiáltatni. Annyit mondok csupán: *ne engedd meg szájadnak* — mint Jób nem engedé — *vétkezni abban: hogy átkot kérj valakire.*

Ne átkozódjál! mert

Az átkozódás, ha csak külsőkép tekintjük is: illetlenség. Szükségtelen hosszasan fejtegetnem előttetek, kh! azt: hogy felebarátainkkal minden perczen érintkeznünk kell, hogy az embernek, a testi foglalkozáson kívül, sok nehéz és fárasztó elmebeli munkát kell végezni, hogy gyakori gonddal, epekedés- és tünődéssel van egybekötve a világi élet; hiszen mindnyájan ösméritek ama sulyos és kedvetlen órákat; valamint azt is tudjátok, hogy a mély gondolkozás vagy aggodalomban meglankadt lélek szükségét érzi végre a pihenésnek; és hogy ezt fáradt elméje számára megnyerhesse az ember: örömet felkeresi a legkedvezőbb alkalmat. Kedvező alkalom pedig arra nézve az emberekhez való közelítés, a társaság, mely a vidor hang, a nyájas, illedelmes közlekedés, a becses tanúlságon s épülésen kívül, megújulást, felfrissülést nyújt az embernek. Minthogy pedig a társalkodásnak éltető lelke az illedelem, mely azt minden elfajulástól megóvjá: a ki átkozódó szavakkal akar

résztvenni abban: a tiszta ízlésű s jó érzésű ember örömét elrontja; méltó visszatetszést támaszt még akkor is, ha a kifakadás nem jelenlevő személyt vett tárgyúl: mi legalább is illetlenség. *Kedvetlen a bolondoknak az ékes beszéd, sokkal inkább a tisztességesnek a hiábavaló beszéd*, azt mondja bölcS Salamon. Alkalmazkodással tartozunk az egyes emberek, annyival inkább a társaság iránt; ha valakinek sajátos szokásai, ártatlan gyengeségei vannak: kimélnünk kell őket azokban; és tisztelnünk szükséges a társaságos élet illendőségi törvényeit, melyek közönségesen elvannak fogadva, melyeknek megrontása által méltó okot szolgáltatnánk arra: hogy a jól nevelt és becsült emberek sorából kitöröltessünk. Tartózkodnunk kell mindentől mi szemszúró, izlés-botránykozttató, illetlen, s ilyen csak külsőkép tekintve is az átkozódás.

Mélyebben vizsgálva pedig azt: erős bizonyság az indulat zabolátlansága- s az érzés durvasága felől, honnan ered; mert ha valamely növénynek virága bódító szagú: gyökere bizonynyal mérges. Igaz hogy különböző vérmérséklettel bírnak, nem egyforma lévvel s indulatokkal születünk, és van ki természeténél fogva szelíd, van ki szilaj; olyan, kinek Esaiás proféta szerint kegyetlen indulatja hasonló a köfal rontó árvízhez; de az öröklött hajlam senkinek sem szolgálhat mentségül, mert mind kötelességünk-, mind hatalmunkban áll indulatinkat zabolázni, érzésünket keménységéből kivetkeztetni, s nemessé, emberivé tenni. Van bennünk a vér hatalmánál magasabb hatalom is, és ha ezzel amazt meg nem győztük: az csak bennünket vádol. A fenevadat is megszelídíti az ember, magával ne bírná-e hát ezt megcselekedni, az akarat segítségével? Hathatósan gyámolít ebben az okosság, az erős feltétel és önmehtagadás; emel a magas példák szemlélése, az evangyeliom szelídséggel teljes tanítása és lelke. Nincs

kétség benne, felebarátom! hogy valamint a penész és gomba kiütődése a lappangó rothadást: indulatodnak és érzésednek vadságát jelenti a mérges kitörés, éktelen átkozódás; hiszen *tennen nyelved vallása bizonyyságot tesz ellened!* Saját indulatod, mely epés kifejezésekben másokra zúdult, érezteti veled cselekedeted nemtelenségét azon felháborodás- és fájdalomban, azon leverő elégedetlenségben, melyet magadnak is okoz, melyet elmulthatatlanul okoznia kell. Vedd észre magadat! az erkölcsi ábrázat égi vonásait öszvetépi, kiösmérhetlenné teszi rajtad, indulatid zabolátlanságának nyavalyája. A képéből kikelt, indulatában lihegő, méltóságát levetkezett, szitkozódó, átkozódó: nem okos teremtéshez, oktalan állathoz hasonlít. Ne átkozódjál!

Esztelenség vagy rossz lelkűség mások fejére átkot szórni. Az embertől, mint lelkes valóságtól méltán követelhető: hogy cselekvésén, beszédén és gondolkodásán, láttassék meg szüntelen mind az észnek, mind a szívnek befolyása és kormányzása; s bármely oldalról tekintve s helyzetbe állítva: méltó legyen magához. — Mikép gondolkodik az átkozódó? vagy úgy, hogy az átok nem fogja meg, vagy hogy megfogja azt kire szórva van. Ha mérges szavainak maga se tulajdonít erőt és hatást és meg van győződve arról: hogy *miképen a madár elmegyjen és a fecske elrepül, azonképen az átok nem száll az emberre*: kitörése merő esztelenség és olyan mintha jelentés nélküli szavakat kiabálna a levegőbe, s midőn az írás szerint *a néma állat emberi szóval megszólalt*: több okosság volt annak, mintsem az átkozódnak beszédében. Ha pedig valaki, — bár balgatagúl — hiszen átkozódásának foganatjában és még sem tartózkodik attól: bizonyára szívtelen; nagy okra is, annál inkább csekély sérelem vagy épen félreértés miatt kívánni és akarni: hogy embertársunk szerencsétlen, irtózatos nyavalyák alá vetett légyen, el is vesszen; helye

hol hasznos volt: üresen maradjon; hozzátartozói gyászt öltsenek, megnyomorodjanak: ez rossz lelkitség! Mint-ha hallanám azoknak ellenvetését, kik mindent könnyen venni szeretnek: az átkozódás rossz szokás nem egyéb; a száznak csupán, a szívnek nincs benne része; de ezen állítás meghallgatást is alig érdemel, mert ily módon a részegeskedést, orzást és istenkáromlást is lehetne szépíteni s menteni, mi pedig képtelenség. Bűn az, kh.! olyan mint más hozzá hasonló, mely tiltatik az erkölcs és vallás parancsolatai által s melyre méltó büntetés van mérve: *az átkozódó nyelves ember ne legyen állandó e földön!*

Továbbá, az átkozódó: önbíráskodás vétkébe esik. Útunk, érdekünk és hajlandóságunk különböző, önszeretetünk pedig erejére nézve hasonló lévén: csaknem kikerülhetetlen az embertársainkkal való meghasonlás és öszveütközés; gyakran rövidséget szenvedünk vagyunk-, becsületünk- és más drágának ösmert javainkban, és a vett méltatlanság fáj; de van út-mód e fájdalomtól megszabadulni: keressünk elégtételt a törvények előtt, vagy bocsássunk meg a sérelemért. Az igazságszolgáltatás ajtai nyitva állanak, az ítélő bírák felveszik a sérelmesnek ügyét; de mint-hogy az írás szerint: *nagy gyarlóság bennünk: ha egymással törvénykezünk: válasszuk a másik utat, a megbocsátás útját, ez az emberibb, ez a nemesebb.* Lehet-e igazabb törvénykönyv saját keblünknel, melybe Istennek újja a legfelségesebb parancsolatot, a szeretet parancsolatját igtatá? E törvény szerint járjunk! *eltűrvén egymást, megengedvén egymásnak, ha valakinek valaki ellen panasza volna.* Igy cselekedjünk, mert az, hogy valaki saját bírása legyen: semmi esetben sem szabados. *Kicsoda tett téged bírónak?* És valyon önbíráskodás volna-e az átkozódás? Az! — Ki arra fakad: sem a törvényhez nem folyamodik, sem meg nem bocsát, hanem elégtételt vesz magának, indulatosan, a

lehető úton, a legközelebbi fegyverrel, mely nyelve; és közel van ahhoz, hogy tetteleg is kegyetlen, boszúálló legyen, és nem gátolja más, mint vagy az erőtlenség, vagy a jó alkalom hiánya. Ki teljes indulatjából kívánja másnak a rosszat: végrehajtani is kész. A dörgés a villám előpostája, mindkettő ugyanazon felhőből származnak, és emez gyorsan követi amazt. — Szoktasd le magad az éktelen átkozódásról, mert a haragos indulat, melyből az ered, önbíráskodásba ejt, és gonosz tette viszen.

Végezetre, az átkozódó vétkezik egyenesen Isten ellen is. Minden erkölcsi parancsolat megrontása Isten ellen való bűn ugyan, mert a törvényszegésben a törvényadó iránt tiszteletlenség, engedetlenség nyilatkozik: de sokkal inkább bűn az olyan cselekedet, mely által Isten az írás szavai szerint, mintegy *szemtől szembe ingereltetik*, és ilyen bizonynyal az átkozódás. Az Isten legtökéletesebb valóság: bölcs, szabad, szent; és míg akaratjának végrehajtásában a legbölcsebb célra legjobb eszközt választ: semmi kényszerítésnek nincs alávetve cselekedeteiben, melyek mindenkor tiszták és erkölcsiek. Ama felséges tulajdonaiban bántja meg Istent az átkozódó; ő ugyanis rosszat kíván; az erkölcsiség, és gyakran a természet törvényeivel is ellenkező gonosz megtörténését ohajtja, a más kárára; s maga tehetetlen lévén végre is hajtani: Istent hívja s mintegy küldi nemtelen, erkölcstelen kívánságainak megvalósítására. Még jó célra se kérhetünk csudát, vagy Istennek olynemű segédelmét, mely a dolgok rendének felforgatásával járna; életünk erőszakos kockáztatása is Isten-kísértés lévén: midőn a bölcs célú, szabadakarátú s tiszta szentségű Istent arra hívjuk fel: hogy legyen végrehajtója képtelen, veszedelmes és elvetemült akaratunknak: ez erkölcsi vakmerőség és támadás. Csak az igaz, ki jót s jól kér mondhatja ezt: *megkerestem az Urat s meghallgatott engemet!* de az istentelen

szájában a *hívságos kiáltást az erős Isten meg nem hallgatja és a mindenható csak reá sem tekint*, de méltó haragra gerjed azok ellen, kik tiszteletlen és sértő kiáltást intéznek ő hozzá. Kik legyenek méltó átok alá rekesztve? tudja s kijelentette az Úr; ne legyünk vakmerők: hogy útaiba avatkozni s magunkat tanácsosaivá tenni akarjuk balgatagúl s bűnösen.

Imé láthatjátok, kh.! mennyi illetlenség, vadság, oktalanság és rozszlelkűség; mennyi törvénytelenység és bűn foglaltatik az átkozódásban. Legyen távol hát az mindnyájotoktól, kik szeretitek az emberi méltóságot, örültök az erkölcsiségnek, és tisztelitek Isten törvényét, melynek szavaival rekesztem be elmélkedésemet ekképen: *Semmi tisztátalan megveszett beszéd a ti szátokból ki ne származzék, hanem a mely hasznos építésre, hogy kedves legyen a hallóknak. Minden mérges beszéd, hirtelen való felgerjedés, harag, kiáltás és káromlás ti közületek kivettessék. Amen.*

Kedvetlen... Péld. 17, 7.
Tennen nyelved... 2 Sám. 1, 16.
Miképen a madár... Péld. 26, 2.
Az átkozódó... Zsolt. 140, 12.
Nagy gyarlóság... 1 Kor. 6, 7.

Eltűrvén... Kol. 3, 13.
Kicsoda tett... 2 Móz. 2, 14.
Megkerestem... Zsolt. 34, 5.
A hívság... Jób 35, 13.
Semmi tisztátalan... Eféz. 4, 29. 31.

XII.

Mint Jézus megholt, meg kell halnunk az igazságért.

(Nagypénteki.)

Alapige:

Erre hívattatok ti is: mert a Krisztus is szenvedett ti éretetek, nektek példát hagyván: hogy az ő nyomdokait kövessétek. Ki a mi bűneinket hordozta az ő testében a fán, hogy a bűnnek meghalván, élénk az igazságnak.

1 Pét. 2, 21. 24.

Ez az ünnep, melynek megülésére ma egybegyűltünk: Jézus halálának nagy és szent ünnepnapja.

Földi jeleseinknek is, kik harczukat híven megharcolták, magokat jól érdemesíték, és éltöket akár egy, akár más tekintetben hasznossá tevék az emberiségnek, mondom, földi jeleseinknek is tartozunk azzal, hogy haláluk után háládatos elismerésben tartsuk fel nevéket, áldozunk emlékezetöknek. Ez azon jutalom, melyre a legtisztább szívű küzdő is életében orczipirulás, és haszonlesés vádja nélkül gondolhat, hogy t. i. neve nem enyészik el a halottas harang végső kondulásával, és sírhalmát sokáig nem síkárólja a földdel egyenlővé a szomorú elfelejtetés; ez azon jutalom, melyet kevés kivétellel s bár néha sok idő múlva, de mégis megád az elhunynak a háládatos maradék. Így látjuk a család, vallásfelekezet és nemzet által megületni ama lélek-

emelő ünnepeket, melyekben az elhunyt jeles halottaiból feltámadni s az élők közt jelenlenni látszik, hogy gyönyörködjék mintegy nemesen és hasznosan töltött életében s átvegye az unokáktól a háládatosság adóját.

Ha már ember iránt is hálára vagyunk köteleztetve és teljesítjük is azt azon munkák után, melyeket az emberiség látható jólléteért vitt véghez, de a melyekkel tulajdonképen tartozott: mennyivel nagyobbak kell szívünkben a háládatosságnak lenni, midőn az Istenember önként-való magafeláldozásáról, a váltság munkájának csudálatos végrehajtásáról, lelkünk üdvességének megszerzéséről van szó. — Míg amott hazafiúi és emberi, itt lelki és vallásos megindulás veszi körül az oltárt; ott az érdemesről, itt a szentről van emlékezés, amott kegyelet marad, itt imádássá magasul az ünnepi érzelem! — Eme szent érzelmekkel eltelve vagyunk jelen, kh.! ma is a gyülekezetben, hogy ünnepet üljünk. Jézus megholt a keresztfán. Miért halt meg? kétségen kívül érettünk a bűnök bocsánatjára, hogy az atyát velünk kibékítse; de meghalt a tudományában hirdetett igazságért is! *Erre hívattunk mi is, hogy az ő nyomdokit követnénk*; ha szükség: meg kell nekünk is halnunk az igazságért. Meg kell halnunk a végből:

1-ör Hogy magunkat igazoljuk,

2-or Hogy az igazságtalanság gyakorlását nyugtalanná, nehézzé tegyük.

3-or Hogy a kötelesség teljesítésére példát adjunk,

4-er Az igazságért magáért, hogy országa mentül előbb eljöjjön.

I.

Meg kell halnunk, ha szükség, az igazságért, hogy magunkat igazoljuk; mert fájdalom, nem mind apostol az, ki predikál, gyakran a nagy szavak mesterei,

nem mesterei egyszersmind a példaadás-, önfeláldozásnak, és távol vannak attól, hogy *beszédeik után igazaknak is ösmertethessenek*. Már most, valaki hirdet valamely tudományt s általa bizonyos siker elérésére törekszik; ez a tudomány meggyőződése szerint vagy nem igaz, vagy igaz; ha tudva hirdetett hamisságot igazság gyanánt: képmutató; eladta s megvesztegetni engedte magát gonosz czélokra; ha pedig saját hite és lelkiösmérete is igaznak vallja a mit tanított és terjesztett és mégis vonakodik meghalni: akkor ő gyáva, sőt áruló, többet ártott mint használt az igazság szent ügyének; és nem igazolta magát.

A szent ügy szolgálatában, az igazság melletti vitézkedésben nincs megállapodás; ki előre nem lép: meghátrált; ki mellette nincs ellene van; ki barátja lenni megszűnt: ellenségévé változott. — Halj meg bátran és készen, ha szükség, az igazságért! mert különben meghazudtolod, visszás, szégyenteljes helyzetbe hozod magadat, semmi közöd többé az igazsággal, ez nem ösmér tégedet! nyomorúlt vagy és közel a tagadáshoz hogy így szólj: *utálom a miket mondtam, és bánom a porban és hanuban!* Halj meg, különben nem igazoltad magadat; másoknál tántorgásra adsz okot, kétséget engedsz támadni a tudomány iránt is, melyhez hűtelen vagy, melyet ajkaddal hirdettél, de véreddel megpecsételni vonakodtál. — Azt mondja sz. Pál apostol: *Kicsoda szakaszt el a Krisztus szerelmétől? nyomorgatás-e, szorongató keserűség-e, üldözés-e, éhség-e, mezítelenség-e, veszedelem-e, fegyver-e? Sem halál sem élet, sem magasság sem mélység és semmi el nem szakaszthat...* Gyönyörű vallástétel! de magasztos nagyszerűséget az által nyer: hogy szent Pál Filippiben a vesszőzést és fogságot, Ikoniumban a megköveztetést, Néró alatt a fejvesztés halálát jó kedvvel, megtántorodás nélkül kiállja. Ő igazolta magát. Jézus hirdetett tudományaért üldöztetett, szenvedett, keresztre vonatott és mindvégig álhatatos maradt. Jézus igazolta magát. *Erre hívattunk:* hogy mi is, ha szükség, így cselekedjünk.

II.

Meg kell halnunk az igazságért: hogy az igazságtalanság gyakorlása háborgatással és nehézséggel járjon.

Mindenki előtt tudva van: hogy az erőszakos cselekedet s igazságtalanság magában hordja a bűnhődés és bosszúállás magvait, hogy ki mit vet azt aratja: mégis erősen vonatunk mindazok felé, melyek tilalmazva vannak; mutatkozik már a gyermekben, munkál a férfiúnál s állandó bennünk mind halálíg a hajlandóság: mások fölé emelkedni, erőhatalmat venni mindeneken kiben lehet, hiúságunknak, birtokvágyunknak embertársaink rövidségével is elegetteni, önkényünknek szabad tért és mozgást nyerni. És ha ez sikerült valakinek (mert sikerül, és léssen erőszaktevő és *erőszakszenvető minden időben*): makacsúl áll meg is tartani a mihez jutott, s az igazságtalanság büntetlen gyakorlásának bódító ingerét többre becsüli mindennél.

Hallgatva s mozdulatlanúl túrni ezeknek cselekedetét, annyi volna, mint megnyugodni, beleegyezni abba; elösmérni az igazság felett az igazságtalanság jogát, nyugalmassá tenni az erőszakoskodást, és sokakat édesgetni annak gyakorlására, mi az erkölcs törvényeivel merőben ellenkeznék. Nem, nem! nyugtalanná, nehézzé, elijesztővé kell tennünk az igazságtalanság útát! Szükség kiáltani, szenvedni s áldozatul vetni életünket is, mert minden egyes példa és áldozat: szófelemelés és ellenmondás az elnyomott, a hamisan fogva tartott igazság nevében. És szükséges, hogy ez a tiltakozás folytonos és örök legyen, éretted szent igazság! tudatni minden hatalmaskodóval, hogy a *te örállóidnak szavok hallatik, felemelik szavokat és egyetemben kiáltanak*, mind addig míg országod el nem jő s állandó nem lesz a földön.

Meg kell halnunk tétovázás nélkül; mert semmi sem nyugtalanítja úgy az igazságtalankodót, mint a bátor önfeláldozó, ki életét leteszi az igazságért. Kénytelen érezni: hogy nagyobb s erősebb nála az, kit ő eltapodott; kénytelen ennek háta megett és képében ezer meg ezer hasonlótól rettegni; nagy háborodással látni által hogy a kiáltásban is, s a némaságban is cselekedeteinek hangos kárhoztatása szól, hogy hatalmát az erőszak és rettentés tartja csak, és az arany bálvány, melynek lábai agyagból valók, minden szempillantásban földre omolhat. Bizonyára minden fellépés nyugtalanítja azt, ki elnyomja az igazságot, és Nabugodonozornak nem volt annyi öröme ezek arcra borulása az állókép előtt, mint búsulása- és felháborodására az, hogy három férfiú megtagadván: készebb volt az égő tüzes kemenzébe lépni mint meghajolni. Meg kell hát tétovázás nélkül halnunk az igazságért! Meg kell

III.

Azért is: hogy példát adjunk a kötelesség teljesítésére, legyen az könnyű vagy nehéz. Az ember ugyan is, gyarlóságánál fogva, szeret választást tenni a parancsolatokban, és míg inkább enged azoknak, melyek kevés erőt kívánnak: vonakodik a nagyobb áldozattal járótól. Azon erény gyakorlása kedves előttünk: mely kevés kockázattal esik, s hajlandók vagyunk azok felé hajolni, kik mi hozzánk hajlanak; holott mint meg van írva: *ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek: és ha azokkal tesztek jól, kik veletek jól tesznek: micsoda kedvességek lesznek azért Istennél?* Valóban a parancsolatok közt nem lehet különbség; eredetök, céljuk egy, be kell töltenünk mindeiket, a legterhesebbet is, mely áldozattal, szenvedéssel, életünk letételével jár. Halj meg az igazságért! ez parancsolat, ez kötelesség: teljesítnünk kell!

Vannak kik ennek teljesítése elől menekedni ohajtván,

igy okoskodnak: mit tehetek én gyarló ember egy magam? mi haszna lenne önfeláldozásomnak? az élet Isten legbecse-
sebb ajándéka, kockáztatni nem szabad, könnyen letenni
öngyilkosság! ábrándozó ki ekkép cselekszik! De ez hibás
felfogás, tévedés; a kötelesség teljesítésben nem kell
másokra, jobbra vagy balra néznünk; hanem előrelépünk;
parancsolva van, tehát célja is van, és Isten bölcsesége
tudja s elveszni nem engedi önfeláldozásunk hasznát; így
ábrándozó lett volna Jézus is, ki Pétert midőn ez mondá
néki: *Uram kedvezz magadnak*, megdorgálá, s meghalt
készen az igazságért; fényes példát adván a kötelesség
teljesítésére.

Megtörténik, hogy a vértanút, maga a nép, melynek
javára hal meg az igazságért: gúnyos kiáltozás közt kíséri
a gyászos helyre; nem tesz semmit! az a sokaság, mely
feszítsd meget kiáltott, látván a megváltó felséges halálát,
gondolkodva, szemlesütve tért haza s a százados sokadma-
gával így kiáltott fel: *bizony Istennek fia volt ez!* A példa
nagy erővel bír; *az eleven szén alkalmas a holt szénnek
felélesztésére*; még a kevésbé gondolkozók és buzgók is,
látván hogy valaki választhatná a kedvezést, hatalmat s
életet egy szava visszavonása által, és választja a gyalázat-
tot, rabságot s halált, mondom, még a kevésbé buzgók is
megdöbbennek, gondolkozóba esnek, keresik és megtalálják
az igazságot; elme elmét ragad magával és a lelkesnek pél-
dája után, sokan készek a kötelesség érzetében meghalni.

Szíved-, elméd-, életeddel és haláloddal híven szolgálj
az igazságot, s *mindenestől fogva magadat például adjad*, a
kötelesség teljesítésében, mert erre hívattál.

IV.

Meg kell halnunk az igazságért, magáért, mint
célért, melyben az emberi boldogság és szabadság rejlik;
hogy mentül előbb közelítsen az idő, melyben mondana

lehet: *a te nagy birodalmadat kezdedhez vetted, és a te ország-lásodat elkezdted! a te széked megmarad mindörökkön örökké, a te országodnak pálczája igazságnak pálczája!* Miért is lehetne meghalnunk, ha az igazságért nem? A legdrágább méltó: hogy a legkedvesebbet is odaadjuk érette; és mi különbség az: ha néhány évvel hamarabb vagy később érünk a halál kapujához, mikor csakugyan oda kell mennünk? De oh emberi erőtlenség! van a haladás- és boldogságnak egy rettenetes akadálya: a félelem; ez megbénítja nyelvünket, öszveszorítja szívünket; gyávákká, kötelesség-mulasztókká, árulókká tesz. A félelem átkunk, romlásunk. Félünk szenvedni s épen azért szenvedünk; félünk meghalni s épen azért veszünk el. Fél egy annak idejében bátran kimondani ott a hol kell az igazságot, és sokak nyomorúsága lészen állandó. Fél a sereg hősen elesni: s elesik a nép egészen, el a népben a sereg is. *Valaki akarja az ő életét megtartani elveszti azt, és valaki elveszti az ő életét én érettem megtalálja azt!* eme szavak nem csak a testi s lelki életre, de az igazságra is vitethetnek.

Legyetek bátrak, erősek! Ne hallgassatok el, ha a hatalmasok megütni parancsolják is az igazmondásért szájatokat! Ne féljete! *Ne féljete azoktól kik a testet ölik meg, a lelket pedig nem ölhetik meg.* Haljatok meg az igazságért mint igazságért; mert bizonyos: hogy míg mellette fel nem áldozták magokat az emberek közül sokan, és feláldozni nem készek mindnyájan: nem lesz e földön igazság; és míg ez nem lesz: a jó lét, szabadság és boldogság! nem jö el. — Addig tévelygés a bölcsek tudománya; sok hangos kérdésre nincs felelet; addig hasztalan minden elmetörés és fáradozás az emberi társaság javítása körül, mert csak *új folttal lészen foldva a hitvány ruha, és a szakadás nagyobb lészen.* A világ ujjá születése az igazságban s az igazság által leend. Ezért kell szenvedni, példát adni, áldozatot hozni s meg is halni az igazság mellett. Ez rendeltetésünk, ez kötelességünk; *erre hivattunk!*

Erre hívtunk és segítettünk is ebben a keresztre feszített Megváltó felséges példája által. Ő hirdette s vérevel pecsételve meg a tudományt: magát igazolta; szembeállt a setétséggel, ostromozta, háborgatta az igazságtalanságot, a bűnt, akárkinek személyében találta azt; példát adott az önfeláldozásra; az evangyéliom és szeretet tudománya által megváltoztatta a gondolkozást, életet és világot. Elszenvedte a csúfoltatást, ostromoztatást, kiállotta az igazságért a kegyetlen és gyalázatos kivégeztetést. A halált nem elfásúltan fogadta; sőt éppen a Gecsemane kerti fohászkodás után lesz halála, a bátor, kész halál, oly nagyszerűvé s fenéséssé. Jézus halálának nagy ünnepét üljük ma. Ő meghalt. Meghalt az igazságért, nekünk példát hagyván, hogy ha szükség, mi is azt cselekedjük. Emelkedjünk lélekben az ő keresztyje alatt, s lelkesüljünk, buzduljunk nyomdokainak követésére, hogy részesei legyünk egykor mennyei dicsőségének. Amen.

Utálok a miket... Jóh 42, 6.
Kicsoda szakaszt el... Rom. 8, 35.
 38. 39.
A te örüllőidnak... Ésa. 52, 8.
Ha azokat... Luk. 6, 32. 33.
Az eleven szén... Péld. 26, 21.

Mindenestől fogva... Tit. 2, 7.
A te nagy... Jel. 11, 17.
A te széked... Zsolt. 45, 7.
Valaki akarja... Mát. 16, 25.
Ne féljetekek... Mát. 10, 28.

XIII.

A földi öröm.

(Közönséges.)

Alapige:*A nevetés közben is fáj az ember szíve.*

Péld. 14, 13.

Mily rövid, kimerítő s a szólás kedvességébe öltöztetett mondása ez a Példabeszédes könyv írójának, ki fejedelmi atyjának profétai lelkét is örökségül nyervén, s átható pillantással vizsgálván az emberi szívet s életet: mély bölcseségét meglepő képek- és költői ragyogással örökíté könyveis énekeiben. Hallván a bölcsnek a szent leczkében idézett szavait: szinte megdöbbenünk azoknak szomorú s találó igazsága felett, érzésünk, emlékezetünk és tapasztalataink élénk bizonyosságot tesznek arról: hogy a fájdalom csakugyan ilyen titkosan és csudálatosan szokott az örömek között vegyülni, elrejtve vagy nyilván, de mindig jelen van azokban. Gyakran boldognak tart s irigyel a világ, de *az embernek szíve tudja az ő maga keserűségét*. Hányszor volt felettünk kéklő, fényes az égbolt, és körüljártatván tekintetünket: tapasztalnunk kellett, hogy itt-ott intő, fenyegető fellegfolt támadt a láthatáron s vonult a nap elé. Nem egyszer tartottuk magasan a vídamság poharát, melyben az ital tiszta és édes vala, s majd kiürítvén vettük észre: hogy bele keserű cseppek is vegyültek. Volt, hogy igazán elégülteknek hittük magunkat, nem ohajtánk semmit, bírtuk mit kér-

tünk, szívünk boldogsággal volt tele, mégis mintha bizonyos ürességet, valamely meg nem nevezhető nyomást éreztünk volna benne. Oh bölcsesség mestere, érezzük szavaid keserű igazságát! homlokunk redős, mosolygásunk rövid, vídamságunk hiányos; zavartalan öröm, teljes boldogság nem osztályrésze e földön az embernek, ki még *a nevetés közben is fájni érzi szívét*. Azonban, ne állapotjunk meg ezen elcsüggesztő igazságnál, hanem igyekezzünk: ha valami enyhületet, vigasztalást és bölcseséget szerezhetnénk magunknak. Jertek azért, kh.! keressük

először is

A világi öröm ily zavaros és tökéletlen voltának okait.

Minden fától csak olyan gyümölcsöt várhatunk, melyet természete s rendeltetése szerint hozhat, a galagonyától galagonyát, nem fügét; és valamint a vékony, teljesség nélkül való kalász mutatja, hogy köves és terméketlen földről való: úgy a tökéletlen világi öröm is magával hordja a tanúságot hasonló eredete felől, és nyilván bizonyosságot tészén arról: hogy minden világi bírás, mely igazabb, állandóbb és nemesebb örömet nem bír adni a szívnek: maga is kétes, ideigvaló és nem nagy becsű. Mindnyájan tudjuk, kh.! miből szokott vídamságunk, megelégedésünk és örömünk származni; t. i. vágyaink elérése-, az általunk jónak, kedvesnek ismert dolgok megnyeréséből. Ohajtjuk a víg, gondtalan életet, mely végre henyeség- és unalomba megyen át; kívánunk gazdagok és hatalmasok lenni, de valyon *örökkévaló-e a gazdagság?* és gyakran *micsoda marad meg az embernek minden ő munkájából? holott minden napjaiban voltak bánatok és búsulás az ő foglalatosságai-ban?* A hatalom, nem szédítő hegytetőn járás-e, összekötve azon veszélylyel: hogy minden szempillantásban a mélységbe bukhatunk? *jaj azoknak, kik reménységöket vetik a szekerekben mivel sokak, és a lovagokban, mivel felette igen*

erősek. Hasonlóan gondolkodhatunk minden egyéb világi jóról, melyből örömeink származnak, mindezek is tökéletlenek, bizonytalanok, hiányosak mint eredetök. Mikép nyújthatna kifogás nélkül valót, mi maga sem olyan! Bizony minden csak hiábavalóság a nap alatt, az egyenetlen meg nem egyensíttethetik, a fogyatkozás meg nem számláltathatik, bizony a nap alatt mindezek csak hiábavalóság.

De nem lehetnek tökéletesek s állandók földi örömeink azért sem: mert a mellett, hogy mindig bizonytalan, sokszor még tisztátalan kútfőből is származnak. Ha kicsapongásban boldogságot találni, képmutatás által szerzett tiszteletben büszkélkedni, felebarátodtól orzott vagyonban nyugodt lenni, mások megtapodásával történt felemelkedésnek örülni akarsz: oktalan vagy és magadat csalod meg, olyat akarván: mi az osztó igazság s erkölcsiség törvényeivel ellenkezik, hogy t. i. a gonosz jót szüljön, a bűn boldogítson. Meg van írva: *az istenteleneknek vigasságok rövid dolog, és a képmutatónak öröme egy szempillantásig való.*

És valyon szívünk, mely annyira ohajtja és keresi az örömeket, épen maga nem akadály-e abban, hogy azok által boldog legyen? Valóban az! Valaki csak gondot fordított saját megösmerésére s figyelemmel kísérte érzéseit: úgy találja: hogy gyakran nem külső okok, hanem maga miatt szenved és zavartatik meg örömeiben az ember. Ki tudná megelégtíteni kívánságainak változóságában a szívet, mely minden nap más tárgyon függ, másban keresi gyönyörködését, míg az mit ohajtott és megnyert: hirtelen kelletlenné válik előtte! Nem kíván-e gyakran olyat mi ártalmas, és nem adhat örömet? Igen! és valyon a vágy ösmér-e határt, a teljesülés megcsendesíti-e a szomjat? Nem! A kívánság a lehetetlenség határiba csapongván: betöltetlen marad; nyugtalanná, elégedetlenné teszi az életet és szívet. Nem lehet elhallgatnunk azt sem: hogy az ember gyakran durván nyúl a gyöngéd örömhöz, gyakran mohón issza poharát, vagy más visszaélés által maga kever mérget annak mézébe.

Ekkép általláthatjuk: hogy külső és belső okokból, — a világ javainak tökéletlensége, a kútfő gyakori tisztálansága, a visszaélés és saját szívünk gyöngeségei miatt: örömeink nem lehetnek e földön, zarvartalanok s tökéletesek.

Lássuk most másodszer,

Micsoda tudományt és hasznót meríthetünk a fentebbi vizsgálódás által nyert ösméretből? — Világos lévén előttünk: hogy sem a földi dolgok, sem a magunk természete miatt, örömeink nem lehetnek másfélék mint a milyek: megtanuljuk, hogy legjobb minékünk azoknak hiányaival kibékülni, és megnyugodni sorsunkban, melyet szerető s mély gondú hatalom rendelt el ekképen számunkra a földön. Ugy van, kh.! legbölcsebben cselekszünk: ha nem vetjük meg, sőt ohajtjuk és keressük az örömeket, melyek hiányaik mellett is becsesek, az élet szépítése- s elevenítésére szükségesek; ha ócsárlás és kevelés nélkül tekintjük azokat és mint más egyéb jót, háládatosan fogadjuk a gondviselés kezeiből, tudván: hogy *kinek megengedte Isten hogy örvendezzen: ez az ő ajándéka*; de mindezek mellett nem fordítjuk annyi fontos kötelesség betöltésére adatott időnk- és erőnk az örömek hiú hajhászására, nem becsüljük valódi értéköknél feljebb, és nem vásároljuk magoknál drágább kincseken azokat. — Bizony szükséges és hasznos nekünk így gondolkodni s cselekedni; gondosan eszmélni azon tüneményekre, melyek örömeinket kísérik; az a fájás, melyet szívünk a szent leczke szerint még a nevetés közben is érez: intés, hogy el ne felejtkezzünk magunkról a boldogságnak közepette se, mélyen ne merüljünk a világba s ennek gyönyörúségeibe, mert ezeknek egy része keserűség, és titkon lappangó fájdalom; és mint Dávid király, ki *gyólcscsal övezvén magát*, kitörést engedett kedvének a nép előtt: ne engedjük magunkat elragadtatni az örvendezés által, mely kétséges és hamar-múló. Így, midőn

legártatlanabb és szentebb gyönyörködtetésünktől fosztatunk is meg, ha a rágalom nyíla ér, ha mint Izsák kútjait megrekeszté s földdel tölté be, örömünk forrásaival is így tesz az irigység; ha betegség látogat, a halál elragadja kedveinket: nem esünk kétségbe, mindazt, mi bennünket ért, azon csapások közzé számítjuk: melyek a földi boldogságot minden perczen fenyegetik, s érhetik, melyekre készen kellett lennünk. Megösmérjük továbbá: hogy mindezen bizonytalanság, véletlenség, és a földiek állhatatlansága által vígyázás- és önmegtágadásra vezéreltetünk, alkalmunk van erőnk kifejtése-, biztosságunk nevelésére, és erkölcsi egyéniségünk kiformalására. Azért boldog, ki az életről helyes tudományt szerez, boldog a ki öröme- s bánatában *vigyáz és őrzi az ő ruháit!*

Végre azon meggyőződés: hogy a világi birtok s ebből eredő gyönyörűségben, nincs biztosság és állandóság: oda vezet bennünket; hogy magasabb, erkölcsi javakat s örömeket keressünk; így a hiányos a teljesebbre, igazabbra utalván: nem tétovázhatunk, miután mind erőnk, mind alkalmunk van feltalálni ama tökéletesebbet, mely nincs alávetve a pillanat- s megvesztegetésnek. Légy felebarát a szó igaz értelmében, erényes, munkás, önfeláldozó; ösmérd földi küldetésednek szeretni az embert, szeretni tévedései-, fájdalmi- s nyomoraiban, úgy hogy minden alkalmat ragadj meg felemelése- s boldogítására, minden erőddel szélezd a homályt, mely szemein s lelkén ül; könnyítsd a súlyt, mely alatt görnyed s nem haladhat előre, cselekedjed ezt, és midőn látod: hogy munkád, bár parányi sükert is mutat: örömed nagy és becses leend. Légy vallásos keresztyén, szerezd meg a lelki életnek ama kincseit, melyek valamint magok romolhatlanok, a bírásukból származó öröm is hervadhatatlan. Járj e földön úgy, hogy az égre legyenek szemeid függesztve, szolgálj e testben a léleknek, vizsgálj a végest és higyj a végetlenben; tőrés által tiszteljed a gondviselést, hordozd szívedben Istent: és örömed, boldog-

ságod zavartalan, tökéletes leend. Örülnek a kik bíznak az Urban, mind örökké vígadnak és örvendeznek a kik szeretik az ő nevét.

Igyekeztek, kh.! az életet történetei- s változásaiban, szíveteket természete- s hajlamaiban kitanúlni; a mindent bölcsen rendelő gondviselést utáiban megösmerni, hogy tántorgás nélkül futhassatok e hányatások helyén előttetek álló ösvényen; a világi jók mulandósága-, gyönyörúségeinek tökéletlenségében, vígasztaljon s erősítsen benneteket azon gondolat: hogy az ég örömei változhatlanok és tiszták lesznek, de egyszersmind törekedjeteK úgy élni itt alatt, hogy amaz örök és romolhatatlan dicsőségben részetek legyen odafent. Amen.

Az embernek szíve... Péld. 14, 10.
Avagy örökké való-e... Péld. 27,
24.
Micsoda marad meg... Pred. 2, 23.
24.
Jaj azoknak... Ésa. 31, 1.

Láttam minden dolgokat... Pred. 1,
14. 15.
Az istenteleneknek... Jób 20, 5.
Kinek megengedte... Pred. 5, 19.
Boldog a ki vigyáz... Jel. 16, 15.
Örülnek... Zsolt. 5, 12.

XIV.

Jézus keresése.

(Husvét délutánján.)

Alapige:

Mit keresitek a holtak között az élő? Nincsen itt!

Luk. 24, 5. 6.

Gyászos hely a temetőkert, kh.! bánat és szomorúság nyitják meg annak kapuját, midőn elhunyt kedveseinket látogatni megyünk. Mindenütt velünk van ugyan a fájdalom, elkísér még álmainkba is, könyecseppekkel borítván el orczáinkat; az emlékezés lobogó fényénél látjuk képeiket, életök cselekedeteit és mintha hallanók még szavát is a kedves ajakaknak, melyek meghidegültek, bezárodtak: de mégis a halál birodalmában, a temető mély csendességében, körülvéttelve a mulandóság jelei által, olvasva neveiket a kövön: nagyobb és kietlenebbnek tetszik szívünk üressége! úgy szeretve mégis elvesztve őket, hozzájok oly közel mégis oly messze... ez az érzés átjárja lelkünket és zokogás közt borúlunk sírjaik hantjára.

És nincsen-e a fájdalomban semmi vígasztalásunk? Van, kh.! keservünkben enyhület rejlik azon meggondolás által, hogy az igaz szeretet, mely elhunyt kedveseinkkel összeköt, nem enyészett el; hogy szelídségök, jámborságuk felejthetlen marad, vagy munkás, közhasznú, jóltevő életök által meghosszabbítván napjaikat, maradandóvá teszik emlékezetüket embertársaink előtt, kik háládatosan és áldva

veszik körül sírjaikat, s így nincsenek ők most sem a holtak között, egy napon pedig velünk együtt elhagyják Jézus szavára a sírok kebelét, s a viszonzlátás boldog örömei közt felderül az örök élet hajnala.

Ha már elhunyt kedveseink sírjánál is ily édes vígasztalásban részesül szívünk a gondolat és reménység által: mily nagy lehetett a szent asszonyok öröme, s milyen lehet a miénk is, kik velök lélekben felkerestük e szent ünnepnapon a megfeszített Jézus koporsóját, midőn halljuk az élőszó bizonyágtételét: *Mit keresitek a holtak között az élet! nincsen itt!* Megholt, eltemetett és mégis üres az ő sírja. Hol vagyon a megváltó? Jertek, kh.! keressük ötet ez órában, s hogy megtalálhassuk, keressük:

1-ör A z e v a n g y é l i o m b a n ,

2-or S z í v ü n k b e n ,

2-or A m e n n y b e n .

Keressük Jézust az evangyéliomban.

Mindnyájan érezzük, kh.! hogy kevesek a nekünk adatott napok, és kétszeresen kellene bánkódnunk az élet rövidségén, ha a jelesek, az emberiség vezetői nyom és hatás nélkül elmulnának akkor, midőn szemeiket a halálban behunyják; hála a gondviselésnek, nem így van! mint a nap nyugotra szállván lemégyen és nem láttatik, de az élet, a meleg és tenyészet, melyet futása alatt elhintett, közlött, megmarad és munkálkodik: úgy ők is elmennek, de szavaik, intéseik élnek és gyümölcsöznek a szívekben; az írásaikban lerakott tudomány a maradék kincse lesz, s ha őket megösmérni, velök társalkodni, lelköktől hevületet kölcsönözni akarunk: könyveik által véghezvihetjük. Ama könyv, melyben Jézust, a mi megváltónkat, felülmulhatlan nagyságában megtalálhatjuk, az a könyv, az ő tudományának s életének könyve az evangyéliom, *mely nagy nyilván és világosan szól, mely az élet lelkének törvénye a Jézus Krisztusban,*

mely igaz és nincsen abban hamisság. Keressük és megtaláljuk őt az evangyéliomban, hol mintha hallanók szavát, mely az isteni engesztelődés titkát, a kegyelembe fogadtatás malasztját hirdeti, mely hatalma- s igazságával két élő törnyánant járja át a szíveket; látjuk gyógyító kezeit, melyek bölcsen és kímélettel kötözgetik az emberiség erkölcsi sebét; előttünk áll abban a szent áldozat, életének szelídsége- s halálának nagyszerűségében. Igyekezzünk mélyére hatni az evangyéliomnak; annak fényes tükörében, lelki ábrázatunkat azon keresztyéni erős feltétellel vizsgálván: hogy képünk a megváltó képéhez legyen hasonló az erény által s őtet kövessük mindenekben. Kik nem így cselekesznek, azokra szólnak az ő szavai: *Kerestek engem és nem találtok meg.* Ki mulékony lelkesedéssel, erőtelen buzgósággal, távol szállongó figyelemmel vizsgálja az evangyéliomot, *az olyan hasonlatos az emberhez, ki megtekinti az ő természetszerűen való ábrázatját a tükörben, mert megtekintette magát és elment, azonnal elfelejtkezik róla: minémű volt.* Keressük lelkesedve, ohajtva, hozzáragaszkodva Jézust, és megtaláljuk az evangyéliomban.

Keressük Jézust szívünkben.

Még külső magunkviselete is csak akkor hozzánk méltó, ha az nem tettetésből, világi czélok eléréseért van, hanem meggyőződésünk egyenes kifolyása; annyival inkább igaz keresztyéni élet és kegyesség csak úgy gondolható, ha annak eredete s forrása a vallásos kebel, ha *a szívben elrejtett* és a látható ember egy és ugyan az. Erkölcsi életünk oka szívünkben legyen, itt keressük annak örömét és jutalmát, itt Jézust is, kit megösmervén az evangyéliomból, hit által kapcsoljuk magunkhoz, vegyük lelkünkbe, hogy meg legyen az, mit ő maga mond: *ki én bennem marad én is abban maradok.* — Ha tehát bánat és visszavágyódás nélkül el tudunk szakadni a világtól; gyönyörködtetését,

kecségtetését megvetjük; nyereséget ígérő utait elhagyjuk, s a leggyöngédebb köteléket is van erőnk eltépni, mint János- és Jakabnak, kik nem csak hálóikat, de atyjokat is elhagyták, s ha egyedül lelkünknek hívó szavára hallgattunk: megtaláljuk Jézust. Ha a nyomorútlak a szenvedők kiáltásában s ellenségünk könyeiben is: a testvér kiáltásra s könyeire ismerünk, és míg kezeinket kinyújtjuk enyhítésök- és felemelésökre: a felebaráti szeretet meleg érzése dobogtatja szívünket: ott leszen Jézus. Ha a kisértés és háborúság sulyos óráiban rendületlenül megállunk, és nem lesz nehéz a kötelesség megszégése és a keserves halál között ez utólsót választanunk: szívünkben találjuk Jézust, ki a próbáltatásban bátorít, a halálban életet ígér az elvesztett életért. Ugy van, kh.! a lemondó, szerető, megbocsátó, bízó és áldozatra kész szívben lakik Jézus; és ha eme kérdésre: *kinek tartasz engemet?* az életnek minden kedves és félelmes szempillantásaiban teljes készséggel ezt feleli Péterrel szívünk: *az Istennek ama Krisztusának:* abban mindenkor megtaláljuk ötet. *Én az engem szeretőket szeretem, és a kik engemet szorgalmasan keresnek: megtalálnak engemet.* Így keressük Jézust szívünkben, s ha itt megtaláljuk: ott leszen ő cselekedeteink- és életünkben is.

Keressük Jézust a mennyben.

De mikép történjék az meg? a föld göröngyeihez köt természetünk, a testnek súlya lefelé von és vizsgálódó tekintetünk elé sűrű köd vonúl. Mikép essék tehát az? hitünk által! ennek szárnyán emelkedjünk a menny felé, és szemével keressük idvezítőnket az ő dicsőségében. Igen, kh.! rendületlen hitnek kell élni bennünk a felől, hogy a fiú, a váltság nagy munkájának végrehajtására az atyától elbocsáttatván: testben megjelent, élt, hirdette az emberek között Istennek szent akarátját, szenvedett vereséget, fájdalmat és gyötrelmeket, meghalt a keresztnék gyalázatos

halálával, de halottaiból harmadnapon dicsőségesen feltámadván: felvitetett az ő atyjának jobbjára a mennybe, hol részese az öröktől fogva való isteni dicsőségnek és hatalomnak; hol vigyáz reánk ő megváltottaira, s örökkévaló közbenjárónk az ő szent atyjánál. Így lehet, kh.! hogy már e gyarló testben is kereshetjük és megtalálhatjuk üdvözítőnket a mennyben, így csak így, hivén ő benne igazán; *Hogyha hiéndel a te szívedben, hogy az Isten ötet feltámasztotta a halálból: megtartatol, mert szívvel hiszünk az igazságra.* Hivén pedig és követvén tántorgás nélkül azon ösvényt; mely Jézus nyomdokán a mennybe viszen: ott színről színre is meglátandjuk ötet egy napon. Így erkölcsi törekvésünkben a hamar múló életnek gondolata meg nem lankaszthat; a földi tökéletlen, sokszor visszás jutalmazás el nem csüggeszthet; a sír, az enyészet árnyéka meg nem rémíthet, hiszen mi örök tökéletesülésre, halhatatlan életre vagyunk teremtve, s egykor minden halott koporsójánál ismételtetni fog e mai szent ünnep jelszava: *Nincsen itt, feltámadott!* Példa és bizonyosság erre a halált legyőzött üdvözítő s tulajdon szava, mellyel mondá: *elmégyek hogy megkészítsem néktek a helyet, és mikor elkészítendem: ismét eljövök és felveszlek titeket én magamhoz, hogy a hol én vagyok, ti is ott legyetek!*

Imé, kh.! kerestük Jézust e szent ünnepen az ő koporsójában és vigasztalást, örömet vettünk amaz angyali szózatban: *Mit keressetek a holtak között az élőt, nincsen itt, feltámadott.* Kerestük szívünkben a buzgólkodás, kegyes elmélkedés és imádkozás által, valamint az evangéliomban is, melynek igazságai hirdettettek előttünk, s ígái legeltették lelkünket az örök életre. Kerestük a szent sákramentombban, a szeretet vendégségében, melyhez, mint *Jézus Krisztusnak hivatalosai*, az ő nevében járultunk; hogy megújítsuk fogadástételnket; hálákat adjunk Istennek s az ő

szent fiának minden lelki kegyelmeért, hogy gyámolítást vegyünk kegyes szándékainkra, hogy lelkünket megnyugtassuk, hitünket erősítsük. Boldogok kik megtalálták Jézust, boldogok kik hit, reménység és szeretet által vele szoros összeköttetésben maradnak mindvégig. Amen.

Kerestek engem... Ján. 7, 34.

A ki csak... az olyan... Jak. 1, 23.

24.

Ki én bennem... Ján. 15, 5.

Hogyha hiended... Róm. 10, 9. 10.

Elmegyek hogy... Ján. 14, 2. 3.

Ti is vagytok... Rom. 1, 6.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XV.

A keresztyéni önmegadásról.

(Közönséges.)

Alapige:*A ti békességestürréstek által birjátok a ti lelketeket.*

Luk. 21, 19.

Mily szép és lélekemelő, képeinek erkölcsi vonásaiban szemlélni a valódi keresztyént, kinek magaviseletéből az étellel és gondolatokkal tisztában lévő elme, hittel teljes lélek és egész valójából a magasabb eredet tűnik elő! Szívében az indulat kihányta salakját, a nélkül hogy elvesztette volna ama nemes és jóltevő hevet, melynek hiányában rideg és terméketlen a kebel, jelenléte pedig a szép- és jóért buzogni, a világ történeteire iránt érdeklődni, gyönyörködni és szeretni ösztönzi és segíti az embert. Hanyathomlok-rohanás és lassú tapogatózás nélkül férfias biztossággal halad az élet után, vigyen ez bár ingoványon, meredeken át, virágok vagy tövisek között. Ösméri az emberi természetet; hibáik és gyarlóságaikban úgy ítéli meg felebarátait: hogy bizalma bennök nem gyengül s ítélete nem embergyűlölésre, hanem szeretetre vezérli őket. Kötelességét híven teljesíti, lankadást és unalmat nem ösmér a munkában s a kegyesség gyakorlása gyönyörűséggel tölti el lelkét. Az élet bárminemű lármája el nem kábítja fejét, szemének sem a nagy világosság, sem a mély setétség nem árt. Minden ellenkező dologban és ijesztő körülmények között meg bírja találni a gondviselés ujjának nyomait, vissza tudja vinni az eseményeket

igaz kútfejökre; nem ingadozik, nem kétkedik, lelke homálylyal nem küzd; látogatás- és szenvedésben mindenkor azon nemes erénnyel láttatik, melynek neve keresztyéni önmegadás, mely annyira ékesíti, felemeli az embert s egyik megismertető jegye a keresztyénnek! Ezen erényt ajánlja nekünk is szent Lukács evangylista a szent leczkében, midön így szól: *a ti békességestürestek által bírjátok a ti lelketeket!* erről leend az én elmélkedésem is ez órában, kh.! Kísérjen figyelmetek, míg a tárgyat kellő egyszerűség- és rövidséggel, valamint azon kegyes ohajtással fogom fejtegetni: hogy a hallandó igék teremjék meg lelketekben a kívánatos gyümölcsöt!

I.

Lássuk tehát először is: micsoda ut vezet a keresztyéni önmegadásra? kimondhatjuk: a szenvedés utja. — Hogy az élet, örömei mellett számtalan fájdalmat is nyújt: nem kíván megmutatást és bebizonyítást, mert tapasztaljuk azt mindennap; érezzük magunkban, látjuk körülünk a boldogtalanok nagy seregét, melyben sok van, ki alig ízlelte az örömet s élete az egymást érő keservek lánczolata. Bizony jól ösmérjük a szenvedést! ime az özvegység és árvaság ínsége, a pusztító csapások, a rejtett mély bánat, a lélek-háborító csalódások, nagy veszteségek, a nyavalyák szagztatásai, a halál... de ki tudna ujjal mutatni azon sebekre, melyekben nyilván és titkon vérzik a szív? ki sorolhatná elő a gyötrelmeket, melyek számtalan változatban jönnek, és lassú pusztítással vagy gyors leveréssel dulkan az emberen? És nincs, kit vígyázása, józansága és kegyesége biztosíthatna; e világon *sok nyomoruságai vannak az igaznak is*; a félelmes vendég előtt nem zárhatja be ajtaját a hatalmas; az erőshöz, a bátorhoz, mindenkihez beszáll, a midön hallatik a szó: *siralomra fordítom a ti ünnepeiteket, és minden énekléseiteket keserűségre, gyász ruhát adok mindennek derekára.*

Ekkor, — minthogy erő s akarat van nálunk és az önfeltartás ösztöne élénken nyilatkozik bennünk — ekkor, mondom, küzdés áll elő a meglátogatott, a szenvedés útjára vitt ember és sorsa között; ez folytatja kegyetlen munkáját, felemelve tartja kezét, mint a Herodest megcsapdosó angyal, amaz öszveszedvén minden erejét: elhárítani kívánja magától azt, mi fájdalmat, szenvedést okoz; törekszik visszaállítani életében a felzavart rendet, és mint a hajótörést szenvedő, a töredékek megmentéseért is minden fáradtság- és áldozatra kész. Sötét és félelmes idő a megpróbáltatásnak ideje! háborog, ingadozik minden a boldogtalan körül s feje felett habok csapnak el. — Ki mondhatná meg: mik történnek hánykódó lelkében a hosszú setét éjtszakák virasztása alatt? hívja a távozó reménységet, könnyhullatások közt keresi a szabadulást; fohászkodás és kifakadás egymást váltja ajakán; kérdezi magát, sorsát, kérdezi az eget gyötrelmeinek oka felől, mondván: *Miért vertél meg? nincsen-e semmi orvosság?* most bizalmát nőni érzi és felemelkedik, majd ismét földre esik a kétség és teher miatt, midőn megjelenik a kísértet is, (mely ólálkodik a szenvedések által ostromolt, gyengített lelkek után), és álnok tanácscsal teljes sűgását, félve hallgatja az erényhez még mindig ragaszkodó szerencsétlen, ki utoljára öszveszedi minden erejét és bátorságát, a hit és erkölcs segéd-eszközeit, és végküzdelmében eme rendítő valósághoz jut: lehetetlen! ekkor beáll a törés vagy meghajlás határozó pillanata s ő meghajlik a keresztyéni önmegadása.

II.

Miben áll ezen keresztyéni önmegadás? Gyakran találunk embert, kh.! ki a szenvedések között nem fakad ki Jóbbal és nem mondja: *elvesszen a nap, melyen én születtem és legyen setétség!* sőt néma nyugalmában ábrázolja mintha hideg köből, keble merő érczből volna, amazon egy vonás

se rándúl meg, emerről kártétel nélkül látszanak lehullani a csapások nyilai; de e mozdulatlanlás nem igazi nyugalom, mert míg akarátának zordon makacsságával mintegy megvetni iparkodik a szenvedést: *lelke zúg mint a tenger és hab*, és a küzdelem elrejtve van csupán.

Ez nem önmegadás; valamint az erkölesi elbágyadás és érzéketlenség állapotja sem az, midön *a fejet elfogja a betegség és a szívet az erőtlenség*. A bajokkal férfiasan szembe kell szállni és ha valaki kerülte a küzdést, vagy abban *orczája és lelke meghervadt, keze megerőtlenült, szíve elolvadt*: nem különb a lázongó vagy keménynyakúnál. A keresztényi önmegadás abban áll: hogy miután mindent elkövettünk mimagunkért: zúgolódás és megkeményedés, lankadás és keserűség nélkül vegyük fel a reánk mért keresztet és hordozzuk lelki nyugalommal, merítvén ezt azon gondolatok- s érzésekből, támogatván azon munkássággal, melyek hozzánk méltók és melyek által lesz csak az önmegadás teljes. És így is cselekszik a keresztényi önmegadás igaz bajnoka. Elgondolja hogy a világon közös az inség mindenekkel, érzi hogy nincs semmi érdeme az embernek: hogy a szenvedéstől való mentességet s a boldogság teljességét követelhesse a gondviseléstől; a mindenható a jó adomány, annak adja kinek akarja, tőle jó a látogatás, arra küldi kire szükségesnek véli; és miért ne látna ő szenvedést, midön annyian, a nagyok és szentek is megkóstolták azt? *Kikre nem volt méltó e világ, pusztában bújdostak, hegyeken, barlangokban és földnek hasadékaiban. Csufolásokat és ostorozásokat szenvedtek, annakfelette kötözéseket és tömlöczöt, megköveztettek, kísértettek, nyomorgattattak, fegyverrel levágtatván megholtak*. Elgondolja: hogy gyakran látott boldogtalan s háborodott lelkű embereket a szerencsében: s érzi hogy a szenvedésnek is meg van a maga saját öröme. Tudja és elhitte magában: hogy állapotja ama felsőbb hatalom intézkedéseiből van, mely igazságos és a melynek *bölcsesége magasabb a magas*

egeknél és mélyebb minden mélységeknél, és bár nem lát annak titkos útába, meg van győződve: hogy mi rajta történik, javára történik; hogy a békétlenség megbánása, az önmegadás tisztelése ama bölcs hatalomnak. Ily gondolatok s érzések közt nyugott sőt vidám; nem irigykedik a szerencsésekre, munkáját ereje és állapotjához képest serényen és híven folytatja, nincs az életnek meghalva; nem veszi el szemei elől nagy rendeltetését; a setétség, mely életére borúlt: nem ártott lelkének, szentebb érzéseinek; roncsolt szívében is megfogyatkozás nélkül lángol a szeretet. Ez a keresztyéni önmegadás.

III.

Hátra van még szólanunk a keresztyéni önmegadás erkölcsi hasznairól, melyekkel az teljes és melyeket a léleknek csak ezen, sok fájdalom közt nyert állapotjában ismerhet meg és becsülhet méltókép az ember. Ezen állapotban könnyebbé válik a teher és megenyhül a szenvedés, melynek nyomása alatt az önmegadás született. Míg a fájdalmak hevesége és rohama tartott, a nehéz súly elhordozására, alig gondoltuk magunkat képeseknek és hittük: *hogy mi felette igen erők felett megterhelttünk vala, annyira hogy életünk felől is kétségbe esnénk, sőt magunk is magunkban ugyan elvégeztük vala: hogy meg kellene halnunk, hogy ne biznánk mi magunkban*, de a mint oda jutánk: hogy békességestűrés által bírjuk a mi lelkeinket: látjuk, hogy a ki ránk boesájtá a nyomást, erőt is adott annak megbírására; vesszük észre, hogy szenvedéseinkkel némi békét kötöttünk; és mint a türelmes rab nem rángatván kezét a békóban: kevesbíti annak súlyát és metszését: mi is könnyebben viseljük sorsunk terhét nyugodt, tűrő lélekkel. — Ez a nyugodtan tűrő lélek biztosságot is nyújt az ujabban jöhető bajok ellen; vagy azért mert már sok ért s több alig érhet bennünket, vagy mert akármi tör-

ténjék is még rajtunk, eléggé védve tudjuk magunkat a megnyert nyugalomban, az önmegadás bástyái között. Továbbá: nem engedi hogy hiú reménységek ismét beteggő tegyék elménket; megtanít saját erőnket becsülni, melylyel kétségbeesés nélkül hatoltunk át a kínos szövevényen, és a legkisebb örömeink is, mely bennünket ér: nagy becsét kölcsönöz. A keresztyéni megadás nyugott, tisztánlátással ruház fel; magunkat, helyzetünket, a világot és életet helyesen engedi megítélnünk, mi sem a szerencse ölében, sem a szív kínos háborgása alatt nem volt lehető; akkor igenis fényes, ekkor igenis setét párázat borítván be mindent előttünk; látni engedi tévedéseinket, földi bálványaink törékenységét, bizodalunk gyarló tárgyait; úgy hogy kénytelenek vagyunk magunkhoz így szólani: *Imé megtört nádszálhoz bíztál, melyhez ki támaszkodik, bemegyjen az ő kezébe és által-likasztja!* Végre könnyűvé teszi, hogy számadásunkat majdan bevégezzük a földi étellel; világos előttünk, hogy annyi rossz, annyi kétség és tökéletlenség után a türebben nem szakadhat vége mindennek, hanem következik a jobb, a bizonyos és tökéletes. Ugy tetszik hogy megtisztulunk, kiégett belőlünk annyi salak a nyomorúság kemencéjében, és szintén könnyebbeknek érezzük magunkat; ohajtásunk, vágyaink felfelé emelnek; e testben is már közelebb vagyunk a mennyhez. — Így használ nekünk a dorgálás!

Fogadjunk hát okos valóságokhoz illő nyugalom- és hálával minden alkalmat, melyben tisztíttatunk, erősödünk, magasulunk és valamely keresztyéni erénnyel gazdagíthatjuk erkölcsi életünket; tekintsük így a csapások és szenvedések utját is, mivel ez a keresztyéni önmegadásra vezet, mely nagy ékességünk s mely egyedülvaló menedék magok a szenvedések ellen, s így a nyavalyában rejlik az orvosság. Ha kísértve, szorongatva, sújtva lennétek: igyekezzetek béketűrés által bírni a ti lelketeket, törekedjete

keresztyéni önmegadásra és ezen *ti saját erősségeitek mellől el ne távozzatok!* nálatok van az akarat, okos értelem, mellettetek Istennek segedelme; előttetek világol az evangyeliom, hathatósan vonz Jézus példája: ki megmondá: *Vegyétek fel az én igámat és találtok nyugodalmat a ti lelketekben.* Amen.

Sok nyomorúságai... Zsolt. 34, 20.

Siralomra fordítom... Ám. 8, 10.

Elvessen a nap... Jób 3, 3. 4.

Kikre nem volt méltó.... Sid. 11, 36—38.

Isten bölcsesége magasabb... Jób 11, 8.

Mi felette igen... 2 Kor. 1, 8. 9.

Ime megtört nádszál... 2 Kír. 18, 21.

A ti saját erősségeitektől... 2 Pét. 3, 17.

Vegyétek fel... Mát. 11, 29.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XVI.

Mi sorsa van az igazságnak e földön.

(Közönséges.)

Alapige:*Azt, ki követi az igazságot: szereti az Úr.*

Péld. 15, 9.

Valamint a látható természetben a föld plántáinak, míg azok a nap jóltevő melege, a nevelő eső s harmateseppek által megnőnek s tökéletességre mennek, megvannak saját ellenségei azon ártalmas férgekben és bogarakban, melyek rajtok élődnek: épen úgy van a dolog a mi világi és erkölcsi életünkben is. Vagyonunkban gyakran ér kárvallás, mely által igaz úton, fáradsággal és véresverejtéssel szerzett javaink nagy részétől megfosztva látjuk magunkat és gyarapodásunkban sok esztendővel hátravettünk. A betegség, mértékletességünk és józan életünk mellett is meghalványítja orozáinkat, elveszi a munkálkodásra szükséges erőt és csaknem a sír szélére taszít bennünket. A kisebbitő rágalmaszás becsületünket támadja meg, a csábítás és kísértetek erényünket és lelkünk nyugalmát veszélyeztetik, a bűn üdvességünk kárára ólálkodik körülöttünk. Bizonytalanság és homály környez bennünket, küzdés és hányatás osztályrészünk; és mi oly balgatagok vagyunk: hogy nem akarjuk felösmérni azon eszközöket, melyek által támogatást és biztosságot találhatnánk ilyenén állapotunkban; az erény, mely egyedül boldogítana, elhanyagolva, megvet-

tette van; sok nagy törvény és tartozás be nem teljesítve, le nem fizetve vádolja az embert; sok szent nevezet, mely tiszteletet érdemel: ellenségeket talál, gyűlöltetik és szidalmaztatik. Az élet bizonytalanságát és gonoszait erkölcsi tántorgásunk által szaporítjuk. Ime, az igazságnak, mely meghamisíttatást nem tűr, foltot tapadni magára nem enged, a boldogító s vezérlő igazságnak, legnagyobb kín-
csünknek sincs kifogás nélkül való becse és tisztelete az emberek között! holott meg van mondva: *hogy azt, a ki követi az igazságot: szereti az Ur.*

Erről levén szándékom ez órában elmélkedni előttetek: felteszem kérdéskül: *Mi sorsa van az igazságnak e földön?*

Felelet: A jó ember szereti,
A kislelkű nem bízik benne,
A gonosz gyűlöli,
Az Isten védelmezi.

Hogy a jó ember szereti az igazságot: alig szükség bizonyítanunk, sőt bátran megfordíthatjuk az állítást ekképen: az igazságszerető nem lehet más, mint jó ember; mert az ő szívében lakozó érzése és szeretete az igazságnak valamint megóvjá ötet minden hamisságtól: úgy hathatósan is ösztönözi minden jó cselekedetre, kötelességeinek hiv betöltésére és az igazság színmutatás nélkül való gyakorlására. Továbbá az erények egymást szülik, segítik; egymás gyümölcsözését előmozdítyják; egy töről fakadt szép virágai azok az emberi szívnek; azért írja szent Pál apostol Timotheushoz: *Te pedig, oh Istennek embere, kövessed az igazságot, a hitet, a szeretetet, a békességstürést, a szelidséget!*

A jó ember szereti az igazságot, azon csendes és boldogító érzésért, mely annak gyakorlásából ered, és még a hányatások és méltatlan szenvedések közt is, éleszti s mele-

gíti az igaznak szívét. *Boldogok a kik éheznek és szomjúhoz-
zák az igazságot!* Szereti azon nemes méltóság- és bátor-
ságért, melylyel az ékesíti s felruházza az ötet szeretőt és
követőt. Szereti, mert mélyen érzi: hogy az embereknek
egymással való öszveköttetését családi, vallási és polgári
tekintetben az teszi állandóvá és kedvessé, és hogy nélküle
minden boldogító kapocs kettészakad. Tudja: hogy a rend,
békesség, szabadság, az előmenetel, lélek és világ szerént,
a nélkül nem képzelhető; hogy az, népek virágzása, birod-
almak talpköve. Szereti az igazságot egyenesen s kizárólag
magáért az igazságért.

És mivel szereti: keresi és gyakorolja is azt szívesen,
egész erejéből; — megvizsgálja céljait, útait jóeleve, s ha
azokban a hamisságnak legkisebb nyomát és árnyékát vészi
is észre: eltér örökre azoktól. Nem vonja el senkitől érdem-
lett bérét, sőt a magáéból engedi inkább, mintsem mások
igazain csorbát ejtsen. Vallja, magasztalja és követi az
igazságot, és sem ígéret, sem rettentés nem teheti: hogy
megtagadja azt. Tudja hogy annak minden áldozattal tarto-
zunk, s *hogy az azt követőt szereti az Ur.*

Míg a jók ekképen szeretik és gyakorolják az igazsá-
got: vannak olyan emberek is, kik elméjük gyenge-
sége miatt nem bírják felfogni annak természetét,
hatalmát, és kishitűségekben kétségeskednek annak győ-
zedelmén.

Megtörténhetik: hogy szándékunkban nem érünk jó
véget, legnemesebb feltételeink füstbe mennek, igazaink-
ban, melyeket kerestünk, elnyomatni látszunk s vesztett
perünk van a legvilágosabb bizonyítékok mellett is; de még
ezen esetekben sem lehet, nem szabad az igazság felől
minden hitet és bizodalmat kivetni szívünkől, mert nem
lehetetlen: hogy tévedtünk, hogy a mit igazságnak hittünk
nem volt az; a szín és valóság, a tévelygés és igazság

gyakran úgy öszve vannak elegyülve az életben: hogy a legélesebben látó szem is könnyen eltéveszti s felcseréli azokat; és a magunk szeretete is annyiszor magyarázza a dolgokat saját javunkra s igazat ad ott is, hol nincs igazunk.

És meglehet: hogy igazunk volt, mégis vesztettünk, csalatkoztunk; oka az: hogy teljes erővel és igyekezettel nem láttunk a dologhoz, elmulasztottuk megtenni mit kellett volna, saját szíves törekedésünk által nem segítettük az igazságot a kívánt győzedelemre. Az igazság hasonlít gyakran az aranyhoz, mely a föld kebelében mélyen és más nemtelen érczek közé vegyülve fekszik, és munka, fáradság kell, hogy napvilágra jöjjön.

De megengedem, keresztyén felebarátom! hogy igazad is volt, mindent híven el is követtél annak kiderítésére, még sem nyertél; ekkor is meg van a dolognak a keresztyén emberhez illő magyarázata, Istennek láthatatlan, de mindig bölcs czéljaiban, melyek szerént vagy erődöt próbálja, vagy hasznodra késlelteti igazaid megnyerését. Megbotránkozunk-e a világon lévő s igazágtalanoknak látszó dolgokban, szenvedésekben? Nem! Isten jobban tudja: mikép van czélszerűen. Nem vetsz-e ismét azért, mert egy vagy két aratás alkalmával semmid se termett? Távol légyen!

Nem szabad azért kislelkűen s rövid elmével kétkednünk az igazságban, mint az cselekszik: ki tunyán, öszvedugott kézzel siránkozik a világ gonoszságán, az igaznak s a szegénynek elnyomatásán, mondván a beteg Ezékiással: *Mint a fecske akképen csivogok vala, nyögök valamint a galamb, az én szemeim felemelkednek vala a magasságba: Uram, erőszakot szenvedek!* Nem szabad, mert ezen magaelhagyása az embernek beteggé teszi, meggyengíti az elmét, annyira, hogy végre az igazság is, mint a gyenge szemnek a fény, ellenére lészen; nem szabad, mert a tapasztalás bizonyítja, és Isten jósága, tökéletességei biztosítanak: hogy az igaz el nem hagyatik, az igazság el nem veszhet.

Míg a kislelkűek és gyenge elméjűek nincsenek bizalommal az igazság iránt: a gonoszok egyenesen gyűlölik és rettegik azt; gyűlölik azon ellenkezéssel, mely a szenny és tisztaság, a homály és világosság, az ő életök és az igazság közt vagyon; mert bár mennyire elvetemült is valaki: lap-pang kebelében bizonyos hang, mely néha-néha felszólal, a bűnösnek eszméletét önmagára téríti, megmondja: milyen ő s milyen lehetne; és ezen különbség önkénytelen érzése: oly kellemetlen, nehéz és szorító a gonosz ember lelkében!

Az igazság mint tiszta tükör áll az istentelen előtt s kénytelen abban erkölcsi ábrázatjának ijesztő vonásait szemlélni; majd mint vádoló kiáltás hat füleibe az, és kíséri mindenütt, a legrejtettebb helyeken, legsetétebb éjtszakában; gonosz tettei és szomorú örömei között egyaránt; ha fájdalom éri s csapás nyomja, érthetön szól a hang: *nyomorúság és szorongató veszedelem leszen minden gonoszt cselekedő ember lelkének!* Azért gyűlölik a gonoszok az igazságot, mert ennek képe háborgatva áll előttök, Istentelen életök minden útain.

De leginkább gyűlölik és rettegik azért: mert annak fenyegető keze, mely szüntelen fejük felett látszik lebegni, őket saját szigorú ítélőszéke elé idézi, s tudják: mi sors vár ott reájok. Nemcsak hogy nyugtalanítja, kergeti s vétke pályájokat folytatni nem engedi: de ezen kérlelhetetlen s megvesztegetést nem ösmerő törvényszék eléjükbe tárja elkövetett minden gonoszságaikat s elítéli, megbünteti őket érdemök szerint. Közülök kiki *minden erejével se nyerhet mentséget* s ott *istentelenségében elesik az istentelen*. Gyűlölik és rettegik a gonoszok az igazságot a kérlelhetlen ítéletért, mely reájok büntetést, romlást és halált hoz, mind világ szerint, mind a más életre nézve.

Ebből következik már: hogy a gonoszok az igazságot elfordítani, foganatjában meggátolni, erejében csökkenteni törekednek, hogy így kikerülhessék annak szigorú arcát és

büntető kezét, mindent elkövetnek annak meghamisítása- s győzedelmének elrontására, országának gyengítésére, de hasztalan minden ő igyekezetök, mert az igazság erős, mert azt

Isten védelmezi s elősegíti. Eme védelem és segítség minden kétségen kívül való lesz előttünk, ha Isten- s az ő tökéletességeire, ugymint igazvoltára, bölcseségére s jószágára gondolunk. Isten igaz; mi az ő képének másai vagyunk, ő vezérelt minket az okosság és kijelentés útján, az igazság ösméretére s megkívánja tőlünk, hogy azt kövessük; mikép volna tehát képzelhető: hogy Isten az igazságnak leghatalmasabb védője ne legyen? Bizonyára úgy vagyon! s bennünk is gyönyörködik, minket is szeret, oltalmaz és segít az Ur, midőn annak hív követői vagyunk. Szent Dávid így szól: *Gyermek voltam megis vénhedtem, de sohasem láttam: hogy az igaz elhagyatott volna.* Épen így biztosít bölcsesége s jósága: hogy mindaz, valami emberi méltóságunkra, tökéletesedésünkre tartozik, valami csak erkölcsi örömlünk s boldogságunkat előmozdítja, mi bennünket hozzá emel: az ő kegyelmes védelme alatt áll s így bizonyára az igazság is. Folyamodhatnánk példakért a történet és szent könyv lapjaihoz, megállhatnánk az orosz-lánok vermébe s az égő tüzes kemenczébe vetett férfiak előtt, Dávid barlangjánál, melynek nyílását az Ur parancsolatjára a pók bekötötte, Pál és Silas börtönében: de hiszen minden lépésünkön, életünknek minden szempillantásában tapasztaljuk: hogy Isten az igazság védője s hatalmas előmozdítója. Felvilágosítja homályban tétovázó elménket, alkalmat szolgáltat az igazság gyakorlására, megmenti az ártatlant és saját hállójába ejti az igazságtalanul cselekedőt.

Ime, kh.! ez az igazság sorsa e földön: az erőtlének nem bíznak benne, a gonoszok gyűlölik és rettegik, a jók szeretik s követik, Isten pedig védelmezi és előmozdítja. Annak tudása és tapasztalása már: hogy az igazság ily hatalmas és örökkévaló pártfogás alatt áll: emelje fel a gyengéket s kétségeskedőket, erőt adván nekik, hogy legyen tántoríthatlan hitök és bizodalomuk abban, a gonoszokat pedig rettentse el álnok útaik követésétől és tétessen le velök minden fegyvert, melylyel az igazság ellen oktanul küzdenek. Mi pedig tartozzunk mindnyájan a jók közé, kik híven szolgálnak az igazságnak, szeretik s követik azt, érette nyugalmukat s életüket is készen feláldozzák, mikép Jézus a mi megváltónk a keresztfán. Erősítsen az igazság követésében, az érette való harcban annak meggondolása, hogy *így szeret bennünket az Ur* és segedelmével mellettünk áll. Soha egy lépéssel se térjünk le az igazság utáról s legyünk jó reménységgel, mert *az igazság megőrzi azt a ki utában tökéletes. Amen.*

Te pedig... 1 Tim. 6, 11.

Boldogok... Mát. 5, 6.

Mint a fecske... Esa. 38, 14.

Nyomorúság... Rom. 2, 9.

Minden erejével is... Péld. 11, 21.

Elesik az istentelen... Péld. 11, 5.

Gyermek voltam... Zsolt. 37, 25.

A igazság... Péld. 13, 6.

XVII.

Isten útja a Pünköstben.

Alapige:

Ez az a mi megmondott Joel profétától: léssen az utolsó időkben, (ezt mondja az Isten), kitöltök az én lelkemből minden testre; és profétálnak a ti fiaitok s leányitok, és a ti ifjaitok látásokat látnak, és a ti véneitek álmakat álmodoznak.

Csel. 2, 16. 17.

A megifjulás az elavulással, az emelkedés a hanyatlással, a feltűnés az eltűnéssel mind rendes feltételei s tünetényei ama nagyszerű életnek, mely a mindenségben, az örök bölcseségtől kiszabott törvények szerint, örökös folyamattal munkálkodik. Az élet elevensége, az erő munkája s a gondviselés nyilatkozása a természeti, történeti s lelki világban egyaránt, mindenkor nyilvánvaló, érezhető; és szakadatlanul foly az alakulás, a teremtés. De bár az ég seregeinek, örök rendjével, kékje- s fényével magasúl is felettünk, bár a korszakok tespedése- s hullámszásában az idő méhe észrevétlenül de biztosan érleli a születendő történetet, és Isten országa bűnök közt és setétben is szüntelen épül: mégis midőn az Úr kibocsátván lelkét, megújúlnak a föld minden határi, vagy megnyilatkozván az ég, Isten élőszava hallatik a Jordán felett, midőn az emberiség haladása nagy és szembetűnő győzelmet ünnepel, midőn köd- és homályból egyszerre bontakoznak ki az erkölcsi ország sugárzó tornyai:

ekkor a hatás erősebb, a jelenség meglepőbb és a gondviselés nyilatkozása mintegy csudaképen, fényes és nagyszerű tüneményektől kísértetve jelenik meg. Ily csudás jelenségek közt állott be ama Pünköst, melynek emlékezetét e mai napon szent érzések közt ünnepeljük. Nem első s nem utolsó, de bizonyára legnagyobb Pünköst. Isten a szükséges időben és végére-mehetetlen utai szerént kitölté az előtt, kitölti most és ezután is lelkét minden testre. Volt Pünköst, lesz Pünköst mind világ végezetéig; már a zsidók megülték a Pünköstöt a törvény kiadásának emlékére, de a jérusálemi vala a legfőbb, legfelségesebb, olyan minő Jézus megdicsőíttetése előtt nem lehetett és ezután sem lehet, mert Isten tanácsa szerént véghezment abban, a minél nagyobb, s az emberiségre nézve fontosabb nem történhetik: a keresztyén anyaszentegyház megalapítása, Isten országának felállítása e földön. Az apostoli Pünköstben Isten útja szerént és a szent leczke nyomán is, e következők tűnnek fel:

1-ör A teljes, utolsó idő,

2-or Az elküldött szent lélek, és

3-or A cselekvő emberek;

vizsgálódjunk renddel ezekről, és hasson meg bennünket a pünkösti lélek, elmélkedésünk- és ünnepszentelésünkben.

I.

Mi az elsőt, t. i. az időt illeti: a szent leczkében álló utolsó időkön nem kell valamely siralmas pusztulást, hallgatás- és setétségbe hanyatlást, vagy a világ elmúlását értenünk, hanem kell a dolgok addigi rendjének változását, átalakulását, mit azon időkhöz kötött s új életet jelentő ígélet is mutat: hogy t. i. akkor kitölti Isten az ő lelkét e világra; oly változást kell értenünk, minő éri a gyümölcsöt, midőn a lehullásra megéredett, a magot midőn megrothadván új növénynek ad életet, az embert midőn meghal;

Lucifer csillagát midőn futását végezvén alá kell hullnia az égről. Gyümölcs- és magnak, ember- és csillagnak ez utolsó ideje. És valamint az esztendőnek szakaszai észrevétlenül s természetesen mennek át egymásba: Isten utai szerint is csendesen, erőszak nélkül érik, lép közelebb a jövő s érkezik el utolsó ideje valamely fennállónak, hogy ez újnak adjon helyet; nem azért, mintha tán rossz volna, hiszen mikor keletkezett nem vaktában, hanem böles intézkedésből keletkezett, hanem azért, mivel immár megavúlt, korhadzik és a gondviselés czéljainak megfelelni elégtelen. A tavasz langyos melegének el kell múlni, hogy következék a nyár érlelő hévsége; a virágzásnak meg kell szünni a gyümölcsözés kedvéért. Ily értelemben eljön mindennek teljes, utolsó ideje, melynek sietését vagy hátrálását akarni: hiú erőködés, meg nem érteni balgatagság, mint nem érték a farizeusok, kérdezvén Jézustól: *mi az oka hogy tanítványid a régi vén emberek rendelését megrontják?* A régi rendeléseknek eljött utolsó ideje! Az időnek ezen megéredése elő-eljött kezdet óta s előjön mikor szükség ezután is, mert *a mi volt most is vagon, és a mi következik immár megvolt, és az Isten forgatja az egymásután következő dolgokat.* Az ó tudomány megújúl; a régi oltárok helyén más épül, új áldozattal és tisztelettel; az új bort nem szürik ó tömlőbe; elhagyja az emberiség az útat, melyen gondolkodása s cselekvésében oly sokáig járt. *A régiek elmultak, imé mindenek megújultak!* azt mondja a nagy apostol. És valjon van-e az újban jobb, a változásban nyereség? minden bizonynyal! ezt tagadni annyi volna: mint Isten utainak bölesességében, az emberiség haladásában kételkedni, s erővel béhunyni szemeinket a világosság előtt. Változás, ujulás utolsó idő volt, lesz és kell is lenni. Ilyet láttunk ama legfőbb, amaz apostoli Püünköstkor; Jézus megrendíté az ódon épületek alapját, világossággal szaggatta át a felleget, mely az eget elzárta a földtől; élete, tudománya s halálból lett feltámadása által megváltoztatta az erkölcsi világ ábrázat-

ját, új föld, új ég láttaték, s a megváltó mennybemenetele által bevégezve leendett a nagy munka Isten tanácsa szerint, de a gyarló emberi szívben hiányos volt még a hit, mindent meg nem bíró az erő, s köd ült az elméken, mit a tanítványoknak mesterökhöz intézett utolsó kérdése is bizonyít, s az isteni pásztor látta a félénk, remegő nyáj állapotját, melyben az eltávozása után leend. Ekkor, mivel közelgett az idő, hogy szent atyjához visszatérjen, és szükség volt immár, hogy testikép elbocsátván tanítványai kezét, a színről színre való közelség lelki közelséggé változzék, a látható vezérlet láthatlannak adjon helyet s a keresztyén hit ereje vezérje az életet; úgy intézkedett, hogy ritkább megjelenése által szokjanak tanítványi az elváláshoz, és hogy ama tíz nap alatt szívöket üresen és magokat elhagyatva ne érezzék: mennybemenetelekor a szent lélek felől tett világos ígéretében a várás, reménység erejét hagyá nálok; s ők imádkoztak, reméltek, munkálkodtak, új apostolt választottak az áruló Júdás helyett, vártak bizalommal, hittel; míg végre a nap eljött, az ígéret teljesült, s

Országos Széchényi Könyvtár

II.

Leszállott a szent lélek. Kitölteték az, mint kitöltetik Isten tanácsa szerint minden Pünkösztben, minden nagy s a világot érdeklő esemény alkalmával. De lehetnek kik azt mondják: midőn elkészült, megért az idő, az ember, ki ösmeret- és akarattal bír, intetve a jelek és sürgetve a szükség érzésétől, nem hajthatja-e végre a munkát a nélkül, hogy valamely láthatlan erő segítségére is szüksége legyen? alkalom, akarat és cselekvés nem elég-e? Bizonyára nem! ez oktalan felfuvalkodás volna, és bűn az isteni gondviselés ellen, melynek reánk vigyázása hajszálunk lehullásától legnagyobb történeteinkig, nemcsak megnyugtató és kedves, de segedelme kívánatos és szükséges: mert a nélkül emberi kellő végrehajtás nem lehet. Az alkalom és süker, az ember

és czélja közt tágas mélység áll, melyet csak a titkos és csudálatos égi segedelem tölthet be; alkalmas időben elhintjük a magot és nem tudunk róla többé, de munkálkodik a titkos erő, és midőn megtörtént az aratás, megtörtént azzal együtt a csuda is. Ne dicsekedjünk felettébb, mert *sem a ki plántál valami; sem a ki öntöz, hanem Isten a ki előmenetelt ad.*

Ha a történetekbe tekintünk és látjuk a dolgoknak csudálatos és váratlan fordulatát, sok iszonyú szándék meg hiúsultát, sok félelmes csomó gyors kibonyolódását, és megtörténését oly eseményeknek, melyek halandó számításra és erőn túl estek: át kell látnunk, hogy Isten útai szerint történt meg a világ valamennyi Pünkösztje, s mindannyiban az isteni gondviselés nyilatkozott. Bizony az utolsó időkben az Úr tölté ki a választottakra s általok az emberiségre lelkét, oly mértékkel, minőre szükség vala. Az erő, mely titkosan kitölteték, áthatott minden testet, szivet és elmét; a félnék felbátorult, a kemény meglágyult; a némák szólni, a vakok látni kezdtek; a fagyos izzóvá, a mozdulatlan elevenné lön; honnan? mikép? nem tudta senki, nem látta az erőt, de érzé, hogy ragadtatik. A szívek forróságában a mennyei tűz heve munkált, a felmagasztalt emberi lélek, bizonyosságot tön arról: hogy az isteni lélek igazság.

Az emberiséggel Isten lelke van szüntelen, és ha már világi haladása, művelődése- és boldogulásában, ha a földi társaság és haza megalapításakor is erős és fényes annak nyilatkozása: mennyivel inkább akkor, midőn a legnagyobb: Isten országának megalapítása hajtatik végre. Ez történt pedig amaz első keresztyén Pünkösztben; — csuda-e hát, hogy midőn a cél legnagyobb: a hatás is erősebb, a jelenység is felségesebb vala! A tanítványok *mindnyájan egy akarattal együtt valának, akkor nagy hirtelenséggel lön az égből mint egy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelté az egész házat, a melyben ülnek vala, és látának kettős tüzes nyelveket, és üle mindenikre azok közül, megtelének*

pedig mindnyájan szent lélekkel. Valyon megállhat-e itt ama világias magyarázat, mely az írás szavaiban, valamely nagyszerű égi háború leírását látja csupán? Nem! Hogy pusztá, s annyiszor látott természeti tünemény, a képzelődés bármily felhevülésében is, oly mély és tartós hatást tegyen, oly következményeket szüljön, milyeket a pünkösti jelenség tett és szült: nem lehető; Jézus halála s feltámadása, mennybemenetele s a szent lélek elküldetése, mint lánczolat foly, egy alapon nyugszik a váltság munkája- s az anyaszentegyház megalapításában. Ez az mit Joel proféta jövendölt: *az utolsó időkben kitöltök az én lelkemből minden testre*, Istennek lelke vala az. Minden Jézus ígérétenek teljesülésétől függött, s az meglön, a szent lélek kitölteték, hozván mennyei ajándékait: a vígasztalást, bátorságot, világosságot, az igazság ösmeretét, a meggyőződés és szabadszó hatalmát. Megszállá, megrendíté, lánggra lobbantá a szívet; — Isten lelke fegyverzé fel:

III.

Az embert, a tanítványokat, hogy cselekedjenek, és cselekedtek. Minden nagy történet s erkölcsi változás Isten útai szerént, de emberek által vagyon, kik egyedül lévén polgárai e földön az értelmi s kegyelmi országnak: illő és szükséges, hogy a legbölcsebb czél és akarat általok legyen megvalósítva, végrehajtva. Az Úr épített s rontat az emberrel, mint a természetben a napfény- s szélvészszel, a nélkül, hogy vakeszközül tekintené s szabadságától megfosztaná, sőt részesévé teszi az eseményeknek, s az égi sugallat, ihletés és segedelem az ember méltósága- s Istennel való rokonságáról tesz bizonyosságot. A halandók csak akkor szóltak és cselekedtek eleitőlfogva erőtéljesen, ha Isten lelkétől voltak ihletve, *így nem emberi akaratból származott régen a proféták profétálása, hanem a szent lélektől indíttatván szóltak az Istennek szent emberei*, valamennyi

Pünkösztben. Mózes vevén a Hórebbe Istentől a lelket és kiküldetést: kihozza Egyiptomból a népet; Jozsué ketté választja a Jordánt, megállítja a napot míg harczol és győz, s beviszi az Izráelt az ígéret földére. Salamon templomot épít; keresztelő János készíti az utat az Üdvözítő előtt; *Isten nagy dolgokat cselekszik vala Pál kezei által.* Kik veték Istennek lelkét: cselekedtek!

Ezt látjuk, és látjuk teljes nagyszerűségében az apostoli Pünköszt alkalmával; midőn szélvészben, kettős tüzes nyelv alakjában vevén a szent lelket az apostolok: szólni kezdettek mindenki által érthetően, csudálatosan; és már a szó, mely megrendített, hatott és győzött: cselekvés vala. Különösen Péter apostol, a többiek hitének és lelkesültségének is tolmácsa, emelé fel szavát; rövid és mesteri beszéde méltó volt a nap rendkívülisége- s dicsőségéhez. A Jézus felől való erős vallástétellel kezdi, bizonyítja Istentől lett küldetését; feltámadására nézve a zsidók nagy profétájának szent Dávidnak szavaira hivatkozik; mennybemenetelével szorosán összeköti a megígért szent lélek elküldetését; a vallástétel és hozzákötött szemrehányás ereje s igazsága által megrendítvén a szíveket: mély megindulást idéz elő, s az önként jövő kérdésre: mit cselekedjünk? ama határozott tanácssal felel, melyben élet, megtartatás foglaltatik: *térjetekek és keresztelkedjetekek meg mindnyájan, a Jézus Krisztus nevében a bűnöknek bocsánatjára, és veszitek a szent léleknek ajándékát, mert nektek lett az ígéret és a ti fiaitoknak s mindeneknek!* És mi történt akkor? örömmel vevén az ő beszédét, megkeresztelkedének és megsaporodának azon napon mintegy 3000 lélekkel. Így cselekedtek a szent lelket vett tanítványok; s egyetlen házban kezdődvén: tágabb tágabb gyűrűben terjedett el a keresztyén anyaszentegyház, dél, kelet és nyugot felé, mind az egész földön, közölvén a világoosság áldását minden testtel, minden néppel. A Pünköszt folytatva lön, az ihletett férfiak cselekedtek: predikáltak, gyógyítottak, kereszteltek,

mezeiket eladván, árát közrebocsáták; elszéledvén a világon: üldöztettek, hurezoltattak, halált szenvedtek, de mindenütt vallást tettek Krisztusról és terjeszték az evangyéliomot. Tanítván: befölték a jelent; profétálván: felfedték a jövőt, bátran mutattak ebben az avúlt intézmények romlása- s az evangyéliom nélkül való népek pusztulására; látásokban látták a napot, midőn Jézus neve hangzik minden ajkon és tudománya örökre diadalmas léssen.

Ime látjuk, kh.! hogy Isten célja a Pünköstben: valamely nagy és boldogító intézet felállítása; s hogy utai szerint megéri az idő, melyben szent lelkét kitölti, s ennek ereje által az emberek lelkesülvén: cselekesznek, a nagy munkát végrehajtják. — Az első keresztyén Pünköst is így történt, így állított fel a keresztyén anyaszentegyház e földön. Eme boldogító intézet tagjai lévén, fogjuk fel híven és buzgón rendeltetésünket; előjön életünkben is az alkalmas idő, midőn a lélek jelentkezik nálunk, cselekedjünk hát lélek szerint, terjesszük a jót, igazat s Isten országát; a tűz, az élet munkáljon bennünk; apostolkodjunk! Örök dicsőségű nap ez, ünnepeljük méltán! Kitöltetett a sz. lélek, lelkesüljünk! Oh mi véneink álmodjatok boldog álmakat, mi ifjaink lássatok fényes látásokat, amaz eljövendő napokról, midőn az éj egészen elmúlván: feltámad a hajnalesillag; a vallás, erkölcs és szeretet uralkodása alatt leszen új ég és új föld. Elenyészik minden zavaros, kétséges, ellenmondó; eltöröltetik minden könyhüllatás; és igazság és fény és boldogság lesz a világon. Amen.

Mi az oka... Mát. 15, 2.
A mi volt... Pred. 3, 15.
A régiek elmulnak... 2 Kor. 5, 17.
Sem a ki plántál... 1 Kor. 3, 7.

Valának mindnyájan... Csel. 2, 1—4.
Nem emberi... 2 Pét. 1, 21.
Isten nagy... Csel. 19, 11.
Térjete meg... Csel. 2, 38. 39. 41.

XVIII.

A kísértetről.

(Közönséges.)

Alapige:

Mi atyánk, ne vigy minket a kísértetbe!

Mát. 6, 13.

Védeni magunkat minden ránk jövő veszedelem és romlás ellen; félteni becsületünket, nyugalmunkat, életünket s általában mind azon javakat, melyek becsesek s drágák előttünk; eltávoztatni minden akadályt, melyek életünk, munkásságunk rendes folyamatját zavarhatnák és megakaszthatnák: ez nem csupán természeti ösztön, mely közös más teremtéssel is, nem csupán az önfeltartás magunkat érdeklő szózata, hanem magasabb, erkölcsi rendeltetésünkből folyó nagy kötelesség. A bölcs isteni gondviselés ugyanis, minden embert bizonyos állapotba s helyzetbe állított, hol munkálkodni, magának és övéinek épületére s hasznára lenni, az erkölcsi világ nagy és szent czéljait erejéhez képest előmozdítani tartozik. Mindenkinnek van saját küldetése, van helye hol szükséges, a végetlen láncolatban mindenki, bármi parányi szem, de bizonyára láncszem. Ha már a szükséges és köteles önvédelmet elmulasztjuk, nem előzzük meg és nem távoztatjuk el a fenyegető veszélyeket, ezek kétségen kívül reánk törnek, elfoglalnak bennünket, s erőnket megszibbasztva, csendességünket, munkásságunk rendét felzavarva: képtelenné tesznek hivatásunkat betölteni, kötelességünknek igazán megfelelni; mi bizonyosan sérelem és

kár magunkra, a mieinkre s az egészre nézve. Védeni, oltalmazni kell magunkat híven, annyival inkább, mert sok a veszély, számos az ellenség életünknek ösvényén. És a számos ellenség közt egy sincs oly erős és veszélyes mint a bűn, mely szünet nélkül ólalkodik, és kifáradást nem ösmerve ostromolja erkölcsiségünk bástyáját, s ha győz: a legmélyebb testi és lelki nyomorúságba sülyeszt bennünket. Álnok postája a csábítás, a kísértet, hogy hállóba ejtse a lelkeket, szélyel jár a földön; ott volt a paradicsomban, első szüléink körül, elmegyén ahoz, ki utolsó lesz az élők között, megjelenik nálunk is: kísér, vár, előz, lábainkhoz csúszik kígyóképen, szívünkbe lopózik kém gyanánt.

Védjük, oltalmazzuk magunkat a kísértettől! De miképen?

1-ör Míg távol van: készüljünk ellene okosan.

2-ör Ha megjött: tusakodjunk vele bátran.

I.

A kísértet elleni okos készület abban áll: hogy tartasuk lehetőnek minden szempillantásban megjelenését; szokjuk meg előre gondolatban s erejét ne kicsinyeljük.

A földi életnek egyik titka, kh.! abban áll: hogy tudjon az ember, azon állapotból, melyben van, józanon gondolni az ellenkezőre; ez a józanság megóvja a szenvedőt a reményvesztéstől, a boldogot pedig nem engedi elmerülni a világba, kétségtelen lévén előtte, hogy a dolgok változandóságánál fogva, ki reggel gazdag: estve szegény, ki ma szerencsés: holnap boldogtalan lehet, és semmi nem biztosíthatja számunkra azon javakat, melyekkel dicsekszünk. Így kell gondolkoznunk erkölesi állásunkról is; és bár ösmerjük a törvényt, helyes felfogással bírunk a jó- s rosszról, teljesítjük híven kötelességeinket, tisztán tartjuk kezünket s feddhet-

len, nyugodt lelkiösmeretünkből az önvádolás szava nem szól: még sem tanácsos, úgysis mindenkor hiányos kegyességünknel melengetni s altatni magunkat, mert valamint a pozdorjába esett szikra hirtelen gyuladást okoz: ugy valamely gonosz véletlen gyorsan előhozhatja a kísértetet, és felzavarhatja a békés állapotot; annyival inkább, mert az ismerettel s akarattal bíró valóságok erkölcsi fejlődéséből a kísértés nincsen is kizárva, s a világ csábításaival, sőt saját szívünk nagyravágyó- s bűnös vágyaival minden szempillantásban véghezviheti azt rajtunk; a megkísértést gyakran bölcs céljai szerint Isten se akadályozza, hogy erőtlen voltunkat velünk elősmértesse, kevélységünket megalázza, hitünk erejét megpróbálja, s jót hozzon ki számunkra belőle. *A különbéféle kísértetekben szomorúsággal illettetek, hogy a ti hiteteknek próbáltatása találtassék néktek, dicséretetek-tisztességtek- s dicsőségtekre.* Az igazak is, mint Ábrahám, Jób próbára tétettek; Simon Péter megrostáltatott; az Üdvözítőt is megkísérté a sátán. Tartsuk mi is lehetőnek magunkra nézve a kísértetet.

És miután lehetőségén nem kételkedhetünk: a mily természetes, hogy gondolkodunk róla, olyan szükséges a gondolkodás által előre megösmérkedni vele s megszokni azt; mert ha meg van természetünk azon erőtlensége, melynél-fogva a véletlen zavarba hoz, akaratunkat, erónket elzsibbasztja, a váratlanúl jövő gonosz megtántorít, sőt el is ejtethet bennünket: de meg van azon jelessége is, hogy az ember az idejében gyanított vagy épen várt csapás elfogadására férfiasan felkészül, mint a vitéz a harcra; és megbarátkozván a közelgő veszély gondolatával, erejét öszveszedvén: nyugodtan várja a küzdést, melyben távol lesz tőle a félelem és meghátrálás. Tudjuk továbbá, hogy minden fenyegetőben van valami ösmeretlen, valami kétséges, mely a szívet gyötrellemmel tölti el, s hogy e gyötrelemtől megszabadulni úgy lehet: ha eltökéléssel lépünk ahoz mi fenyeget, közlelöl megvizsgáljuk a mi rémit. Ha

valamiről, bizonynyal a kísértetről lehet ezt állítani. Azért mielőtt elérkezett volna: állítsuk magunk elé gondolatban, vizsgáljuk meg kétszínű ábrázatját, tapogassuk, nyomozzuk minden oldalról álnok útait és cselvetéseit, hogy ezek mintegy ösmértek s kitanúltak legyenek előttünk; képzeljük magunkat a legkétségesebb, legszorongatóbb helyzetbe és kérdezzük meg: mit tennénk ekkor? tanácskozzunk magunkkal; *mint a mély vizek, olyan a férfinak elméjében a tanács, mindazáltal a bölcs ember kimeríti azt.* Így cselekedjünk, így gyakoroljuk előre magunkat, hogy a kísértet készületlenül ne találjon, ösmeretlen és ijesztő ne legyen, el ne retentsen, meg ne ejtsen.

A okos előkészülethez tartozik az is: hogy ne kicsinyeljük erejét átalában s a magunkéval szemben. Mindnyájan gyarlók, esendők vagyunk; bűnös hajlandóságokkal születve, erkölcsi gyarapodásunkra alig ügyelve: nincs meg bennünk sem elég ösmerete, sem erős ohajtása az isteninek, és ha elbizakodás- vagy gondolatflanságból még inkább fedetlen hagyjuk mellünket a csábítás nyilai előtt: bizonynyal megsebeztetünk. Őrizkedjünk az elbizakodástól. *A ki magának láttatik állani, meglássa: hogy el ne essék!* A megvetett ellenség gyakran megcsúfolta az erős tábort; őrizkedjünk megvetni, kicsinyleni a kísértet erejét, mert valósággal nagy az. Körültünk leselkedik, szívünkbe fészkei magát, és kikémlelvén legtitkosabb vágyainkat s ohajtásunkat: azokból fonja a bálót, melyben megejtsen. Ha kell: édesget, ha kell: rémít; eszközül veszi a világ csillogó javait, a kincset, fényt, hatalmat, melyekre áhítozunk; vagy a gyalázatot, inséget és fájdalmakat, melyektől borzadunk; megzavarja értelmünket, a kötelességeket felforgatva állítja elénk, mint a fonákul mutató tükör. De ki tudná utait, cseleit, álnokságát! azért józanság és vigyázat, kh.! minden erönkre szükségünk van ellene, hatalma nagy és kicsinyleni azt: fél megveretés. Mint az eszes és vigyázó várparancsnok, az ostromló ellenség közelgésekor ott erősítetteti

a várnak falát, hol az leggyengébb: cselekedjünk mi is ekképen; ösmérjük fel gyengeségeinket s ott fedezzük magunkat legerősebben. A csábítást tartsuk lehetőnek, szoktasuk magunkat hozzá, erejét ne kicsinyeljük: ebből áll az okos előkészület, melyet egyesítnünk kell az uri imádságnak, szent leczkéül szolgáló, ama szives fohászkodásával: *Uram ne vigy a kísértetbe!* Így cselekedjünk, mert könnyebb eljöttét gátolni, mint a megérkezettet visszaverni.

II.

Ha azonban mégis nem marad el a kísértet: mihelyt jelenlétét és támadásait érezzük, szükséges bátran ellene állnunk, mert a kis hitiség épen úgy mint az elbizakodás meggyözetésünket vonná maga után. Hogy pedig a vele való tusakodás sikeres legyen: forduljunk magunkhoz, a kötelességhez és Isten segédelméhez.

Az ember, ki valamit tenni akar: rendesen meggondolja azt előbb, és csak miután az okosság javálja, a lelkiösméret nem ellenzi: mozdul meg az akarat cselekvésre, melyben soha sem czél az: hogy magunknak búsítása- és romlására legyünk. A csábítás is valaminek megcselekvése vagy elmulasztására akar venni bennünket, szükség tehát a teendő lépést előre szigorú vizsgálat alá venni, annyival inkább, mert — mint a csábítás neve is mutatja — abban a látszat a valóságnak; a hamis az igaznak mázát viseli, s az, mit ösztönzésére véghezviszünk, könnyen saját fájdalunk- s romlásunkra leend. — Forduljunk magunkhoz! vigyük az ügyet értelmünk elé, ez feloldja a bonyolult csomót, melyet a kísértet lábunkhoz vetett, elkülöníti az igazat a hamistól, megmutatja a válasz-utat, melynek egyik ága jobbra, másik balra, egyik az üdvesség-, másik a kárhozatba viszen; tanít jól eszünkbe venni amaz örök törvényt: hogy *ki mint vet úgy arat*; hogy a roszból jó, a gonosz tettből boldogság nem származhatik. — Ez hathatósan támo-

gatja az okosságot; a lelkiösméret is veled van, szólj ezzel és mindenre megfelel: az ember gyarló teremtés, nem szolgál-e ez mentségére, ha a kísértet elnyomta? Nem! De boldogok-e annyian a világon kik szavának engedtek? Nem! A szerencse nem adna-e kárpótlást a botlás fájdalomáért? Nem! Oh lelkiösméret, végre tán elhallgatnál örök szemrehányással, mardosással, ha megfelejtkezném magamról? Nem, soha nem! — Tusakodjunk erősen! nincs ok, mely a bukást mentené, nincs út, mely a vétkest örömlőz vinné! *Mikor szolgálai voltatok a bűnnek, micsoda hasznot vetetek abból?* kérdi az írás; *az istenteleneknek sátoruk sehol se léssen, és ostor száll reájok,* felel az írás. Álljunk bátran ellene a kísértetnek. Jussion eszünkbe Júdás, Ananiás és Safira sorsa; forduljunk magunkhoz: és fegyver lesz az okosság, a lelkiösméret, a karatunk hatalmának tudása, és az abba vetett bizodalom, mert az erős akaratnak semmi se lehetetlen. Nem lehet tehát nehéz, mi egyszersmind kötelesség is, tudniillik a munka, az erkölcsi cselekedetek lankadatlan gyakorlása, a tisztünkben való serény forgolódás, melyek hathatósan segítnék a gonosz vendég eltávolításában.

Mint feljebb láttuk: kísértetbe eshetünk minden vigyázásunk mellett is, de legtöbbször azért lep az meg bennünket s vész rajtunk erőt, mert megrestültünk a jóban, kötelességérzetünk meggyengült, erkölcsi tunyaságba merültünk; így a rendetlen kívánságok ápolására mintegy alkalmassá válik a szív, mely hasonlatos a földhöz, mindkettőnek teremnie kell valamit, mivelve s gond alatt becses gyümölcsöt, elhagyva s parlagon: gazt és bojtortjánt. Az erkölcsi henyeség: ágyvetés a gonosznak, ott hirtelen erőre kap, mert a hely kedvező; *Valyon a káka felnevelkedhetik-e nedves sár nélkül?* Munkásság tehát s erkölcsi foglalkozás, kísértetbe esett barátom! és megszabadúlsz a rád jött ellenségtől! Senki nem szolgálhat két Úrnak, az erény- és bűnnek nem adhat lakhelyet ugyanazon szív; műveld, foglald el egészen

lelkedet kötelesség érzet- és jó cselekedettel, hogy megfojtva s kiszorítva légyen ott a mérges növény a becses által, s a hamis az igaznak, a kísértet és bűn az erkölcsnek engedjék át örökre az uraságot. — Ne adj táplálékot a gonoszoknak és vége lész: *a fák midőn megfogyatkoznak a tűzön: megaluszik a tűz.* Minden időt és figyelmet, érzést és erőt fordíts, igaz, nemes munkára s megszabadúlsz a kísértettől; ne engedj szívedben üresen bármily parányi helyet se számára. Mentő hatalma van a nemes foglalkozásnak és az erény gyakorlásának; általa érzéseid, melyek talán már megzavartattak: rendbejönnek ismét, és szükségét sem érzed többé a bűnös vágyak betöltésének. Légy munkás, légy bátor, a kísértet, mint az éjnek idején bolygó tűz, azt ki előtte fut: követi, s az elől, ki merészen felé tart: visszavonul. Ne félj! *A ki jár tökéletességben, jár bátorsággal.*

És ha mindent véghezvittünk, hogy győzedelmünk teljes legyen a csábításon: folya mo djunk Istenhez segedelmeért! Vigyázzatok és imádkozzatok! így inti Jézus is az alvó tanítványokat. Bizonyára az Istenhez való közeledésnek: a buzgó fohászkodás- és imádságnak, mely lelkünket egészen általhatja, magában is csudálatos ereje, bátorságot kölcsönző hatalma van, s a csábítás ellen erős fegyverré lesz azon bizodalomban: hogy a mit kérünk, megnyerjük, azon hitben: hogy a megnyert segedelem által legyőzzük egészen a kísértetet. Jól esik tudnunk a küzdelemben: hogy *az Úr a szorongatás napján erősség, és nem hagyja azokat, a kik ő benne bíznak.* De nem is lehet ez másképen! Isten teremtőnk és gondviselőnk, töle van minden öröm, áldás és kegyelem, ő védi életünket és tartja a töredékeny cserépedényt; általa vagyunk mentve annyi fenyegető veszedelemtől; mi hát természetesebb és méltóbb, mint hogy ezeknek tapasztalása minden akadéinkban hozzája vezéreljen segedelmét kérni? Mindent véghezvihet, mert bölcs és hatalmas, véghez is viszen, mert kegyelmes. Nem kérünk csudát, hanem magunk is munkálkodunk, így

megtartjuk erkölcsi méltóságunkat; de a hozzáfolyamodásban bevalljuk erőnk hiányosságát, és bizonyoságot teszünk egyszersmind az ő nagy volta felől. Az Istenhez folyamodásban a kérés és hála, a segély szüksége s teljesülés reménye, az imádás és vallástétel egyesülnek. A kísértetben is tudjuk, hogy akaratjából vagyunk próba alatt, hogy megszabadíthat, hogy bizonyynyal meg is szabadít. Az evangyéliom ezt mondja nekünk: *Isten nem hágy titeket feljebb kísértetni annál, a mint elszenvedhetitek, sőt a kísértettel egyetemben a szabadulásra utat nyit.* Így a készüllet hiányait, a tusakodás fogyatkozásait kipótolja Isten segedelme, s mi győztesek leszünk a kísértet felett.

Előadtam egyszerűen, kh.! mikép kell védeni magunkat a ránk jöhető kísértet ellen, okos készüllet és bátor tusakodás által. Vegyétek elmétekbe a hallott igéket, és mind az kitől még távol jár, mind az kihez már érkezett az ellenség: kezdje meg még ma a készülletet és viaskodást ellene. Az okosság, lelkiösmeret, erős akarat, és Isten hathatós segedelme útasítják és segítik a szívesen harczolót, és minden lépten váratlan támogatást nyújtanak neki. Vigyázat, bátorság, hit! és a kísértet szégyennel hátrater, az erős pedig megáll és jutalma nagy lészen. Amen.

A különbféle kísértetekben... 1 Pét. 1, 6. 7.

Mint a mély vizek... Péld. 20, 4.

A ki magának... 1 Kor. 10, 12.

Mikor szolgái... Rom. 6, 20. 21.

Az istenteleneknek... Jób 8, 22.

Valyon a káka... Jób 8, 11.

A fák midőn... Péld. 26, 20.

A ki jár... Péld. 10, 9.

Az Úr a szorongatás... Nah. 1, 7.

Isten nem hágy... 1 Kor. 10, 13.

XIX.

H a t á r s é r t é s e k.

(Közönséges.)

Alapige:*Ne mozdítsd meg a régi határt.*

Péld. 23, 10.

Az emberiség rendeltetése: haladni, tökéletesülni, mi hogy mozgalom és rázkodás nélkül nem történhetik: könnyű átlátni, s a történet is arra tanít: hogy minden előbbre-haladás változásokkal esett. A gondviselés úgy igazgatja a világ sorsát, hogy az emberiségnek szüntelen legyenek reményei és törekvései, hogy a sikernek örüljön, tévedésén okúljon, hányatásában erősüljön; hogy minden embernyomnak dolga legyen saját ügyével; a nagy életnek szükséges elevensége örökké megtartassék, a munkásság és haladás biztosítva legyenek. A haladás igen természetesen okozza azon változásokat, melyekben egymást éri: az avulás és ifjodás, a rombolás és építés, a mint meg is van írva: *a régiek elmúlnak, mindenek megújulnak*. Van pedig minden időbeli törekvésnek és munkásságnak haszna; így, akár a századok tapasztalását mellőzni, a régiek bölcsességét nem tanulni, a multtól örökség gyanánt maradt kincsek becsét kicsinyleni; akár előbbremenetel nélkül azok mellett maradni s tétlen csudálásukba merülni el: egyformán káros tévedés volna; és midőn az emberiség bont, alkot, változtat, a régi ösvényt másfelé csapja, tisztos omladékok köveiből új alkot-

mányt emel, boldogításában saját bölcsesége szerént jár el, a kilátást tágítja, a mozgást szabadabbá teszi... midőn, mondom, ezeket mivel: csak rendeltetése szerint cselekszik. És tagadhatjuk-e a haladást? lehet-e okunk kis hitűségre a pillanatnyi szünetelés, sőt ugy látszó hátra esés miatt? Nem lehet! Megezáfolnak bennünket a kifejlett tudományok, a csudálatos felfedezések, az új eszmék s intézmények, a felfogás tisztultsága, az emberies gondolkozás, az élet. — Azért a haladás végett szükségesek és természetesen a változások, a mult kezei által lerakott határkövek megmozdítása, kiebb és beljebb helyezése. — Vannak azonban, kh.! régi határok, melyek szentek, változhatlanok, melyeknek megsértése, határköveinek kimozdítása soha nem történt és történni nem fog sujtó és fájdalmas következtések nélkül. Ezen határokról akarok én ez órában előtetek beszélni s azt mondom a szent leczke szavaival: *Ne mozdítsd meg a régi határt*

A természetben,
Az emberi társaság- és
Az erkölcsi világban.

Ne mozdítsd meg a régi határt a természetben! Emez intést távolról sem kell úgy érteni, mintha az ég és föld határainak, az állandó rendnek megváltoztatásától akarná visszatartóztatni az embert; ez képtelenség volna, miután arra ugy is tehetetlenek vagyunk. Azt csak a mindenható Isten cselekedhetné, *kinek beszéde által lettek az egek, és az ő szájának lelkével minden ő seregei; ki teremtette a tengert; a szeleket ő követévé tette és szolgáivá a lángoló tüzet; ki fundálta a földet az ő oszlopin, mely soha örökké meg nem mozdul.* Azonban ugy se kell magyarázni ama tilalmat, mintha nem volna szabados a természet törvényeit kutatnunk, erejét, tulajdonságait saját céljainkra fordítanunk, munkásságát határok közé szorítanunk; hiszen az

Isten képét viselő embernek dicsősége az: hogy a tudomány által csudákat mível a természetben, követévé teszi a levegőt, szolgáljává a párát, a lángoló tüzet. — Az intés értelme ez: ne mozdítsd meg a régi határt azon viszonyra nézve, melyben a természettel, mint ennek része és szülötte állasz; mert bár a bölcsek szerint a teremtés első felszabadította vagy: mégis a természet, a szükség törvényei alól csak a halál, ez is csak egy részben, old fel. Fájdalom, hogy ez intés hangos ismételése annyira szükség van, miután az ember, természettel ellenkező életmódja által, mindennap oktalan határsértést követ el, mindinkább elfordul, messzebb távozik, mint pártütő gyermek, eredetének oka-, ama szülőanyától. Nem tartom szükségesnek, kh.! a természettel ellenkező életmód egyes kicsapongásait részletesen előszámlálni, hiszen ösmeritek és gyakran hallottátok, midőn egész erőmből ostromoltam és kárhoztattam azokat; de e hely szentségével sem hiszem öszveférhetőnek kiterjeszkedni mindazon undorító visszaélés- és utálatosságokra, melyeket az ember e tekintetben elkövetni szokott. Utasítlak benneteket a gondolkodás-, a tapasztalat- és példákra. A nappal ébrenlétre; az éj nyugalomra rendeltetett; a világosság ébresztője a kedv- s erőnek, a setétség dajkája az álomnak; de az emberek felcsereélni, visszaforgatni szokták a nappalt és éjet, a természet minden teremtésnek meghozza, kimutatja illendő és szükséges táplálékát, és az ember rontó, kábító, butító eledeleket s italokat áhít; derültség helyett mámort keres, gyönyörködései gyakran nemtelenek, erőszakoltak, vágyának kielégítése képtelen, ocsmány, lázasztó. Nincs természetesség, nincs mérséklet, hanem helyettök mindennapi a természeti határoknak oktalan áthágása, megsértése, melylyel együtt járnak aztán a nyavalyák új és rémítő nemei, érdektelenség minden szép és jó iránt, elmeháborodás, öngyilkosság.

És mit mondjak a nemzedékről? Meglátja a napot, nevelkedik a világ új polgára, ki bűnben fogantatott, és a

szülék álnokságát hozván örökségül: lézeng mint az árnyék, testben gyenge, lélekben erőtlén, ő holt-eleven. Nem vétkezett és már büntetve van, élő szemrehányás és átok az elődökre, felnevelkedést nem-erő csemete; benne a jövő meggyilkolva van. Ime a határsértés következése: látogatás harmad és negyedízigitlen. Ne mozdítsuk meg a régi határt azon viszonyra nézve, melyben a természettel állunk, inkább járjunk ékesen, nem dobzódásokban, részegségekben, nem ágyasházban való bujálkodásban és mértékletlenségben. Ezekén kívül kerüljünk bármi úton-módon történhető határsértést, minden oktalanságot, erőszakot és támadást a természet ellen, mert hasonló cselekedetben bizonyára megcsúfoltatva, megbüntetve lennénk.

Ne mozdítsd meg a régi határt az emberi társaságban!

Minden időben találkoztak nyugtalan elmék, melyek a társaság kebelében letett határköveket, különböző okok-, legtöbbször elégedetlenségből meg akarták bolygatni. Tagadhatlan: hogy minden társasági szerkezeten felette sok a javítani való, de meg kell gondolnunk: hogy emberi intézményeink nem is lehetnek tökéletesek, és bár megtörténik, hogy a bíró elítéli az ártatlant és felmenti a bűnöst: mégis az igazság birodalmában régi határkövek a törvények, melyek iránt tiszteletlenséget mutatni vagy egyenesen ellenük támadni, így mások bizalmát csökkenteni bennök és elősegíteni a kihágásokat: bűn, ama kövek mozgatása határsértés. Veszélyes volna saját kényére hagyni a társaságot, és a bölcs, igazságos hatalom: jótétemény az emberiségre; és midőn függetlenség-, szabadságról beszélsz, azokat, kiknek beszélsz, tanítsd meg egyszersmind: *betekinteni a szabadság tökéletes törvényébe*, hogy határháborításba ne essenek. Sokan hirdetik az egyenlőséget, igaz is, egyenlők vagyunk Isten előtt, mindnyájan az ő képére teremtettünk, célunk

egy; csak az erény mindenikünk méltó ékessége; de mely erőszakos magyarázatot szül ama hirdetés, mint felkölti a szenvedélyeket, az elégtelenséget, mily utat nyit a kötelesség-mulasztásra! Bizony mindenkor lesz gazdag és szegény, hatalmas és ügyefogyott, nagy és kicsiny, emberi nivoltunk és Isten akaratja szerint, ki a czédrust és az izsopot teremté. Ne akarj egyet is megmozdítani azon határok közül, melyek a társaságban bölcs czélokból állítvák; ne idézz elő abban meghasonlást, rendtelenséget és ok nélküli háborgást; őrizkedjél az öszveköttö kapesok elszaggatásától. Legyen állandó tiszteletben: az ember, a személyes érdem és nagyság, legyen a közös és magános, a belső és külső tulajdon szentsége! Vannak az emberiségnek külső viszonyaira nézve is oly féltett tulajdonai, melyeknek veszélyben forgásakor, a legnagyobb elpuhultság-, közönyösség- és sülyedésnek közepette is fellobban a bátorság hamvadozó tüze, és kész cselekedni az akarat. Eme féltett tulajdonok közül való a föld, a mező, melyet az ó törvény tilalma szerint nem volt szabad örökösen eladni; melynek határaiba, ezeknek sérthetlenségét ábrázolván, külön védő Istenséget képzelt a régi világ; és városok, tartományok sok éven át tartó véres hadat folytattak egymással határháborítás miatt. Valóban nem is lehet csudálni az ember illetén ragaszkodását a földhöz, ebből vette eredetét, nyeri élelmét, ruházatát, mindenét, beleplántálja árnyék- és gyümöles-adó fáit, rajta építi hajlékát, melyben megpihen, ott telnek le napjai, s végre annak kebelébe tér a végső nyugalomra. Méltán drága tehát a föld az embernek és nagyot mer, ki áthágja eme parancsolatot: *a te felebarátodnak határát el ne foglald, a mely határt vetettek a régiek a te örökségedben.* És tovább menvén, kh.! azon föld, melyen valamely nép megtelepült, és századok lefolyása óta lakik, melyet nemzedékről nemzedékre vérenek hullásával oltalmazott és tartott meg, hol az ösök sírjai állanak: h a z á n a k neveztetik, e névre feldobog a szív, és sokszoros becsben, sérthetlen-

ségben tűnik fel minden porszem; és ha a gondviselés által örökségül adott *tejjel és mézzel folyó földön*, azt hallaná a nép: *most kelj fel, menj ki e földről!* életét sem tartaná drágának és Joel profétával a beteges is azt mondaná: *erős vagyok én!* Szent a birtok, a föld, a haza! A haza, melynek hantjai alatt kívánta nyugvását a messzeföldön haladók Jákób, melyért Nehemiás úgy epedett és lángolt! De csupán földben áll-e a hazai örökség és kincs? Nem! az ősi szokások és erkölcsök, a multak nagy emlékei, a századok által megszentelt intézmények, a remény, a meggyőződés mind azon féltett tulajdonhoz tartoznak, melynek háborgatása a legérzékenyebb határsértés. Őrizkedjél megmozdítani e régi határt, hazafi és idegen, világbiró és kicsiny!

Ne mozdítsd meg a régi határt az erkölcsi világban.

Bármit beszél a világi bölcsesség, mely nem a léleknek bölcsesége, bármint akarja saját rájárára vonni az emberi hiedelmet és meggyőződést, becsét, méltóságát leszállítani, eltörölni iparkodván mindennek mi nem testi, mi a láthatón és tapinthatón felül van: fennáll mégis, kh.! ama magasabb lelki ország, melynek tagja minden kötelessége- s rendeltetéséhez hű ember; és valamint az egyest az élet szövevényei között nemesebb érzései űtasítják: úgy az egészen meglátzik az erkölcsi hatalom, mely éltet, melegít és egyedül támogat sok ingadozó emberi intézvényt. E vallástalan, kegyelet nélkül való korban, midőn a legfelsőbb, legszentebb igazságokat is kétkedő, tagadó, gúnyolódó elmék ostromolják értelem és szemérem nélkül: uralkodik az erkölcsi világ örök törvényeivel, melyeknek sérthetlenségét tagadni vakmerőség, határköveit mozgatni tilalmas és veszélyes. Az, mit az Úr rég mondott: *felbontották Isten törvényének határát, de kiontom rájok mint a vízözönt az én búsulásomat:* minden időre szól, melyben nevetik az erényt, lábbal tapod-

ják a mi szent, porba vonják minek magasan kell állnia, s megbolygatják az erkölcsi világ határköveit. És valyon mi czélja lehet: ki a világot a setételt, a jót a gonosszal, az igazat a hamissal öszvezavarni akarja? ki a szívet szeretés helyett gyűlölni, hívés helyett megátalkodni tanítja? ki arra törekszik: hogy csak a földön jártassa és az égre soha ne emelje szemeit az ember? S ha ezeket megeselekedhetné, ha mindent összebontana, felzavarna is: valyon javítna-e az emberi állapotokon? Teljességgel nem! ki így cselekszik: határháborító, s ti mindnyájan *meglássátok, hogy valaki ne legyen oly, ki bennetek zsákmányt vessen, az emberi bölcseségnek és hiábavaló tudománynak általa.* Legyenek szentek és sérthetlenség mindenha az erkölcsi határok, melyeknek tisztelete el nem avúlhat; nem mondja-e Mózes után a nagy apostol szent Pál: *tiszteljed a te atyádat és anyádat, hogy jól legyen dolgod és hosszú életü légy e földön.* Ne tévelyegjünk! a hit és isteni igazságok szövétneke világol előttünk, ösmerjük az utat, a czélt, a határt, meg nem ütöközhetünk. — Hallottuk a mi megmondatot: *életet és halált adtam előtökbe, áldást és átkot;* választhatunk erkölcsi szabadságunknál fogva, mely ösztönöz és tartóztat egyszersmind, *mert a fizetés léssen kinek kinek az ő útai szerint;* tudjuk hogy a gondviselés örökös szemei virasztanak felettünk megszűnés nélkül, és ez, a világ hányatásai, szenvedései közt, melyeket az Úr bocsátott reánk, megnyugvást kölcsönöz; nem félhetünk a sír sötétségétől, mert eloszlatta azt a halhatatlanság boldog hite, melyben elalszunk és álmaink után megnyílik előttünk a tisztán-látás, zavartalan boldogság és végnélküli élet országa, — ez már a földön felemelkedést ad érzelmeinknek, lelkünknek; s mindezek egygyé olvadnak, biztosságot nyernek ama tántoríthatlan hitben: Van Isten! — Ki e magas és szent igazságok ellen támad, ki azt kiáltja: reménységed: álom, erkölcsöd: szokás; szabadakarod a vértől függ, a vaksors kezében vagy, szemeidet örökre behunyod a sírnál! az

erkölcs birodalmának szent és sérthetlen határköveit ingatja, melyeknek kimozdításával kimozdulna sarkaiból a világ és feneketlen zűrzavar örvényébe zuhanna. Vakmerő határsértő! kezeidet tenmagadra, az emberiség nyugalmára emeltesd, egyszersmind az erkölcs és a teremtő ellen lázadtál; eszmélj! Istentelen, ki amaz igazságokat tagadja, és csak a bolond szól így az ő szívében: Nincsen Isten!

Kh! őrizkedjünk gondosan az elészámlált határok minden háborításától. A változtatás és előre haladás szépen öszvefér azzal, hogy azon mesgyéket, melyeket a természet, az emberi társaság és az erkölcsi törvények sérthetlenségnek mondanak: által ne hágjuk; a legszentebb isteni igazságokat, melyekből egy betű se veszhet el, kevélyen, világi értelemben bírálni és sarkaiból kivetni akarni: az igaz bölcsességhez, a lélek világosságához, a belső tökéletesüléshez nem tartozik. Tartsuk szenteknek azon határokat, melyek ilyenek, annyival inkább, mert ezek egymást érintik, és megháborításuk által kétszeresen tesszük bűnösökké magunkat; ki rendetlen, kicsapongó élete által a természetet megsérti, megtagadja: botránykozására van az embereknek is; ki a házassági kötelék szentségét lelkiösméretlenül megtapodja: vétkezik a polgári társaság és az erkölcsiség ellen is. *Valaki vétkezendik egy dologban: az egész törvénynek megromlásában bűnös.* Legyen azért elménk tiszta, szándékunk erős, minden cselekedetünk kifogás és egész életünk vádolás nélkül való. Amen.

*Az Úrnak beszéde által... Zsolt. 33,
95. 104.*

Ékesen járjunk... Rom. 13, 13.

A te felebarátodnak... 5 Móz. 19, 14.

*Felbontották a Juda fejedelmei...
Hos. 5, 10.*

Meglássátok... Kol. 2, 8.

*Tiszteljed a te atyádat... Eféz. 6, 2.
3.*

Életet és halált... 5 Móz. 30, 19.

Valaki vétkezendik... Jak. 2, 10.

XX.

József álma.

(Újkenyéri urvaesorakor.)

Alapige:

Láta József álmot, melyet megbeszélett az ő bátyjainak: Halljátok meg, kérlek, az én álmomat, melyet én láttam. Ime kötiünk vala egy mezőben kénéket és ime az én kévém felkele és felállta és a ti kévéitek az én kévém előtt meghajolnak vala.

1 Móz. 37, 5. 6. 7.

Sajnos tapasztalás az, kh.! hogy a mint teljesednek az ember ohajtásai, a mint ereje, külső tehetsége gyarapúl és a hasznos, boldog élet eszközei nevelkednek kezében: úgy rövidül bölcsesége, szaporodnak botlásai és szerencsésebb állapotja sok veszedelem okává lészen. Nincs ki ne keresné a kedvest, a jót, és az ezekhez vezető úton kész ne volna egész erejével küzdeni az akadályok ellen; de oh emberi gyarlóság! midőn minden megnyerve van: maga lesz az ember gát abban, hogy boldog legyen; akkor a kedvező környülállás- és alkalomnak, melyet tán áron vett vala meg, többé nem fogja fel egész becsét; a kezébe szolgáltatott áldást és eszközt, a gondviselés jóakaróját nem tudja czélosan, bölcsen és háládatosan használni, hanem indulatainak szabad csapongást enged; a gondatlanság-, telhetlenség- és felfuvalkodásnak ad szállást szívében, hol aztán azok az ő saját romlására lésznek. Így van ez sok dologban, kh.! és valyon nem úgy lesz-e azon áldásokra nézve is, melyek a

lefolyt aratás által kezeinkbe lönek szolgáltatva? Bizony féltő: hogy a nyert jótéteménnyel a használat, az érzés és cselekedetek nem állandanak méltó öszhangzásban és több leend az oktalan ki helytelenül, mint a bölcs ki helyesen fog élni a nyert jóval, mikép a József által látott álomban, Jákob fiai közül, kik ugyanazon mezőben aratának: csak egynek kéréje emelkedék fel, míg tizenegyé a földre hajolt vala. Mi volt különben ezen álomnak jelentése és mikép teljesedett az be: a József történetéből mindnyájan ösmerjük; de legyen szabad ez órában elmélkedésünk célja szerint használni fel ama képet, állítván: hogy egyik arató kéréje lehajlik, másiké felemelkedik ma is, nem álomban hanem valósággal; vagyis: némely ember kezei által méltatlanul porba esik, a másiké által becséhez méltó használásra emelkedik az áldás. Jertek azért, kh.! vizsgálódjunk ily értelemben ez ünnepélyes alkalommal és kérdezzük

I.

Kiknek kéréje hajlik a földre? felelet: a természet adományát oktalanul használóké, milyenek: a fukarak, pazarlók, dobzódók és a kik istentelen végekre fordítják azt.

Ha ösméritek, kh.! az örvényt, mely mindent magához ragad, benyel és semmit se ad vissza: ösméritek a fukart kinek kezeiben igazi céljától elvonatván, eltűnik Isten áldása hirtelen és nyomtalanul. A vagyon öröme, a világi tehetség jótettek végbevételére adatik, de a fukar nem szerez örömet senkinek és távol van minden erkölcsi cselekedet gyakorlásától, midőn mindarra vagyonában oly hatalmas eszközzel bír. Fukarságával egyenlő telhetlensége, melylyel mondja: *az én gabonás csüremeimet elrontom és nagyobbakat építek és azokba takarom az én jószágomnak minden hasznát és az én javaimat*; s midőn így cselekszik: az ő esürének nagyobbodása, jószágának öregbedése nem javára, sőt

kárára van felebarátainak, mert ő hasonló ahoz, ki ok nélkül felfogja s megrekeszti a patak vizét, és sem maga hasznát nem veszi, sem más mezejére folyni nem engedi azt. Háromszoros lakat van a fukar kamaráján és szívéen s nincs azokhoz út, fel nem nyitja kiáltás, könyörgés, inség vagy közügy; gyűjt hogy gyűjtsön, takar a penész-, moly- és romlandóságnak. Látni való: hogy kéréje a földre esik, nála méltatlan kézben van az áldás, mert abból se másnak, se magának nem szerez örömet; a nyomorult: éhezik, fázik, rongyoskodik; gazdagságában szűkölködő, kincsei mellett koldus, szerencséjében szerencsétlen; azt mondja bölcs Salamon: *mikor valakinek ád Isten gazdagságot és nem él vele: ez nagy hiábavalóság és gonosz nyavalya!*

A fukar mellett, mint ennek ellentéte a pazarló áll, kinek kéréje szintugy a föld felé süllyed; ki ugyanazon vád alá: az Isten áldásával való oktalan élés méltó vádja alá esik. Ugyanis, míg a fukar mástól mindent megtagad s magát nem boldogítja: a pazarló mindenétől megváltván: másnon nem segít és nem tesz helyesebben amannál. Találkozhatik azonban, ki állításomra azon megjegyzést teszi: hogy míg a fukarság szennyes bűne semmi által se szépíthető: a pazarlásban van valami, jóllehet elfajzott nagylelkűség, hogy az gyakran a szíves indulat gondatlan túlradásából ered és az elvesztegetett jónak valaki mégis veszi hasznát; azonban ezen ellenvetésnek minden nyomossága elenyészik, ha meggondoljuk, hogy csak a helyén, okosan és szeretetből közlött adomány érdemli a felebaráti segedelem nevezetet és csak ennek van igazi becse; míg a pazarló: számítás, okosság és nemes indító ok nélkül csak elszorja javait, melyek gyakran szükségtelen helyre és méltatlan kezekbe esnek, és történetes, oktalan közlésökben nincs semmi érdem, nincs semmi nagylelkűség, mert a pazarló nem azon tudattal veszteget hogy másokon segít, hanem áldozik nemtelen szenvedélyének és egyébren semmi gondja nincsen. Feltéve továbbá: hogy a pazarló némelye-

ken segített, valyon kevesbítette-e a szűkölködők számát, és az inséget? épen nem, mert ő maga jutott, olykor népes családjával, szegénység- és nyomorba; ez menthetlen bűn, nem jó cselekedet, mert ha valaki magát kifosztja, *ha az öveiről, házanépéről gondot nem visel: a hitetlennél alábbvaló!* Említsem-e a pazarlásból származó zavart, kötelesség-mulasztást, becsület-vesztést, elsüllyedést? Bizony Isten áldása a vesztegetőnél is czéltalanul elvész.

Következik a *dobzódó*, kinek szent Pál apostol kifejezése szerint: *Istene az ő hasa*; ez sem méltóbb a nyert áldásra, mint akár a fukar, akár a vesztegető. A természeti szükség sürget: hogy elégítsük meg magunkat és erre nézve mintegy kínálkoznak a föld gyümölcsei; a természet ezer áldásával terített asztalként áll előttünk és *az igaz eszik is az ő kívánságának megelégedéseig*; sőt a mindennapi egyszerű táplálkozáson kívül meg van engedve: hogy olykor magunk- és felebarátainknak vendégséget készítsünk, melyben az eledelek- és italokkal élés örömet, gyönyörűséget ad; de midőn nem azért vagyunk, hogy csak együnk: a föltekezést tenni czélul, arra törekedni, azért élni egyedül: nem más, mint a természet áldásainak állati használása, magunk megalacsonyítása. Bölcs rendeltetése van minden fűszálnak, minden búzaszemnek; az ember a tápláló eledelek okos használása által kifejlik; szép, nemes alakot nyer, minő a teremtés koronájához illik; izma erős, akaratja kész; gondolkodása világos lesz, és kedvvel, sikerrel végezheti minden kötelességét és helyesen felelhet meg mind földi, mind égi rendeltetésének; de a *dobzódás* által puhává, tehetetlenné válik; értelme s akaratja álmosságba esik, testi s lelkiképen beteg, nyomorult lészen, és az emberi nevezetre alig, azon áldásra pedig, melylyel oly méltatlanul élt: épen nem méltó; az ilyennek kévéje, melyet aratott, a földre esett és ott maradt. Vigyázzatok! *megoltalmazátok magotokat, hogy valamikor meg ne nehezdjék a ti szívetek dobzódásnak miatta!*

Fájdalmas dolog, kh.! hogy alig fogyunk ki azoknak előszámlálásából, kik érdemetlenek az aratás hasznára! Ilyen az is, ki erkölestelen czélokra szánja s fordítja Isten adományát. Ha a fukar, pazarló s dobzódó bűnös, mint ugy is van: mennyivel inkább az, ki a földi jót gonoszra fordítja; azoknál méltatlan, ennél erkölestelen kezekbe jut; amott haszon nélkül elvész, itt tűz és fegyver lesz mások megrontására az áldás. Az erkölcs parancsolatai, Istennek minden szempillantásban érezhető jósága s azon kegyelmes intézkedései által, hogy még a roszban is javunkat czélozza: hathatósan indíttatva lehet az ember arra, hogy minden kezében lévő eszközzel csak jót, nemest, erkölcsit vigyen véghez, és erre nézve egyik alkalmas eszköz a tehetség, földi vagyon; mily istentelen tehát, ki azt épen ellenkezőre, erkölestelen czélok elérésére fordítja! *ki megvetvén az ő hállóját, vermet ás a más lelkének.* Az ilyennek keze által földre esik a kéve, sárba keveredik a becses kincs, midőn ezáltal a tisztaság megejtése, az erőtlen öszvetiprása, az igazság elfordítása, a mások felett való irgalmatlan uralkodás, megvesztegetés, és annyi szemtelen, nemtelen, erkölestelen szándék vitetik véghez. *Az istentelennék gazdagsága bűnre vagyon.* Így, míg a boldogítás és jónak eszközlése helyett könyvet facsar és szenvedést idéz elő a vagyon: az istentelennék védbástyája lesz egyszersmind, mely megé gonosz tetteinek következései elől rejtezik. Mindez ellenkezik Isten akaratjával, ellenkezik a czéllal, melyre adatott az áldás, és a nemtelen szándékú ember kezében, mind gonoszúl elvész, mind sokakat elveszít.

II.

De fordítsuk most szemeinket a képnek setét oldaláról a világos felé, és vizsgáljuk meg: ki az, kinek kévéje felemelkedik? Az áldást okosan használó: ki magát és hozzátartozóit boldogítja, köteles-

ségét lerójjja, a könyörületet gyakorolja és a lelki oltáron is áldozik abból.

Kicsiny de szent hely a család, kh.! és ha békesség, szeretet s illendő jólét lakik kebelében: legalkalmasabb, nem zajos, de tiszta és tartós boldogságot adni az embernek; és bármily nagyravágyó volt is valaki, bár meddig járt a világ magaslatain: végre erős vágyat érez oda térni vissza, honnan elszakadt: a gyermekkor szép emlékezéseivel teljes család ölébe. Említém: hogy a többek közt szűkölködéstől ment állapot, illendő jólét szükséges a család boldogságára s innen, nem lehet szentebb kötelessége a férfinak, mint munkásságának gyümölcsét, a természet adományát egyrészen házanépe s így saját boldogítására is fordítani; ki így cselekszik: felemelkedik annak kéréje, helyesen használja fel az áldást. Mily öröm- és megelégedéssel dobog a családapa kebele azon gondolatban: hogy övéinek él, hű ápolgatója azoknak, kiket Isten neki adott s gondjaira bízott; hogy képes neveltetésükre, és mint munkás polgárokat, jó keresztyéneket bocsáthatja ki egykor szárnyai alól! hogy fáradozása és a nyert javaknak okos használása által szert tett nem csak ama szerény függetlenségre, hogy mentve van az adósság nyügeitől, a mások kénye alatti görbedéstől: hanem az örömeik, vídám órák nyájas szava is gyakran hallik boldog fedele alatt, és a böles szavai szerént: *az ő ruhái fehérek és az olaj az ő fejéről el nem fogyatkozik*. Nagy boldogság a mieink boldogítása, és az áldás, mely arra fordítatik: méltó helyén van. Ezt cselekszi az okos a természet adományai által s ezen kívül

Más kötelességét is híven teljesíti. Tudja jól: hogy bármily tiszteletre méltó hely a család, nem zárja magába az élet, munkásság és kötelességek egész foglalatját, s reá, mint polgárra, keresztyénre s hazafira tartozások néznek, melyeknek lerovása szemei előtt nemcsak szükséges, de kedves is. A polgári társaság, formáló és nevelő intézeteiben, az életre szükséges képesség- és ösmeretekkel nem

csak megajándékoz: hanem alkalmat is nyújt kebelében sikerrel használni azokat; tért nyit igyekezetünk, ügyességünk és értelmiségünk kimutatására, és a polgári becsület tisztos koszorújával fonja körül homlokunkat; azon kívül oltalmaz, segít és őrt áll biztosságunk felett. A vallás, kebelén hordoz a bölcsőtől a koporsóig, vigasztal, erősít, áld, földi törekvéseinknek nemesebb irányt kölcsönöz, kiegészíti bennünk az embert és Isten országának tagjaivá nevel. Mindezt, a társaság becsét, a vallás szentségét ösméri az áldás hű sáfára, valamint azt is tudja: mit jelent e nagy szó haza? s kötelességét minden irányban híven teljesíti. A magunk és mieink boldogítása mellett, érezni mélyen, leróni híven azon kötelességeket, melyekkel a társaság, vallás és haza iránt tartozunk: ez a nyert áldás hasznos végre fordítása, a kévének felemelkedése; mely léssen továbbá

A jótétel gyakorlása által. Ugy van, kh.! az a ki a végbement aratásra nézve Józsefhez és nem bátyjaihoz hasonlítható: a fentebb mondottakkal egyenlő erejűnek tartja a felebaráti szeretet parancsolatját és igyekszik ennek is eleget tenni. Ama parancsolat pedig az adakozást, könyörületet köti szívünkre s a nyert gazdagságban könnyűvé válik a teljesítés. Igen, sőt úgy látszik: mintha nem is lehetne máskép, mint, hogy a kin Isten áldása van: legyen áldása másoknak; ki vett: adjon; ki erős: könnyítsen; ez oly természetes, mint emberi! Kizáró tulajdonnak tartani hát a terhes kévéket, melyekkel valaki az aratásnak idején csűrét megtölté: nem keresztyéni gondolkodás; ott van azoké is, kik nem arathattak, és ha tőlök illető részöket megfogjuk: érdemetlenek vagyunk arra is mi reánk néz, s bizony kövé válik nálunk a szegény elfogott kenyere, s a magban, melyre éhezök várnak: élő, kiáltó vádolást és büntetést rejtegetünk kamaránkban; *a ki búzáját bészorítja: átkozzák azt a népek; Istennek áldása léssen pedig a kiadónak fején.* Eljönnek a szegények, kik Istennek kérnek kölcsön; az

árvák, özvegyek, nyomorútlak s véletlen szerencsétlenség által látogatottak, kiknek elveszni nem szabad; mindezekön könyörül a kegyes, juttat nekik abból, mit Isten neki adott; okosan elosztja a jót, hogy jusson mindenüvé; úgy boldogítja magát abból: hogy többi kötelességei se sérüljenek; jólétét munkálván: hallgat szive- s az intésre, mely ezt mondja: *mindnyájan legyetek egymás nyomorúságán bánkódók, atyafiúi szeretettel felékesítettek, irgalmasok, kegyelmesek!* Ki mindezt megcselekszi: annak kévéje felemelkedik.

De végezetre, e felemelkedés teljességét és méltóságát abban éri el: hogy a hív arató felhozza s a lelki oltárra teszi áldozatul az aratási áldás zsengejét. Mennyire hiányos is volna a használat, gyönyörködés, boldogítás, a kötelességek betöltése, a jótétel gyakorlása eme kegyes tiszt buzgó teljesítése nélkül, és mily méltó: hogy a testi életre adatott jók vétele után a lélek, emelkedjék fel az örök jóságú Istenhez! Ime

Ez a mi szent szándékunk e jelen ünnepélyes órában. Az Úr mindenható ereje nemcsak elveszni nem engedé, de felnevelte s gyümölcsözésre juttatá a remény és kétség közt elhintett magot; kegyelme kedvező időt és egészséget adott a munkára, jósága kezeinkbe szolgáltató a természet gazdag áldását. Mindezeknek meggondolása igaz háladatossággal töltvén el a mi szívünket: eme vallásos ünnepre gyűjtött ma öszve, midőn az Urnak asztalára tesszük a testi élet táplálására adott kenyeret, mely így lelki kenyérré változik s a Jézus érdemében lelkünket táplálja az örök életre, ha ő hozzá híven ragaszkodunk és példáját követjük. Már Mózes így szólt az izráelitáknak: *a földnek kenyeréből, a ti tésztáknak első zsengejéből adjatok az Urnak ajándékot!* Jövel azért, keresztyén gyülekezet! mutasd meg: hogy nem esett porba a te kévéd, hogy méltó akarsz lenni a vett

áldásra, Istennek a természeti és erkölcsi világban veled közlött kegyelmes jótéteményeire! A hálaadásnak, szeretetnek, hitnek és megtérésnek ünnepe légyen ez; így *áldott léssz a városban és áldott a mezőben, áldott léssen a te földednek gyümölcse, a te kosarad és a te kenyértartó edényed. Amen.*

Az én gabonás... Luk. 12, 18.

Mikor valakinek... Préd. 6, 2.

Ha valaki... 1 Tim. 5, 8.

Az igaz eszik... Péld. 13, 25.

Megoltalmaztatók... Luk. 21, 34.

Az istentelenek... Péld. 10, 16.

A te ruháid... Préd. 9, 10.

A ki búzáját... Péld. 11, 26.

Mindnyájan... 1 Pét. 3, 8.

A földnek... 4 Móz. 15, 19. 21.

Áldott léssen... 5 Móz. 28, 3. 4. 5.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXI.

Az emberek előtti kedvesség.

(Közönséges.)

Alapige:

*Jaj néktek mikor minden emberek jót mondanak ti felö-
letek!*

Luk. 6, 26.

Igaz-e az, kh.! hogy az emberek előtti kedvesség ama felette igen ohajtott dolgok közül való, melyeknek bírása által boldogoknak képzeljük magunkat és megszerzésökben annyira törekedünk, fáradunk e világon? Igaz. Nagy belső meglepődést szül mindnyájunknál a gondolat: hogy keresettek és becsültek vagyunk, hogy hasonlítunk az erdő azon fáihoz, melyek a többieknél magasabbak lévén, a figyelmet mások felett magokra vonják. És ezt sem csudálni, sem vétkelni nem lehet. Emberek között, társaságban élünk, hol egyedül lehet és van értelme törekvéseinknek, tehetségünk, erényünk kimutatásának, a mások elősméréséből származó nemes önérzetnek; valamint ellenkezőkép a szégyen és orczapirulásnak is; és a közvélemény, bár nem mindenkor igazságos, de bizonyosan az első bíró, nyilvános tettünkért az büntet vagy jutalmaz rögtön bennünket. Továbbá a kedvesség-keresés rokon a becsület szeretetével s azon érzéssel: mely minden igaz vagy látszólagos folt- és szennytől irtózik. Így az emberek jóvéleményének ohajtása nem csak természetes, de szükséges ohajtás is bennünk; általa serény-

ség- és kitűnésre, feddhetlenség- és nemes tettek végrehajtására ösztönöztetünk. Hiszen a becsültetést az írás is jónak és szépnek ösméri, mondván: *kívánatosb a jó hír-név a nagy gazdagságoknál, ezüstenél és aragnál a kedvesség jobb.*

De ha így van a dolog, a szent leczke, mely ekkép hangzik: *jaj néktek mikor minden emberek jót mondanak ti felöletek*, öszveütközésbe jön nemcsak az étellel, emberi természetünkkel, hanem az írás csak most idézett szavaival is. Nem, kh.! nem jön összeütközésbe, mert a szent leczke a kedvességnek csak minden áron való keresése ellen szól, mely valóban kárhoztatásra méltó is, a mint rövid elmélkedésem folyamában meglátandjuk. Kárhoztatásra méltó, mert

képmutatással jár,
erkölesi neveltetésünket gátolja, és
gonosz tettekre vezet.

Egymásnak mindenben tetszeni, már kölesönös hibáink és közös tökéletlenségünk miatt is lehetetlen, és ha mégis valaki erősen törekszik a közkedvességre s némi részben tán el is éri: bátran állíthatni, hogy nem történik az egyenes és becsületes úton, hanem tettetés- és képmutatással ugy magára, mint másokra nézve; midön magában oly erényeket akar láttatni, melyek ninesenek, másokban pedig nem akarja észrevenni a hibákat, melyek léteznek; ez már t. i. a másokhoz alkalmazkodás megszokottabb útja a kedvesség megnyerésének. Igen, de minden ember, maga a kedvkereső is, már külsőképen: szokás, ízlés, hajlamnál fogva különböző lévén: az, hogy egyki mindenmáshoz illjék, alkalmazkodni tudjon, mint a változó gyík, mely magára mindig olyan színt ölt, minő a tárgy, melylyel érintkezik, az, mondom, képtelenség, természet ellen való s mutatása tettetés és kétszínűség nélkül nem lehet. Nyilván lesz a képmutatás, ha az embereket, kiknek kivétel nélkül tetszeni

ohajt a kedvességkereső, belső mivoltukra nézve vesszük vizsgálat alá: ime azok jók és rosszak, jelesek és hitványok vegyesen; szemünkbe tűnnek nálok az igazság-szeretet, jóság és becsület mellett, az elnyomás, gonoszlelkűség, nemtelenség, fukarság és annyi ocsmányság. És midőn így van a dolog: bárki is, — feltéve hogy nem eszmélkedés nélküli bárgyú, s van erkölcsi érzet szívében, — kénytelen éles különbséget tenni az emberek között; belső mivoltuk s érdemök szerént mérni s becsülni őket; kénytelen vonzalmat érezni a jók, hidegséget a rosszak iránt; tisztelet- s örömmel csatlakozni az érdemeshez, mentül távolabb vonúlni az érdemtelentől; sokat építeni a jeles-, semmit nem adni a hitvány ítéletére, jó vagy rossz hajlandóságára, s ezt magaviseletében is tettetés nélkül kimutatni. De az általában tetszeni vágyó, bár látja a különbséget és ösméri az igazságot: tetteti mintha nem látná, nem ösmerné; s valamint a pénznek, ugyanazon bece van az emberek előtt, bárkitől jött, bárminő kezében fordult is az meg: úgy ő előtte is egyaránt kedves a jó vélemény és dícséret, és épen nem válogatja, nem nézi: kitől származik? ekkép nem csak szemet húny a gyarlóság és nemtelenség előtt, nem csak kerüli nagy vigyázattal az őszinteséget, mely népszerűségét kockáztatná: hanem annak felette hizeleg is, *a vajnál és olajnál lágyabbak az ő szájának beszédei*, melyekkel mások rútságát szépíti; mosolyog a helytelenkedőre, helybehagyást int a gonosztevőnek, s azt mondja az istentelennek: *igaz vagy!* Így cselekszik a mindenáron kedvességre vágyó, cselekszik utálatos tettetés- és képmutatással.

Valyon, kh.! nem emberi természetünkből foly-e: hogy az élet különböző kérdései, viszonyai között gyakran felgerjedünk, megharagszunk és versengeni is kénytelenek vagyunk? Valyon nem szükséges és méltó-e: hogy birjunk jogaink ösmérete- s érzetével, önállósággal, egyéniséggel, hogy legyen bennünk egy szabad és független világ? Kétségen kívül! ellenkezőleg tehát mindenkor meghunyász-

kodni, minden szónak viszhangja, minden testnek árnyéka, minden akaratnak szolgálja lenni; önként elveszni, megsemmisülni egyebekben: annyi mint magunk nemtelen megtagadása, méltóságunk levetkezése és megalacsonyítása.

És ugyan micsoda a képmutatás- és magunk lealacsonyításával szerzett kedvességben a cél? gyakran azon félénk és nyomorult hiúság: tetszeni másoknak csupán csak azért, hogy tessünk; de még ezen esetben is a mily oktalan, oly kárhoztatásra méltó az, mert jobb önbecsüléssel kevesektől szerettetni, mint megfordítva; s büszkeségünk-, becsvágyunknak mindenkor elég a jók becsülése. Annyival inkább kárhoztatásra méltó akkor, ha alatta valamely titkos cél lappang, mint Absolonnál, ki a királyságra vágyódván: mindenki előtt meghajolt és mindenkinek megcsókolta kezét; a tisztességes cél rejtegetni nem szükség, becsületes eszközökkel is elérhető az. *Az igazaknak útjok egyenes*, azt mondja bölcs Salamon. A kedvességnek általános megnyerése nem történhetik a nélkül, hogy az ember képmutató, *megfékérített fal* ne legyen, pedig *jaj azoknak, a kik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak, kik a setétséget világossággá, a világosságot setétséggé változtatják, a keserűt édesnek és az édest keserűnek mondják.*

Kárhoztatásra méltó a kedvesség-vadászat azért is, mert jellemünk kifejlődését, erkölcsi nevelkedésünket gátolja.

Mint fentebb is mondva volt: szükséges hogy minden embernek legyen önállása, legyen meggyőződése, melyet útain és cselekvésében mindenkor híven kövessen, ugy őszinteséggel, mely mint a tiszta víz a benne lévő tárgyat látni engedje a meggyőződést, mint bátorsággal, függetlenséggel, melynél fogva az ember kész legyen azt, mi meggyőződése szerint igazság, vitatni, s ha kell, erősebb fellépés által is védni, érvényesíteni; nem tekintve a

kedvetlenséget és zsurlódást, melyet ez által okozhat; mint ki is kerülhetetlen: hogy két vagy több hasonló s egymással szemközt menő erők találkozása öszveütközést ne szüljön, villongást és küzdést ne állítson elő. De ezen öszveütközés nem káros, sőt ohajtandó s szükséges, mert egyik hathatós előmozdítója jellemünk kifejlődése- és erkölcsi növelkedésünknek; *szükség lenni meghasonlásoknak is köztetek, hogy a kik állhatatosak, azok megismertessenek.*

Tanítottunk ugyanis és erkölcsi neveltetésünket nyerjük: a természet-, a vallás-, a tudomány- és az — élettől. Igenis, kh.! az élet nagy iskola; a társaságban, a hányatások s nehéz próbák közt, a megkóstolt szenvedések s könyektől sokat tanulunk olyat, mi nincs a könyvekben, és a villongások, kölesönös ellenkedések, szemrehányások, feddőzések sokat tesznek arra, hogy emberekké legyünk a szó igaz értelmében; mert azon közelségnél fogva, melyben magunkhoz állunk: önesméretünk s erkölcsi kifejlődésünk hiányos és tökéletlen volna, azért mások által kell annak végbemenni. Szükséges kölesönösen hallanunk és hallatnunk ama keserű igazságokat, melyekre magunkban és magunk által soha se jutnánk; tükröt kell tartanunk az ítéletben egymás elé, hogy erkölcsi ábrázatunk vonásait akarva nem akarva meglátván: a szemlélet és gondolkodás által önismetre és tökéletesülésre vitessünk.

De ugyan történhetik-e ez a kedvesség hajhászása által, midőn *mindeneknek mindenkben kedveskedni* kívánunk? Teljességgel nem! és a ki azt cselekszi, kislelkűen tartózkodván illetni embertársainak gyengeségét, kimondani az igazat, mikor pedig szoros kötelesség volna az, nehogy elveszítse a bálványozott kedvességet: az, mondom, akadályozza az erkölcsi nevelkedést és kárára van embertársainak. Ide illik a szent könyv mondása: *a ki áldja az ő felebarátját beszédével: átkozás gyanánt vagyon annak*; s az, ki soha őszinte igaz szót, szemrehányást nem hallott: legszerencsétlenebb; az pedig, ki mindenkihez jó, senkinek nem

vétett, nem feddőzött soha: leghaszontalanabb tagja a társaságnak. Az ember különben is oly igen hajlandó a magával-eltelésre, hogy deréksége, feddhetlensége felől hitető álomban ringassa magát, egész mivoltára büszke legyen; nem olajat csepegtet-e hát az önaltatás, hiúság és tökéletlenség mécsébe a kedvesség-kereső elnézése és hizelgése által? nem kárhoztatásra méltó-e mesterségesen éleszteni a lángot, melyet el kellene fúnia? nem bűn-e a kölcsönös nevelés előmozdítása helyett, vakítás és kényeztetés által erkölcsi puhaságot, törpeséget, nyomorúságot szerezni? Ugy van!

Szép a természetben a verőfény, de szükséges a dörgés és villámlás is: tisztítani a levegőt, termékenyíteni a földet. Szép és szükséges a kölcsönös nyájasság az emberek között, de bölcs Salamon szerint is, *ideje vagyon az ölelgetésnek és az ölelgetéstől való eltávozásnak, ideje a hallgatásnak és a szólásnak*, mikor tehát a szólásnak ideje van: *megfeddjed bátorsággal a te felebarátodat és ne tőrjed a bűnt ő benne!* mert bizony nem a kölcsönös kedveskedésből fejlődik a bátor, nemes, tűrő jellem, az erény, melynél fogva az ember ha sérelmet okozott, engesztelésre, ha sérelmet szenvedett, bocsánatra kész nyujtani kezét; sem ama felséges bátorság, mely a zöld ágak és hozsánák ellenére is kitisztítja az Istennek templomát. Bizony a népszerűség hajhászai nem adtak a világnak Nathan profétákat, kik önisméret- és bűnbánatra hajtsák az igazságtalankodó hatalmast. Ne akadályozd az emberek tetszésének szertelen keresése által az erkölcsi nevelkedést és fejlődést, hanem a hol szükség: *gyomlálj, ronts, veszess, törj, — építs és plántálj!*

Kárhoztatásra méltó a kedvesség szerfelett való keresése, mert könnyen vétkes cselekedetre viszen.

Tudjuk mindnyájan, kh.! micsoda az erős kívánság; ösmérjük a szenvedély mivoltát, valamint erejét is, melynél fogva képes egészen rabjaivá tenni bennünket s erőhatalmat

venni rajtunk, elannyira: hogy az ember, kinek kebelében szenvedély lakik: minden figyelmét, számítását, munkásságát kénytelen odafordítani, hogy azt kielégíthesse, sőt nagy és nehéz áldozatra is kész azért; míg a szenvedély a folytonos kielégítés által épen nem csillapúl, hanem mindig éheesebb lesz, és az ember mindinkább rabúl esik saját indulatainak, elveszti a maga felett való uralkodást. *Mint a kerítés nélkül való város, olyan az, kinek nincsen birodalma az ő lelkén.* A testi gyönyörúségek hajhászának, vagy a rang és hatalom lépcsőin feljebb-feljebb vágyónak mondjad ezt: elég, állapodjál meg! egyike se fogja érteni szavadat; intsd a fukart, hogy ne gyűjtsön több kincset: ellenségének tart és meggyűlöl, mert *a ki szereti a pénzt, be nem telik pénzzel*; és ha a szenvedély embere, a vagyon- és polczra törekvő előtt csaknem lehetetlennek tetszik, az eddig folytatott ösvényen való megállapodás is: annak hogy fillére- s címjeiből egyet elveszítsen, hogy kevesebbje legyen holnap, mint van ma: annak, mondom, még gondolata is felháborító és rettenetes előtte s hogy megtarthassa a már birtokában lévő: bizonyára kész nemtelen eszközökhöz is nyúlni, aljasságot és vétket is elkövetni.

És a mit imént mondtunk, ráillik a kedvesség hajhászására is, mely szintugy szenvedély, a szenvedélynek egész tüze-, bódultsága- s veszedelmével. Kinek betegsége: hogy az emberek előtt minden áron népszerűséget nyerjen és meg is maradjon abban: az előtt érdektelenné válik minden egyéb cél; nincs szent és tiszteletes, ha számításába nem esik; kegyelet, becsület, lelkiösméret, közjó s jövő semmi előtte; kész megtagadni, meggázolni mind, utjában állván a népszerűség felé. Behunyja szemét az igazság kérő ábrázatja előtt, veszni hagyja az ártatlanságot, mert a megmentő szó népszerűségét koczskáztathatná. Bizony sok köny és vér folyt, sokak siralma hallatott már az ily kedvesség-hajhászó nyomorultak miatt! kiknek nem kell a jövő dicsősége s fényes kárpótlása sem, a jelen népszerűség árán;

kik könnyen tudnak választani e kettő között: valamely népnek nem tetszeni, de megtartani, vagy tetszeni s elveszteni azt; ezeknek nem kell egyéb: mint a pillanat és hosszánák; melyekért nemcsak elnézik, hogy megtörténjék a bűn, kiomoljon a vér, de véghezvinni s kiontani is hajlandók azt a népszerűségért; hiszen a mit képmutatással szereztek, aljassággal gyarapítottak: készek vétkek által is megtartani. *Jaj néktek mikor minden emberek jót mondanak ti felöletek!* — Áron minden ellenvetés nélkül enged a népnek, mely tőle aranybálványt kér; Saul, Isten parancsolatának ellenére népének adja a hadi zsákmányt, melyért midőn ötet a proféta feddé: népszerűségét féltve, mondá: *vétkeztem, de becsülj meg engemet most, kérlek, az én népemnek vénei előtt és az Izráel előtt! Pilátus akarván a községnek kedvét keresni: elbocsátja Barabbást és Jézust megostoroztatván, kézbe-adá hogy megfeszítenék.*

Kik elbocsátják Barabbást, és keresztfára juttatják a szentet, ma is vannak Pilátusok, vannak kedvesség-vadászók, ezekből telik ki legkönnyebben az igazságtalan bíró, üres szavú pap, lelketlen polgár; a léha hazafi, ki mint a nádszál, a közvélemény minden szellőcsapására, ideoda hajlong; a szószegő, az áruló. A kedvességkeresésben, ha az minden áron való, ha szenvedélylyé válik: meg van lehetősége s gyökere minden aljasságnak, minden elmulasztási s cselekvési bűnnek. *Őrizkedjete!*

Igenis, kh.! őrizkedjete, hogy jaj ne legyen ti néktek! az, hogy az írás szavai szerint, *szeressetek magatoknak jóakaró, barátságos embereket:* nem ellenkezik a becsülettel, erkölcsiséggel, és szükséges is az élet boldogságára; de mindeneknek kedvét megnyerni akarni: oktalan és bűnös törekvés, mert, mint láttuk, az tisztességes, egyenes úton nem történhetik; az által többet ád az ember mintsem vész; nagyobb, becsebbet vet kockára annál, mit nyerhet.

Legyen néktek elég az igazaknak és érdemeseknek jó hajlandósága és szeretete, valamint ti is csak az őszinteség, becsület és erkölcsi jóság által igyekezzetek másoknak tetszeni, mert csak az így szerzett kedvesség becses és állandó; az válik szíveteknek nyugalmára, és Isten előtt is kedves lészen. Amen.

Kivánatosabb... Péld. 22, 1.
A vajnál lágyabbak... Zsolt. 55, 22.
Az igazaknak útjok... Péld. 15, 19.
Jaj azoknak... Ésa. 5, 20.
Szükség lenni... 1 Kor. 11, 19.
A ki áldja... Péld. 27, 14.
Megfeddjed... 3 Móz. 19, 17.

Gyomlálj, ronts... Jer. 1, 10.
Mint a kerítés... Péld. 25, 28.
A ki szereti a pénzt... Préd. 5, 10.
Vétkeztem, de... 1 Sám. 15, 30.
Pilátus akarván... Márk 15, 15.
Szerezetek... Luk. 16, 9.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXII.

Ne tépelődjünk a vallás tárgyaival.

(Közönséges.)

Alapige:*Én lelkem, ilyen igen miért nyughatatlankodol én bennem?*

Zsolt. 42, 6.

A föld minden teremtésének, a legkisebb féregnek is meg van adva a neki szükséges természeti ösztön, sajátság és erő az élhetésre, az oltalom- s megmaradásra; és az embernél, ki a teremtés koronája, a nyert tulajdonok annyival szebbek és tökéletesebbek, a mennyivel neki magasabb rendeltetése, felségesebb céljai vannak az állatokéinál. A kéznek csudálatos fokig vihető ügyessége, a test hajlékonysága s ereje, az okosság, kiszámítás, feltalálási tehetség: bámulásra méltó mesteri készítményeket hoznak elő, nem csak: hanem szabad járást engednek az embernek a föld és ég határain; felnyitják a természet titkait, megvizsgálni engedik a tudomány s lélek mélységeit is. Ezen jeles tehetségek birásával már, együtt jár a kötelesség is: azokat okosan használni, nemcsak úgy értve: hogy erőinket se ne hevertessük, se meg ne erőltessük, hanem úgy is: hogy lehetetlenséggel ne küzdjünk, mert akkor haszon nélkül lesz elfecsérelve minden becses ajándék. Igaz, hogy nagy a tér, mely az embernek, mint okos és szabad valóságnak, a munkásság- és haladásra adva van: de véges voltunkkal együtt jár mégis: hogy van mindenben bizonyos határ,

melyet átlépni akarni, veszedelem nélkül nem lehet. Mihelyt a törekedés erőszakolássá, a buzgóság betegséggé lett: az ember ott áll, hogy útat tévesszen. E túlmenetelt gyakran tapasztaljuk az embereknél a külső, világi dolgokban, a tisztességre s gazdagságra vágyódásban, a tudományok miveltetésében, és a vallás tárgyai felett való gondolkodásban. Ez utóbbira nézve: nem csak szép és méltó, de szükséges is: hogy a keresztyén ember lelke vallásos érzéssel, kegyes elmélkedésekkel legyen teljes és foglalatos; a vizsgálódás szabad és szükséges, csak kórsággá ne fajuljon; mert sem a kegyeskedés álmódosításában, sem a kételkedés szörszálhasogatásaiban nem áll az igaz vallásosság. Mint mindenütt, úgy itt is meg van a középút és határ, melyet, ha veszedelembé esni nem akarunk: követni s szemeink előtt tartani kell. Azért, kh.! ne tépelődjünk a vallás tárgyaival! mert az:

1-ör czéltalan, sőt

2-or káros.

I.

Czéltalan a tépelődés, mert a külsőségek feszegetéséből kevés az épülés; a titkok- s mélységekkel nem bírunk s nem tudunk meg többet a tépelődés által.

A legmagasabb dolgok, legfontosabb igazságok is felfogásunkhoz mért szavak-, képek- és formákban esnek értésünkre, s a tökéletlenségnek véges voltunk az oka; de mindenütt, a tudomány- s írásokban ezeknek lelkét, velejét kell néznünk, mert *a betű megöl, a lélek az mely megelevenít.* Mi szükség feszegetnünk: hogy Istennek nem volt hat napra szüksége, hogy teremtse a világot, mely lehetetlen: hogy csak hatezer esztendő voltna; s mimódon lehetett világosság, nappal és éjszaka az első napon, holott a világosító testeket a negyedik napon szerzé? elég: hogy a hatalmas

Isten kezének munkája é világ áll, és rend, élet, bölcsesség tündöklök ebben. Kell-e vitatnunk: hogy a kísértő, ki jól ösmérte Jézust, hogyan tehetett neki oly ajánlatokat, minőket bármelyik jóra való zsidó is megvetéssel utasított volna vissza? midőn tudjuk, hogy az Isten fia felvette erőtlenségeivel az emberi testet, s midőn mindennap halljuk a világon a csábító szavát. Szabad-e Jézus feltámadása iránt kétséget támasztani keblünkben azért, mert a tanúk előadásai némileg eltérők egymástól? Mit használ tépelődnünk a titkokkal? az örök boldogság gondolatával, mondván: ha a boldogság haladás- és fejlődéssel lesz egybekötve: nem lehet tökéletes; ha a nélkül-lés: henye s unalmas állapot leend; hiszen hatalmas az Isten még más, az emberi értelem előtt ösmeretlen állapot és élet előhozására, mint meg van írva a boldogok örömeiről, hogy olyakat *a szem nem látott, sem a fül nem hallott, az embernek is gondolatjába nem mentek, melyeket az Isten készített az őtet szeretőknek.* Miért gyötörnünk magunkat e kérdéssel: Micsoda a lélek és hol vagyon? az agyvelőben, a szív- vagy a vérben? mikor nyertük azt s hová lesz a test halála után? elég, ha tudom: hogy bírok vele, érzem munkáját, halhatatlan voltát, világosító, vezérlő s elevenítő erejét.

De nem akarok tovább menni, nehogy épen magam hozzam elő azokat, melyeknek feszegetésére semmi szükség sincs; számos könyvet írtak már e tárgyban, azon ellenmondásokról, melyeket az írások előadásában találni véltek az emberek; mind az igazság nyomozása, mind az aggodózás viszketege foglalatosak valának ama kérdésekben; csak azt mondom: Ne tépelődjünk! ne vessünk a farizeusok példájára, magunk elébe faggató kérdéseket, mely cselekedet czéltalan s hiábavaló. Keresztyénnek a *tusakodásban bolondoskodni* nem illik. *Igyekezéssel igazán hasogatni az igazságnak beszédét!* ez a nagy apostol intése. Vizsgálódjál, de ne azért, hogy erővel kétségeket hajhássz, hanem hogy hitet s nyugalmat találj!

A feszegetés, tépelődés hiábavalósága nyilvánvaló, ha a mélységekhez közelítünk; ha Isten lételének, a szentháromság, váltság munkája-, s a vallás minden elrejtett dolgának titkát akarjuk érteni; bizonyára vissza kell eme mélységektől tántorodnunk. A *mélység kulcsa* nem az embereknél vagyon; hittel lehet és kell közelítnünk *Isten bölcsességének s tudományának mélységeihez*, mert *meg nem foghatjuk, melyek az Isten lelkeé* Itt csekély tudásunk elhagy és megszegyenít, kérdezősködésünk, tépelődésünk nem vezet célhoz és többet nem tudunk meg általa; ez nem nyitja fel minek zárva kell lenni, nem világítja meg jobban minek eltakarva kell maradni Isten akaratja s bölcsesége szerint. Látjuk eleitől fogva a nagy elmék nehéz és kétes buvárkodását a titkokban, látjuk a tudnivágyás küzdését, hánykodásait; a vélekedés, állítás megsemmisíttetését más vélekedés és állítás által; nem ösmeretlenek előttünk a háborgás, üldöztetés, kiírtás iszonyúságai, azért: hogy egyik ember jobban akarta a másiknál tudni azt, a mi tudhatatlan. Könyvek, szavak és kezek harezoltak kikeseredve egymással, a szívek gyüölködtek, az ajkak átkot szórtak a vallás miatt. Szerencsétlen, örökös tévelygés, mely Isten szép világát pusztává, teremtéseit boldogtalanokká, a felebarátokat ellenségekké tette az ő nevében, az ő tetszése ellen! És mi lett megnyerve, mi lett felderítve annyi vivódással, annyi századon át? Semmi, semmi! a küzdés gyümölcstelen, hiábavaló volt; a mélység nem nyitá meg kebelét, a titok titok maradt. Nem tudunk többet, nem nyerünk nagyobb világosságot a tépelődés által. *A kinyilatkoztatott dolgok a mieink és a mi fiainké, de a titkok a mi Urunknál, Istenünkönél vagynak.* Hol a tudhatásnak határ van vetve: fogjon kézen, vezérjen minket a hit, mely kétségeinket eloszlatja; háborgásunkat, tépelődésünket megszünteti, *s ez a hit ne álljon emberi bölcseségből, hanem isteni erőből.* A tépelődés hiábavaló, céltalan, söt

II.

Káros; mert megzavar bennünket, oka, hogy a vallás nincs reánk igazi hatással s kötelességeinket hiányosan teljesítjük.

Valamint a szem, ha merőn és hosszasan egy tárgyra néz, megfárad és elkáprázik: ugy van az elme is, a nyugtalan feszegetés- és tépelődésben beteggé lesz. Roszúl ne értekek, kh.! mintha én a vizsgálódást veszedelmesnek, tilalmasnak tartanám, hiszen jól tudom: hogy a természet törvényei, fontos igazságok így jöttek létre; hogy a vizsgálódás világi és erkölcsi tökéletesülésünkhöz tartozik, s a mily hasznos és szükséges az embernek: oly igen méltó is hozzá. És egészen más a dolog, ha az elme természetes és okos úton jár, mint, ha erővel tudni akarja, mit tudnia nem adott. Amott, a természetes úton, bár nehezen és sokára, igazságot, világosságot lát; a mai bármily kis nyereség erő ad a holnapi munkára; nyom nyomra vezet, a haladás tagadhatlan, és ez kedvet, bátorságot kölcsönöz a léleknek s eltávoztatja a beteges állapotot; míg itt, t. i. *a feljebb bölcselkedésben, midőn nem józanúl bölcselkedünk*, midőn a megfejthetlent akarjuk fejtegetni, a hol tegnap voltunk, holnap is és mindenha ott leszünk, egy karikában járva, bizonyosság, megnyugvás és vigasztalás nélkül. Továbbá egy felől a bizonyosságra törekvés, mely annyira erős az emberben s a tépelődésnél makacscsá lesz, más felől a lehetetlenség, mely nem enged, állnak szemközt egymással; ebből zavar, erőszak támad; a nyilvesszőnek, mely sziklára löveték, megütközni, tompulni s visszaesni kell szükségesképen; az akarat elveszti hatalmát, melylyel az érzésnek parancsolt, nem bírja többé elszéleszteni a toluló ködöt, visszavonni az embert a mélységtől, mely felé botorkál; a tépelődés zavart, meghasonlást idéz elő bennünk s az emberen *csudálatosképen megöregíti a gonosz betegséget*.

Igenis, gonosz nyavalya a vallásos tépelődés, és azon szerencsétlenek közt, kikkel olykor találkozunk az életben, a búbánat, gonosz tettek és a vallásos tépelődés betegei között, ez utolsók legszánakozásra méltóbbak. Bizonyára, veszélyes a titkok- s mélységekkel birkózni! Jákób is megremült a mennyei álomlátástól, megbénúla *s forgócsontja helyéből ki-izsamodék* egy éjjel, midőn az Istennel tusa- kodott.

De tegyük fel: hogy ama zavarodás és veszély ritkán, nem oly mértékben vagy épen nem is áll elő: mégis meg van mindenkor a vallásos tépelődés káros volta; meg van abban: hogy megszokjuk a vallást világi, száraz tárgynak tekinteni; igazságai-, ígérete- s fenyegetéseiről: lélek és emelkedett érzés nélkül beszélni épen úgy mint más földi ügye- inkről; szórakozás lesz az előttünk, s mint szent Pál apos- tol mondja: *a test gyakorlása, melynek kevés haszna vagyon*; feszegetéseinkkel a vallásról lefosztjuk méltóságát, s nem látjuk többé benne a magasabbat, az istenit; ugy cselek- szünk mint az: ki elszaggatja a virágot, színes levelit a porba szórja, illatától megfosztja magát, csak azért: hogy alkotásának részeit egy perczig láthassa; az ilyeneknek, kiknél a feszegetések *kérdéseket támasztanak s nem Isten- ben való épülést, mely hit által vagyon*: büntetésökre lesz saját esztelenségök s magok lesznek okai: hogy életökre nem léssz a vallás oly hatással mint kellene s lehetne. Ama csendes, nyugasztaló s reménységadó érzés, mely az igaz vallásosságából származik: ösmeretlen léssz előttök, örömeik nem lesznek megszentelve; a szenvedés és próbáltatás órái- ban elhagyatva, istáp nélkül érzik magokat. Hogyis keres- hetnének oltalmat a zivatarnak idején azon menedékhelyen: melynek erősségében nem bíztak, melyet épen magok ostro- moltak és rongáltak? hogyan fordulhatnának azon gondola- tokhoz, melyeket kigúnyoltak? Ezek saját fejük felől hany- ván le a védő fedelet: büntetésök, nyomorúságuk természe- tes és megérdemlett.

És valyon a kötelességek betöltése az ilyeneknél lehet-e más mint tökéletlen, hiányos? A fa, melynek már virágaiba bele-esett a féreg: nem hozhat ép és jóízű gyümölcsöket. Érzésünk és cselekedeteink szorosán öszvefüggenek egymással, s a ki nem tiszteli a vallást: nem teljesíti híven parancsolatait sem, s a tépelődő, feszegetést, gáncsolódást szerető ember, ha elkerülte is a nagyobb veszélyt: boldogtalansága- s kárára van magának, kárára a közerkölesiségnek. Csak immel-ámmal, a külső veszteség vagy fenyegetéstől félve teszi a mit tesz, nem a vallásos érzés elevenítő, szeretettől lángoló buzgóságában, nem a belső ember szerént. Segéld fel a nyomorultat! tégy jól, semmit nem várván abból! bocsáss meg ellenségeidnek! áldozd fel kincseidet, nyugalmadat, sőt életedet is az igazságért, Istenért! tedd mindezt, mert kötelesség! nem érzi s nem érti e parancsolatokat, és teljesítésökre képtelen; halva van benne a magasabb iránti vonzódás, alszik az érzés, elnyomorodva vagy megromolva a lélek.

Országos Széchényi Könyvtár

Ne tépelődjünk hát, kh.! a vallás tárgyaival, ne *nyughatatlankodjék mi bennünk olyan igen a lélek*, mert a tépelődés czéltalan, sőt káros; nem épülünk, a főigazságokhoz nem férünk s általában nem tudunk többet meg általa, mint mennyit tudnunk lehet és kell; de megzavarhatjuk magunkat, hatástalanná tehetjük életünkre nézve a vallás nevelő s boldogító erejét, és szánandókká, rosz és kötelességeinket hiányosan teljesítő keresztyénekké lehetünk a tépelődés miatt. Melyek csak hitünk tárgyai: higyjük híven azokat s ne erőködjünk véges elménk által saját kárunkra lenni s veszedelmünkre járni. *A ti elméteknek mértékletessége nyilván legyen!* erre int a szent írás, saját okosságunk, nyugodalmunk s a vallás iránt tartozó kötelességünk. Mondjuk ezt másoknak: *mit okoskodtok a*

ti szívetekben? és magunknak: ebben gyakorlom magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiösméretem legyen. Amen.

A betű megöl... 2 Kor. 3, 6.

A melyeket a szem... 1 Kor. 2, 9.

Igyekezéssel... 2 Tim. 2, 15.

A kinyilatkoztatott... 5 Móz. 29, 29.

A ti hitetek... 1 Kor. 2, 5.

Felettebb ne... Rom. 12, 3.

Ne legyenek... 1 Tim. 1, 5.

A ti elméteknek... Fil. 4, 5.

Mit okoskodtok... Luk. 5, 22.

Ebben gyakorlom... Csel. 24, 16.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXIII.

Kétféle tartozás.

(Közönséges.)

Alapige:

Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem hogy egymást szeressétek!

Róm. 13, 8.

Azon száma nélkül való fogyatkozás és erkölcsi hiba közt, melyek gyarló világi életünkben velünk közösek: alig van rongálóbb, következeiseiben gyászosabb, mint a kötelesség-érzet hiánya. Erőtlenek vagyunk, sokakban megessünk mindennap, de míg a jóratörekvő embernél botlás és felemelkedés, mulasztás és jóvátétel, hibás és helyes cselekedetek felváltva mutatkoznak: addig a kötelesség-érzet hiányában állandó terméketlenséggel van megverve az élet, és hasonlít a sivataghoz, melynek szomorú laposságán nincs semmi elmélkedés, nincs hang és tenyészet. Bizonyára ama hiány által tehetségeink használatlan vesznek el, kezeink megbénúlnak, állásunk a társaságban visszássá lesz, zavar s nyomorúság veszen környül; minden tökéletesülés, a világiak- és lelkiekben való előmenetel lehetetlenné válik nem csak, hanem abból ered valamennyi mulasztási bűn is. A kötelesség-érzet hiánya nagy szerencsétlenség; mert bármi sorsban, helyzetben gondoljuk az embert: mindenütt bizonyos tartozások várják, melyeknek lefizetése alól nincs felmentve, s ha nem teljesíté: jaj neki s azoknak, kik szerencsétlenek vele öszveköttetésben állani! Hasztalan mondja

valaki: én családapá, hazafi, keresztyén vagyok! mert ha nincs meg benne erős érzése azon kötelességeknek, melyek az emlegetett álláshoz kötvék: a szegény család keserűen siratja apaságát, a polgári társaságon haszontalan, sőt káros tehernek, a keresztyéni életben elevenség nélküli holt állatnak fog és méltán tekintetni. A kötelesség érzése és teljesítése nélkül nem állhat meg senki. Innen a nagy apostol intése: *senkinek semmivel ne tartozzatok*, azon hozzátétellel: *hanem hogy egymást szeressétek!* ezen szavakból is nyilván kitűnik, hogy a tartozás kétféle: társasági és szeretetbeli; nem mintha határaik élesen elkülönítve volnának, sőt szorosán érintkeznek, egymásba nyúlnak, mert a szeretet tartozásainak fizetése emberi társaság nélkül lehetetlen, a társaságban pedig szeretet nélkül minden kötelességteljesítés hideg és lelketlen, és mégis kétféle az; az elsónél ugyanis a követelés időről időre, különösen az elégtétel által megszűnik, a másiknál pedig folytonos fizetés mellett is a tartozás örökös.

Jertek azért, kh.! beszéljünk ez órában először a társasági, másodsor a szeretetbeli tartozásról; vizsgáljuk meg: mi ösztönöz bennünket mindkettőnek hív teljesítésére?

I.

A társasági tartozások lerovására ösztönöz:

azon természeti ohajtás, hogy életünk az emberek között békés, nyugodt legyen,
a törvény,
az igazság érzete.

Nincs senki a világon, ki boldog lenni nem ohajtana, s még az alsóbb rendű teremtéseknél is látjuk a hatalmas ösztönt, melynél fogva jólétök megszerzésében oly ügyesek és serények. Amaz ohajtás teljesülését miáltal, miben látja, micsoda eszközöket választ annak elérésére valaki? az a

felfogás és hajlam szerint bár különböző: de bizonyos, hogy legtöbb ember a boldogság fő és kiegészítő részének tartja a békés, háborítlan életet, melyben munkásságát, előmenetelét félbe nem szakasztja, a tüzhely örömeit nem zavarja semmi, és perpatvarkodás nélkül, becsületben s nyugalomban folynak a napok. A ki szereti, — s ki ne szeretné! — az ilyen életet: teljesítse híven minden kötelességét, *senkinek semmivel ne tartozzék*, mert máskép nem lesz békés lakozása az emberek között. Folytonos összeköttetésben állunk ugyanis a társasággal, az egyesekkel sokféle viszonyba jöhetünk, így tartozások állnak fenn s támadnak, és ha ezeknek kielégítésében restek vagy lelkiösméretlenek vagyunk: sűrű zaklatásnak tesszük ki magunkat, mert senki nem hagyja azt: mi igazságosan illeti s minden órában halljuk ajtónkon a követelő ujjának kemény kopogtatását és a belépőnek kiméletlen szavaiban vád, szemrehányás és fenyegetés hangzik, melyet megrémült családnunk zokogása kísér; felköltének édes álmunkból, megállítnak az utczán; nyugtalanul kell járnunk-kelnünk vagy rejtőznünk az emberek között, kik előtt hitelünk, becsületünk elveszett; gyakran magunk mentése végett megbélyegző eszközökhöz kell nyulnunk. Nyomorult élet az ilyen! s azon természetes és erős ohajtás, hogy az emberek közt, békés lakozásunk legyen: arra kész: hogy tartozásainknak kellő időben készséggel tegyünk eleget.

Arra késztet bennünket a törvény is. Az ember a társaságos élet jótéteményei és segedelme nélkül a legüggyefogyottabb teremtés volna, s fájdalom, hogy ennek tudása mellett is a jó rend feltartására józanságunkban nincsen elég kezeség, s kényszeríteni kell bennünket arra is, mi javunkra van! azért az emberiség bizonyos hatalmat teremtett és emelt maga fölé, hogy az ne engedje feloldozni a társaságot egybefűző kötelékeket, az a hatalom a törvény. A törvény fékezi a cselekedet kicsapongását, nem engedi, hogy az erős elnyomja a gyengét, elégtételt ad a sérelemért, kárpótlást a kárért; tilt, korlátoz és fenyít; a mellett parancsol és

kötelességünk teljesítésére, tartozásaink lefizetésére erővel is kényszerít. Oktalanul cselekszik tehát az, ki a közterhek alól, a társaság boldogításának munkájából magát kivonni akarja, mert míg egyfelől az egyes nyugalma, bátorsága s jóléte a társaság virágzásában s jólétében nyugszik, a mint meg van írva: *a városnak békességét keressétek, mert annak békességében léssen a ti békességtek*: másfelől kényszerítve lesz tisztének teljesítésére a törvény hatalmában álló minden eszközzel; a midőn elégtétele elveszti a készség díszességét s a teher még nehezebbnek fog tetszeni. Szintúgy oktanul tesz és megcsalja magát az is: ki a közéletben előforduló tartozásokat leróni, egyes emberekkel szerzett kötéseinek eleget tenni vonakodik; sehol se bünteti meg magát jobban az önzés vagy rossz akarat, mint itt, mert a követelő a törvény oltalmához folyamodik s a perlekedés áros útjára vonván a kötelesség-mulasztót: ez többszörösen fizeti meg azt mivel tartozott, és az orczapírulás mellett éreznie kell: hogy felebarátjának bizodalját elvesztette. *Adjátok meg azért mindeneknek a mivel tartoztok!* teljesítsétek kötelességteket a társaság és embertársaitok iránt, mert azt parancsolja a törvény, és szavait kényszerítés követi.

De továbbá, ha a társasági tartozások le nem fizetése miatt semmi zaklatásnak, pírónságnak nem volnánk is kitéve; ha nem használná is a törvény kényszerítő eszközeit e tekintetben: mégis eleget kellene tennünk a társaság és embertársaink minden méltányos követelésének, mert arra ösztönöz az igazság érzete. Bár mennyire tiszteljük is a törvényt, mely nélkül az emberi társaság fenn nem állhat: meg kell engednünk, hogy az élet számtalan szövevényes kérdései- s történetes eseteiben képtelen az hibátlan igazságot szolgáltatni; és nyomorúlt, lelketlen ember: ki saját hasznáért annak czikkelyeit hányja meg s betűihez ragaszkodik akkor, midőn az igazság-érzet- és a becsületnél fogva, teljes világosságban áll előtte, hogy mikép cselekedjék. Ne vitasd: micsoda a törvény? ha jól tudod: micsoda az igaz-

ság; ne menj a bíróhoz azért, mit lelkiösméreted előtt elvégezhetsz; elégítsd ki embertársadat, bár ez nem bír is törvényes bizonyítékokkal: igazolni magát ellened; erre ösztönöz az igazság érzete. Ugy van, kh.! kérdezzük meg magunkat: mit kívánnánk és várnánk másoktól hasonló esetben? és cselekedjünk mi is azonkép; ha fájna nekünk mások lelketlensége, hamisan megvonván tőlünk azt, mi igazságosan illet: bizony fáj a megrövidítés embertársainknak is! és micsoda lélekkel tudnók bírni, használni a vagyont: melyről magunk legjobban tudjuk, hogy az orzott vagyon, hamis keresmény? A becsület szava legyen erős bennünk! *Senki-nek semmivel ne tartozzunk!* erre ösztönöz a lelkiösméret, a szívünkbe íratott törvény; perpatvar nélkül, kész szívvel adjuk meg mivel tartozunk, ezt parancsolja az igazság.

II.

Ezek valának, kh.! a társasági tartozások; lássuk most másodszer a szeretet tartozásait, melyek, mint mondvolt, örökösök. Amott eleget tévén egyszer: fel vagyunk mentve; ki földet vett és árát letette, a kölesönpénzt visszafizette, az okozott kárt megtérítette, az adót, napszámos és szolga bérét megadta: nem tartozik; itt nincs megállapodás, kielégítés vagy felmentetés. És mi ösztönöz bennünket ezen adósság ily folytonos fizetésére?

azon lelki öröm, mely annak cselekvéséből ered;

emberiségünk,

keresztyén voltunk;

ezek azon magas és nemes indító okok, melyek a szeretet tartozásainak örökös és lankadatlan fizetésére hathatósan ösztönöznek.

Ha szeretjük az örömet és minden igyekezettel azon vagyunk, hogy szívünket kedves, boldogító érzések töltsék be: eme czélt legjobban elérhetjük a szeretet utján. Nem

akarom ócsárolni a világi örömeket, mert ezek is szükségese-
 sek életünkben és szintugy Isten ajándékai; de állítom,
 hogy azok ingyen sem hasonlítanak azon örömhöz, mely lel-
 künkben a szeretet munkáinak hű cselekvése által támad.
 Amazok gyakran kétséges forrásból erednek, kísértettel
 járnak, fellegesek és mulandó voltukban sírunkig se jönnek
 velünk: ez tiszta eredetű, veszélytelen, derült, átkísér a
 jövő életbe is, *hol örökkévaló léssen az igazaknak fején.*
 Fizetvén híven a szeretet tartozását: az öröm lelkünkbe ama
 titkos, láthatlan uton jö el, melyen hév nap után az ujító
 harmat mezeinkre, fáradság után a csendes álm szemeinkre;
 s oka a szívünkben mintegy öntudatunk nélkül létező s
 munkálkodó ama szerény érzés: hogy minden külső kény-
 szerítés, számítás és jutalom-várás nélkül, szívesen tesszük
 tiszteinket; hogy Istentől, ki maga végetlen és örök jószág,
 kinek csuda dolgait és szeretetét hirdetik: a teremtett világ,
 a kicsinyek ugy mint a nagyok: egy halhatatlan szikra rej-
 tezik lelkünkben; hogy a gondviselésnek kicsiny de hív kül-
 döttei s képviselői vagyunk saját körünkben, midőn felemel-
 jük az elesettet, vígasztaljuk a szomorút, befogadjuk és fel-
 ruházzuk az utast, a mezítelent. Oh mily szánakozásra méltó-
 k azok: kik nem ösmerik a jótétel és a szeretet gyakorlá-
 sának örömét! kik nem tudják: hogy a bekötött seb, a meg-
 szüntetett sohajtás mily boldogító érzéssel tölti be a lelket.
 Ki volna bátor valamihez hasonlítani amaz édes, magasztos
 könyecseppet, mely a jótételkor kicsordúl, a jóltevő szemé-
 ből? Azért, *hogy a ti örömetek teljes legyen:* a szeretet tar-
 tozásait fizessétek híven; lelki gyönyörűséggel és nyugalom-
 mal; a szív, az élet vídamságával jár az; *vigasságára vagyon*
az igaznak cselekedni az igazat.

Ösztönöz bennünket emberiségünk is, hogy fizes-
 sük a szeretet tartozásait. Nem tagadhatni meg az állatoktól
 se a velök született ösztönt, bizonyos fokát a hűség- és
 ragaszkodásnak, melylyel egymáshoz, különösen az anyák
 szülőtteikhez, viseltetnek, de az ő természetök alapja mégis

az egyéni fentartás, az önzés; míg minket, kik *Istennek képe és dicsősége* vagyunk, másféle indulatok ékesítnek, és csak az ember kebelében élő melegség neveztetetik a szó igaz és nemes értelmében szeretetnek. Mi vagyunk megáldva a legkitünőbb ajándékokkal, rendeltetésünk magas, halhatatlan cél van előttünk; mily méltó tehát: hogy tudjunk emberi módon szeretni, bánkódni, áldozni; hogy megessék szívünk a nyomorúton, nem nézve egyebet, mint azt hogy ember, hogy testvér az. Van mi a feremtett állatok közt egynek se adatott, mi csupán az embert ékesíti, ez a köny! A köny, melyet szánó érzés fakaszt a szempillákon, melyben egész fényével tündöklök az emberi méltóság, teljes tisztaságában jelentkezik a szeretet, és szól a kötelesség is: hogy annak harmatja enyhülés legyen a szenvedőknek. Váratlan veszélyben, mely másokat ér: nem döbben-e meg önkénytelenül kebelünk, s nem nyulnak-e karjaink a segedelemre? és a szűk keblű visszavonulás, lelketlen mulasztás nem szül-e belső vádat és szemrehányást? A társaság soknemű nyavalyái között nem sugja-e szüntelen valami: hogy segítsük s ne hagyjuk elveszni egymást? Igen! ez az emberiség szózata bennünk, kövessük híven, hogy emelkedjünk, hogy egy békés, rendes nagy családot alkossunk, melynek tagjai egymás sorsát szívökön hordják; erre ösztönöz boldogságunk, méltóságunk, emberiségünk; nem elég hogy nem nézhetjük, mint az állat, buta érzéketlenséggel a hozzánk hasonlók szükségét és fájdalmát: de szükség áldásos szeretettel lennünk hozzájuk, fizetgetni lelkiösméretesen a szeretet örök tartozásait, hogy az indulatok és érdekek által meghasonlott szívek közelebb hozassanak egymáshoz s a nyomorúság fogyjon.

Erre ösztönöz, végezetre, keresztyéni voltunk, melyben az evangyéliom világánál tisztán, egész felségében ösmerhetjük meg a szeretetet. Az emberi rendeltetés szeretni kötelez, követték is azt mindenha az emberek, fizették a szeretet tartozásait; de erényökön volt bizonyos

homályosító pára, melyet a megváltó tudományának lelke fuvallott el végképen. Faraó leánya kifogja a folyamra vetett zsidókisdedet, de zsidófelekezettel hívat szoptatására; Raháb megmenti Jerikóban Józsue kémeit, de a szolgálatért szolgálatra kötelezi azokat; míg Jézus késelem nélkül meggyógyítja a jeruzsálemi beteget, ki harmincznyolcz esztendeig várta a csodaerejű tóba vettetését; és az irgalmas Samaritánusról szóló szép példabeszédben világosan és tökéletesen megmagyarázza: *micsoda a szeretet? kicsoda a felebarát?* Jézus élete teljes a felebaráti szeretet gyakorlásának fényes példáival, abban vette fel a szenvedéseket, abban ment a halálra. Tudományának lelke a szeretet, annak folyama csergedezi át az erkölcs országát; minden jó eselekedet ebből ered és ide tér vissza; minden kötelesség ezen áll, mint ő maga mondotta: *a parancsolatnak vége a tiszta szívből, jó lelkiösméretből, és az igaz hitből való szeretet.* Ime, kh.! Jézus követői, az ő szentegyházának boldog tagjai vagyunk, ez oly szorosan kötelez bennünket a szeretetre, hogy ennek tartozásait kész szívvel fizetni s keresztyén lenni: egy és ugyanaz. És ha méltán álmélgódásra ragadják lelkünket ama jóltévő intézetek, miket a keresztyén szeretet emelt, melynek karja felveszi az utcára vetett csecsemőt, ápolja a beteget, eledelt nyújt az éhenhalónak, vigyáz az elmeháborodottra, javítja az erkölcstelent, nem hagyja el a bűnöst, nem a halálra-ítélt gonosztevőt sem: lehetetlen hogy egyszersmind ne ösztönöztessünk, sőt ne ragadtassunk tenni, áldozni, a szeretet tartozásának nemes terhét meglankadás nélkül viselni, résztvenni az emberbaráti törekvések valósításában. Bizonyára a keresztyénségben nyert teljességet a felebaráti szeretet, személyválogatás, jutalomvárás nélkül; sőt önmegtagadás- és áldozattal is szívesen gyakorolni azt csak Jézus nyomain lehet. Hasztalanok a világi erőködések, rendszabályok és törvénykönyvek, ha mellettök örök vigyázása s munkájával, mint védangyal, nem áll a keresztyéni szeretet; e nélkül *a népek tüzre építenek*

és hiába munkálkodnak a nemzetségek; ebben van a jövő, az országok s birodalmak megváltása. Keresztyén voltunk erősen ösztönöz a szeretet tartozásainak örökös és lankadatlan fizetésére; Isten is megszűnés nélkül ad jót nekünk; s ha felséges és nagy felelősséggel járó nevezet: az ember, még inkább az: keresztyén ember!

Ime, kh.! ösmerjük természete- és sajátságával azon tisztet: melynek teljesítése alól magunkat kivonni nem szabad. Tudjuk, hogy a társaság és az egyesek iránti kötelezettségeink teljesítésére: az emberek között való békés lakozás, a törvény és az igazság érzete indítanak; a szeretet örökös tartozásainak fizetésére pedig az ebből származó lelki öröm, emberi és keresztyéni voltunk ösztönöznek hathatósan. Ezeknek meggondolásában legyen már az intés, hogy mindkét nemű tartozásainkat szíves örömmel teljesítsük. Az adósság itt és amott terhelő, s a bíró minden szempillantásban számadásra vonhat bennünket. Legyünk serények és buzgók, hiszen a kötelesség hű teljesítése által csak magunknak kedvezünk, a jó és nemes cselekedet öröm és megelégedésben hárul vissza reánk. Előttünk a nagy példa, kezünkben a tudomány, szívünkben a szózat. Csak az igaz hűség, tartozásaink serény fizetése által mehetünk elő a tökéletesség útján, és nyerhetjük meg az égi atya tetszését. *Ezeket tudjátok, boldogok lesztek ha cselekeszitek ezeket. Amen.*

A városnak... Jer. 29, 7.

Adjátok meg... Róm. 13, 7.

Örökkévaló öröm... Ésa. 35, 10.

Vigasságára vagyon... Péld. 21, 15.

A népek tüzre... Hab. 2, 13.

A parancsolatnak vége... 1 Tim. 1, 5.

Ezeket tudjátok... Ján. 13, 17.

XXIV.

A káros élet.

(Közönséges.)

Alapige:

Valamely fa nem terem jó gyümölcsöt: kivágatik és a tüzre vettetik.

Mát. 7, 19.

A teremtettségben minden létezőnek, az érző valóságok- s érzéketlen dolgoknak egyaránt meg van saját czéljok és rendeltetésök; ezt tagadni a mi volna: mint a tapasztalásnak és értelemnek ellenmondani, a mindent lételre hozott hatalom bölcsességét kétségbe vonni. — Nem kell mélységes kutatás ama rendeltetés belátására; a nagy természetben még a kevésbé figyelmes előtt is feltűnik amaz igazság, melynek bizonyítékai mindenütt látszanak, fejünk felett lebegnek, lábaink alatt hevernek. A nap meleg sugárt hintve futja pályáját, a felhők esőt ejtenek, a föld terem, a folyamok alá- sietnek, a legkisebb fűszál is, midőn őszzel megszárad, magvait elhinté, betölté rendeltetését, mint az egy napig létező bogár, mely egész életnek utját futá meg. Imé, a vizsgálódásra mily nagy térrel bírunk, mely mégis csak kicsiny része a roppant mindenségnek, melynek hogy ismeretlen birodalmaiban is rend, czélosság uralkodik: a következtetés utján nyert bizonyos igazság. Égen és földön mindennek, kicsinynek és nagynak meg van saját rendeltetése, s vakmerőség volna az ellenkezőt állítanunk, még akkor is, ha véges értelmünkkel sok titoknak kulcsát nem találjuk, sok dolognak czélját nem értve, eligazodni bennök nem tudunk.

Valyon ezen általános törvény alól ki volna-e véve az ember? sőt inkább, rendeltetése annál fontosabb, mennél jelentékenyebb helyet foglal el, mint erkölesi valóság, a világban; a kötelesség szava annál kérlelhetlenebbül hangzik felé, mennél több tehetséggel bír és eszközzel rendelkezik létezése igaz céljának megfelelni. És mi az ember rendeltetése? munkás, hasznos élet e földön, nem tévesztve soha szemei elöl a felsőbb lelki világot, melynek halhatatlan tagja és polgára. Igen méltó tehát a szent leczke ítélete, melyet a meddő vagy káros életre mond eme képes szólásban: *valamely fa nem terem jó gyümölcsöt, kivágatik és a tűzre vettetik.* Jertek, kh.! vizsgáljuk meg

1-ör Hányféle módon lehet káros az élet?

2-or Szóljunk az arra szabott büntetésről.

I.

Mint érintve volt, sok különemű és fontos végzendő várja életének minden idejében az embert, ki a létezés fel-séges ajándékával együtt vette a terhek hordozására való köteleztetést is. Annyi hívás hangzik, annyi kéz nyúlik felénk, annyi tér nyílik a tevésségre: mikép legszívesebb igye-kezet- s erők megfeszítésével munkálkodván is: soha sem érjük el, hogy azt mondhassuk: immár nem vagyok a köte-lességek adósa. Ezeket jól meggondolván, lehetetlen nem látnunk: hogy az idő hiu elfecsérlése, az erő hevertetése vétek; hogy ha valakinek élete hasznosság nélkül foly: ez az egésznek megcsalása-, az egésznek rövidsége- s kárvallá-sával esik. *Igyekezetek a ti saját dolgaitokat cselekedni és munkálkodni!* Így szól az intés, de mily sokan nem hallják ezt! Csaknem elcsügged a lélek, midőn az emberi társaság heréit, lelketlen és rendeltetés-felejtő tagjait oly feles számmal látja; kiknek élete, mint a terméketlen fa, csak a külön-féle gyarlóság henye leveleit zúgatja, de gyümölcsöt nem mutat. Ezek léteznek élet és haszon nélkül; ajtajok és szívök

szüntelen zárva van a kérő előtt, nevök a felebaráti szeretet arany könyvébe nincs beírva; a haza nem ösmeri őket, nem áldoztak soha annak oltárán; a közjó építésére nem tettek egyetlen lépést se; a vallásnak holt, hideg tagjai, a barátság, becsület, emberiség előttök semmi, nincs szent nevezet, nagy czél, fontos pillanat, mely egybedugott kezeiket szétbontani, öszvezsugorodott szívöket kiterjeszteni, felmelegíteni képes volna. Ezek gyümölcstelen fák! Valamennyi test tért foglal el, melyből helyben maradása alatt, minden más testet kiszorít, s ha számba vesszük, hogy a herék által méltatlanul megült helyen s elfoglalt körben, a kezökben lévő erővel és gazdagsággal, más a maga rendeltetésének híven és lelkesen megfelelni iparkodó ember mennyit épített, mennyi jót mivelt volna, ők pedig semmit nem tettek: életöket határozottan károsnak kell mondanunk. Nem használni kártétel, jót nem cselekedni gonosz cselekedet. *A ki én velem nincsen, én ellenem van az, a ki én velem együtt nem takar: tékozol az; így szól Jézus, ki szigorúbb büntetést a férges gyümölcs fára se szabhatott volna, mint milyennel jeruzsálemi utjában a terméketlent súlytá, megátkozván azt. — Ime, ha már a terméketlenség, a mulasztás miatt is káros, mennyivel inkább azzá válik az élet rossz cselekedetek, mérges gyümölcsök által! Miért kell mindenkinek pontosan betölteni rendeltetését, híven teljesíteni kötelességét? azért hogy a köz-jólét és haladás előmozdítassék; a föld erényes és boldog teremtések lakhelye legyen. A czél egy, és bár a munka különböző: a hűségnek, a kötelességben való lángolásnak is egynek kell lenni a szivekben. Azért ha valaki irígy, ragadozó, képmutató, rágalmazó, hamistanú, vérontó vagy akarmely bűnben léledző; ha tanító s hamis tudományt hirdet, bíró és igazságtalanul ítélt, sáfár és lelkiösméretlenül gazdálkodik: egyenesen ellene dolgozik ama felséges és magas czélnak; gonosz gyümölcsöt termő élete által a közveszetséget mozdítja elő, melyben a köznyomorúság fogamszik; és bűne annál nagyobb, mentül több befolyással, értelemmel bír, mentül képeőbb példája*

által egyebeket is elesábitani. Ne csalja magát senki, kh.! minden külső jólét és világi haladás akkor üdvös és czélos: ha erkölcsiséggel jár karöltve s ettől gyámolítottatik; valamint a titkon kifejlődő mérges párázatok megvesztegetik a levegőt s különféle nyavalyát szülnek: a romlottság minden emberi társaságnak erőtlenségét, megrendülését s öszveomlását eszközli; s valymi nagy a felelősség azon egyeseken, kik azt életök bünei által elősegítik, kik gonosz gyümölcsöt teremnek a világnak. Csak az erény ad biztosságot, jólétet, méltóságot, ezen kívül *mint a megfertéztetett ruha minden mi igazságaink*. Ekkép mind a terméketlenség, mind a rossz gyümölcs által egyaránt károssá lesz az élet, és megérdemli sorsát az ember, kinek

II.

Büntetése az: hogy kivágatik és a tűzre vettetik.

Kivettetik az igazak gyülekezetéből. Senki sem tökéletes ugyan a világon és mindenkit nyom kisebb nagyobb gyarlóság: de mégis nagy különbség van e tekintetben az emberek között, és mindig léteznek a magok hibáit elősmerő s tökéletesedni törekvő munkás, rendes hasznos tagjai a társaságnak, kik jobbak a többieknel; ama jobbak gyülekezetéből van már a haszontalan életű s bélyegzett ember kizárva, ki gondolkozás módja, élete s cselekedetei által méltóvá tette magát e büntetésre. Mint a kertész szorgalmas munkája által mível fát és épít ékes lugasokat, melyek gyümölcs- és hús árnyékkal jutalmazták őtet: úgy a derék is hasznos élete és személyes jelességei által teremt magának kört, melyben a hozzáhasonlók öszveseregelve: szívet vidító, lelket művelő örömekeket ad minden óra. De ama nyomorult körül miért csoportosulnának, kikben lélek és becsület van? s a jelesek közt hogyan találna elfogadtatást ő maga, alacsnyságában ellentéte lévén a felemelkedett lelkűeknek, kik az ösméretes rokonsági törvény szerint a hasonlók felé vonzódnak? *Vessétek ki a gonosz embert közületek!* azt mondja szent

Pál apostol. Nem tagadom ugyan, hogy a hitványak is közeledhetnek egymáshoz, de mi örömet s jót szül ezen közelség? micsoda meleget fejt ki a sárnak sárral érintkezése? s nem igaz-e, hogy sokszor a gonosz gyűlöli s keseríti a gonoszt, míg a jók, becsületesek mindig szeretik egymást? A haszontalan, káros életű ember a köz figyelem- s becsülésből kiesve: a kárhoztatás tüzeire vetve van, a jók gyülekezete nem ösmeri ötet. *Mikor eljö az istentelen: eljö a megútálás és a szidalmazóval a gyalázat.*

Továbbá, Isten az igazaknak jutalmul igéri és adja a hosszú életet, melyet ők az által törekednek megérdemelni, hogy helyesen töltsék, magok és embertársaik boldogítására, s oly kincsek megszerzésére fordítják azt, melyek a napok mulásával el nem vesznek; ellenkezőleg igen természetes büntetés a gonoszokra, ha az épen nem vagy rosszul használt idő elvétetik tőlök, ha az élők közül, mint haszontalan fák, kivágnak s *álnokságaik elhordják őket mint a szél.* És valyon lehet-e gondolnunk: hogy a ki méltatlanul élt: nyugodtan hallgasson meg? kivált mikor véletlenül s büntetésképen érkezik az utolsó óra! szomorú az élet estvéjén való ébredés! A halál az ítélet-, a jutalom- s büntetés kezdete, vígasztaló az igazakra, félelmes a *lelkiösméretében kárhözattott* emberre nézve, milyen kétségen kívül a meddő és vétkezes életű. Miért volt a világon? ezen kérdésre vagy hallgatás, vagy vádolás a felelet, hívná magához a jó cselekedetek bizonyosságait: nem jönnek! küldené halálos ágyától az ijesztő emlékeztetéseket: nem mennek! hátul pusztaság, elől sötétség. Bizony rettenetes a hitványak, a gonoszok kivágatása, midőn eljö a nap s lelkiösmeretök tüzeiben *emésztetnek mint a pozdorja*, félelmes szóval így kiáltanak: *Ime nyilván meg kell halnunk és olyanok vagyunk mint a víz, mely a földre kiontatik és fel nem szedethetik.*

Végezetre, kivágtván a hiányos és bűnös életű: tüzre vettetik, vagy képes beszéd nélkül fejezvéni ki magunkat: elveszi méltó büntetését a jövő életben is. Így kívánja az

igazságos Isten, ki adott erőt, tehetséget, alkalmat rendeltetésünket betölthetni, becses kincsekkel gazdagíthatni életünket, úgy kívánja: hogy ki ellenkezőkép cselekedett: intését, hivatását, türését megvetette, a tökéletesedésre adott időt elvesztegette vagy vétkes tettekre fordította: bánatban és gyötrelemben lakoljon meg helytelen életeért, itt alant is, de odafent minden bizonynyal, hol a veséket látó bíró előtt, *minden erejével sem lelhet mentséget a bűnös*. Mind az igazak-, mind a hamisakra nézve örökké megáll az ő mondása: *megfizetek nekik az ő cselekedetök és az ő munkájok szerént*.

Ezeket így értvén, kh.! rövid intésem hozzátok: ne legyetek terméketlen vagy férges gyümölcsöt hozó fák! Inkább legyetek az emberi társaság élő, munkás, hasznos tagjai, kik megértvén: be is töltik rendeltetésüket e jelenvaló világban. Erre ösztönöznek az önbecsülés és lelki nyugalom, magatok és mások boldogsága s az Isten előtt való kedvesség. Tudjátok mint leszen dolga a jó gyümölcsökben szükölködő fának; teremjetez hát Isten fáihoz méltó gyümölcsöket; teljesítétek hivatástokat örömmel, lankadás nélkül híven, mert, *boldog szolgál az, kit az ő ura talál az ő tisztí szerént cselekedni*. Amen.

Igyekezzetek... 1 Thess. 4, 11.
A ki én velem... Mát. 12, 30.
Mint a megfertéztetett... Ésa. 64, 6.
Vessétek ki... 1 Kor. 5, 13.

Mikor eljő... Péld. 18, 3.
Imé nyilván... 2 Sám. 14, 14.
Megfizetek... Jer. 25, 14.
Boldog szolgál... Mát. 24, 46.

TARTALOM.

	Lap
I. Mit kérünk az új évben? Újévi. Fil. 4, 6.	1
II. Az ítélet napja. Újévi. 1 Thess. 5, 2. 3.	10
III. Jótétel. Közönséges. Ján. 9, 1. 2.	18
IV. Az evangyeliom menedékhely. Közönséges. Mát. 11, 28.	26
V. Géházi. Közönséges. 2 Kir. 5, 26.	35
VI. A szemérmességről. Farsangi. 1 Tim. 2, 9.	44
VII. Isten ellenségei. Közönséges. Jak. 4, 4.	51
VIII. Van-e erkölcs és erény e földön? Közönséges. Zsolt. 14, 3.	58
IX. Tavaszi öröm. Tavaszi. Zsolt. 104, 30. 31. 34.	67
X. A jóvátételekről. Közönséges. Luk. 19, 8.	76
XI. Ne átkozódjál! Közönséges. Jób 31, 30.	83
XII. Mint Jézus megholt: meg kell halnunk az igazságért. Nagy- pénteki. 1 Pét. 2, 21. 24.	90
XIII. A földi öröm. Közönséges. Péld. 14, 13.	98
XIV. Jézus keresése. Húsvét délutánján. Luk. 24, 5. 6.	104
XV. A keresztyéni önmegadásról. Közönséges. Luk. 21, 19.	110
XVI. Mi sorsa van az igazságnak e földön? Közönséges. Péld. 15, 9.	117
XVII. Isten útja a Pünköstben. Pünkösti. Csel. 2, 16. 17.	124
XVIII. A kísértetről. Közönséges. Mát. 6, 13.	132
XIX. Határsértések. Közönséges. Péld. 23, 10.	140
XX. József álma. Újkenyéri urvacsorakor. 1 Móz. 37, 5. 6. 7.	148
XXI. Az emberek előtti kedvesség. Közönséges. Luk. 6, 26.	157
XXII. Ne tépelődjünk a vallás tárgyaival! Közönséges. Zsolt. 42, 6.	166
XXIII. Kétféle tartozás. Közönséges. Róm. 13, 8.	174
XXIV. A káros élet. Közönséges. Mát. 7, 19.	183

A t. cz. protestáns közönség figyelmeztetik a következő és kitűnő

protestáns olcsó bibliákra, imakönyvekre,

és egyéb a protestáns közönséget érdeklő könyvekre,

melyek

Heckenast Gusztáv kiadásában megjelentek, s **Fraenkel B.** könyvkereskedésében **Miskolczon** s **Ungvártt**, ugy szinte minden hazai könyvárusnál kaphatók:

KERESZTYÉN IMÁK.

A házi ajtatosság növelésére,

és a protestáns keresztyén felekezetek használatára.

Irta

DOBOS JÁNOS.

Második kiadás. 8-rét (386 lap). Nyomt. papíron vászonba kötve 80 kr. Velinpapíron, bőrbbe kötve aranyvágással 2 ft. 50 kr. Diszkötésben 6 ft.

AZ URI IMA,

a keresztyénség magasabb szempontjaiból.

Kézikönyvül a míveltebb protestánsok számára.

Kiadja

DOBOS JÁNOS.

8-rét (216 lap). Vászonba kötve aranyvágással 1 ft. 60 kr.

A GYERMEK IMÁI

és első vallásos érzelmei.

Protestáns iskolák és gyermekek számára.

Irta

DOBOS JÁNOS.

32-rét (212 lap). Keményen kötve 80 kr. Vászonba kötve 1 ft.

BUZGOSÁG KÖNYVE.

Elmélkedések és imák protestáns nők számára.

Irta

SZÁSZ KÁROLY.

Egy aczélmetszettel. 8-rét (348 lap). Csinosan bekötve aranyvágással **2 ft. 50 kr.**
Diszkötésben **5 ft.**

ÁHITAT ÓRÁI.

ZSCHOKKE HENRIK után.

Kiválogatva és fordítva

SZÁSZ KÁROLY,

magyar tud. akad. tag által.

KÉT KÖTETBEN. Füzve **2 ft. 50 kr.** Velinpapíron diszkötésben **5 ft.**

TEMPLOMI IMÁK.

Vasárnapokra, ünnepekre s más alkalmakra.

Köz istenitiszteleti használatul.

Irta

BORSODI JÓZSEF.

Második kiadás. Nagy 8-rét (276 lap). Füzve **1 ft. 40 kr.** Keményen kötve **2 ft.**

ISTEN,

mindenem, örömöm, vigasztalásom.

Imádságok és elmélkedések mivel keresztyének számára.

CLEYNMANN KÁROLY után.

Harmadik **SZÁSZ KÁROLY**-tól átnézett és kiegészített kiadás.

Kis 8-rét (278 lap). Nyomt. papíron, vászonba kötve **50 kr.** Velinpapíron, bőrbe kötve, aranyvágással **2 ft.**

ISTENNEL

társalgás imákban.

Magán s családi használatra.

Készítette

PAP ISTVÁN,

ref. lelkész.

16-rét (300 lap). Füzve **20** kr. Keményen kötve **50** kr.

ISTENNEL

való társalkodás a reggeli és esteli órákban,
az esztendőnek minden napjaira.

Surm Kristóf és Tiede János után.

Magyar nyelvre fordította

KÁRMÁN JÓZSEF.

KÉT RÉSZBEN. — 8-rét. Kötetlen **1** ft. osztr. ért.

KIS BIBLIA.

Legrövidebb kivonat

AZ Ó ÉS UJ TESTAMENTOMI BIBLIAI TÖRTÉNETEKBŐL.

Reform. fiu- és leány-népiskolák számára.

Irta

SZÁSZ KÁROLY.

8-rét (70 lap). Borítékba füzve **20** kr.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK

mindkét hitvall. evangéliumi népiskolák számára.

Irta

Warga János.

Első tanfolyam. Az alsó és közép elemi osztály számára.

Negyedik javított kiadás. — 8-rét (104 lap). Füzve **30** kr. o. é.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

Palesztina földrajzával és bibliaismerettel összekötve.

Második tanfolyam

Mindkét hitvallású evangyéliomi alsó reáliskoláknak és az I. és II. gymnásiumi osztályok számára.

Harmadik bővített kiadás.

Irta

WARGA JÁNOS.

Két földképpel. 8-rét (196 lap). Borítékba fűzve **80** kr.

Bibliai egyezményes

SZÓTÁR,

a szentirat igéinek föllelésére és magyarázatára
vezérlő segédkönyv.

Készítette

MAKLÁRI PAP LAJOS,

Giczei helv. hitv. lelkész.

Közrebocsátják **Székács József és Török Pál,**

pesti ág. és helv. hitv. evang. lelkészek.

Nagy 8-rét (592 lap). Angol vászonba keményen kötve **4** ft. **30** kr.

A SZENT BIBLIA

képekben,

Károlsfeldi Schnorr Gyulától.

Héber vagy görög, latin, olasz, francia, spanyol, portugál, cseh, lengyel, német, angol, holland, dán, svéd és magyar felvilágosító szöveggel.

Az egész mű **24** füzet- és **240** képlapból áll.

Ára egy-egy füzetnek **1** ft. **40** kr. **E munka teljesen megjelent.**

OSTERLAMM KÁROLY

pesti könyvtárúsnál megjelent, s FRAENKEL B. könyvkereskedésében Miskolczon s Unghvárt kaphatók:

BALLAGI MÓR. Tájékozás a theologia mezején. Viszonzásul Filó Lajosnak „A feltámadás és Spiritualismus“ című műve, mint a halottaiból feltámadt scholastica legujabb termékére. 2-dik változott kiadás	— 80
BOROSS MIH. Melanchthon Fülöp élete. A nagy reformátor háromszázados (1860. apr. 18.) emlékünnepe. Kegyelet oltárául	— 20
— — A hitújítás bajnokai. Egyháztörténelmi képesárnyok. 1-ső füzet Vikleff János. 2-dik füzet Husz János a vértanu. 3-dik füzet Prágai Jeromos és a huszita háboru. Minden füzet ára	— 20
DÓSA ELEK. Az erdélyhoni evangelico-reformátusok egyházi jogtana	1 60
ELEFÁNT MIH. Hit remény szeretet. Keresztyén halotti énekek és imádságok. Második bővített kiadás	— 80
EMLÉKKÖNYV a magyar irodalomból összeszedte Deák Farkas	1 50
Ugyanaz diszkötésben	2 40
FILÓ LAJOS. A feltámadás és a Spiritualismus	— 40
— — A keresztyén hit védelme a Krisztus feltámadása kérdésében; vagyis szellőztetése Ballagi Mór úr „Tájékozásának.“ Két füzet	1 60
GONDA LÁSZLÓ. Kalászok az ó-szövetségi szent költészet mezőin. Herder szerint	— 80
HAAN A. L. Jena hungarica sive memoria hungarorum a tribus proximis saeculis academiae jenensi adscriptorum	1 42
HABERERN JONATHÁN. Melanchthon Fülöp. Élet- és korrajz	— 60
HORNÝÁNSZKY VICTOR. Beiträge zur Geschichte evangelischer Gemeinden in Ungarn	2 50
BÁRÓ KEMÉNY GÁBOR. Nagy-Enyednek és vidékének veszedelme 1848—49-ben. Történelmi vázlat	2 40
KERKAPOLY KÁROLY. Protestáns egyházalkotmány, tekintettel történelmi fejlődésére	1 —
MONUMENTA evangelicorum aug. conf. in Hungaria historica. A magyarországi ágost. vall. evangélikusok történelmi emlékei. Közli Fabó András. Tartalma:	
I-ső kötet. Schmal A. Brevis de vita superintendentum evangelicorum in hungaria commentatio. Venturae posteritatis gratia anno post reparatam salutem MDCCLI	2 —

II-ik kötet. Schmal A. Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam evangelico-hungaricam pertinentia. Deo propitio quatuor sectionibus optima fide definita anno reparatae salutis MDCCLXV. Bahil Mathias. Tristissima ecclesiarum hungariae protestantium facies. Omnes religionis consortes ad Christianam compassionem lacrimabunda invitans, publico exposita conspectui	4 —
NOSZÁG JÁNOS. Kétszer 52 bibliai történet. Protestáns iskolák számára	— 40
RÉVÉSZ IMRE. A protestáns egyházalkotmány alapelvei, a XVI. századi több reformátorok, vallástételek és egyházszervezetek bizonyítása szerint	— 60
— — Vélemény a magyar protestáns egyházalkotmány főpontjai felett, különös tekintettel a jövődő törvényhozásra	— 40
— — A magyar protestáns egyház szabadságának védelme némely tekintélyes német tudós megtámadásai ellen	— 80
— — Dévay Biró Mátyás, első magyar reformátor életrajza és irodalmi művei	1 40
— — Erdösi János, magyar prot. reformátor, különös tekintettel némely magyar tudósok balvéleményeikre	1 40
— — Etellaka vagyis Attila hun király birodalmi székhelye	— 60

Sajtó alatt:

— — Kálvin élete és a kálvinizmus. Emléktül a nagy reformátor halála évének háromszázados fordulata.	
— — által átdolgozva: Robertson egyházi beszédei.	
SÉLYEI és HARSÁNYI. Prot. vértanuk arcképei	1 5
SZÉKÁCS JÓZSEF. A magyarhoni ágostai és helvét hitvallásu evangélikusok szabad és nyilvános vallásgyakorlatát biztosító törvények. Magyar-német kiadás. Függetlenül a latin szöveg	— 40
KONCORDANCIA, vagy SZENTIRATI SZÓKÖNYV, mely magában foglalja a Károli Gáspár fordítása szerinti Ó és Új szövetségben előforduló nevezetesebb szokat, tárgyakat, szólásmódokat, és ezek rövid magyarozatát a megfelelő bibliai helyekkel együtt. Készítette Fördös Lajos , kecskeméti ref. lelkész.	
I-ső kötet: A—E. Nagy 8-rét, 228 lap. Ára	2 30
II-ik kötet: F—I. „ „ 464 „ Ára	2 30
KÁLVIN JÁNOS ARCKÉPE. Szép könyvomat, fehér papíron 50 kr., chinai papíron 70 kr.; vidékre 10 krral több a pakolásért.	

Ugyanott a következő munkára előfizetés elfogadtatik :

Joannis Calvinii opera

quae supersunt omnia. Ediderunt Baum, Cunitz, Reuss.

A fen jelentett, az összes evangelicus egyházra nézve kiváló érdekel biró nagy munka kiadója (Schwetschke és fia, vagy Bruhn Braunschweigban) ismerve a vállalat fontosságát, mindent, mi tőle kitelik, elkövetend, hogy azt ahhoz méltó módon állítsa ki és adja a tudós olvasó közönség kezébe.

Mivel ily nagyszerű munka kiterjedését a kötetek számára nézve előre meghatározni nem lehet, leghelyesebbnek látszik, annak árát ívek szerint állítani meg. Mennyiben azért eszközölhető leend, egy kötet mintegy 60 ívből álland, és annak aláírási ára 4 tallért, (most tehát 8 frt. o. é.) fog tenni, természetesen, hogy a kötet nagyobb vagy kisebb voltához képest ezen ár aránylagosan nagyobb vagy kisebb leend. Minden évben két kötet fog megjelenni; **az első már megjelent.**

Magyar- és Erdélyországban kétségen kívül nem csak a Calvinról nevezett egyház követői, annak alapítója iránti tartozó kegyeletnél fogva, de a testvér evang. egyház hívei is a szent és közös ügy iránti érdekelt-ségnél fogva — legyen szabad ezt hinni és remélni — sietni fognak a fen-nebb ismertetett korszerű vállalat pártolásával azt tetteleg bebizonyítani, hogy elhunyt őseik példáját utánozva, a mint az evangéliumi szabadság, igazság és felvilágosodás becsét, érdekét, áldásait ismerik, ugy azokért áldozni, s a közjót ezen az úton is előmozdítani készek. — Legyen az Ur Isten áldása a nagyszerű vállalaton!

Kecskeméten, Szilády Károly könyvnyomdájában

Sajtó alatt:

Papi dolgozatok Gyászesetekre. XI-dik füzet. — Szerkesztő: Fördös Lajos

Különféle viszonyokra vonatkozó Papi dolgozatok. XIII-dik füzet. (Fördös Lajos kecskeméti reform. lelkész Egyházi beszédek III-dik füzete.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

